

Chronicon Moissiacense Maius

A Carolingian World Chronicle

From Creation until the First Years of Louis the Pious

On the basis of the manuscript of the late Ir. J.M.J.G Kats

Prepared and revised by D. Claszen

Volume II: Text Edition

D. Claszen
S0438170
Verlengde Wassenaarseweg 12H
2342 BG Oegstgeest
Tel.: 06-36180791
E-mail: davidclaszen@gmail.com

MPhil Thesis
Prof. Dr. P.C.M. Hoppenbrouwers
Oegstgeest, 25 September 2012

Abbreviations

Add.	Added, refers to words added within the line.
Add. above	Added, refers to words added above the line.
[]	Text between square brackets is unreadable and has been reconstructed as shown in the critical apparatus.
()	Abbreviations that are problematic and questionable are presented in round brackets.
...	Passages or words that could neither be read nor reconstructed are replaced by a corresponding number of dots.
AA	BN lat. 5941.
B	Besançon, bibl. mun. 186.
Br	Brussels, KBR, 17349-60.
Duch.	Rome, BAV, MS Reg. Lat. 213, fols. 149-151. (Duchesne Fragment)
FrV	Vienna, ÖNB, lat. 515. (Vienna Fragment)
Mu	Munich, BSB Clm 246.
P	Paris, BN lat. 4886.
S	Leiden, Scaliger 28.
StP	Sankt Paul, Stiftsarchiv, cod. 8/1.
AMP	<i>Annales Mettenses Priores</i> , B. Simson ed., MGH SRG X (Hannover 1905).
Ann. Al.	<i>Annales Alamannici</i> , G.H. Pertz ed., MGH SS I (Hannover 1826) 22-60.
Ann. Laub.	<i>Annales Laubacenses</i> , G.H. Pertz ed., MGH SS I (Hannover 1826) 7-55.
Ann. Laur., AL	<i>Annales Laureshamenses</i> , G.H. Pertz ed., MGH SS I (Hannover 1926) 19-39.
Ann. Laur. Min.	<i>Annales Laureshamenses Minores</i> , G.H. Pertz ed., MGH SS I (Hannover 1926) 112-123.
Ann. Max.	<i>Annales Maximiani</i> , G. Waitz ed., MGH SS XIII (Hannover 1881) 19-25.
Ann. Mos.	<i>Annales Mosellani</i> , J. Lappenberg ed., MGH SS XVI (Hannover 1859) 491-499.
Ann. Nazar.	<i>Annales Nazariani</i> , G.H. Pertz ed., MGH SS I (Hannover 1826) 23-44.
Ann. Petav., AP	<i>Annales Petaviani</i> , G.H. Pertz ed., MGH SS I (Hannover 1826) 7-18.
Ann. St. Am.	<i>Annales Sancti Amandi</i> , G.H. Pertz ed., MGH SS I (Hannover 1826) 6-14.
Ann. St. Vict.	<i>Annales Sancti Victoris Massilienses</i> , G.H. Pertz ed., MGH SS XXIII (Hannover 1870) 1-7.

- Ann. Til. *Annales Tiliანი*, G.H. Pertz ed., MGH SS I (Hannover 1826) 6-8, 219-224.
- ARF *Annales regni Francorum (741–829) qui dicuntur Annales Laurissenses maiores et Einhardi*, Friedrich Kurze ed., MGH SRG VI (Hannover 189).
- Bede, B *Bedae opera de temporibus*, C.W. Jones ed. (Cambridge 1943).
- Cap. Fr. *Capitulare Francofurtense, Concilium Francofurtense A. 794*, A. Werminghoff ed., MGH Conc. 2.1 (Hannover 1906) 110-171.
- Chr. Moz. *Crónica mozárabe de 754*, José Eduardo Lopez Pereira ed. (Zaragoza 1980).
- De Trinitate* Augustine, *Sancti Aurelii Augustini De Trinitate libri XV*. CCSL 50-50a, W.J. Mountain and Franciscus Glorie ed. (Turnhout 1968).
- DCD* Augustine, *De Civitate Dei*, B. Dombart and A. Kalb ed. CCSL 47-48 (1955).
- Epistola Jerome, *Epistola 73*, Isidor Hilberg and Margit Kamptner ed., *Sancti Eusebii Hieronymi Epistulae*. CSEL 55 (Vienna 1996) 13-23.
- Etymologiae Isidore of Seville, *Ethymologiae*, W.M. Lindsay ed. (Oxford 1911).
- Eusebius, E Eusebius-Jerome, *Die Chronik des Hieronymus*. Eusebius' Werke VII. Rudolf Helm ed. (3rd edition; Berlin 1984).
- Eutropius, Eutr. Eutrope, *Abrégé d'histoire romaine*, Joseph Hellgouarc'h ed. (Paris 1999).
- Fred., Fr Fredegar, *Chronicarum quae dicuntur Fredegari scholastici libri IV cum continuationibus*, B. Krusch ed., MGH SRM II (Hannover 1888).
- Gest. Ab. Font. *Gesta Abbatum Fontanellensium*, S. Loewenfeld ed., MGH SRG XXVIII (Hannover 1886).
- Hier. in Dan.* Jerome, *Commentariorum in Daniele libri III*. CCSL 75A, Franciscus Glorie ed. (Turnhout 1964).
- Historia Trip.* Cassiodorus Senator, *Historia Ecclesiastica Tripartita*. CSEL 71, Waltarius Jacob and Rudolf Hanslik (Vienna 1952).
- HQG Jerome, *Hebraicae quaestiones in libro Geneseos*, Paul de Lagarde, Germain Morin and Marc Adriaen ed., *S. Hieronymi presbyteri opera / Hieronymus ; Pars I*. CCSL 72 (Turnhout 1959).
- Jerome, J Eusebius-Jerome, *Die Chronik des Hieronymus*. Eusebius' Werke VII. Rudolf Helm ed. (3rd edition; Berlin 1984).
- Josephus Flavius Josephus, *Les Antiquités Juives*, CERF ed. (Paris 2004).
- In Psalmos* Arnobius, *Arnobii Junioris Commentarii in Psalmos*. CCSL 25, Klaus-D. Daur ed. (Turnhout 1990).
- LHF, L *Liber Historiae Francorum*, B. Krusch ed., MGH SRM II (Hannover 1888) 215-328.

LP	<i>Liber Pontificalis. Texte, introduction et commentaire.</i> 2 Vols., Louis Duchesne ed. (Paris 1886–92).
Isidore, Is	Isidore of Seville, <i>Isidori Hispalensis Chronica.</i> CCSL 112, Jose Carlos Martin ed. (Turnhout 2003).
Orosius, O	Orosius, <i>Histoires (Contre les Païens),</i> Marie-Pierre Arnaud-Lindet ed. (Paris 1991).
Rufinus, R	Eusebius-Rufinus, <i>Historia Ecclesiastica,</i> E. Schwartz and Th. Mommsen ed., Eusebius Werke 2 Vols.. Die Kirchengeschichte. Die lateinische Übersetzung des Rufinus (Leipzig 1903 and 1908).
Vita Euch.	<i>Vita Eucherii,</i> W. Levison ed., MGH SRM VII (Hannover 1913) 41-53.
<i>Apoc.</i>	Apocalypse
<i>Dan.</i>	Daniel
<i>Exod.</i>	Exodus
<i>Gal.</i>	Ad Galatas epistula
<i>Gen.</i>	Genesis
<i>Ier.</i>	Ieremias
<i>Ioh.</i>	Evangelium secundum Iohannem
<i>Luc.</i>	Evangelium secundum Lucam
<i>2 Paral.</i>	Paralipomenon liber I
<i>1 Petr.</i>	1 Petri epistula
<i>Zach.</i>	Zacharias

insinues,^a [at ubi] ordinate ac racionab[iliter actum videris mecum] Deo qui dona[vit] et sine quo nichil poss[umus] facere devotus [gratias agas. Si quem sane] vel illud offendi cur aliquid [de huius]modi negocio [temptare praesumpserim], quare de his [quae sparsim in] veterum scri[ptis] inveniri potuerant] ipse novum opus condere [studuerim], audiat [dicente sancto] Augustino quia ideo necesse « est plures a pluribus fieri libros diverso stilo non diversa [fide], etiam de quaestionibus eisdem, ut ad plurimos res ipsa [perveniat]; ad alio sic, ad alios autem sic. Audiat et me [pro me simpliciter] responden[tem]: cui displicet vel superfluum videtur, quod haec [rogatu fratrum] undecumque colligi [uniusque] libelli tenore conclusi, dimittat ea legenda, si qui [velint], et ipse [de communibus] patrum fontibus [quae] sibi suisque sufficere arbaretur auriens mecum nichilominus debita frater[nita]tis intemerata iura custodiat.

De Trinitate,
1, 3.

DE SEX HUIUS SECULI ETATIBUS.^b BEDA PRESBITER.

De sex huius mundi aetatibus ac septima vel octava quietis vitaeque caelestis et supra in comparacione primae ebdomadis, in qua mundus ornatus est, aliquanta perstrinximus, et nunc in comparacione^c aevi unius hominis, qui microcosmos Graecae a philosophis, hoc est, minor mundus solet nuncupari, de eisdem aliquanto lacius exponimus.

Prima est ergo mundi huius aetas ab Adam usque ad Noae, continens annos iuxta Aebramicam veritatem mille DCLVI, iuxta LXX interpretes dua milia CCXLII, generaciones iuxta utramque aedicionem numero X. Quae universali est deleta diluvio sic primam cuiusque hominis oblivio demergere consuevit aetatem; quociens enim quisque est, qui suam recordetur infan[tiam]?

S[ecunda aetas a] Noae usque ad Abr[aham] generaciones iuxta^d Hebraicam Auc[torita]tem [complexa X, annos autem] CCXCV, porro iuxta LXX interpretes anni [CCLXXII, generaciones vero XI]. Haec quasi puericia fuit generis populi Dei et ideo [in lingua inventa est, id est Hebrea, a] puericia namque homo incip[it nosse loqui post infantiam,] quae hinc appellata est, quod dari non potest.

SOURCES

1–10) Bede, last part of Bede's preface to DTR, added by the compiler. 2) offendi/B: offendit. 6) alio/B: alios. 7) autem not Bede. 8) colligi/B: college. 10) arbaretur/B: arbitretur. 13–26) Bede, 2-21. 20) quociens/B: quotus. 23) CCXCV/B: CCXCII.

* A later hand wrote on this first remaining folio: 'Iste liber fuit prioris de Rapistagno monachi Moissiacensis'

a) insinues – custodiat (10): *The first 12 lines are mostly unreadable even under ultra violet light, but they probably continue the text of the first, now missing folio. The few discernible words all correspond to Bede's DTR preface and the two texts only differ in minor points. The text above has been reconstructed from Jones, BOT, 175. The folio numbering starts with the current folio and was probably added not long after Colbert purchased the codex in the last quarter of the seventeenth century.* b) De sex huius seculi aetatis S, B both in uncial script.

c) comparacione – potest (26) *P is only partly legible and has been reconstructed from Bede, S and B, which read as follows, S: comparacionae prime ebdomadis in qua mundus ornatus est (et aliquanta perstrinximus et nunc in comparacione evi unius hominis added in lower margins of folio 91r) qui microcosmos Grece a philosophis hoc est minor mundus solet nuncupari de isdem aliquanto latius exponimus. Prima est ergo mundi uius etas ab Adam usque ad Noae continens annos iuxta Ebraicam Veritatem mille DCLVI, iuxta LXX interpretes iiCCXLII, generacionis iuxta utramque ed[icionem] numero (X above the line). Que universali est deleta diluvio, sicut primam cuiusque [homi]nis oblivio demergere consuevit etatem; quotus enim quisque est, [qui s]uam recordetur infantiam? Secunda aetas a Noae usque ad [Abra]ham generacionis iuxta Ebraicam Auctoritatem complexa X, [anno]s autem CCXCII, porro iuxta LXX interpretes anni CCLXXII [gener]acionis (vero above the line) XI. Haec quasi puericia fuit generis populi Dei [et id]eo in lingua inventa est, id est Ebrea, a puericia namque omo [incipit n]osse loqui post infantiam, que hinc appellata est, quod dari [non] potest. B: comparacione aevi unius hominis qui microcosmos Grece a philosophis hoc est minor mundus solet nuncupari de eisdem aliquanto latius exponimus. Prima est ergo mundi huius aetis ab Adam usque ad Noe continens annos iuxta Hebraicam Veritatem mille DCLVI, iuxta LXX interpretes iiCCXLII, generacionis iuxta utramque editionem numero X. Que universali est deleta diluvio, sicut primam cuiusque hominis oblivio demergere consuevit aetatem; quotus enim quisque est, qui suam recordetur infantiam? Secunda aetas a noe usque ad Habraham generacionis iuxta Hebraicam Auctoritatem completa X, annos autem CCXCII, porro iuxta LXX interpretes anni CCLXXII generacionis vero XI. Haec quasi puericia fuit generis populi Dei et ideo in lingau inventa est, id est Hebrea, a puericia namque homo incipit nosse loqui post infanciam, que hinc appellata est, quod dari non potest.*

d) *Corrected, ta above the line.*

Tercia ab Abraham usque ad David generationes iuxta utramque auctoritatem XIII, annos^a vero^b DCCCCXLII complectens. Haec quedam velut adulescentia fuit populi Dei, a qua [aetatae] quia incipit homo post se^c generare, propterea Matheus evangelista generationum^d ex Abraam sumsit exordium^e, qui etiam pater gentium consti /f/v tutus est, quoniam^f mutatum nomen accepit.^g

Quarta ad David usque ad transmigracionem^h Babilonis, habens annos iuxta Hebraicam Veritatem CCCCLXXIII, iuxta LXX interpretes XII amplius, generationesⁱ iuxta utrosque codices XVII, quas tamen aevangelista Matheus certi misterii gratia XIII ponit. Ad^j quam velut^k iuvenali aetatae in populo Dei regnum^l tempora caeperunt^m, haec namque in omnibus aetasⁿ abta^o gubernando solet existere regno.

Quinta quasi si senilis^p aetas, a transmigracione Babilonis usque in adventum domini salvatoris in carnem^q, generationibus et ipsa XIII, porro^r annis DLXXXVIII extensa^s. In qua, ut gravi^t senectutae fessa^u, malis crebrioribus plebs Hebraea quassatur^v.

Sexta, quae^w nunc agitur, aetas, nulla generationum vel temporum seriae certa^x, sed ut aetas decrepita^y ipsa totius saeculi mortem^z consumenda. Has erumnosas^a plenasque^b iam^c mundi aetates quique felici morte vicerunt; septimam^d iam sabbati perennis^e aetatae suscepti, octavam beatae resurrectionis aetatem, in qua semper cum domino regnent, expectant.

DE PRIMA ETATAE SECULI.^f

Prima aetatae Adam et successores eius^g frequenti fuerunt Dei locutione laetati, ita ut filii Dei^h appellarentur. Cuius aetatis vespera fuit, cum [ipsi filii]ⁱ Dei^j filias hominum duxissent uxores et^k eis nati fuerunt monstruosi^l homines, quibus [iratus Deus]^m omnemⁿ humanum [genus, quod tunc fuit]^o diluvio venientae^p delevit.

SOURCES

1–19) Bede, 22–48. 3) post se/B: posse. 5) quoniam/ B: quando. 6) ad/B: a. 7) interpretes/ B: translationem. 8–9) ad quam/B: a qua. 9) regnum/B: regum. 11) si, not Bede. 12) extensa/ B: extenta. 15) mortem/B: morte. 15) iam not Bede. 16) septimam/B: septima. 20–24, p. 4) possibly by the composer. (See also Mommsen MGH AA XIII, 334, on Bede's description of the seventh and eighth aetates).

a) annus S. b) not B. c) posse S, B. d) gerationum B. e) exordio S. f) quando S. g) accipit B. h) transmigracione S, transmigracione B. i) ...nis S, generationis B. j) a S, B. k) not B. l) regum S, B. m) ceperunt S, coeperunt B. n) not S. o) above abta – quasi (11) written by another hand ...posuere prospera fixa rica ornata ad ...a distiguitur ab ... ad utilo adyp.... p) selinis B. q) carne S. r) above porro – extensa in small script porro adiunctum est significat longe vel procul sive certe a de auro. s) extenda S, extenta B. t) grave B. u) above fessa – plebs in small script fatigata lassata frequentioribus cotidianis assiduis. v) above quassatur in small script frangitur conlissitus aritur vexatus. w) sextaque B. x) above serie certa in small script ordo contextio. y) above decrepita in small script valde senile. z) morte S.

a) above erumnosas in small script laboriosas pauperas. b) laboribus add. S. c) not in S, la B. d) septima S, B. e) above perennis – suscepti in small script perpetuis petrus immortalis sempiternis. f) De – seculi in capitals, possibly added later, not S, B. g) add. above S. h) dei filii S. i) stained spot, ipsi filii S, B. j) double filias deleted. k) ex add. in S, B. l) above monstruosi in small script deformatis membris sive monstras divinitus quod nos in futurum monere. m) iratus deus S, B. n) omne S, B. o) genus, quod tunc fuit S, B. p) venientem S, veniente B.

5 *Secunda^a aetatis mane fuit, cum Noe et filii^b eius per diluuium liberatis dominus^c benedixisset, dicens crescite et multiplicamini et tunc culturae Dei illius temporis homines fuerant dediti. Cuius aetatis vespera fuit, cum, relicto Deo, homines caepissent^d ignem et aquam syderaque, necnon et ipsos mortuos^e homines, pro Deo adorare. Quibus iratus, Deus solum Habraam de medio eorum aelegens, exire iussit de terra et cognatione sua.*

10 *Tercia aetatis^f manae fuit laeta et desiderabilis ad Abraam futuri seminis missio^g sanctaque et mistica. Ysaac et Iacob ceterorumque patriarcharum conversatio. Multarum gentium per Ioseph facta salvatio legisque per Moysen data^h constitutio et diu expectataⁱ in terram repromissionis^j introductio. Cuius vespera fuit, cum populus Israhel, Dei imperio neglecto, regem sibi hominem superesse^k maluissent. Primumque elegerunt apostatam a Deo Saulem, quem^l Philistei cum magna ipsius populi partem^m peri[merunt].ⁿ*

15 *Quartae aetatis mane fuit victorialae et triumphis^o clarum David regnum^p gloriosumque et pacificum filii eius Salomonis ymperium templique /f2r mirabilis, ad^q mistica constructio cuius vespera fuit. **Q(uonia)m^r** idem populus peccatis agentibus cum rege, quem tunc habuerunt, in Babiloniam captivitatem ductus est eorumque metropolis^s Iherusalem, cum templo et omnibus privatis^t publicis aedificiis, spoliata est igneque consumpta.*

20 *Quintae aetatis manae fuit, cum predictus Dei^u populus^v de Babilonia captivitatae liberatur reedificande Iherusalem templique licentia^w accipere. Cuius item^x vespera^y fuit, cum secundum propheciam^z patriarchae, legitimo principe deficiente, Herodes aliena eiusdem gentis susciperet^a ymperium, multisque illud^b iniustus et sanguinariis operibus maculasset^c.*

25 *Sexta^d aetatis gloriosum et prefatis omnibus lucidius manae fuit, cum Christus^e filius Dei pro nostrae^f redemptionis dispensatione homo fieri dignaretur. Suique aevangelii fulgore mundum in tenebris^g iacentem revocaret^h atque omnibus in se credentibus vitae aeternae semitam patefaceret et suos discipulos Spiritus Sancti gracia dedit, hosⁱ omnibus gentibus ad predicanda caelestis vitae gaudia misisset. Cuius quidem aetatis vespera quando veniet incerta. Quod vero veniet certissima orribilior^j ceteris hominibus^k tenebrescit, cum ingruente^l persecutione antichristi^m [noviss]imaⁿ paucis electorum liberatis totus mundus eius iniqua et damnabili^o crudelitatae maculabitur^p et ad ultimum^q supernae maiestatis iudicae tocus mundi machina^r igne^s consumabitur.^t*

30

- a) Secunde B. b) filiis S. c) dominum S. d) cepissent S, coepissent B. e) mortuas S.
 f) aetate S. g) promissio S, B. h) date, B. i) expecta B. j) repromissionis S, B. k) above superesse in small script magis voluissent.
 l) quam S. m) parte B. n) perimerunt S, B.
 o) above et triumphis in small script gaudiis victoriae. p) not B. q) ac S, B. r) **quando S, B.**
 s) above metropolis – privatis in small script metropolis dicitur eo quod caput et quasi mater sit ceterarum sibi subiacensium civitatum. t) et S. u) deus B. v) ink stain after word, populos S. w) licentiam B.
 x) ita S. y) vespere S. z) prophetie S.
 a) suscepisset B. b) illud S. c) above maculasset in small script deformasset et inquinasset.
 d) sexte S, B. e) christis B. f) nostrem S. g) originally tenebra, long vertical stroke through 'a', tenebris S, B. h) renovaret S, B. i) not S, B, but: gracia deditus S, gratia deditos B. j) above orribilior in small script crudelior et inganae asperior. k) omnibus S, omnibus B. l) above cum ingruente in small script graviter ingruente et superveniente. m) originally antechristi, long vertical stroke like an 'i' through 'e', antichristo S. n) ink stain, novissima S, B. o) damnabile S. p) above maculabitur in small script contaminabitur. q) add. veniente S, B. r) above machina in small script fabrica. s) ignem S. t) consummabitur S.

Septimae vero aetatis primum mane caepit^a, quem^b anima Abel iusti innocentiae suae perfectionae laetata aeternae requieisset, gaudio suscepta et per ceteras sex aetatis^c glorioso semper^d tramitae decurrens. Quos cumque Dei electos invenerit eorum animas, de ac^e corruptionae liberatas, [in suae quietis beatitudinem transducere]^f laetata est laetarique usque in finem^g seculi non desinit. Atque sicut in creatione mundi sexta^h die perfectus creatus est homo, sic et sexta aetate Christus sua mirabili dignationaeⁱ factus homo corporis sui, id est sanctae^j plenitudine et perfectione predictam septimam aetatem maxima ex parte complevit. Simul et usque in finem seculi completurus est, quae quidem aetas vesperam habitura^k, non est sicut nec septima dies qua Deus opera sua complevit habuisse legitur^l, sed feliciore octavae aetatis gloria comulabit^m, cum in ea susceptae animae etiam corpora gloriae resurrectionis sublimata secum ad aeternae vitae et infinitae felicitatis gaudia introducere merebuntur.

Sicque etⁿ Salomon ait « Omnes vestiti duplicibus cum suo rege, cui simul in hoc seculo /f2v fideliter^o serviebant sine fine feliciter congaudebant^p ». De quo eorum duplici gaudio etiam in apocalipsis^q legitur. Vidi in quid Iohannes subtus altare animas interfectorum propter verbum Dei et propter testimonium^r, quod habebant, et clamabant dicentes « usque^s quo domine non iudicas et vindicas sanguinem nostrum de his, qui habitant^t super terram et date sunt illis^u singule stolae^v albae dictumque est^w, ut requiescerent [tem]pus^x ad huc modicum, donec impleretur numerus^y conservorum eorum. » Sanctis^z namque martyribus^a singulis stolis donabuntur, cum animae eorum felici quietae suscipiuntur, donec perficiatur in finae mundi prefinitus electorum numerus. Duplicabuntur vero stolae cum corporibus receptis atque^b ab omni corruptionis labe^c liberatis, simul animae et corpora gaudium Domini sui intrare, merebuntur. Prestante Domino nostro Iesu Christo, qui^d cum Patre et Spiritu Sancto honor et^e virtus et graciaram actio per infinita secula seculorum. Amen.

Apoc. 6.10-11.

25

- a) coepit B. b) quando S. c) aetates B. d) above semper in small script ordine semite.
e) hac S, B. f) in suae – transducere partly hidden in fold, in sue quietis beatitudinem transducere S, in suae repeated, in suae quietis beatitudinem transducere B. g) fine S. h) sexto S, B. i) dignacio S. j) add. ecclesie S, ecclesiae B. k) abituram S. l) legitur B. m) comulabit – gloriae added in the lower margins of folio 92r in S, comulabit is illegible; in P above comulabit – in ea, in small script, ampliabitur et plenissime largit; comulabitur B. n) ut S, B. o) feliciter B.
p) congaudebunt S. q) apocalipsi S, B. r) not B. s) above usque – non (17) in small script quo usque vel quandiu. t) hitant B. u) illes S. v) above stolae – dictumque in small script et stole quod nos vocamus dagmaticas. w) add. eis S. x) ink stain, tempus S, B. y) add. above S. z) sancti B.
a) martyres S, B. b) adque S, B. c) above labe – simul in small script interitus morbus vel calamitas crimen. d) cui S, B. e) not B.

5 *ETHIMOLOGIA^{ab} CRONICAE. CRONICA GRECE DICITUR QUAE LATINAE TEMPORUM SERIES APPELLATUR QUALEM APUD GRECOS EUSEBIUS CESARIENSIS EPISCOPUS EDIDIT ET IHERONIMUS PRESBYTER IN LATINAM LINGUAM CONVERTIT. CRONOS ENIM GRECAE. LATINAE TEMPUS INTERPRETATUR. CRONICA ANNO TERCIO TEMPORIS ID EST GESTA TEMPORUM.*

10 *In^c Christi nomine incipit LIBER CRONICORUM BEDANE PRESBYTERI FAMULI CHRISTI, collectum breviter ab auctoribus ceterisque storiografis, Iheronimo, Augustino, Ambrosio, Ysidoro, Orosio nec non Iosepho, qui multa de temporum seriem scripsit Rufino vel Marcellino comite, de totis summatim incipiens ab Adam numerum annorum et aetates temporum. Secundum Hebreos vel secundum LXX interpretes, iuculente scripsit. Addens ad huc annos ab incarnatione domini.*

15 *Secundum Hebreos^d CXXX, secundum LXX CCXXX.^e Adam annorum CXXX genuit Sed^f, a^g quo filii Dei, cui supervixit annis DCCC. Verum LXX interpretes ante natum Sed^h posuereⁱ annos CCXXX, postea DCC. Sed^j interpretatur resurrectio, significans resurrectionem Christi a mortuis, cuius mortem inlatam^k a Iudeis significat Abel, qui dicitur luctus, a fratrae Cain occisus.^l*

SOURCES

1-5) Isidore, *Etymologiae*, V, 28. **7-12) Opening sentences, possibly by the compiler.** See also *Mu* under note l. **15-18) Bede, 72-77.** 15) *Bede never writes the word secundum to begin a date.* LXX, cf. Isidore, 4. **15) a quo filii Dei: cf. Isidore, 4.**

a) ETHIMOLOGIA – TEMPORUM (5) *underlined and in uncial script.* b) ETHIMOLOGIA – domini (12) *not in S, B, the absence of this part in B is perhaps related to the erasure of the last nine lines on folio 114 v, which are now almost unreadable.* c) *In – domini (12), the first letter I is decorated and stretched out down into the left margin; in uncial script in Mu: Incipit liber chronicorum ex diversis opusculis auctorum collecta in unum.* d) *not S.* e) *add. in S the letters ‘n’ and ‘s’ with long caudas upwards.* f) *Seth S, B.* g) *a – Dei not Mu.* h) *Seth S, B.* i) *above posuere in small script proposuere.* j) *Seth S, B.* k) *above inlatam in small script inportatam.* l) *est add. and erased in S; Haec Beda tradunt Hebrei ut Hieronimus in libro VIII Ezechielis explanationum ait campum in quo interfectus est Abel a parricida Cain fuisse in Damasco unde et locus hoc insignitus vocabulo sit Damascus qui interpretatur sanguinem labens sanctus namque Isidorus in libello de ortu vel obitu sanctorum ita de Adam commemorat Adam protuplaustus et colonus paradisi qui interpretatur homo sive terrenus sive terrarubra princeps generis et delicti .ad imaginem Dei factus universitati prelatas qui creatura nomina dedit atque in eis dominandi potestatem accepit hic namque in dilitiis florentis paradisi constitutus inter redolentis aromatum silvas ac vernantia florentibus arua rudis habitator novae vitae gaudia peragebat ubi tellus secunda viret et perpetuo virore ubi fons decurrens quadrifluo labitur ibi enim positus adsueverat verbis Dei perfrui beatorum angelorum spiritibus cordis inundicia et caelsitudine visionis interesse qui non statim ut plasmatus est peccavit. Sed septus quaterni temporum annos fuit in paradiso ut Moyses in occulta et reposita refert. Sed postquam serpentis dolo lingua pullutus feminae per tactum ligni peccando extra semet ipsum fusus iam illa caelestis patriae gaudia quae prius contemplabatur videre non potuit, paradiso proiectus terram sentibus squa lentem operarius gemens incoluit amissaque immortalitate in pulvere unde carnis sumpserat ortum post cursum annorum DCCCCXXX rediit hinc iam posteritas in crimine huius parentis exulem se paradisi factam et labori morti qui subactam ingenuit sepultus est ait in loco arbuae qui locus nomen ex numeris sumpsit hoc est quatuor per eo quod tres patriarchae ibidem sint sepulti et hic quartus Adam haec est Ebron metropolis urbs allofilorum in qua fertur quandam fuisse habitationem gigantum ubi etiam et David postea est unctus in regnum est autem civitas fortis iudee in sacerdotibus separata distans ad australem plagam milibus viginti duobus procul ab Hierusalem. *Mu.**

Secundum^a Hebreos CCXXXV, secundum^b LXX CCCCXXXV. Sed^c annorum centum quinque genuit Enos, qui^d cepit invocare nomen domini, cui supervixit annis DCCCVIII^e. Porro^f LXX ante natum Enos^g annos CCV, postea^h posuere DCCVIII. Enos interpretatur homo, de quo bene dicitur « iste caepit invocare nomen domini » /f3r quia hominum est proprium, ut sue fragilitatisⁱ [memores]^j invocent conditoris auxilium eorum dumtaxat^k, qui in fide Christi viventes filii resurrectionis esse laetentur. *In Ebraico scribitur, ut Iheronimus dicit « hic speravit invocare nomen domini^l ». Hebrei aiunt quod tunc primum quasi in similitudinem Dei fabricata sunt^m ydola.*

Gen. 4.26.

Secundumⁿ Hebreos CCCXXXII^o, secundum^p LXX DCXXII.^q Enos annos^r XC genuit Cainan, cui supervixit annis DCCCXV. Sed LXX ante natum Cainan CXC annos, postea XCXV^s posuere.

Secundum^t Hebreos^u CCCXCV, secundum^v LXX DCCXCV. Cainan annis^w LXX genuit Malaleel, post cuius ortum vixit annis DCCCXL. LXX ante natum Malaleel CLXX, postea vixere^x DCCXL.

Secundum Hebreos CCCCLXX^y, secundum LXX DCCCCLX. Malaleli annis^z LXV genuit Iareth, cui supervixit annis DCCCXXX. LXX ante natum Iaret CLXV, postea posuerere^a DCCXXX.

Secundum Hebreos DCXXII, secundum LXX iCCXXII^b. Iaret annos^c CLXII genuit Enoch, qui translatus est, cui supervixit annis DCCC. In hac generatione nusquam^d utique^e codices discrepant^f. Hunc Enoch nonnulli^g divinae scripsisse Iuda, apostolo adtestantem^h conperimus. Sed, ut beatus Augustinus dicit « non frustra non sunt in eo canonae scripturarum, qui seruabatur in templo Hebrei populumⁱ succedencium diligencia sacerdotum, nisi quia ab antiquitae suspectae fidei iudicata sunt, nec, utrum haec essent quae ille scripsisset^j, poterat inveniri. Unde illa, quae sub eius^k nominae proferuntur et continent illas de gigantibus fabulas, quod non habuerunt homines patres, recte a prudentibus iudicantur non ipsius esse credenda ».

DCD, 15.23.

SOURCES

1–6) Bede, 78–84. 1) LXX, cf. Isidore, 5 2) **qui – domini: Isidore, 5.** 3) DCCCVIII/ B: DCCCVII. 3) DCCVIII/ B: DCCVII. **6–8) Jerome, HQG, 4, 26.1–7.** **9–26) Bede, 85–104.**
9) CCCXXXII/B: CCCXXV; LXX, cf. Isidore, 6: DCXXV. 11) XCXV/B: DCCXV. 12) LXX, cf. Isidore, 7. 14) vixere/B: dixere. 15) CCCCLXX/ B: CCCCLX. 18) LXX: Isidore, 9: iCCXXII. **19) qui translatus est: not Bede.** 23) ab/ B: ob.

a) not S, B. b) not S. c) Seth S, B. d) qui – domini not Mu. e) DCCCVIII B. f) above porro in small script verum vel nempe. g) double ante natum Enos deleted. h) add. above S.
i) above fragilitatis three almost invisible words et mollis terre. j) illegible word, memores S, B. k) above dumtaxat – in fide several almost illegible words ponderat nominat tangit. l) add. above S.
m) sint Mu, S. n) not S, B. o) CCC add. above P; CCCXXV S, Mu; CCCXXII B. p) not B, S.
q) DCXXV S, add. 'w' in S with long cauda upwards; DCXXV Mu. r) annis S, add. above 'a'; ann B, add. above 'a'. s) DCCXV S, B, Mu. t) not S, B. u) Hebre S. v) not S, B. w) add. above 'a' B. x) dixere B, Mu. y) CCCCLX S. z) an. add. above 'e' S; an. add. above 'a' B.
a) posuere S, B. b) iCCXXII S, Mu. c) an, add. above 'e' S, B. d) above nusquam in small script nullo loco. e) utrique S, B, Mu. f) above discrepant in small script discordant. g) nonnulla S, B, Mu. h) adtestante S, B, Mu. i) populi S, B, Mu. j) corrected, si add. above. k) not S.

Secundum Hebreos DCLXXXIII^a, secundum LXX iLXXXVIII^b. Enoch annis^c LXV genuit Matusalam, post cuius ortum ambulavit^d cum Deo CCC annis. LXX ante natum Matusalam posuere CLXV annos, postea CC. Et bene in septima generatione Enoch, qui interpretatur dedicatio, tulit^e a mortalibus Deus, quia civitas electorum in sex huius saeculi pro Deo^f laborans aetatibus in septima sabbati futuri gloriam dedicationis expectat. Atque reprobis sola presenti sunt felicitatem^g contenti,^h Cainⁱ civitatem, quam statuit, non in septima generatione, sed in primogenito Enoch filio consecrat^j.

Secundum Hebreos DCCCLXXIII, secundum LXX iCCCCLIII. Matusalam annis^k CLXXXVII^l genuit Lamech^m, cui supervixit annis DCCLXXXII, id est usque ad diluvium. LXX ante natum Lamech CLXVIIⁿ ponunt annos, postea DCCC et LXII, qui numerus, ut lector facillimae videbit, iuxta Hebraicam veritatem XX anni^o, iuxta /f3v ipsorum vero auctoritatis^p XIII annis diluvii tempora transiit^q. De^r qua famosissima^s questione doctissimi patres, Hieronimus^t in libro Questionum Hebraicarum, Augustinus in libro de Civitate^u Dei XV, plenissimae disputant. *Hac generatione concupierunt filii Dei filias hominum, id est filii Sed, filias Cain. Lege conlatione abbatis Sereni II^v.*

Secundum Hebreos [iLVI]^w, secundum LXX mil DCXLII. Lamech annis^x CLXXXII genuit Noe, cui supervixit annis DXCV. LXX ante natum Noe ponunt annos CLXXXVIII et postea DLXV. In hac sola generatione suma^y universatis^z discrepat, quia et^a XX et III annis plus vixisse Lamech in Hebraicis^b quam in LXX translatorum codicibus invenitur. *His temporibus, ut refert Iosephus, scientes illi homines, quod aut igne aut aqua preterire non poterant^c in duabus columnis ex latere et lapide factis studia sua conscripserunt^d ne deleterentur, quarum una, fertur, actenus in Siria permanere.*

HQG, 5.25;
DCD, 15.11.

SOURCES

1–14) **Bede, 105–122.** 1) DCLXXXIII/B: DCLXXXVII; LXX, Isidore, 10: iCCLXXXVII. 5) Atque/B: At quod. 6) felicitatem/B: felicitate. 7) consecrate/B: consecrat. 9) DCCLXXXII/B: DCCLXXXII; LXX: cf. Isidore, 12. 10) et LXII/ B: et duos. **14–15) Hac – hominum: Isidore, 11.** **15) id – sereni II: composer.** **16–19) Bede, 123–127.** 16) LXX: cf. Isidore, 15; no Hebrew date/B: MLVI. 18) discrepat/B: discrepat. **19–23) Josephus, I.2.3 (cf. Isidore, 16).**

MARGINALIA

3) Enoc translatus in caelii. 19) duobus columnis scripta sunt actenus vite eorum.

a) DCLXXXVII S, Mu. b) iCCLX... S, iCCLXXXVII Mu. c) an *add.* S, B. d) ambulavit cum deo *not visible in S.* e) tullit S. f) *add. above S.* g) felicitate S, B, Mu. h) contenta B. i) in *add. B.* j) ISIDORUS DICIT Enoch filius Iareth septimus ab Adam placens Deo malorum nescius mortis ignarus qui sceleratorum hominum non ferens angustias aperniciosis contractibus mundi subtractus meruit in eum locum transferri unde fuerat protoplaustus expulsus sublatus est autem annorum CCCLXV manet autem actenus in corpore inconsummatione mundi restituens cum helia mortalem vitae conditionem Mu. k) an *with e add. S, with a add. B.* l) CLXXXIII B. m) *corrected, c add. above.* n) CLXVIII B. o) annis S, B, Mu. p) auctoritatem B. q) transit S, B. r) da B. s) *partly hidden in fold.* t) Hieronimus – Hebraicarum *and* Augustinus – disputant (14) (disputat Mu) *in reversed order in Mu, after which: ita docuit; Si quidem in Hebraicis et in Samaritanorum libris ita reperitur vixit Matusalem CLCCIII annis et genuit Lamech et postquam genuit Lamech vixit annis DCCLXXXII fueruntque omnes dies eius anni DCCCCLXVIII vixitque Lamech CLXXXII annis et genuit Noe a die autem navitatis Matusalae usque ad diem ortus Noe sunt anni CCCLXVIII his ad de DC annos vitae Noe atque ita sit ut DCCCCLXVIII vitae suae anno Matusalam mortuus sit eo anno quo caepit esse diluvium Mu.* u) *word deleted.* v) II *not S, secunda Mu.* w) iLVI S, B, iLIII Mu. x) an *add with. a S, B.* y) summa S, B, Mu. z) universitatis S, B.

a) *not S, B, Mu.* b) *corrected, h add. above, Ebraicis S, Hebraicis B.* c) *potuerant S, B, Mu.* d) *conscripserunt S, conscripserunt B, Mu.*

Secundum Hebreos iDCLVI, secundum LXX iiCCXLII. Noae anno DC venit diluuium mense secundo, XVII die mensis. Anno^a D aetatis Noe archa^b aedificatur, quam refert Iosephus post diluuium residere in montibus Armeniae^c, quae vocantur Ararath. Sanae^d 5
diferenciae annorum inter Hebreum et LXX interpretum auctoritatem ne quis nos laceret
novas movisse questiones, legat prefatorum patrum memorata opuscula et intellegat hanc iam
olim notissimam fuisse distanciam, cuius originem distanciae^e, cum beatus Augustinus^f
solertissimae quesisset, dixit in libro supra scripto capitulo XIII inter alia sic « Credibilis
ergo quis dixerit,^g primum^h de bibliotheca Tholomeiⁱ describi ista caeperunt^j, tunc aliquid tale
10 fieri potuissae in codice uno, sed primitus^k inde descripto^l, unde iam latius emanaret, ubi
potuit quidem accidere^m etiam scriptoris error. Sed hoc in illa questione de vita Matusalae non
absurdum est suspicari. » Et post aliquanta « Recte fieri », inquitⁿ « nullo modo dubitaverim,
ut, cum diversum aliquid^o utrisque codicibus invenitur, quando quidem ad fidem rerum
gestatur^p utrumque esse non potest verum, ei linguae potius credatur, unde est in aliam per
15 interpretes facta translatio. »

Secunda seculi aetatae prima huius die, quae est XXVII mensis secundi, in qua
egressus est Noae de archa, in qua pauci^q, id est octo animae salvae factae sunt per aquam.
Quod memorans in epistula^r beatus apostolus^s Petrus /f4r mirifice statim exponere curavit,
cum [subiunxit]^t « Quod et vos nunc similes^u formae salvos fecit baptisma, non carnis
20 depositio sordium, sed conscienciae bonae interrogatio^v in Deum per resurrectionem Iesu
Christi, qui est in dextera Dei. » In aqua diluuii baptismum, in archa^w et his^x quae continebat,
aecclesiam et fides^x illius, in octonario animarum numero misterium dominicae^y resurrectis^z,
in cuius fide baptizatur^a, docens esse figuratum^b. 1. Petr. 3.21-22.

SOURCES

1–2) Bede, 128–129. 1) LXX: cf. Isidore, 17. 2–3) Anno D – Ararath: cf. Josephus, I.3.6 (cf. Isidore, 17; D/Is: DC). 4–23) Bede, 129–155. 4) de add. Bede after sanae. 8) primum/B: cum primo. 13) gestatur/B: gestarum. 16) in qua not Bede. 22) fides/B: fideles. 24) baptizatur/B: baptisamur).

MARGINALIA

22) Noae egressus est de archa.

a) Anno – Ararath (3) not Mu, instead: Isidorus in libello de ortu vel obitu sanctorum ita de Noe commemorat Noe qui interpretatur requies eo quod sub illo omnia retro opera quieverunt decimus ab Adam secundi reparator orbis atque reparator iustitiae insignis longa nimis in spe sapiens in opere anno D aetatis suae arcam iussus condidit ammonitus introivit nec corruit turbulentos diluuii fluctus nec fragoris ventorum vel murmora caeli expavit. Gestatur per procellas nec mergitur serpentibus sociatur ac bestiis nec terretur cui fere colla submittant aliter famulantur nam quia verimisit fede untem sustenuit sed perfida fraude corvi decipitur merito columbae gestantis orerantium paciferum educitur referatisque rebus quae foribus arcae bestias cunctaque animantia per septem dies adire permittens. Ipse post modum egressus cum liberis deum conlaudat electas victimas immolat cuius arca veteres presedisse testantur in Armeniam super montes Ararath hic nongentissimo quinquagesimo anno mortuus est. b) archam S. c) Arminie S. d) de add. S, B, Mu. e) distantiam S. f) Agustinus S, Mu. g) add. cum S, B, Mu. h) primo S, B. i) Ptholomei B corrected, h add. above, Ptolomei Mu. j) coeperunt B, Mu. k) corrected S, t add. above. l) corrected Mu, de add. above. m) aedidere B, accedere Mu. n) inquit S, Mu. o) in added S, B, Mu. p) gestarum S, B, Mu. q) corrected S, ci add. above. r) epistola B. s) apostolus S. t) subiunxit S, B. u) corrected with a long vertical stroke through 'e', similis S, B. v) word or words deleted. w) ink spot. x) fideles B, Mu. y) domence B. z) resurrectionis S, resurrectionis B.

a) baptizamur S, B, Mu. b) add. Hieronimus in expositione epistule petri prima dicit nomen uxoris Noe Pharfara Sem Parsia Cham cata fluvia Iaphet fluvia Mu.

Secundum Hebreos iDCLVIII^a, secundum LXX iiCCXLIII. Sem C anno^b genuit Arfaxat^c biennium^d post diluuium. Ab Arfaxat Caldeos originem duxisse Iheronimus scribit. Supervixit autem Sem nato Arfaxath^e D annis, id est usque ad L annum nativitatibus Iacob. Tradunt Hebrei, ut Iheronimus ait, hunc Sem esse Melchisedech, qui occurrit^f Abrahae et eodem tempore, quo ortus est Abraham habuisse etatis annos^g CCCXC. Qui si ita supputantur^h iuxta Hebraicam veritatem per singulas aetates annorum series et invenies ab ortu Sem usqueⁱ generationem Habraae CCCXC annis. Mortuus est Habraham CLXXV annorum, racione deducta invenitur Sem ab nepote suo decimo gradum^j Abraham supervixisse annis XXXV simulque et hoc trad(irent)^k, quod^l usque ad sacerdotium Aaron omnes primogeniti ex stirpe Noae, cuius series et ordo describitur^m, fuerunt sacerdotesⁿ Deo victimas immolantes et haec esse primogenita, quae Aesau fratri suo Iacob vendiderat^o.

Secundum Hebreos iDCXCIII, secundum LXX iiCCLXXVIII^p. Arfaxat annis^q XXXV genuit Sale. Hic LXX interpretes una generationae^r plus quam Hebraica veritas posuere, dicentes^s quod Arfaxat, cum esset annorum^s centum XXXV, genuit Cainan, qui, cum XXX^t annorum^u fuerit, ipse genuit Sale. Quorum translationem evangelista Lucas hoc loco videtur esse secutus. Verum cronografi^v Grecorum, cum generationum^w seriem ad auctoritatem Hebraicam castigassent, ablata una generationae Cainan, ne^x tamen numerum annorum^y in generationibus, quas cum eas^z habuere comunes^a, ad eorum auctoritatem^b dederunt huic aetati annorum summam minorem, quidem LXX translatorum aedicionae anno CXXX, sed Hebraica veritatis annis DC et L maiorem, id est, anni^c DCCCC^d et XLII. Vixit autem Arfaxat post natum Sale annis CCC et tribus, /f4v cui tamen LXX [post natum Cainan]^e scribunt annis CCCXXX et Cainan post natum Sale CCCXXXVIII^f.

Secundum Hebreos iDCCXXIII^g, secundum LXX iiDVIII. Salae annis^h XXⁱ genuit Heber, cui supervixit annis^j CCCCVI. LXX ante natum Heber posuere annis^k CXXX, postea^l CCCXX[X]^m. Ab hoc Heber Hebreorum nomen et genus oritur.

SOURCES

1–3) Bede, 156–159. 1) LXX : cf. Isidore, 19. 4–11) Jerome, Epistola 73. 12–25) Bede, 160–179. 13) LXX : Isidore, 20: iiCCCLXXVIII. 16) XXX/B: CXXX. 19) after auctoritatem, Bede: castigare curassent, propiam secuti auctoritatem. 24) LXX: cf. Isidore, 21. 24–25) XX/ B: XXX; CCCCVI/ B: CCCIII.

MARGINALIA

4) Semque esse Melchisedeh. 9) omnes ti... ex 19) dextera 25) Hebreorum nomen oritur.

a) iDCLVIII S, B, Mu. b) an, add. a and no in S; an, add. a B. c) Arfaxath, corrected S, xa add. above. d) biennia S. e) Arfaxat S corrected, at add. above. f) occurrit S, B, Mu. g) corrected S, s add. above; anno B. h) subputantur B. i) ad add. in B. j) gradu S, B, Mu. k) tradunt S, Mu, tranduit B corrected, t add. above. l) quo B. m) discribitur B. n) s add. o) vindiderat S, B. p) iiCCCLXXVII S. q) anno corrected S; an, add. a B. r) generacionem S. s) an, add. a B. t) CXXX S, B, Mu. u) an, add. a B. v) chronographi S, B, Mu. w) generationem B. x) nec S, B, Mu. y) add. a B. z) eis S, B. a) communes S, B, Mu. b) actoritatem S, add. castigare curassent, propiam secuti auctoritatem S, B, Mu. c) annos Mu. d) annos nongentos S, B. e) illegible, post natum Cainan S, Mu, post natum Cain B. f) CCCXXXVIII B. g) iDCXXIII S. h) an, add. no S; an, add. a B. i) XXX S, B, Mu. j) an, add. nis and a S. k) an, add. nos S. l) posteo B. m) partly hidden in fold, CCCXXX S, B, Mu.

Secundum Hebreos iDCCLIII^a, secundum LXX iiDCXLIII. Heber anno^b XXXIII
 genuit Falegh, cui supervixit annis^c CCCCXXX. LXX ante natum Falegh posuere annis^e
 CXXXIII^f, postea CCLXX. Falegh interpretatur divisio, cui propterea tale nomen inposuere
 5 parentes, quia tempore nativitat^{is} ipsius terra per linguarum confusione divisa est. *Turris*
Anembroth hedificatur, cuius altitudo XV^g milia CLXXIII passuum fertur habuisse, paulatim
altioribus in angustis coartata describitur. Ibi templa marmoria^h lapidibus preciosis auroque
distincta et multa alia, quae videntur incredibiliaⁱ. Et vocatum est nomen loci Babil, id est
confusio, quia ibi confusa est labium universae terrae et inde dispersit eos dominus super
 10 *faciem cunctarum regionum. Tunc Nembroth post ipsam constructionem migravit ad Persas*
eosque ignem colere docuit. Divisionem terrarum Arnobius rethor^l in expositionem^j psalmi
 CIII ita meminit « Sem primogenito Noe pars facta est a Persida et Bactris usque in Indiam
 longe et usque Rinocurruras, que^k spacia terrarum habent linguas sermone barbarico XX et
 15 VII^l iuxta^m numerum filiorum Semⁿ. In^o quibus linguis gentes sunt patriarum^p quadringente et
 VI, non diversarum linguarum, sed, ut dixi, diversarum patriarum. Verbi gracia, cum una
 lingua Latina sit, sub una lingua diversae sunt patriae Bruciorum, Lucanorum, Apulorum,
 Calabrorum, Picentum, Tuscorum et his atque huius modi similia si^q **dicam^r** » Cam vero
 secundus filius Noae a Rinocurruris^s usque Gadira habens linguas sermone Punico a parte
 Garamantum, Latino a parte borea^t, barbarico a parte meridiani Ethiopum et Aegyptiorum,
 20 hac barbaris interioribus vario sermonae, XX et duabus linguis in patriis CCCXLIII^u. Iafeth
 autem^v tercius a Media usque ad Gadira ad boream. Habet autem^w Iafeth flumen Tigridem,
 qui dividet^x Mediam et Babiloniam^y in patriis ducentis, sermone vario in linguis XX et
 IIIbus^z. Fiunt ergo omnes simul linguae LXXII^a. Patriae autem generationum **miliaque^b** in
 tripartito seculo hoc ordinae site sunt. /f5r Habet, ut diximus, Iafeth flumen Tigrid[em, qui
 dividit Mediam]^c et Babiloniam, Sem autem^d Eufraten, Cam vero Geon, qui vocatur Nilus.

Arnobius, *In*
Psalmos, 104.

SOURCES

1–4) **Bede, 180-185.** 1) iDCCLIII/ B: MDCCLVII; LXX: cf. Isidore, 22. 4–10) cf. **Isidore, 22;**
Gen. 11.9. 10–24) **Bede, 185–206.** 13) **iuxta – Sem: possibly composer, not Bede.** 17)
 dicam/B: dicamus. 20) CCCXLIII/ B: CCCXCIII.

MARGINALIA

5) turris Babil 9)ignem docuit colere. 12) .. dividuntur gentes per patrias.

a) iDCCLVII S, Mu. b) an, added no and a S, an added a B. c) is added S. **d) nos added S.**
 e) not S. f) CXXXIII B. g) V S, B. h) marmorea B. i) incredebilia S. j) ...one S,
 expositione B. k) between curruras and que with S and quae with B the length of half a line is left open in
 S, and, curiously also, some space in B. l) XXVII B. m) iuxta – Sem not Mu. n) added above.
 o) corrected by a long I through e. p) patriarx S. q) added above S. **r) dicamus S, B.** s)
 rinocurruris B. t) ...ae S, boreae B. u) CCCXC & III S, CCCXC&III B, CCCXC, et tribus Mu.
 v) atem B. w) atem B. x) corrected S, dividit B. y) Babylioniam S, B. z) XX et tribus S,
 B.

a) LXX due S, LXX & duae B. b) milleque S, Bede, millaequae B. c) illegible, Tigridim S
 and Tygridim B, qui dividit Mediam S, B. d) added S.

Secundum Hebreos iDCCLXXXVII^a, secundum LXX iiDCCLXXXIII. Falegh anno LXX^b genuit Reu, cui supervixit^c annis CCVIII. LXX ante natum Reu CXXX annos ponunt, postea CCVIII^d. His temporibus primum templa constructa et quidam principes gencium tamquam dii sunt adorati.

5 Secundum Hebreos iDCCCXVIII, secundum LXX iiDCCCCV^e. Reu annis^f XXXII genuit Serugh, cui supervixit annis CCCVII^g. LXX ante natum Serugh CXXXII ponunt annos, postea CCVII. Scitarum regnum dicitur^h exortum, ubi primus regnavit Thanaus.

10 Secundum Hebreos iDCCCLXXVIIIⁱ, secundum LXX iiiCXIII^j. Seruch annis^k XXX genuit Nahor, cui supervixit annis CC. LXX ante natum Nahor^l ponunt annis CXXX, postea CC. Aegyptiorum dicitur imperium incoarare. Primo eis regnante^m Vizoues.

15 Secundum Hebreos iDCCCLXXVIIIⁿ, secundum LXX iiiCXIII^o. Nahor *autem*^p annis^q XCVIII^f genuit Tharae, cui supervixit annis CXVIII. LXX ante natum Thare ponunt annis LXXVIII, postea CXXVIII. Asiriorum Sicinorumque regna nascuntur. *Apud Assirios regnavit Belus, quem quidam Saturnum^s existimant et in Sicinia primus^t regnavit Eagilius^u, a quo Egiala nuncupata^v est, quae actenus Peloponensis vocabatur^w. Anno iCCC ante urbem conditam, ut Orosius dicit, Ninus rex Assyriorum, filius Belis primus propagandi dominationis arma foras extulit^x. L annis^y per totam Asiam bellus^z egit, cuius XLIII anno imperii, nascitur Abraham. Ninus condidit Niniven.*

20 Secundum^a Hebreos iDCCCCXLVIII, secundum LXX iiiCLXXXIII^b. Thare anno^c LXX genuit Abraham, cui supervixit CXXXV annis. Hactenus^d secunda^e seculi aetas protenditur, cuius tota seriae recensita beatus Augustinus in libro de Civitate Dei, XVI capitulo, hoc modo concludit^f «Fiunt itaque anni a diluvio^g usque ad Abraham^h iLXXII secundum vulgatam aedicionem, haecⁱ est interpretum LXX. In Hebreis autem^j codicibus
25 longe pauciores annos peribent inveniri, de quibus rationem aut nullam aut difficillimam reddunt. »

DCD, 16.10.

SOURCES

1–13) Bede, 207–225. 1) LXX: cf. Isidore, 23. 2) LXX/ B: XXX. 3) LXX: cf. Isidore, 25.
6) CCCVII/ B: CCVII. 8) iDCCCLXXVIII/ B: MDCCCXLVIII; LXX: Isidore, 27: iiiXXXV. 11)
LXX: Isidore, 29: iiiCXIII. **11) autem, not Bede.** 12) XCVIII/ B: XXVIII. 13) regna
nascuntur/ B: regnum nascitur. **13–15) Apud – vocabatur: Isidore, 30; cf. Augustin DCD, 18.2; cf.**
Eusebius, 20b, 6-15. 15-17) Anno – egit, Orosius, I.4.1. 18) cuius – Niniven: Eusebius, 20a, 1-
12. 19–25) Bede, 227–234. 19) LXX, cf. Isidore, 31. 22) concludit/B: conclusit.

MARGINALIA

2) primum templa constructa. 6) exordium regnum Scitarum ubi primus regnavit Thanaus. 8)
exordium regum Egyptorum. 16) hic Ninus primus arma portavit. 17) Abraham nascitur. 18)
Ninus condidit Niniven. **24) d...noribus.....**

a) iDCCLXXXVII B. b) *corrected*, L written above, XXX S, B, Mu. c) *corrected* S, vixit added above.
d) CDVIII Mu, CCVIII S, B. e) *added* ? S. f) an *added* a B. g) CCVII S, B, Mu.
h) ducitur, dicitur S, B. i) iDCCCXLVIII S, B, Mu. j) iiiXXXV S, iiiXXXV B. k) an B with an a added.
l) *corrected*, h added above. m) regnavit S. n) iDCCCLXXVIII S. o)
iiiCXIII S. p) *not* S, B, Mu. q) an *added* a B. r) XXVIII S, B, Mu. s) *corrected* S.
t) *corrected*. u) Egialius S, B. v) nuncupata S. w) vocatur S, B, Mu. x) extulitur or extulitus *abbr.* B.
y) anus S. z) bellis B, Mu.

a) Secundum - iiiCLXXXIII in Mu after vocatur (15). b) iiiCLXXXIII S. c) an *added* a B.
d) Hactenus – reddunt (25) *not* Mu. e) *word deleted* by ink stain. f) *the d been given in upper part the form of a s,sit S, conclusit B.*
g) diluvi S. h) Habranam B. i) hoc S, B.
j)? S, *atem* B.

Zoroastres² artem maicam^a reperit^b. Muri Babilonis^c a Simeramide³ regina Assyriorum, uxorem Nini hedificatur^d, quae post mortem viri sui Nini, ut^e Orosius ait, regnavit annis XLII. Cedibus exercens non contenta terminos viri sui, Ethiopiam bello pressa^f ymperii sui addidit. Indis bellum intulit^g. quo preter illam et Alexandrum nullus intravit. Medii /f5v ymperii^h sui tempore Babilloniam capudⁱ condidit, quam humano opere extrui vel humana arte distrui posse apud mortales incredibile^j videbatur. Haec Enembroth^k, fundata a Nino vel Simeramide, reparata muros eius latitudine L cubitis, altitudine quattor^l tanta, ambitus eius CCCCLXXX stadiis. Murus coctilateris^m interfuso bitumineⁿ fossa extrinsecus latepatens vice annis circumfluens Eufrates, medium civitatis interfluens, a fronte murorum eius C porte aerea^o.

Secundum Hebreos iiXXXIII^p. Secundum LXX iiiCCLXXXIII^q. Tercia mundi aetas a nativitate caepit^r Abraham, patriarchae^s natione Caldeus^t, qui^u primam aetatem apud Caldeos texit, natus est annis^v XLIII Nini regis Assyriorum, XXII anno Evioropis regis Sycinorum, hoc est Grecorum, qui regnavit annis XLV. Primo anno sexte decimi^w potestatis Aegyptiorum, quam dinastiam^x vocant^y. Tradunt Hebrei, ut Hieronimus ait, quod Abraham in ignae missus sit, quia ignem adorare noluerit, quem^z Caldei colunt et Dei auxilio liberatus de idolatriae, ignae profugerit. Hac deinde, quod in sequentibus scribitur, egressus est Thara cum sobole^a sua de regione Caldeorum, in Hebreo dicitur de incendio^b Caldeorum, et venerunt usque ad^c Carran^d et habitaverunt ibi. Et ipse Abraham cum esset annorum LXXV qui relicta genere patria ad imperium Dei venit in terra Canahan, accipiens promissionem nascituri de suo semine^f Salvatoris, in quo benedicerentur omnes gentes simul et se ipsum in gentem magnam^g esse futurum, quarum una spiritalis, altera est promissio carnalis.

SOURCES

1–2) Zoroastres – hedificatur: cf. Isidore, II, 32a-33. 1) artem maicam/Is: magica ars, Isidore, II, 32a.
 2–4) quae – intravit: cf. Orosius, I, 4. 3-5. 4–10) Medii – porte aerea: Orosius, II, 6.6-10. 8–9) Orosius: Murus coctilatere atque bitumine compactus. 11) iiXXXIII/ B: iiXXII; LXX: Isidore, II, 33a: iiiCCLXXXIII. 11-12) Tercia – patriarchae: Bede, 235–236. 12–15) cf. Eusebius, 20a, 5; 20b, 8. 15–19) Tradunt – Caldeorum: Jerome, HQG, 11.1. 18-19) et venetrunt – ibi: Gen. 11.31. 19) Et ipse Abraham: possibly by the compiler. 19–22) Bede, 236–241.

MARGINALIA

1) Zoroaster artem magicam reperitur. 2) Babilonia muri semiramide regine aedificantur. 15) Abraham in igne missus.

a) magicam S. b) repperit S, B. c) Babillonis S. d) edificantur S, aedificantur B, Mu. e) ut – ait not Mu. f) bellum presa S, B. g) intullit B. h) corrected, m added above, imperii S, B. i) tempore – capud almost illegible, regni tempore Babylloniam caput regni S, B. j) incredibili S, B. k) Anembrot S, Anembroth B, Anembroth Mu. l) ? S, quater B. m) catilateris S, CCC lateris B. n) n written as N. o) aereae S,B; haec Horosius nunc Beda dicit hactenus secunda saeculi aetas protenditur cuius totae seriae recensita beatus Agustinus in libro De Civitate Dei capitulo XVI hoc modo conclusit fiunt itaque anni a diluvio usque ad Abraham mille LXXII secundum vulgata aeditionem hoc est interpretum LXX in Hebreis autem codicibus longe pauciores an. perhibent inveniri de quibus rationem aut nullam aut difficillimam reddunt Eusebius dicit iuxta eum numerum quem contractiorem aeditione vulgata sermo prebit Hebreus a diluvio usque ad nativitatem Abrahae invenies annos DCCCCXLII ab initio iiiCCLXXXIII Mu. p) iiCCCCIII Mu. q) iiiDCLXXXVIII Mu. r) coepit B, Mu. s) qui fuit Mu. t) Caldeos B. u) not Mu, instead et. v) anno S, B. w) decime S, B, Mu. x) dinastram, dinastiam S, B. y) a quo tempore eusebius initium operis sui inchoat, a nativitate abrahae usque ad exitum filiorum israhel ex aegypto suppuntantur anni DV Mu. z) quam S, B.
 a) subole S, B. b) corrected, cen added above B. c) not B. d) Charan Mu, Carran S, Charran B. e) Et – patria (20) not S, B, instead: post mortem vero (added S) patris, cum esset abraham annorum (annis, an added a B) LXXV etatis (aetatis B, Mu) relicta gente patriamque S, B, Mu. f) added above, word or words erased S. g) magna B.

Secundum^a Hebreos iiXXXIII. Abraham annis LXXXVI genuit Ismahel aq Hismahelitae: genuit Ysmahel XII duces et vixit annos CXXXVII.

iiXLVIII. Idem Habraham annis C genuit Ysaac, qui primus et solus in tota Testamenti Veteris seriae legitur octava die circumciscus, quod non sine magno misterio privilegio^b est filio promissionis donatum^c.

^diiCVIII.^e Isahaac annis LX^f genuit Esau et Iacob patriarchas Ydumeae et Israhelitice^g gentis, post quorum ortum vixit annis CXX^h. Hisⁱ temporibus primus apud Argos^j regnavit Inachus annis L, cuius filia Io, quam Aegyptii mutato nomine Ysidem^k colunt^l.

SOURCES

1–8) Bede, 242–253. 1) aq/B: a quo. 5) privilegio/B: privilegium.

a) Secundum – donatum (5) *not S, B*, Secundum – conditur (p. 14, 3) *not Mu*. b) *corrected from privilegium*. c) *the following text in S, B and Mu, taken here from B with deviations in S and Mu marked as such, replaces (a) with much additional information*. Igitur a LXXV anno vitae Abrahae (Abrae S) usque ad egressionem filiorum Israhel ex Aegypto supputantur anni CCCCXXX anno LXXXVI (vitae Abraham Mu) genuit Ismahel (Ismael S, Hismahel Mu) ex agar de quo Hismahelite (*corrected*, Ismahelite S, Hismahelitae Mu) qui nunc agareni vel Sarraceni vocantur. Genuit autem Hismahel XII duces et vixit annis CXXXVI (genuit - CXXXVI *cf. CM*) anno XCVIII accepit Abraham (Abraam S) circumcisionem annos (iCLX Mu) ante urbem conditam iCLX (*not Mu*) pentapolis (...tapolis S, pentapolis Mu) quae est confinis Arabiae et Palestinae igni caelesti quinque civitates exuste sunt id est sodoma, Gomorra, Adama, Sebomi (Seboim Mu) et segor parva e (haec S, hae Mu) civitates cum regionibus et populis igni caelesti exustas aeterna perditionem (perditionem S, perditione Mu) damnata (damnate S) sunt ut nunc appareant cineres eius mediamque convallem qua (quam S) iordanes inrigaverat nunc mare super fusum tegat quod mare mortuum appellatur (appellatur Mu) et apud Grecos stagnum bituminis dicitur et severa (revera Mu) hucusque ut Hieronimus dicit nihil quod spiret possit incedere (posset incedere *not Mu*) prae amaritudine nimia in hoc mare reperire (reperiri S, repperire Mu) potest nec codeole (*corrected S*, cocleole Mu) quidem pravi (parvi Mu) vermiculi nec anguile et cetera animantium (animantium S) sive serpentium denique si Iordanes (*corrected S*, *i added above*) auctus imbribus piscens (pisces S) illuc fluens rapuerit statim moriuntur et pinguis aquis supernatans principium huius maris mortui ubi iordanis ingreditur angalim (engalem S, aengalem Mu) dicitur ubi vero finitur atque consumitur engadim nuncupatur.

Abraham anno centesimo (centesimo S, Mu) vitae suae repromissiones (repromissio S) vero XXV genuit Isaac (Isaachi Mu) de sarra qui primus et solus in tota testamenta veteris saeriae legitur octava die circumciscus, quod non sine magno mysterio (misterio S) privilegium est filio promissionis donatum (qui primus – donatum *cf. CM*). Post mortem vero sarrae aliam duxit Abraham uxorem, cetera (cetura Mu) nomine tradunt Hebrei, ipsam esse agar quod post mortem Sarrae mutato nomine de concubina transisse in uxorem. Anno (Anno - repromissiones *not Mu, instead: anno CLX – cum Iesum on p.14*) CLXXV aetatis moritur Abraham anno centesimo (C S) repromissionis.

d) Secundum hebreos, Secundum LXX iiiCCCXLII (iii CCCXLIII B), S, B * a simple calculation, taking year reckoning from the 3 texts combined, shows that iiCVIII from P matches perfectly well with the missing Hebrew date. According to P, Abraham is 86 in 2034 and was therefore born in 1948. In 2048 (when Isaac is born) he is 100 years old, which corresponds with the year given by the Hebrews and Septuagint for the year, when Thare begot Abraham. e) *not S, B*. f) LX an *added a B*. g) idumede et israhelitice S, idumeae et israhelitice B. h) anno primo iacob Abrae (Abrahae B) vero CLXI etatis repromissionis vero anno LXXXVI argivorum regnum inchoatur (inchoat B) ubi S, B. i) His temporibus *not S, B*. j) apud Argos *not S, B*. k) indem S, isidem B. l) post inachum (inacum S) regnavit filius eius eniobem foroneus annis LX qui in grecia iudicia legisque conscripsit (conscripsit S) quidam huius filiam neobem arbitrantur quam omnium prime mulierum mixtus est iupiter ut greci perhibent de qua nascitur apis quem serapin vocan (vocant S) his temporibus apud lacum tridonide (tridonidem S) minervam in spetiae (specie S) virginali apparuisse scribitur S, B.

^aiiCCXXXVIII^b. Iacob^c annis^d CXXX descendit^e in Egyptum in animabus LXX^f. Huius^g temporibus Memphis in Egypto ab Ape Argivorum rege condita. Sparta quoque a^h Sparto /f6r filio Foronei regis argivorum conditurⁱ.

5 iiCCCCLIII.^j Habitatio filiorum Israhel^k, qua manserunt in Aegypto, fuit CCCCXXX
annorum, quibus expletis eadem die aegressus est omnis exercitus domini de terra Aegypti, ut
scriptura testatur Exodi. Quorum tamen summam annorum cronographi^l a LXXV anno
nativitatis Abraham, quando terram^m repromissionis intravit, computant, sequentesⁿ Exod. 12.40-
aedicionem LXX interpretum, quae dicit: « Habitacio autem^o filiorum Israhel, quam 41.
habitaverunt in Aegypto et in terra Canahan^p ipse^q et patres eorum annis^r CCCCXXX. »
10 Quam necessario sequendam et ipsa Hebraica Veritas hostendit, que enarrat^s Cahath^t filium
Levi, quem natum esse constat in terra Canahan^u, vixisse^v annis CXXXIII et filium eius^w
Anram^x patrem^y Moysi annis CXXXVII et ipsum Moysen^z LXXX fuisse annorum tempore
egressionis de Aegypto, quia nimirum horum summam annorum constat CCCC et XXX
15 implere non posse.

SOURCES

1–14) Bede, 254–274. 4) iiCCCCLIII/B: ICCCCLIII.

a) Secundum Hebreos Secundum LXX S, B. b) not S, B. c) continuation Mu of a on p. 13: Anno CLX aetatis abraham nascitur iacob repromissionis vero anno LXXXVI. Argivorum regnum inchoat ubi primus ragnavit inachus annis L cuius filia io quam aegyptii mutato nomine isidem colunt anno CIXXV aetatis et centesimo repromissionis moritur abraham sepultusque est in agro efron in spelunca duplici in cuius interiore parte sepultus ferunt adam in exteriori abraham distat autem hic locus ut ioseppus edocit septimo ab urbe ebron stadio ibique adserit abraham et filios eius monumentum habere pulcherrimum structum marmore et opere elegantissimo. Illic etiam etterbentum magnam arborem a constitutione mundi fuisse adsuerant hanc hieronimus usque ad constantini regis imperium perdurasse scribit. Ipsa est enim quercus mambre amorrei qui fuit amicus abraham quae apud gentiles instantam exstetit venerationem uteam muri ambitu circum septam solemnem sacratione colerent. Isaach LX annorum genuit esau et iacob patriarchas idumeae et israelitice gentis post quorum ortum vixit annos (corrected from anni) CXX sepultus est iuxta patrem suum apud aros post inachum regnavit filius eius etnobium foroneus annis LX qui in grecia iudicia legisque conscripsit quidam huius filiam neobem arbitrantur quam omnium primae mulierum mixtus est iuppiter ut greci peribent de qua nascitur apis quam serapin vocant his temporibus apud lacum tridonidem minerva in speciae virginali apparuisse scribitur. Jacob annos CXXX descendit in aegyptum in animabus LXX. apud argos post foroneum regnavit tertius apis filius iovis annis XXXV aiunt hunc apim esse serapin siquidem cum fratrem aegialium regem fecisset achaeiae ipse ad aegyptum navigans memphis in aegypto ab ipso api conditur qui moriens in deos transfertur sparta quoque ab sparto filio foronei regis argivorum conditur in grecia apud argos post apin regnavit argus annis LXX sub quo grecia habere regites coepit delatis aliunde seminibus expletis autem iacob annis CXLIII mortuus est in aegypto ex inde revocatus per ioseph sepultusque est iuxta abraham Ioseph filius iacob et rachel venditus a fratribus in aegypto sub faraone rege nomen diastiae quatuor pharaones sub ipso mortui sunt diastius amosias cenchres occures sub aminopi mortuus est principatus est in aegypto annis LXXX diem ultimum clausit annorum CX sepultus est in aegypto conditus aromatibus positus in vaso plumbeo super ripam nili subito opertus fabulo hoc elactantius in historia sua refert sediit (?) moyses et liber alter qui dicitur ioseph hoc indicant post CXLIII annos ostendit deo moysi ossa ioseph alii tulerunt aurum alii argentum moyses autem ossa ioseph secum tulit et posita sunt in proprio loco in sychem civitate patris sui iacob quae nunc tam latini quam greci sicamam vocant ipsa vocatur necapolis urbs samaritanorum ubi et sepulchrum eius usque hodie cernitur ibi est puteus quem fodit iacob ubi samaritana mulier loquebatur cum iesum. d) an added a B. e) descendit S. f) apud argos post foroneum regnavit tertius (tercius S) apis filius iovis annis CXXV (XXXV S) aiunt hunc apim esse serapin (serapin S) si quidem cum fratrem aegialium regem fecisset achaeiae ipse ad aegyptum navigans memphis in aegyptum ab api conditur qui moriens in deos transfertur S, B. g) huius – condita not S, B. h) ab S, B. i) in grecia apud argos post apin regnavit argus (post –archus added underneath folio 95 v S) annis LXX sub quo grecia habere regites coepit (cepit S) delatis aliunde (aliumde S) seminibus S, B. Secundum Hebreos Secundum LXX S, B. j) not S, B. k) added above. l) chronographii S, B. m) terra S. n) sequentis S. o) atem B. p) Canaan S, Chanaan B. q) ipsi S, B. r) anni S. s) enarrat, narrat S, B, qui narrat Mu. t) chaat S, chahat B. u) Chanaan corrected B, h added above. v) corrected, xi added above. w) ei S. x) Ambram S, B, Mu. y) corrected B, rem added above. z) Moysin S, B.

Annuit^a autem horum translationi et apostolus, cum ait: « Abrahae dictae sunt promissiones et semini^b eius; non dicit, et seminibus, quasi in multis, sed quasi in uno, et semini tuo, qui est Christus. Hoc autem^c dico, testamentum confirmatum^d a Deo, quae^e post CCCC et XXX Gal. 3.16-17. annos facta est lex, non **irritum^f** facit ad evacuandas promissiones patrum ».

5 *Secundum Eusebium vel Hieronimum^g habitatio filiorum Israhel^h in Aegypto fuit annis CXLIII post mortem Ioseph. In Aegypto regnavitⁱ Monofer, secundum quorundam opinionem Prometheus^j fuit, a quo homines^k luto formatos fabule fingunt et, re vere^l. Cum sapiens esset, feritatem eorum et nimiam impericiam ad humanitatem et scienciam transfigurabat. Etiam fratres^m eius Athlans precipuus astrologusⁿ fuit, qui ab^o erudicionem discipline caelum etiam*
 10 *sustinere dictus est. Erupidis^p autem montem esset^q altissimum adfirmat, qui Athalans vocatur. Mercurius nepus^r Promethei, multa arcium^s peritus, post mortem in Deos translatus est. Procidus primus^t quadrigam iunxit. Apud aegyptios post Menophin regnavit Negres annis XII. Postquam^u regnavit Isparnosis^v annis XXVI, post hunc Tumosisti annis VIII, cui successit Aminopes, qui^w regnavit annis XXXI. Hic est Aminopes, quem quidam Menopem^x putant lapide^y loquentem. Athiopes^z ab Indo flumine consurgent^a, iuxta Aegyptum conederunt. Anno LXIII captivatis Israhelis, repromissionis Habraae^b CCCL, nascitur Moyses. Annis CCCLXXXV repromissionis Habrae^c, hoc est XXXV Moysi^d. Cicrops^e Athenas condidit^f /f6v ex nomine [Minerva, quae Greci Athena]^g dicitur, id Theniensis^h vocavit. Hic Cicrops primus Iovemⁱ adorare precepit atque immolans ei bovem. Hic Cicrops regnavit*
 15 *primus in Athenis annis L, ex quo usque ad Troiae captivitatem fiunt anni CCCLXXV. Dicebatur hic Cicrops et difu^j sivae ob longitudinem corporis, sive ob id circo quod cum Aegyptius esset utramque linguam accipiebat. Tunc prinum^k Curites et Coripantes modolatam^l in armis saltacionem^m invenerunt.*

20 *Secundum Hebreos iiCCCCXCIII, secundum LXX iiiDCCXXVIIIⁿ. Moyses annis XL aeductum ex Aegypto, regit populum Israhel in deserto anno ante urbem conditam, ut Orosius dicit, DCCCV a repromissione Abrae^o CCCCXXX anno. Moysi vero LXXX aetatis egressio filiorum Israhel ex Aegypto tractus namque curruum in litore etiam et in profundo, quo usque visus^p admittitur, providetur. Ab hoc usque ad Salomonem et aedificationem templi numerantur anni CCCCLXXX.*

30

SOURCES

1–4) Bede, 274–280. 5–8) Secundum – transfigurabat: Eusebius, 36a, 15; 35b, 6. 7–8) cf. Isidore, 45. 7) revere/E: re vera. 8–11) Etiam – vocatur: Eusebius, 37b, 17. 9) fratres/E: frater. 8-9) cf. Isidore, 46; Augustine, DCD, 8. 11–12) Mercurius – iunxit: Isidore, 47-48. 11) Promethei/Is: Atlantis; multa/Is: multarum. 12–22) Apud – accipiebat: cf. Eusebius 38b-42b. 12) Negres/E: Mefres. 14) Menopen/E: Memnonem. 19) Cicrops – bovem: Isidore, 49-50; cf. Augustine, DCD, 8.18. 21) difu/E: Difyses. 22) acciebat/E: sciebat. 22–23) Tunc – invenerunt: Isidore, 51. 24–25) Bede, 281–282. 24) LXX: cf. Isidore, 54. 25–29) cf. Orosius I, 10.1-17. 28-29) cf. Eusebius, 43a.

MARGINALIA

11) Mercurius post mortem suam in Deos translatus est. 16) Moyses nascitur. 23) Athenas condita.
 23) Saltanicium incipitur.

a) adnu...S,adnuat B. b) semi S. c) atem B. d) added above S. e) qui Mu. **f)**
corrected, long I through t, irritum S, B. g) corrected h added above. h) not S, B. i) regnante B, Mu. j) Prometheus S, B. k) hominos B. l) revera S,B. m) frater S, B. n) astralogus B.
 o) ob S, B. p) Eurupidis, S, B. q) esse S, B. r) Athlans – nepus not well legible because of a fold in the folio, athlans vocatur. Mercurius nepus S, B. s) multarum artium SB, Mu. t) promus, primus S, B. u) postquem S, B. v) Isparenosis S, B. w) qui – Aminopes not Mu. x) Minopem S.
 y) lapidem S, B. z) Etiopes S, Aethyopes B.
 a) consurgentes S, B. b) Abrae S, Abrahae B. c) abrae S, abrahae B. d) filium amram ex tribu levi nutritus a filia pharaonis nomine bitthia que ipsum adoptavit in filium Mu. e) Cirecrops S, corrected, Cirecrops B. f) et S. g) Minerva – Athena not well legible, Minerve que Greci Attena S, Minerve quae Greci Attena B. h) not id S, B, Atteniensis S, Attheniensis B, Athiniensis Mu. i) vocem, iovem S, B. j) difus S, disus B. k) not Mu. l) moldolatam S. m) saltationem B.
 n) iiiDCCXXVIII S. o) Abrahae S, B. p) nusus, visus S, B.

Moyses primo anno tabernaculum domino construit et VII mensibus opus perficiens mense primo anni^a secundi prima die mensis erexit. *Iudei per Moysen legem simul cum literis^b habere caeperunt^c. Primus apud eos pontifex Aaron fuit. Vitis in Grecia invenitur^d. Hisdem temporibus Perseus^e ae^f Grecia in Asiam^g transvectus est. Ibi barbaras gentes diuturno bello edomuit et victor nomen subiectae^h genti dedit, id est Persis. Hucusque, ut Eusebius commemorat, « quinque libri Moysi continent gesta annorum iiiDCCXXX. secundum LXX seniorumⁱ interpretationem. » Quod vero annos huius temporis^j Hebraica^k Veritas contineat^l. Iosephus in primo Contra Apionem^m gramaticum libro ita comemoratⁿ « neque igitur innumera^o apud nos habentur volumina inter se invicem^p discordanciam^q, sed duo tantum et XX^r [sunt libri]^s, qui omnium temporum^t seriae^u continent » qui et iuste creduntur divinitus^v inspirati. Ex quibus quinque sunt^w Moysi, continentes leges vitae et successiones humane prosapiam usque ad ipsius Moysi terminum pertendentes, qui Paulho minus^x a iii^y annis continencia^z gerunt.*

Secundum Hebreos iiDXVIII^a, secundum LXX iiiDCCLV. Iosue annis XXVI regit populum Israhel. *Terra Palestinorum Iudeae genti [sorte distri]buit^b* ut Iosephus docet, etiam scriptura sancta quod fuerint anni ducatus illius tacet. Quare vero Eusebius in cronicis XXVII posuerit, infra dicimus. Primo autem sui ducatus anno Iosuae, primo mense, X^c die mensis populum patefacto Iordanis alueo in terram repromissionis induxit, quo videlicet anno, in cronicis /f7r praefati Eusebii reperimus^d « principium » erat « [quingagesimi primi Iubelei]^e secundum Hebreos », id est^f, iiD erant ab initio mundi completi, singulis Iubeliorum ordinibus per quinquagenos annos^g deputatis. Ad^h vero hanc temporis huius esse summam nostram inquisitionemⁱ quamquam^j invenire valuit. Constat enim quia iDCLVI ad diluvium usque fuere anni, inde ad Abraham CCXXII, qui LXXV erat annorum quando promissionem Dei accepit, promissionis anni CCCCXXX, ducatus Moysi anni XL. Qui profecto **numerus non^k** iiD, sed septem minus, id est iiCCCCXCIII, ut prenotavimus, annos implent.

Secundum Hebreos iiDLVIII^l, secundum LXX iiiDCCXCV^m. Othonielⁿ annis XL de tribu Iuda primus Israheli^o iudex domino iubente constituitur^p.

Josephus,
Con. ap. 1, 8.

Eusebius,
46a, 4-8.

SOURCES

1–2) Moyses – erexit: Bede, 282–284. 2-3) Iudei – caeperunt: Isidore, 55. 3) Primus – fuit: cf. Eusebius, 43a. 3) Vitis – invenitur: Isidore, 58. 3–5) Hisdem – dedit: Orosius, I, 11.4 (cf. Eusebius 52b, 2. 5) id-Persis: *composer*. 5–25) Bede, 285–314. 14) iiDXVIII/ Bede: iiDXVIII. 14) LXX: cf. Isidore, 59. 15) Terra – distribuit: Eusebius, 46a. 15) etiam/B: nam. 22) quamquam/B: nequamquam. 23) CCXXII/B: CCXCII. 25) implent/B: implet. 24) CCXXII/B: CCXCII. 26) iiDLVII/B: iiDLVIII; LXX: cf. Isidore, 61.

MARGINALIA

1) Iudei legem cum literas suscipiunt. 4) in Grecia vitis invenire. 8) viginti duo sunt libri qui et iuste creduntur divinitus inspirati ex quibus quinque sunt Moysi continentes leges vitae alia innumera inter se discordancia.

a) anno S. b) litteris S, B. c) coeperunt B, Mu. d) ingenitur B. e) Proseus S. f) e S, B. g) Asia B. h) subiecti B. i) added above S. j) corrected B, po added above, temporibus S. k) Hebraea S, Hebraea B. l) conteneat Mu. m) opinionem S, appionem B. n) commemorat S, B. o) innumera S, B. p) vice S. q) discordancia S, discordantia B. r) viginti S, B. s) sunt libri illegible, sunt libri S, B. t) tempore S. u) seriem S, B. v) not B. w) added above S. x) Paulominis S. y) CCiii ?, a iii ? S, CC iii B, Cciii Mu. z) continenciam S, continentiam B. a) iiDXVIII S, B, Mu. b) sorte distribuit bleached, sorte distribuit S, B. c) decimo B. d) repperimus S, B. e) quingagesimi – iubelei bleached and almost illegible, iubilei corrected from iubelei, quingagesimi primi iubelei S, quingagesimi primi iubilei B, iobelei Mu. f) anni S, B. g) annus S. h) at S. i) inquesicione S, inquisitione B. j) quaquam S, Nequequam B, Mu. k) not Mu. l) iiDLVIII S, B, Mu. m) DCCXCV. n) Otonihel S. o) Israeli S, B. p) huius temporibus primi filii israhel servire chasan rasathaim regi Mu.

Post^a mortem Iosue subiecti fuerunt^h Hebrei Cusan Rasathaim^b regi Mesopotamiae VIII annis, qui iunguntur temporibus Othoniel^c. Pontificatum suscepit^d Finees^e post patrem suum Eleazarum, filium^f Aaron. Cathonos^g literas^h Grecisⁱ dedit. Ainus^j et Ansion apud Grecos^k in musica arte claruerunt. Iudeique^l Dictali^m ferrum eo tempore invenerunt.

5 Secundum Hebreos iiDCXXXVIIIⁿ, secundum LXX iiiDCCCLXXV. Aoth annis LXXX filius Gera, filii Gemini, qui utraque manu utebatur pro dextera cuius in primis servivit Israhel Eglon regi Moab annis XVIII, donec eum ipse percusso Eglon liberavit. Hoc tempore Cirene civitas condita est in Libia.

10 Secundum Hebreos iiDCLXXVIII, secundum LXX iiiDCCCCLVIII^o. Debora^p annis XL prophetissa de tribu Efraim^q, cum Barac de tribu Neptalim, cuius in inicio ducatus oppressit filios Israhel Iabin rex Canaan XX annis, qui regnavit^r in Assor. Sed occiso ab Israhel principe miliciae eius Sissarra, humiliatus tandem ac deletus est. Hoc tempore^s Miletus condita. *Apollo medicine artem invenit. Cythara repperitur^t Argivorum regnum in Micenas translatum^u, quod stetit annis DXLIII. Hoc tempore in Dardania regnavit Trosa. Ipse condidit Troiam, a qua^v Troiani nuncupati sunt.*

15 Secundum Hebreos iiDCCXVIII, secundum LXX iiiDCCCCLII^w. Gedeon annis XL ex tribu Manasse^x, sub quo servivit Israhel Madianitis^y et Amalechitas^z VII annis, sed Gedeon pugnante liberatus est. Tyrus condita ante templum Hierosolimorum annis CCXL, ut scribit Iosephus. *Mercurius^a liram condidit. Anno ante urbem conditam CCCCLXXX, ut Orosius dicit, initium regni Amazonarum mulierum, que^b patriae profuge genere Scite^c /f7v [Euruppam Asiamque fortissimas mundi partes intraverunt]^d et centum^e paene annos evertendo urbes, alias construendo, tenuerunt.*

20 Secundum Hebreos iiDCCXXII, secundum LXX iiiDCCCCLXIII^f. Abimelech annis tribus filius Gedeonis, qui regnabat in Sychem, Herchurae^g Ylium vastat. *Chorus in Grecia invenitur.*

SOURCES

1) Post – Othoniel: cf. Eusebius, 47a, 10-13. 1) Bede, 313–315. 2-3) Pontificatum – Eleazarum: Eusebius, 46a, 4-6. 3-4) Cathonos – invenerunt: Isidore, 62-64. 3) Cathonos/Is : Cadmus. 3) Ainus et Ansion/Is: Clinus et Anfion. 4) Iudeique Dictali/Is: Ideique Dactili. 5-13) Bede, 317–328. 5) LXX: cf. Isidore, 65. 9) LXX: Isidore, 73: iiiDCCCXV. 13) Apollo – invenit: Isidore, 74. 13-14) Cythara – DXLIII: cf. Augustine, DCD, 18.15. 14-15) Hoc – sunt: Eusebius, 51b, 8. 14) Trosa/E: Tros. 16-19) Bede, 328–333. 16) LXX: Isidore, 77: iiiDCCCCLV. 19) Mercurius – condidit: Isidore, II, 77a. 19-22) Anno – tenuerunt: cf. Orosius, I, 15.1-5. 23-24) Bede, 333-335. 23) LXX: Isidore, 81: iiiDCCCCLVIII. 24) Herchurae/B: Hercules. 24-25) cf. Isidore, 77b.

MARGINALIA

1) Iudei subiecti VIII annis Rasataim regi. 4) Iudei ferrum invenerunt. 6) servivit Israhel Eglon regi Moab annis XVIII. 14) Apollo medicine arcem invenit. Miletus condita. 17) Israhel serviunt Madianitas et Amalechitas. 18) Tyrus condita. 19) Lira condita. 20) ortus regni Amazonarum mulierum. 24) corus in Grecia invenitur.

a) Post – Hebrei *not Mu.* b) *corrected*, h *added above line*, rasatahim S, rasatha..B. c) Otonihel S, Othonihel B. d) *not well legible*, suscepit S, B. e) Finies S, B. f) filii S, B. g) Catmos S, Chatmos B, Mu. h) litteras S, B. i) in musica Mu. j) Lin.. S, Linus B, Mu. k) Grecus S. l) Ideique B. m) ...tali S, dactali B, Mu. n) *corrected* S, c *added above*. o) DCCCX S, DCCCXV Mu. p) Deborra S, B. q) Efracim S, Ephraim B. r) regnabat S, B. s) tepore. t) reperitur S, B. u) est B. v) quo S, B. w) iiiDCCCCLV S, *added n w v with long caudas upwards*. x) *corrected*, s *added above*, Manase B. y) Madianitas S, B. z) Amalecitis S, Amalachitis B. a) s *added above*. b) quae B. c) Scyte S, Scytae B. d) Euruppam – mundi *illegible*, Euruppam Asyamque fortissimas mundi partes intraverunt S, B. e) C S,B. f) iiiDCCCCLVIII S, B. g) Hercules S, Hercules B.

Secundum Hebreis iiDCCXLV, secundum LXX iiiDCCCCLXXXI^a. Tola annis XXIII, filius Poa patru Abimelech^b, vir de Isachar, qui habitabat in Sanir montis Effraim^c. Bellum Laphitarum et Centaurorum^d, quos scribit Palefatus primo De Incredibilibus libro⁴ nobiles fuisse aequites Thessalorum. In Troia post Laomediontem^e regnavit Priamus.

5 Secundum Hebreos iiDCCLXXVII^f, secundum LXX iiiIII^g. Iair annis^h XXII ex tribu Manasseⁱ. Hercoles agonem Olimpiacum constituit, a quo usque ad primam Olimpiadem^j supputantur^k anni CCCXXX^l. *Carminta^m Latinas literasⁿ repperit. Apud Athenas^o regnavit Theseus^p annis XXX. Hoc tempore Cartago conditur a Tyriis^q.*

10 Secundum Hebreos iiDCCLXXIII, secundum LXX iiiiiVIII. Iepte Galaadites annis VI Phlistini et Amanite deprimunt Israhel, ex quibus Amanite debellantur ab Iepte. Qui in Libro Iudicum ab aetatae Moysi usque ad semed^f ipsum ait^s supputari annis CCC. *Hercules in morbum incidet pestilentem, qui ob remedium doloris se iecit in flammis^t et sic morte finitus est^u anno etatis suae LII. Anno ante urbem conditam CCCXXX Alexander, filius Priami Troiani regis, Elenam rapuit Troianumque bellum decenalem^v surrexit.*

15 Secundum Hebreos iiDCCLXXX, secundum LXX iiiiiXIII^w. Abessan de Bethlehem annis VII. Agamenon imperat Micenis annis XXXV, cuius anno XV Troia capitur.

20 Secundum Hebreos iiDCCXC, secundum LXX non habet^x. Achialon Zabulonitis^y annis X. Hic cum annis suis X in LXX^z interpretibus non habetur, pro quorum damno supplendo Eusebius Iosuae^a filio Nun, Samueli et Sauli^b, quorum annos^c scriptura non dicit, plures annos, quam in Iosepho^d legebat, adnotavit, quatenus ob^e egressu Israhel ex Egypto usque ad hedificacionem templi CCCCLXXX annorum summam, quam scriptura *Libri Regum* praedicat, haberet.

SOURCES

1–7) Bede, 336–343. 1) LXX: cf. Isidore, 83. 5) iiDCCLXXVII/B: iiDCCLXII; LXX: cf. Isidore, 86. 7–8) *Carminta* – repperit: Isidore, *Etymologiae*, V, 39.11. 7–8) Apud – Tyriis: cf. Eusebius, 57b, 21–22; 58b, 24. 9–11) Bede, 344–347. 9) LXX: cf. Isidore, 89. 11–14) Eusebius, 60b. 13–14) cf. Orosius, I, 17.1–2; cf. Isidore, 90–91. 15–22) Bede, 348–357. 15) LXX: Isidore, 93: iiiXVI. 17) LXX: not in Isidore. 20) ob/ B: ab. 21–22) ‘Libri Regum’, possibly added by the composer.

MARGINALIA

5) Hercules agonem primam Olimpiacum constituit. 6) carmas limfosa invenit. 13) Hercules in dolore grave in flamis.

a) one X added S. b) Abimalec S. c) Efraim B. d) centaurorum S. e) Laomedontem S, B.
 f) iiDCCLXVII S, Mu. g) marked with a cross above iiiiiIII, indicating an addendum underneath the folio, also marked by a cross, written later but by the same hand, which reads: Olympia apud Grecos constituta apud aelidem Graecae civitatem aeleiis agentibus agonem et quinquennale certamen quattuor mCD annisusque...suo put..... certamenis tempus Olimpiadem vocaverunt quinqu..... iiiIII B.
 h) annus, corrected S. i) Manase B. j) Olimpiad S. k) supputantur B. l) CCCXXX S.
 m) n added S. n) litteris S, B. o) corrected, h added above, Atenas S. p) s added above, Teseus S.
 q) Tyrius S, B. r) semet S, B, Mu. s) ut S. t) corrected from flammes. u) us est added above S.
 v) decennale S, B. w) iiiiiXVI B, Mu. x) non habetur S, B. y) Zabulonitis Mu. z) septuaginta B.
 a) Iosue S, B. b) et Sauli added above S. c) anos S. d) Iosepho S, Mu. e) ab B, Mu.

Secundum Hebreos iiDCCXCVIII^a, secundum LXX iiiXXIII^b. Lapdon de tribu Effraim^c annis VIII. Huius anno tercio^d Troia capta est, completis a primus^e Cecropis, qui primus^f Athenam^g regnavit, annis CCCLXXV. ^hXL autem et tercio regno Niniⁱ Assiriorum regis annis DCCCXXXV. *De^j cap /f8r tivitatae Troiae usque ad primam Olimpiadem f[iunt]^k [anni CCCCVI]^l. Apud Assyrios regnabat Tautanes annis XXXII^m, cuius anno XXV Troia capta est.* Post tercium annum captivitatis Troiae, sive, ut quidam volunt, octavum, regnavit Eneas annis IIIbusⁿ. Ante Eneam Ianus, Saturnus, Picus, Faunus, Latinus in Italia^o regnavit^p annis circiter CL^q. *Aeneas et Frigas, fertur, germani fuisse. Cum a Troia fugaciter exissent pro ipsa captivitatae et inundationem^r Assyriorum, quorum persecutione ex ipsa civitatae et regione unum exinde regem^s Latinorum eriguntur et alium in Frigorum. Regnavit Aeneas in Latinis, Frigas in Frigia. Post Frigam partiti sunt in duabus partibus. Una pars perrexit^t in Macedoniam^u, invitati a Macedonibus, qui opprimebantur a gentibus vicinis, ut preberent eis auxilium. Cum eis postea coniuncti, in plurima procreationae^v creverunt, ex ipso genere Macedones fortissimi pugnatores effecti sunt, quod in postremum in diebus Philippi regis et Alexandri^w, filii sui fama^x, confirmat illorum fortitudinem, qualis fuit. Nam et illa alia pars, quae de Frigia progressa est, pro^y multis regionibus pervagantes cum uxoribus et liberis, electum a se rege Frantione nomine, per quem Franci vocantur. In postremum, eo quod fortissimus ipse Francio in bellum fuisset^z fertur, et multo tempore cum plurimis gentibus pugnam gerens, partem Asiae vastans, in Europiam^a dirigens, super litore Danubii^b fluminis inter Ocianum et Traciam una ex eis ibidem pars resedit, electum a se utique regem nomine Torquoto^c, quod gens Torquorum nomen accepit. Franci huius itineris cum uxoribus et liberis agebatur^d. Dum a Torquoto minuti^e sunt, parva ex eis manus aderat, inter Renum et Danubium^f et marae consederunt. Ibiq^{ue} mortuo Francionae^g, duces ex se constituerunt. Ad tamen^h semper alterius dicione negantes, multo post tempore cum ducibus transegerunt.*

25 *Actenus Iheronimus in cronica sua dicit.*

Secundum Hebreosⁱ iiDCCCXVIII, secundum LXX iiiXLIII. Samson de tribu Dan annis XX. Mortuo Lapdon servivit Israhel Philisteis annis XL. Actenus Iudicum Liber tempora signat, habens annos CCXCVIII.

SOURCES

1–4) Bede, 358–362. 1) LXX: cf. Isidore, 94. 3) Athenam/B: apud Atticam. 4–6) Eusebius, 60a, 23; 59a, 9. 5–6) cf. Augustine, DCD, 18.19; cf. Isidore, 95. 6–8) Bede, 367–371. 7) regnavit/B: regnarunt. 8–11) Aeneas – Frigia: Fred. II, 8–9. 11–22) Post – aderat: cf. Fred. II, 4–6. 22–24) inter – transegerunt: Fred. II, 5–6. 25) This part is absent in Jerome's Chronicle. 26–28) In this order: Bede, 364, 363, 364–367. 26) LXX: cf. Isidore, 98.

MARGINALIA

10) Aeneas rex Latinorum fortissime gentis. 17) Francione.

a) VIII added above S. b) iiiXXIII added S. c) Ephraim S, B. d) III S, B. e) primo anno S, B, Mu. f) apud S, B, aput Mu. g) Adtecam S, Attecam B, Mu. h) add. a S, B, Mu. i) corrected S, i added above. j) a S, B. k) bleached, fiunt S, B. l) illegible, anni CCCCVI B. m) XXII B. n) added bus above, tribus S, B. o) in Italia not Mu. p) regnaverunt S, Mu, regnarunt B. q) some sign before CL, CLC B. r) inundacione S, inundationae B. s) regnum S, B, Mu. t) perexit S. u) Macedonia S. v) congregacione S. w) Alazandri S. x) foma B. y) per S. z) fuisse S, B.

a) Eaurupam, first u added above S, Eurupam B, Mu. b) Danuvii S, B. c) per S, B. d) agebatur S, agebant B. e) corrected, added re ?, minuati B. f) Danuvium S, B. g) Francionem S, B; cuia tanta proelia que gesserantet a torquoto minuati sunt parva ex eis manus aderat attamen semper alterius dicione negantes duces ex se constituerunt ac multo post tempore cum ducibus transegerunt haec in sua chronica hieronimus dicit Mu. h) attamen S, B. i) added above S.

Apud Latinos post Aeneam regnavit Ascanius, filius eius annis XXXVIII. Qui relicto noverchae suae regno, Latinis Alban *Longam condidit et Silvium Postumum, fratrem^a suum, filium Aeneae ex Lavinia, summa^b pietatae aedocavit. Ascanius Iulium filium suum procreavit, a quo familia Iuliorum horta est et propter aetatem parvoli, quia^c nec dum regendis civibus Aedonius^d erat, Silvium Postumum fratrem suum regni reliquid^e heredem.*

Secundum Hebreos ii DCCCLVIII, secundum LXX iii LXXXIII. Heli sacerdos^f annis XL. In Hebreorum Libro XL anni inveniuntur, in LXX autem interpretacione XX^g. Actoris^h /f8v filii Ilium receperuntⁱ expulsis [Antenor]^j posteris, Heleno sibi subsidium ferentem^k. Latinorum tercius Silvius *Postumus* Aeneae filius regnavit^l annis XXVIII, quia post mortem patri^m aeditus ruri fuerat edocatusⁿ, et Silvii et Postumi nomen accepit, a quo omnes^o Albanorum reges Silvii vocati sunt. Reges Ficionis^{op} defecerunt, quia ab rege^q alio usque ad Zeuxippum^r regnaverunt^s annis DCCCCLXII, post quos sacerdotes Carni constituti sunt, *qui praeferunt annis XXXIII, post quos sacerdos^t constitutus est. Caridimus^u, qui in pensas non sustinens, fugit.*

Secundum Hebreos iiDCCCLXX, secundum LXX. Samuhel annis^v XII, ut docet Iosephus, in scriptura enim sancta, quamdiu praeferit^w minime patet. Ab hoc, tempora^x prophetarum incipiunt. *Lacedemon et Omerus fuisse putantur.* Latinorum quartus Aeneas Silvius, *filius^y Postumi^z, annis^a XXX^b.*

Secundum Hebreos iiDCCCXC, secundum LXX iii CXXIII. Saul primus Hebreorum rex annis XX et huius quia in canonica scriptura non habetur, de Antiquitatum^c Iosephi tempus regni notavimus. In Lacedemone regnavit primus Euristeus annis XLII, Corinti primus Alethes annis XXXV.

Quarta mundi aetas^d non solum cum incoato Iudaeae gentis imperio, sed et cum invocata^e promissione, que patribus olim data est, imperii Christiani sumit^f exordium, iurante domino David veritatem de fructu^g ventris eius sedere super sedem eius.

Secundum Hebreos iiDCCCCXXX, secundum LXX iii CLXIII. David primus ex tribu Iuda rex annis XL. *Prophetabant in Iudea Nathan^h, Asaph, Gadⁱ. Hebreorum pontifex Abiathar^j clarus^k habetur.*

SOURCES

1–2) cf. Bede, 371–372. 1) XXXVIII/B: XXXVIII. 2) cf. Isidore, 99. 2–3) Longam – aedocavit: Eusebius, 63b, 1-5. 3–5) Ascanias – heredem: Eusebius, 64b, 5-12. 6–28) Bede, 373–397. 6) LXX: cf. Isidore, 101. 8-9) Actoris/B: Hectoris; quia/B: qui quia. 9) Postumus not Bede. 11) ab rege alio/B: Aegealo. 13–14) qui – XXXIII and Caridimus – fugit: Eusebius, 64a, 18-26. 15) LXX: Isidore gives no date. 17) Lacedemon – putantur: Eusebius, 66a-66b. 18) filius Postumi not Bede; XXX/B: XXXI. 19) LXX: cf. Isidore, 104. 24) invocata/B: innovata. 27) LXX: cf. Isidore, 107. 28-29) cf. Isidore 110; cf. Eusebius 68a, 3.

MARGINALIA

4) 13) sacerdotes pag..... 16) Incipit tempora prophetarum. 27) David Iudeorum primus rex incoata propter promissionem patribus Christiani sumit exordium.

a) fratrum S. b) summa B. c) qui B. d) Idonius S, Edonius B. e) relequit B, Mu. f) sacerdos S. g) arca testamenti ab alophilis capitur sola nam tabernaculum quod moyses primus in heremo erexerat deinde in silo fuit ac deinceps in nobe postea in gabaon as extremum in sion Mu. h) Hectoris S, B. i) reciperunt S, B. j) bleached and illegible, ..tenoris S, antenores B. k) ferente S, B. l) regnat B, Mu. m) patris B, Mu. n) educatus B. o) omnis B. p) Ficionis S. q) ege S, B, aegi Mu. r) Zeozippum B. s) regnarunt B. t) sacerdotes S. u) Caridanius ?S, Caridimos corrected in Caridimus B. v) annus S. w) added above S. x) tempore B. y) added above S. z) h added above, postumi B. a) corrected S. b) XXXI S, B, Mu. c) corrected S. d) etas mundi S. e) innovata S, Mu; incoata B. f) corrected, it above added S. g) added above S. h) corrected, h added above. i) Gadi S, Gat B. j) corrected h added above, Abiatar S. k) clarum B.

Latinorum quintus Latinus Silvius, *filius Laviniae et Melampodis, frater Postumi uterinus*, annis L. Effesus condita ab Andronico. Cartago condita est, ut quidam volunt, a Charcedonae Tyrio, ut vero alii a Didone filia eius anno CXLIII, post^a Troianum^b excidium.

5 Secundum Hebreos iiDCCCCLXX, secundum LXX iiiCCIII. Salomon^c filius David annis XL, qui quarto regni sui anno, mense secundo, templum domino hedificare caepit^d in Hierusalem^e. Collectis^f ab agressu^g Israhelis ex Aegypto annis CCCCLXXX, ut Regum^h quoque Liber testimonioⁱ est, quod in figuram universi temporis, quo in hoc seculo^j Christi hedificatur aecclesia, quae in futuro perficitur, VII annis^k perfecit et septimo octavi anni^l mense dedicavit. *Sadoch pontifex clarus habetur*. Latinorum^m sextus Alba Silvius, Silvii
10 Aenaeⁿ filius, regnavit^o annis XXXVIII. Regina Sabaa venit audire sapienciam Salomonis^p.

Secundum Hebreos iiDCCCCLXXXVII^q, secundum LXX iiiCCXXI^r. Roboam filius Salomonis^s annis XVII. Iheroboam^t de tribu Efraim separavit X tribus a domo David et ad^u domino in figuram hereticorum, qui suos^v [sequaces]^w /f9r a Christi aecclesia segregant. Huius quinto anno [Sesac rex]^x [Aegypti]^y venit Iherosolimam^z templum spoliavit^a. Latinorum
15 septimus Aegyptus Silvius, Albe superioris regis filius, regnavit^b annis XXIII. Samus^c condita et Smirna in urbis^d modum ampliata.

Secundum Hebreos^e iiDCCCXC, secundum LXX iiiCCXXIII. Abdias^f, filius Roboam, annis^g III, *sub quo Abimelech^h pontifex fuit*. Hic Abias pugnantem contra seⁱ Ieroboam superavit occisis de exercitu^j eius milibus D, eo quod sperasset in domino.
20

Secundum Hebreos iiiXXXI^k, secundum LXX iiiCCCLXV^l. Asa, filius Abia, annis XLI. Ab hoc conductus Benedap^m rexⁿ Syriae Damasci contra Israhel percussit omnem terram Neptalim^o. *Prophetabant in Iudea Achias^p, Amos, Eleu, Ihoel^q et Azarias*. Asa ydola destruit^r, templum mundat^s, egredientem contra se Zaraa^t, *regem^u Aethiopiae^v, cum^w decies centena milia et curribus trescentis ipsum usque ad internicionem^w cum suo sternit exercitu^x*.
25

SOURCES

1–9) Bede, 398–406. 1) filius – uterinus: cf. Eusebius, 66b, 1-7. 4) LXX: cf. Isidore, 111. 9) Josephus, VIII, 9; cf. Eusebius, 70a, 23-24. 9–23) Bede, 409–426. 11) ii DCCCCLXXXVII/B: iiDCCCCLXXXVII; LXX: cf. Isidore, 113. 13) Christi aecclesia/B: a Christo et ecclesia. 14) venit/B: veniens. 17) LXX: cf. Isidore, 117. 17) Abdias/B: Abiam. 18) sub – fuit: Eusebius, 73a, 18. 20) LXX: cf. Isidore, 119. 22) Isidore, 120. 22–24) Bede, 429-430. 23) regem not Bede. 23-24) cum decies – internicionem: 2. Paral. 14.9.

MARGINALIA

2) Cartago condita. 9) regina Sabba venit ad Salomonem. 13) templum Domini spoliatum a Sesac rege Egypti. 18) Samus condita. 22) prophetas in Iudea.

a) pos S. b) Tronianum *corrected B*, t *added*. c) Salomon S, B. d) coepit B. e) in monte oria qui demonstratus fuerat David patri eius ut in Paralippome non legitur et emerat id est area ornaniebus syclos auri iustissimi ponderis sex centos et aedificaverat ibi altare dei obtuleratque ibi holocausta et pacifica et invocavit dominum et audierat eum in igne de celo super altare holocausti precepitque dominus angelo et convertit gladium suum in vaginam. Tradunt Hebraei quod ibi Habraham obtulit filium suum Isaac quod autem sequitur omnia inquit venerunt scripta manu deum ad me ut intellegerim universa opera exemplaris. Tradunt Hebraei exemplar templi et vasorum Moysi in monte Monstratum ad iesum pervenisse deinde ad Iudices et ad Heli et ad Samuhelem et ad David et ad extremum ad Solomonem unde dicit manum ad se Deum pervenisse *Mu*. f) itaque *Mu*. g) egressu S, B. h) regnum B. i) testimonii B. j) secundo B. k) *added above*. l) *added above S*. m) Latinorum – XXXVIII in *Mu* after Regina – Salomonis. n) Enneae S, Aeneae B. o) regem B. p) Salomonis S. q) DCCCCLXXXVII, VII *added above S*, ii DCCCCLXXXVII B, *Mu*. r) *added m s n p with long caudas upwards S*. s) Salomonis S. t) Hieroboam S, B. u) a S, B. v) suas B. w) *some letters here are difficult to decipher*, ...quaces S, sequaces B. x) *bleached part*, Sesac rex S,B, Sesach rex *Mu*. y) Aegypti, S, B. z) Hierosolimam S. a) expoliavit B. b) regnat B. c) Samos B. d) urbe S. e) *not P*, Hebreos S, B. f) Abia B, *Mu*. g) *corrected S*. h) Abimalech S. i) contra se *added above S*. j) ...to S. k) iiXXXI S. l) iiiCCCLXV *Mu*. m) Bene *added above S*, benadab B. n) x *added above S*. o) Nephthali S, Neptali B. p) *The part after Achias is bleached away or erased. On the remaining spot etr or etri has been added, Illegible also in S, nothing in B*. q) *corrected*, long I through e, Iohel S, B. r) destrui B. s) *corrected*, mandat ?B. t) Zaram S, Zeram B. u) *not S, B, Mu*. v) Etiopiem S, last i *added above*, Ethiopem B. w) cum – internicionem *not S, B, Mu*. x) ...cito S, ...?.ercitu B.

Ambri rex Israhel emit montes^a Samariae a Semer^b duobus^c talentis argenti et^d aedificavit eam. Athiel^e de Bethel Iherico^f instaurat. Latinorum VIII^g Capis Silvius, Aegypti superioris regis filius, regnavit^h annis XXVIII.

5 Secundum Hebreos iiiLVI, secundum LXXiiiiCCXC. Iosaphat, filius Asa, annis XXV. *Prophetabant Helias, Abdias, Azarias, et Micheas et Heliseus*ⁱ. Helias Thesbites tres semi^j annos pluvia^k continuit propter peccata Ahab^l et populo^m Israhel, et inter cetera magnalia Eliseum filium Saphatⁿ, qui erat de Abelmaula, pro se unxit^o prophetam^p. Latinorum nonus Carpentus Silvius, superioris Capis regis filius, regnavit annis XIII. Postquam filius eius Tyberinus^q Silvius annis VIII, et^r a quo et fluvius^s appellatus est Tyberis, qui prius Albula dicebatur. Post quem Agrippa^t Silvius filius eius annis^u XL. Iosaphat fecit rectum coram^v domino.

15 Secundum Hebreos iiiLXVIII^w, secundum LXX iiiiiCCXCVIII. Ioram, filius Iosaphat, annis VIII^x. Helias curru igneo rapitur quasi usque in caelum, et Heliseus heres^y prophetiae derelictus primo miraculo aquas^z *Iordanis divisit et transit*^a. In diebus Ioram recessit Edom, ne esset sub Iuda et constituit sibi regem. Ambulavit autem Ioram in viis domus Ahab^b, filia quippe Ahab^c erat uxor eius.

20 Secundum Hebreos iiiLXV, secundum LXX iiiiiCCXCVIII. Ochozias, filius Ioram, anno uno^d. Ionadab^e, filius Recab^f. Ochoziam cum filio suo Ioas et nepote Amasiam^g ob^h enormitatemⁱ scaelerum et quia^j nec patrem, filium, ne^k quispiam eorum bonum habuit, evangelista Matheus^l a domini salvatoris genealogiam^m secludit.

25 Secundum Hebreos iiiLXXI, secundum LXX iiiiiCCCVⁿ. /f9v Athaba^o, mater Ochozie^p, annis VI. Quae videns interfectum ab Ieu^q regi^r Israhel filium suum Ochoziam^s interfecit omnem stirpem regiam domus Ioram preter solus^t Ioras^u, filium Ochoziae, quem Iohas^v habet^w soror Ochozie^x uxor Ioiade pontificis furata est de medio filiorum regis, cum interficerentur^y. In LXX interpretibus VII^z annis regnasset^a Athalia narratur.

SOURCES

1-2) Bede, 430-432. 2-4) Bede, 427-428, 433. 4) LXX: cf. Isidore, 121. 5) *Prophetabant – Heliseus: Eusebius, 76a, 11-16.* 5–25) Bede, 434-461. 6) populo/B: populi. 12) iiiLXVIII/B: iiiLXVIII; LXX: cf. Isidore, 123. 14) *Iordanis – transit/ B: Hiericho sanat.* 17) LXX: cf. Isidore, 125. 17-18) Ochozias/B: Azarias / Eusebius: Ochozias; Recab/B: Recab clarus habetur; Ochoziam/B: Azariam. 21) LXX: Isidore, 127: iiiiiCCCVI. 22) Athaba mater Ochozie/B: Athalia mater Azariae; Ochoziam/B: Azaria.

MARGINALIA

1) Samaria condita. 5) Helias propheta. Pluvia continuit. 9) *Silvius Tyb....ar.....* 13) *..elias....* 22) interfectio proenie regis.

a) s *added above S.* b) Somer S, B, Mu. c) duabus S. d) *not B.* e) *corrected, t added above, Achiel S, Achihel B.* f) Hiericho Mu, *idem added above S, Hierico B.* g) octo B. h) regnat B. i) Helyseus S. j) semis S, B, Mu. k) pluviam S, B. l) *corrected, h added above, Acab S, Aap B.* m) populi S, B, Mu. n) Sophat S, Mu, Iosaphat B. o) unxit S. p) hunc heliam tradunt Ebrei fuisse finies filii Eleazari filii Aaron Mu. q) Tiberinus S. r) *not S, B, Mu.* s) *corrected S, v added above.* t) Agrippa S, B. u) annos B. v) contra B. w) iiiLXVIII B, Mu. x) VIII S. y) *corrected, h added above.* z) aqas S.
a) et aquas hiericho sanat Mu. b) *corrected, h added above, Achab S, Mu, Aab B.* c) *corrected, h added above, Achab S, Aab B.* d) I B. e) Ionadap B. f) Recap B; *added: clarus abetur S, Mu, B.* g) Amasias B. h) ab S. i) enormitatem S, B. j) a *added above S.* k) nae S, vel B. l) Mattheus S. m) genealogia S, B. n) iiiiiCCCVI S, B, Mu. o) Athalia S, B, Mu. p) Achozie S, Hocozia B. q) geu B. r) rege S, B, Mu. s) Ochosiam S. t) solum S, B, Mu. u) *corrected r added above, Ioas S, B.* v) Ios S, B. w) Iosabeth Mu. x) Hoziae B. y) interficerent S. z) VI B.
a) regnasse S, B.

Secundum Hebreos iiiCXI, secundum LXX iiiCCCXLV^a. Iohas, filius Ochoziae, annis XL. Iste bono principio et fine usus est pessimo in principii^b regni sui templum innovat^c, in extremis inter cetera facinora Zachariam quoque filium Ioiade tutoris quondam hac regnificatoris sui inter templum et altare lapidari^d precepit. Quem ob meritorum gratiam dominus in^e Evangelio filium Barachiae, id est benedicti domini, cognominat^f. Latinorum XII Aremulus^g Silvius Agrippe superioris^h regis filius regnavit annis XVIII. Qui presidium Albanorum inter montes, ubi nunc Roma est, posuitⁱ. Huius filius fuit Iulius, proavus Iulii Proculi, qui cum Romulo^j Romam conmigrans^k fundavit Iuliam^l gentem.

Secundum Hebreos iiiCXL, secundum LXX iiiCCCCXXVII^m. Amasias, filius Iohas, annis XXVIII. Heliseusⁿ propheta defunctus sepelitur in Samariam. Asahel rex Syriae adflixit Israhel. Latinorum XIII Aventinus Silvius Aremuli superioris regis filius maior regnavit annis XXXVII atque in eo monte, qui nunc pars urbis est, mortuus est ac sepultus^o aeternum locum^p vocabulum dedit.

Secundum Hebreos iiiXCII^q, secundum LXX iiiLXXVIII^r. Azarias, qui et Ozias filius Amasiae annis LII. *Huius^s anno VI^t regnum Assyriorum destruitur^u sub rege XXXVI^v Thono Concolore^w*, qui vocatur Grece Sardanapallus⁷, qui Thassum^x atque Anchialem condidit et in prelio, victus **ar Barboco** Medo semet incendio concremavit. Fiunt omnes anni^y regni Assyriorum a primo anno Nini mille^z CCXL. Abacer^a Medius^b Assyriorum imperio destructum^c, regnum in Medas^d transtulit, ubi^e primus ipse regnavit annis XXVIII *et interim sine principibus res agebatur^f usque ad Diocum^g regem Medorum^h. In medio autem tempore Chaldei proprie prevalebant, quorum separate quedam regnum successionesⁱ feruntur^j. Relique quoque gentes propriis legibus utebantur.* Latinorum XIII Procas Silvius, Aventini superioris regis filius, regnavit annis XXIII, *cuius anno primo destruitur imperium^k Assyriorum.* Huius anno VIII^l, Machedonum^m regnumⁿ incoat, ubi regnavit^o rex Caranus annis XXVII. Lacedemoniorum^p reges deficient, Lidorum incoat.

SOURCES

1–15) **Bede, 462–481.** 1) LXX: Isidore, 130: iiiCCCXLVI. 5) Barachiae/B: Zarachiae. 9) LXX: Isidore, 134: iiiCCCLXXV. 14) iiiXCII/B: iiiCXCII; LXX: Isidore, 135: iiiCCCCXXVII. 15–16) **Huius – Concolore: not Bede, cf. Eusebius, 82a, 3.** 16–17) Thassum/B: Tharsum; Barboco Medo/B: Arboco Medo. 18) Abacer Medius/B: Abarces Medus. 16–17) **qui – concremavit: Bede, 482–484.** 17–19) **Bede, 486–492.** 19–22) **Eusebius, 83a, 15 – 24.** 22–23) **Bede, 489–490.** 19) destructum/B: destructo; Medas/B: Medos; Ibi/B: ubi. 23–24) **Possibly composer.** 24–25) Huius – incoat: *differs slightly from Bede.*

MARGINALIA

2) Zacharius sacerdos lapidatus inter templum et altare. 11) afflictio Israhel. 16) Assyriorum regnum destruitur.

a) iiiCCCXLVI B, Mu. b) principiis S, B, Mu. c) invocat B. d) corrected, i through e, lapidare B. e) scribal error. f) Tradunt hebraei adoratum ioas fuisse ut deum et honoris super hominum libenter accipisse ob hoc offendisse deum unde dicitur in paralippomenon post quam autem obiit ioiade ingressi sunt principes iuda et adoraverunt regem qui dilinitus obsequiis eorum adquevit eis at qui ase fecerat deum idcirco turpiter ab hostibus in lusum unde dicitur in ioas quoque ignominiosa exercuere iudicia et abeuntes dimiserunteum in langoribus magnis Mu. g) Remulis S. h) superis S, superius B. i) pusuit B. j) Romolo B. k) comigrans S, corrected R through ?. l) Aliam B. m) iiiCCCLXX... S, iiiCCCLXXV Mu, iiiCCCLXXV B. n) Helyeus S. o) corrected B, u written over e. p) loco S, B. q) iiiCXXCII S, iiiCXCII Mu. r) iii CCCCXXVII S, B, Mu. s) Huius – omnes anni not Mu, instead : assyriorum trecesimus sextus thonosconcoleros qui vocatur grece sardanapallus tharsum atque anchialem condidit et in preliovictus ab arbocomedo semet incendio concremavit usque ad id tempus fuisse reges assyriorum historia refert et fiunt simul ann iCXCVII omnes autem anni. t) to added above. u) destruitur B. v) XXXsexto S, B. w) concolere S, B. x) corrected, h added above, Tarsum S, Tharsum B. y) added above. z) not B.

a) Arbaces B. b) Medos S. c) destructum S. d) Medos S, B. e) ubi S, B. f) agebantur S. °: sil abbr. S,B. g) first 2 letters illegible ..iocum, diocum S, diocum B. h) Mediorum, corrected B,i added above. i) successiones S. j) corrected S, NTUR added above. k) corrected, u written over o. l) octavo S. m) corrected h added above, Machenum S, B. n) corrected, u written over o. o) primus S, B. p) Lacedemonorum B.

Latinorum XV Amulius Silvius annis XLIII^a filius Procae regis^b superioris, cui^c septimo anno regni. /f10r Romulus^d et Remus generantur Marte et Ilia^{cf}. Iohatan^g, filius Ozie annis XVI. Aesaias prophetabat. Olimpias prima ab Eliensibus constituitur post annum Troianae captivitatis CCCC^v. Iohatan^h interⁱ cetera virtutum bonorum^j opera portam domus domini sublimissimam hedificavit, quae in Actibus Apostolorum Spetiosa vocatur. Omnes quidem^k partem^l templi intra^m fuerunt, excepta Spetiosa, quae pendebat, quaeⁿ ab Hebreis porta vocabatur Iohathan^o.

^pAchaz, filius Iohathan annis XVI. Ab hoc^q conductus Theglath Falasar rex Assyriorum Rasin regem Syriae interfecit et habitatores Damasci transtulit Cerenen. Roma condita^r in monte Palatino^s, XI Kalendis Maiis a geminis^t Remo^u et Romolo, filiis^v Re Silviae^w, quae erat^x Nomiatoris^y, fratris regis Amulii^z, virgo Vestalis, sed constuprata. Consualibus ludis Sabiniae raptae anno ab urbae condita tertio. Remus ritro^b pastorali a Fabio Romoli duce occisus est.

^cEzechias^d, filius Achaz annis XXVIII, huius anno VIe Salmanasar⁸ rex Assyriorum, capta Samaria, transtulit Israhel in Assyrios, cuius regnum a primo Iheroboam steterat annis CCCLX. *Senatus Romae fit^f. Romulus^g primum milites sumpsit ex populo et nobilissimos senes. Caetum^h ab aetataeⁱ senatores ob similitudinem curae^j patris appellavit^k. Templaque quoque et muros Romae extruxit.* Mortuoque Romolo, qui XXXVIII annis regnavit, post quem^l per quinos dies senatores rem publicam rexerunt atque ita unus expletus est annus.

SOURCES

1-4) *In this order, up to CCCCv: Bede, 490, 488-489, 499, 495-498.* 1-2) cui – regni: *likely the composer.* 3) Aesaias prophetabat: Eusebius, 89a, 17. 4-15) Bede, 500-516. 5-6) quidem/B: si quidem; intra/B: in terra. 11) erat/ B: erat filia. 16) Senatus – fit: Isidore, *Etymologiae*, V, 39.18. 16-18) Eusebius, 90b, 8-14. 18-19) Bede, 517-519.

MARGINALIA

2) condita Olimpias. 6) in templum domini porta speciosa hedificata. 9) Roma condita. 16) qui in Romanos primus miliciam constituit. 19) Numalus Ad....

a) XLIII B, Mu. b) corrected. c) cui – Ilia not Mu, instead Numitor filius proce regis frater amulii senior a fratre amilio regno pulsus in agro suo vixit filia eius rhe nomine abimendi partus gratia virgo vestales electa sed constuprata quae cum septimo patru anno geminos aedidisset infantes remu et romulo iuxta legem in terra viva defossa est verum parvulos iuxta ripam tyberis expositos faustolus regis pastor armenti ad larentinam uxorem suam detulit quae propter pulchritudinem corporis et rapacitatem quaestiosi a vicinis lupa appellabatur unde ad nostram usque memoriam meretricum lupanaria dicuntur romulus in regnum avi muros fratris templum soceris sanguinem dedicavit; e) Romolus S, B, Mu. *The remaing part of the 'line' erased until margin*, alia S. f) Secundum Ebreos iiiCCVII, Secundum LXX iiiiiCCCCXLIII S, B. g) *new type of large and well decorated capitals for first letters of names at the beginning of new paragraphs*, Ioathan S, B. h) Ioathan S, B. i) ter added above S. j) bonarum S, B. k) si quidem S, B, Mu. l) portem S, porte B, portae Mu. m) in terra S, B, Mu. n) quem S. o) corrected, h added above. p) Secundum Ebreos iiiCCXXIII, Secundum LXX iiiii CCCCLVIII S, B, Mu. q) ab ha B. r) conditur Mu. s) Palestino S. t) n added above S. u) Romae B. v) filius, filiis S, B. w) Rhe Silvie S, Rhae Silvae B. x) filia S, B, Mu. y) Nominatoris S, Nominatoris B, Numitoris Mu. z) Amulei B; pueri cum adoluisse collecta latronum manuet pastorum interfecto apud albam amulio avus nomitorem in regnum restituunt postea romulus enterfecto primus avo suo numitore arripuit imperium anno tertio ab urbe condita remus rotro pastorali a fabio romuli duce occisus est Mu.

b) rem: *abbreviation as used for in dat and ab. plur. ? ink spilled in r, or retro ?*, tertio Remus ritro B. c) Secundum Ebreos iiiCCLIII, Secundum LXX iiiii CCCCLXXXVIII S, B. d) Echezias S. e) sexto S, B. f) sit B. g) Romolus S, B. h) not S, B, Mu. i) C ob etates S, Mu ; C obo etatem B. j) added above S, cure B. k) apellavit S, appellavit B. l) conscriptos quorum nomine aureis litteris conscripserat senatus nomen aetas dedit quorum ordo primus inlustrissecundus expectabilis tertius claussimus dicitur Mu.

Post quos Numa Pamphylus^a annis XL^b, qui Capitolium^c a fundamentis hedicavit. *Qui Ianuarius et Febroarius mensibus anni addidit, cum antea decem^d tantum menses apud Romanos fuissent. Nullum con finitimis bellum gessit. Saevillaque et Eurofila in Samnia claruit.*

5 ^eManases^f, filius Ezechiae annis LV. Hic ob scelera sua cathenatus et conpeditus in Babiloniam^g ducitur, sed ob *hoc^h* paenitentiamⁱ et preces restituitur in regnum. Romanorum tercius Tullus Hostilius regnavit annis XXXII Qui primus regum Romanorum^j purpura^k et fascibus usus est. *Ipse post longa^l pace bella reparavit. Albanos rex gentes vicit et adiecto^m monte Caelio urbaeⁿ ampliavit^o.* Amon, filius Manasse, annis II. In Hebraica^p veritatae^q
10 duobus annis, in LXX legitur regnasse XII. Hystrus civitas in Ponto condita. Amon a servis suis interficitur.

^rIosias, filius Amon annis XXXI. Hic mundata Iudea et Iherusalem, templo etiam innovato, post abiectas ydolatriae sordes pascha domino celeberrimum facit XVIII^r anno regni sui, *pro /fIov phetantibus in Iudea Olda, Iheremia et Sophonia. Iosias, cum Nechaone*
15 *Aegyptiorum rege congressus occiditur in campo Maggedo^s, quae nunc Maximianopolis vocatur. Romanorum quartus Ancus Marcius Numae ex filia nepus regnavit annis XXIII. Qui Aventinum montem et Ianiculum urbi addidit et supra marae XVI ab urbae miliario, Ostiam condidit. Post quem Tarquinius^t Pricus^u annis XXXVII^v, qui circum Romae hedicavit, numerum senatorum auxit, Romanos ludos instituit, muros et cloacas hedicavit, Capitolium*
20 *extruxit. Apud Medos regnavit Cyaxeres^w annis XXXII, qui Niniven subvertit. Tales^x, Examili^y filius^y, primus fisicus claruit.* In Hebreos^z XXXII^a annis regnasse Iosias legitur, in LXX interpretibus XXII^b, sed Eusebius inter^c regnum eius et Ioachim alium de suo adicit annum propter menses bis terno^d, quibus Ioaheaz^e **vel** Iohachim regnarunt. Verum quid^f Veritas habeat, Iheremias pandit, qui se a XIII anno Iosiae usque ad annum quartum Iohachim^g XXII^h
25 annisⁱ prophetasse peribet et Nabucodonosor^j quarto anno Ioachim regnare caepisse^k et XVIII^l anno regni eius, Iherosolimam^m fuisse destructam.

SOURCES

1) Bede, 520-521. 1) Pamphylus/B : Pompelius; XL/B: XLI. 2-4) Eusebius, 91b, 6-14; 91a, 12-14. 3-4) E: Numa Pomphilus nullum cum finitimis bellum gessit, and, Sibylla qua et Herofila in Samo insignis habetur. 5-20) Bede, 523-544. 8-9) Ipse – reparavit: Eusebius, 94a, 14-17. 14) Eusebius, 96a, 17, 24-25; 97a, 5-6. ‘Iosias’ possibly by the composer. 18) Pricus/B : Priscus. 20) Apud – XXXII: Eusebius, 96a, 20. 20) qui Niniven subvertit: Eusebius, 98b, 15-16. 20-21) Tales – claruit: Eusebius, 96a, 8-10. 21) Examili/E: Examyses. 21-26) Bede, 545-552. 22) XXII/B: XXXII. 23) terno/B: ternos. 25) XXII/B : XXIII.

MARGINALIA

5) Deminorie.. 8) Roma ampliata. 12) templum Deum innovatum (?). 17) Ostia condita. 23) de minoribus annis.

a) Pamphilius B, Mu. b) XLI S, B, Mu. c) Capitulum S, B, Mu. d) X S, B. e) Secundum Ebreos iiiCCCVIII, Secundum LXX iiiDXLIII S, B. f) Manasses S, B. g) Babilloniam S, B. h) not S, B, Mu. i) paenitancia B. j) Romanorum regum Mu. k) purpora S, B. l) longe B. m) abiecto S. n) urbem S, B. o) ampicavit B; hic primus censum exigitur ac deinceps cum sua domu fulmine interiit Mu ; Secundum Ebreos iiiCCCX; Secundum LXX iii DLI S, B, Mu. p) corrected, h added above ; Ebraica S. q) de Mu. r) Secundum EB iiiCCCXLI S, B; Secundum LXX iiiDXXXVII S; iiiDLXXVII B; iiiDLXXXVII Mu. r) XVIII B. s) Magedo S. t) Tarquinius S. u) little stain above u, Priscus S, B. v) XXXVIII B. w) Cyaxares S, B. x) talis S, B. y) Examili filius not S, B, Mu, miliseus S, Mu, milisecus B. z) Hebreo B. a) XXXI S, B. b) XXXII S, B. c) in B. d) bis ternos S, B, Mu. e) Ioachaz S, Mu. f) quod S. g) c added above B. h) XXIII S, B. i) added above S. j) Nabochodonosor B. k) cepisset S, coepisse B. l) nonodecimo S, B. m) Hyerusalimam S, Hierosolimam B.

- ^aIoachim, *qui et Eleachim* filius Iosiae annis XI. Post Iosiam regnavit Ioachaz, filius eius, tribus mensibus. Quem Nechao victum^b ducens in Aegyptum et Iohachim constituit regem. Huius^c anno tercio Nabuchodonosor^d, capta Iherusalem et plurimis ex^e captivitatibus, in quibus erant Daniel, Ananias^f, Azarias et Misahel, partem vasorum templi in Babiloniam transfert. A quarto^g Iohachim anno scriptura regnum^h Nabuchodonosor computat, quia ex eo non solum Caldeis, sed etⁱ Assyriis, Aegyptiis, Moabitis aliisque innumeris gentibus incipit regnare. *Post Iohachim regnavit Iohachim*^j, qui et Iechonias mensibus tribus et diebus X. Hic circumdata a Chaldeis^k Iherusalem exiit ad regem Babilonis et mater eius, et ductus est in Babilonem cum populo suo anno VIII regni Nabucodonosor.
- ^lSedechias, qui et Mathian filius Iosiae annis XI. *Prophetabant in Babilonem*^m *Ihezechiel et Daniel in Iudea Iheremias. Sapho*¹⁰ *mulier in diverso poemate*ⁿ *claruit. Apud Medos regnabat Astiager annis XXXVIII*^o. *Apud Aegyptios regnavit Vasfris*^p *annis XXX. Anno XI Sedechiae regis autem Babilonis XVIII, Iudea captivatam*^q *in Babiloniam et templum domini incensum est anno, ex quo fundari*^r *caepit*^s, *CCCC*^t *XXX*^u *secundum Hebreos, secundum LXX vero*^v *CCCCXLII, Olimpiade XLVII. Ipse Sedechias Cecus ductus est in Babilonem. Qui autem reliqui fuerunt in*^x *Iudea*^y */f11r transfugerunt in Aegyptum*^z *ad Vasfrim regem. Post quinque*^a *annos percussa est Aegyptus a Chaldeis in Babilonia*^b *sunt et ipsi transmigrati.*
- Quinta aetas mundi ab exterminio^c caepit^d regni Iudici^e, quod iuxta prophetiam Iheremiae LXX annis permansit. *Colligitur*^f *omne tempus captivitatis Iudeorum anni LXX, qui secundum quosdam a tercio*^g *anno Eliachim usque ad XX annum Cyri regis Persarum computantur. Porro secundum alios, ab anno XIII Iosiae regis, sub quo Iheremias prophetare caepit*^h, *usque ad*ⁱ *annum primum Cyri regis Persarum. Desolationis*^j *vero templi complentur anno primo sub Dario.*

SOURCES

1–21) **Bede, 553-573.** 1) Ioachim – XI/B: Ioachim, filius Iosiae an. XI/E: Ioaches, post quem Eliciam qui et Iocim ann XI. 7) Iechonias/B: Iechonias filium Iocin. 10–12) **cf. Eusebius, 98a, 20; 99a, 5; 99b, 7–8, 14.** 12) Astiager/E: Astyages. 15) **secundum – XLVII: possibly by the composer.** 15–16) **Ipse – Babilonem: unknown source, probably Ier. 29.** 21–25) **Eusebius, 103a.**

MARGINALIA

2) Iherusalem capta cum vasa templi. 14) templum Domini in Hierusalem incensum est. 19) Iudei qui in Egypto..... In Hierusalem capti..... in Babiloniam transmigrati.

a) Secundum EBreos iii CCCLII S, *Bede, Mu*; CCCLIII B; Secundum LXX iiiidXCVIII B. b) vinctum S, B, *Mu*. c) *added above S*. d) *corrected*, h *added above*. e) *not S, B*. f) *Annanias B*. g) a quarto *not Mu, instead: anno*. h) *regum S*. i) *added above S*. j) *Ioachin S, B*. k) *corrected, l added above*. l) Secundum Ebreos iiiCCCLXIII S, B; Secundum LXX iiiid DC...S, iiiidCVIII B, *Mu*. m) *Babylone B*. n) *poenate B*. o) *third X added above S*. p) *Vaffris S, B*. q) *captivata S, B, Mu*. r) *fundare B*. s) *coepit B*. t) *added above o*. u) *added above o*. v) *anno B*. x) *not B, Mu, probably not S*. y) *Iudaei B*. z) *Aegyptu B*. a) V B. b) *Babyloniam S, B*. c) *extermino B*. d) *coepit B*. e) *Iudaice S, Iadaici B*. f) *collegitur S, B*. g) III S. h) *coepit B*. i) *not Mu*. j) *dissolacionis S, dissolationis B*.

^aAnno XIII postquam percussa est civitas, qui est XXV annus^b transmigrationis regis Iohachim, cum quo et Ihezechiel captivatus est, ipse Ihezechiel in visionibus Dei adductus in terra Israhel, videt renovationem Dei civitatis hac templi cerimoniarum^c eius. Romanorum sextus regnavit Servius annis XXXIII, qui tres montes urbi addidit^d, Quirinalem Esquilinum

5 Viminalem, fossas circum muros duxit, census Romanorum civium primus instituit.

^eAnno XXVI post eversionem Iherosolimorum^f, qui est annus^g XXXVII transmigrationis regis Iohachim, sublevavit Evilmerodach, rex Babilonis anno, quo regnare caeperat^h, caput Iohachim regis Iudeae de carcere et posuit tronum eius super tronum regum qui erant cum eo in Babilonemⁱ. Meminit huius temporis adhuc futuri propheta Iheremias ita

10 scribens: « Ecce ego^j mittam adsummam^k universas cognationes^l aquilonis, ait dominus, et^m Nabucodonosor regem Babilonis servum meum, et adducamⁿ eos^o super terram^p istam et super habitatores eius et super omnes nationes, qui^q in circuitu illius^r sunt, et interficiam eos et ponam eos in stupore^s et in sibilum et in solitudines^t sempiternas. Et servient omnes gentes

Ier. 25.9-12.

15 iste regi Babilonis LXX annis^t cumque impleti fuerint anni LXX, visitabo^u super regem Babilonis et super gentem illam, dicit dominus, iniquitatem eorum et super terram Caldeorum, et ponam illam in solitudinem^v sempiternam ». Et alibi scribens ad transmigracionem, quam

Ier. 29.10.

transdlexerat Nabuchodonosor^w de Iherosulem^x in Babilonem cum Ieconia^y rege: « Cum caeperint^z » inquit^a « impleri in Babilonae^b LXX anni, visitabo vos, et suscitabo super^c vos

20 verbum meum bonum et reducam vos ad locum istum » ait dominus. Rursus eiusdem temporis iam preteriti verba dierum ita recordantur: « Si quis evaserit^d gladium, ductus in Babilonem^e servivit regi et filiis eius, donec imperaret rex Persarum et complerentur^f sermo domini ex ore Iheremiae et celebraret terra sabbata sua. */fIIv* Cunctis enim diebus desolationis^g egit sabbatum, usque dum conplerentur LXX anni. Anno autem primo^h Cyri

2. Paral. 36.20-22.

25 regis Persarum, ad explendum sermonem domini, quem locutus fuerat per hos Iheremiae, suscitavit dominusⁱ spiritum Cyri regis Persarum » et cetera. Quibus verbis hostenditur, quia vastata Caldei Iudeam^j non ut Assyriis^k in Samaria alios misere colonos^l, sed desertam reliquere terram, donec ipsi post anno^m LXX in eaⁿ *rursum*^o redire^p Iudei^q. Consentit his Iosephus, *in decimo* Antiquitatum libro scribens, templum et Iherosalem^r et omnem Iudeam LXX anni^s permansit^t desolatam^u.

30

SOURCES

1–29) *Bede, 574–617.* 3) Dei civitatis/B: civitatis. 9) Babilonem/B: Babilone. 10) adsummam/B: et adsumam. 23) conplerentur/B: compleretur. 26) Iudeam/B: Iudaea. 18) ‘*rursum*’ *not Bede.* 28) *in decimo, not Bede, probably added by the composer.* 29) permansit/B: permansisse.

MARGINALIA

2) Izechiel in visionibus adductus in terra Israhel. 14) Babilonia posita in solitudinem sempiterna.

a) Secundum Ebreos iiiCCCLXXVII, Secundum LXX ... (iiii DCXXIII *B, Mu*) *S.* b) annis *S.* c) cerimoniarumque *Mu.* d) *corrected.* e) Secundum Ebreos iiiCCCLXXXVIII (iiiCCCLXXXVIII *B*), Secundum LXX *S, B*, Secundum LXX *not Mu.* f) Hierusolimorum *S.* g) annos *S.* h) coeperat *B.* i) Babillone *S.* j) *not B.* k) sumam *B.* l) cogniciones *S.* m) ad *B, Mu.* n) adiducum *B.* o) eas *Mu.* p) *not S.* q) que *S, quae B.* r) *added above B, and added after illius, i sunt.* s) stuporem *S, Mu.* t) solitudinem *S.* u) si *added above B.* v) sollitudinem *S.* w) Nabucodonor *S.* x) Hierusalem *S, B.* y) Iechoni.. *S.* z) coeperint *B.* a) inquit *B.* b) Babyllone *B.* c) *added above B.* d) evaserat *B.* e) Babillone *S.* f) compleretur *B.* g) dissolacionis *S, dissolationis B, Mu.* h) *I S.* i) *written above S.* j) Iudea Caldei *S, Chaldei Iudea B, Mu.* k) Assirii *S, Assyrii B.* l) colonos *S, B.* m) annos *B.* n) eam *S, B.* o) *not S, B, Mu.* p) redirent *Mu.* q) Iudeis *S, Iudaei B.* r) Hierusalem *S, Hierusalem B.* s) annis *S, B.* t) post mansit *B, Mu.* u) dissolatam *S, B, Mu.*

Qui rursus^a ennumerando^b regis^c Babilonis (si tamen ipse sic scripsit et non quod ex fallit^d mendosus) C^e fere annis^f ab eversa Iherusalem^g usque ad eversionem regni Caldeorum facit collegi. Scribit enim post Nabocodonosor^h qui, teste scriptura sacra XXV post eversam Iherusalem vixit annis, Evilmerodach filiumⁱ eius regnare annis XVIII, post quem Egesar filius^j eius^k annis XL. Cui successisset^l filium eius Labosardiach^m mensibus VIII. Hoc defunctoⁿ ad Balasar^o, qui Nabooan^p nuncupatur^q, transisse^r imperium. « Qui cum iam XVII^s regnaverit annis, captam a Cyro Persarum^t et Dario^u Medarum^v regem^w Babiloniam. » Et sequitur: « Darius autem Astragis filius, qui Babiloniorum destruxit^x imperium cum Cyro cognato suo, agebat annum LXII, cum Babilon fuisset invasa. Qui tamen alio nomine vocabatur a Grecis, quique Daniele prophetam sumens ad se in Mediam duxit et omni eum honore celebravit. » Huius Darii Daniel ipse ita meminit « in anno primo Darii, filii Asueri^y de semine Medorum, qui imperavit super regnum Caldeorum, ego Daniel intellexi in libris numerum annorum, de quo factus est sermo domini ad Iheremiam prophetam, ut complerentur desolationis^z Iherusalem LXX anni. » Eusebius interpres libro XXX annos ab eversione Iherusalem usque ad initium Cyri regis Persarum, Iulius autem Africanus LXX computat. Porro Iheronimus in Expositionae prophetae Danielis ita dicit: « Tradunt Hebrei huius cemodi fabulam usque ad LXX annum^a, quod Iheremias^b captivitatem^c populi Iudeorum dixerat esse solvendam, de quorum^d et Zacharias in principio voluminis sui loquitur. Irritam putans Dei pollicitationem^e Balthasar falsumque promissum, versusque in gaudium fecit grande^f convivium, insultans quod amodo^g spei Iudeorum et vasis templi Dei, sed statim ultio consecuta est. »

Josephus, X,
11, 4.

Dan. 9.1-2.

Hier. in Dan.
II, v, 2.

Secundum Hebreos iiiCCCCXXIII^h. Persarum primusⁱ rex Cyrus^j regnavit annis XXX. *Cyrus, ut ait Orosius, Medorum destruxit^k imperium, subverso Astiagen regem Medorum, cui Cyrus nichil aliud quam regnum abstulit^l eumque maximum Hyrcanorum¹¹ genti preposuit. His^m finis imperii /f12r Medorum fuitⁿ. Anno XX regni sui Babilonem dissolvit. Gindim¹² fluvium in CCCCLX alveos cominuit^o, eo opere predoctis fossoribus Eufraten, mediam Babiloniam interfluentem, dirivavit^p. Caepitque^q urbem, interfecto Baltasar Caldeo.*

SOURCES

1–2) Bede, 617-647. 5) successisset/B: successisse. 6) Balasar/B: Balthasar. 8) Astragis/B: Astiagis. 14) Eusebius interpres libro/B: Eusebius in Temporum libro. 18) de quorum/B: de quo. 23–27) Orosius, I, 19.10; II, 6.4-6. 24) maximum/O: maxime. 25) Anno – dissolvit: possibly the composer.

MARGINALIA

11) 12) 19) Baltasar fecit convivium cum vasa templi domini. 17) Babilonia capta et Baltasar interfecto. 25) Cyrus Persarum rex Astargen deponuit atque Medorum regnum transtulit in Persas regnavit annis XXX. Mira satis rem.

a) rursus *Mu.* b) enumerando *S, B, Mu.* c) reges *S, B.* d) non codex *S*, no codex *B.* e) centum *S.* f) annos *S, B.* g) Hierusalem *S, B.* h) Nabuchodonosor *B.* i) filius *S.* j) filium *S, B.* k) *not S.* l) succississe *S, B.* m) Labosordihac *B*, Labosoridiach *Mu.* n) *c added above B.* o) ad Baldasar *S.* p) Nabooan *Mu.* q) noncupatur *S.* r) transire *B.* s) X et III *Mu.* t) regem *Mu.* u) Damo, Dario *S, B.* v) Medorum *B.* w) rege *S, B.* x) destruxit *S, B, Mu.* y) Esueri *B.* z) dissolutiones *S*, dissolutionis *B.*
a) annu *B.* b) a *S.* c) double captivitatem, first deleted. d) quo *S, B, Mu.* e) pollitionem *B.* f) grandem *S.* g) ammodo *B.* h) iiiCCCCXVIII *B.* i) corrected *S*, s added above. j) s added above. k) destruxit *S, B.* l) corrected, b added above. m) corrected h and s added above *S.* n) Cyrus perdomitis assyrios babylloniam per quam gentem urbemque tunc opolentioem sed impetu eius gindis fluvius secunde post eufraten magnitudinis interceptit nam unum regiorum equorum transmeandi sidutiam pervasum per rapacem alveum precipitavit rex iratus ulcisci in amne statuit ut fluminis vix genuam tingentibus permeabilem reliquerit eumque in CCCCLX alveos *Mu.* o) cominuit *S, B.* p) anno XX regni sui babyllonem coepit atque dissolvit interfecto balthasar rege chaldeo *Mu.* q) coepitque *B.*

Ibi tunc Croesus, rex Lidorum, ad auxilium Babilonis advenit, victus in regno refugit. Cyrus postquam Babiloniam caepit^a, bellum transtulit^b in Lidiam. Ipsum etiam Croesum captum, vitamque ei et patrimonium donavit. Refert^c Iosephus in XI Iudaice Antiquitatis volumine legisse Cyrum ab Aesaya de secreto^d vaticinatum^e nomine, ubi dicit, Christus meo^f Cyro et idcirco Iudeos^g quasi dei familiares plurimum dilexisse. Hic Cyrus, ut impleretur verbum domini ex ore Iheremiae, primo anno sui regni laxata^h Hebreorum captivitate, L milia fermeⁱ hominum regredi fecit in Iudeam, restituens eis vasa^j templi^k aurea et argentea vCCCC, qui congregat^l Iherusalem mense VII^m aedificaverunt altare et a die primoⁿ mensis eiusdem caeperunt^o offerre holocaustum domino. Anno autem secundo adventus^p eorum, mense secundo caeperunt^q Zorobabel^r filius Salatiel genere regio^s et Iosuae, filius Iosedech sacerdos, templum^t domini fundare anno incensionis eius iuxta Africanum LXXII, iuxta Cronicam autem Eusebii XXXII. Sed impredientibus Samaritis intermissum est opus usque ad annum Darii secundum, qui etiam in regno Assueri et Astarsersis^u, quos in Cronicam^v non repperis^w, scripserunt accusationem adversum Iudeos, et rescripsit Artarserses^x ne aedificaretur^y Iherusalem. Romanorum VII^z Tarquinius Superbus regnavit annis XXXV, qui excogitavit vincula^a, taureos, fustes, lautometis^b, carceres, compedes^c et^d cathenas exilia^e, metalla^f, huic aus^g Tarquini iunioris filii sui, qui Lucreciam corrumperat^h, a regno expulsus est. Cyrus Scitis bellum intulitⁱ, quibus^j Tomeris^k reginam^l preerat^m, quae paulatim cedendo hostem in insidias inter montes vocat, CCⁿ milia Persarum cum rege suo delevit, quod nec nuncius quidem evasit.

Secundum Hebreos iii CCCCXXXI. Cambises, Cyri filius, annis VIII. Hic, devicta Aegypto, cunctam eius religionem^o, abhominatus ceremonias eius et templa deposuit. Babilonem in Aegypto aedificavit. Hunc aiunt Hebreis^p secundum Nabucodonosor vocari^q, sub^r quo Iudith historia^s conscribitur, in qua ita continetur anno XII regni Nabucodonosor, qui regnavit Assyriis in Niniven, civitatem^t magnam in diebus Arfaxat regis, qui regnavit Medis, quem interfecit Nabucodonosor¹³ anno XVIII^u, misit Olofernem exterminare omnem terram ad occasum in diebus Ioachim sacerdotis^v magni Hierosolimis^w.

SOURCES

1-2) Orosius, II, 6.12. 1) ad – advenit/O: cum ad auxiliandum Babylois venisset; regno/O: regnum.
 2-4) Iosephus, XI, 1.2. 5–15) Bede, 648–660. 8) congregat/B: congregate in. 10-11) caeperunt – sacerdos: not Bede. 11) templum domini fundare/cf. Bede, 654. 13-14) quos - repperis: possibly composer. 15) Superbus: not Bede. 15–17) Eusebius, 103a, 15–21. 17–18) qui – expulsus est: Bede, 661–662. 18–20) Orosius II, 7.1, 4-5. 21–24) Bede, 663–667. 24–27) Iudith, 1-3.

MARGINALIA

3) Cyrus regnum Lidorum deposuit regnaveruntque Lidii annis CCXXXII ut Eusebius. 6) Cyrus rex laxata captivitate Hebreorum. 15) Tarquinius primus excogitavit diversa vincula. 18) Cyrus cum gente sua interfectus a regina Tomeris. 21) his diebus Iude femina in Betulia claruit. 24) Babilon magna espoliata et alia Babilonia in Aegypto aedificata.

a) coepit B. b) transtullit S. c) refret S. d) unusual abbreviation, ...creto S, decreto B. e) vaticinato B. f) added above S. g) Iudaeus B. h) laxatab B. i) frame? S. j) added before in margin S. k) domini S, B, Mu. l) congregati in S, B, Mu. m) above o, VIII S. n) prime B. o) coeperunt B. p) s added above S, adventus – secundo added underneath folio 30v Mu. q) coeperunt B. r) Zorobabyl B. s) regno Mu. t) templi S, B, Mu. u) Artarsersis S, Artarsersis B. v) Chronica S, B, Mu. w) reperi S, B, Mu. x) Artarserses B. y) hedific...S, aedificaret Mu. z) septimum S, septimus B.
 a) added above S. b) lautomeas S, B, Mu. c) competes S, B, Mu. d) not S, B, Mu.
 e) exiliam S. f) metella B. g) qui causa S, B. h) corrumperat S, B, Mu. i) tullit S, B. j) quam S, quem B, Mu. k) Tameris S, B, Mu. l) regina S, B, Mu. m) praeerat B. n) a Mu. o) religione S. p) heis?, ab ebseis S, ab hebreis B, Mu. q) not Mu. r) added above B. s) storia S. t) civitate B. u) XVII S, B, Mu; regni sui et anno XVIII S, B, Mu. v) sacerdoti S.

^aFratres^b Magi mensibus VII. Ihesus sacerdos^c magnus et princeps^d gentis^e Zorobabel^f. //f12v Aggeus, Zacharias et Meluchim^g prophetae clarescunt. Pitagoras phisicus, filosofus^h clarus habetur^b.

5 Secundum Hebreos iiiCCCCLVIIIⁱ, secundum LXX iii DCCXIII. Darius annis XXXVI. Inter Darium et Cambisen regnasse duos^j fratres magos in libris^k Cronicorum Eusebii reperimus^l. Verum Iheronimus in expositione^m Danielis scribit: « post Cambisen Smerdemⁿ magnum regnasse, qui Pantapten » inquit^o « filiam Cambisis duxit uxorem. Qui cum a septem magis fuisset occisus et in locum^p eius Darius suscepisset imperium, eadem^q Pantaptes nupsit Dario et^r ex ea Xerxen filium genuit. »

Hier. in Dan.
III, xi, 2.

10 Secundo anno Darii septuagesimus captivitatis Iherusalem annus impletur^s, ut vult^t Eusebius, testem adibens Zachariam prophetam, apud quem secundo Darii anno loquitur angelus Domini^u: « exercituum, usque quo tu non^v misereberis Iherusalem et urbium Iuda, quibus iratus^w est^x? Iste septuagesimus annus est ». Item quarto Darii regis anno, dicit idem propheta: « Cum iesu^ynaretis^z et plangeretis^a per hos LXX annos^b, numquid ieiunium ieiunastis michi? ». Sexto Darii anno templi hedificatio completur, die tercia^c mensis Adar¹⁴, qui est XLVI annus, ex quo eius sub Cyro fundamenta sunt iecta. Unde in evangelio dicunt Iudei: « XL et VI^d annis hedificatum est templum hoc ». Caeperunt^e autem hedificare anno secundo Darii mense VI^f die vicesimo quarto.^g Et anno VI^h, ut dictum est, mense XII die tercia compleverunt. Ex quo apparet opus templi etⁱ antea non parva ex parte peractum, annos autem LXX a destructione illius usque ad perfectam restaurandi licentia^j esse computandos. A quo tempore^k *Iherosolimam^l non reges, sed principes fuerunt^m usque adⁿ Aristobolum. Apud Romanos^o dominatus regum^p finis est.* A Romulo^q usque Tarquinium Superbum imperaverunt reges^r VII^s annis CCXLIII, vix usque ad XV lapidem Roma tenebat imperium. Tunc, pulsus regis^t, primum conules^u habere^v, deinde tribuni^w plebis ac dictatores. Et rursus consules rem^x post obtinuerunt per annos^y ferme CCCCLXIII usque ad Iulium Cesarem, qui primus singulari arripuit imperium, olimpiadem^z CLXXXIII^a.

Eusebius,
105b, 5-22

Zach. 1.12.

Ioh. 2.20.

SOURCES

1-20) Bede, 668–695. 2) Meluchim/B: Malachi. 4) iiiCCCCLVIII/B: IIICCCCLXVIII; LXX: cf. Isidore, 170. 14) cum Iesu naretis/B: cum Ieiunaretis. 20) licentia/B: licentiam. 20-21) Isidore, 171. 21) Iherosulem/Is : in Hierusalem. 21-22) Apud - est: cf. Eusebius, 106a. 22-26) Bede, 696–702. 23) CCXLIII/B: CCXLII.

MARGINALIA

19) Templum in Hierusalem restauratum est.

a) Secundum EBreos iiiiiCCCCXXXII S. b) Fratres – habetur *not B*. c) sacerdos S. d) princeps S. e) *not S*. f) Zorobabil S. g) Malachi S, Mu. h) philosrus, pytagoras phisicus phylosophus S, Mu. i) iiiCCCCLXVIII S, B, Mu. j) duo B. k) s *added above*. l) repperimus S, B. m) eposicione S. n) Simerdem S, Smerdam B. o) inquit S, B, Mu. p) loco Mu. q) eandem S, B, Mu. r) *written above*. s) impleretur expositione Danihelis B. t) vul B. u) Domine S, B. v) *not B*. w) *corrected S*. x) es S, B, Mu. y) geiu S, ieiu B, Mu. z) narietis, *corrected B*.
a) plangeritis B. b) annis S. c) tercio S. d) XLVI B. e) coeperunt B. f) sexto S, B. g) ...uarta S, vicesima quarta B, Mu. h) sexto S, B. i) *not Mu*. j) licenciam S, licentiam S, B. k) in S. l) Ierusalima S, Hierosolima B. m) fuerant S. n) *not B, Mu*. o) Romanus fics (*error?*)S. p) regem Mu. q) Rromo...S. r) *added above S*. s) septem S, B. t) regibus S, B, Mu. u) consulis S, B, Mu. v) *added ceperunt S; coeperunt B*. w) trubuni S. x) publicam Mu. y) anno S. z) olimpiade S, B.
a) CCCLXXXIII S.

Anno post urbem conditam CCXLIII^a, ut Orosius meminit, Brutus primus consul fuit, sed in parricidiis^b prior^c Romulo^d esse studuit^e. VIII anno post exactos^f reges Sabinis contra Romanos in prelio^g venientes Romani metu consternati. Nova dignitas est creata, dictatura^h scilicet, cuius auctoritas consulem preiretⁱ et magister aequitum qui dictatori obsequeretur. Dictator primus Largius, magister aequitum Spurius Cassius fuit. Que res in eo bellum plurimum emulumentum^j fuit. Anno XLX^k suspenso a modico bello gravis^l pestilenciam^m per universamⁿ civitatem^o violenter incanduit, ut^p merito precendentae prodigio caelum ardere visum est.^p

Secundum Hebreos iiiCCCCLXXXVIII, secundum LXX iiiidCCCXXXII^q. Xerxes filius Darii annis XX. Anno quarto^r regni sui Aegyptum, que a Dario disces /f13r serat capit. Adversus Greciam pugnaturus DCC milia armatorum de regno et CCC^s de auxiliis, Rostratas etiam naves mille CC, onerarias autem tria milia numero habuisse narratur. Athenas^q incendit. Attamen victus patriam refugit. Hedotus^r historiarum scriptor. Zeuxis¹⁵ pictor agnoscitur. Astarbanus^s mensibus VII. Socratis nascitur.

Secundum Hebreos iiiDCCVIII^t. Secundum LXX iiiidCCCLXXXIII^u. Artarxerxes qui et Longimanus annis XL. Huius anno VII^v prima die mensis primi Ezra sacerdos et scriba legis Dei ascendit de Babilonem^w cum epistulis regis et in prima mensis quinti venit in Iherusalem cum viris mille DCC et inter alia strinue gesta castigavit filios transmigrationis ab uxoribus alienigenis^x. Anno XX eiusdem^y Artarxerxes, Nehemias, pincerna regis, de suis^z castro adveniens murum Iherusalem LII diebus restituit et ducatum^a genti XII annis prebuit. Huc usque divina scriptura temporum^b seriem continet. Quae vero post haec apud Iudeos sunt gesta, de libro Machabeorum et Iosephi atque Africani scriptis exhibentur, qui deinceps universam istoriam usque ad Romana tempora prosecuti sunt. Et quidem Africanus^c in quinto tempore^d volumine huius temporis ita meminit « Mansit itaque imperfectum opus usque ad Nehemiam et XXe annum regis Artarxerxis, quo tempore regni Persarum CXV^f anni fuerunt^g evoluti. Captivitatis autem Iherusalem CLXXX et quintus annus erat.

Hier. in Dan. III, ix, 24.

SOURCES

1–8) Orosius, *abridged* cf. II, 5.1, 5.4; cf. II, 12.2. 5-6) Que res – fuit/O: quae res in illo tunc bello plurimum emolumenti tulit. 6) Anno XLX/O: post urbem conditam anno CCLXL. 8) est/O: sit. 9–26) Bede, 703–729. 9) LXX: cf. Isidore, 173. 12) Athenas incendit (*subj. Xerxes*): cf. Eusebius, 108, 5. 13) Hedotus/B: Herodotus. 14) Astarbanus/B: Artabanus; Socratis/B: Socrates. 15) iiiDCCVIII/B: IIIIDXXVIII; LXX: Isidore, 176: iiiidCCCLXXXIII. 19) pincerna regis/B: pincerna; de suis/B: de Susis. 24) tempore/B: temporum.

MARGINALIA

3) Brutus cum Romanis bellum egit. 7) caelum ardere. 20) murum Iherusalem restitutum.

a) CCXLIII S. b) paricidiis S, B. c) peior S, B, paeior Mu. d) Romolo S, Mu. e) studivit B, Mu. f) ex added above B. g) proelio B. h) dictura B. i) praebiret B. j) corrected S, emolumenti B, u added above first o, emolumentum Mu. k) CCLX S, B, Mu. l) gravior S. m) pestilencia S, pestilentia B. n) universa S. o) civitate S. p) ut – est added underneath folio 101v S. q) iiiidCCCXXXIII S, B, Mu. r) III S, B. s) above added a or u, a added above S, B. q) Athenas S, B. r) Hedoties?, badly written, Herodotus S, Mu, Herodocus B. s) Artabanus S, B, Arthabanus Mu. t) iiiidXXXVIII S, iiiidXXVIII B, Mu. u) iiiidCCCLXXXIII B, Mu. v) VIII S. w) Babylone S, B. x) aligenigenis S. y) corrected, s written above. z) susis B, Mu. a) ducantum, ducatum S, B. b) tempurum, temporum S, B. c) Affricanus S, B. d) temporum Mu. e) added III above S, added something illegible above B. f) CC et XV S, B. g) fuerint B.

Et tunc primum Artarxerxes iussit muros Iherusalem extrui^a, cui operi^b preluit Nehemias et aedificata^c est platea et muri circumdati. » Et ex illo tempore^d *Israhel^e CCXXXII^f annis^g huic^h regis^d*, si numerare vellisⁱ LXX annorum ebdomas usque ad Christum, *quae in libro Danielis scribitur, reperies^j eas expletas in tempore Neronis, quae faciunt annos CCXXC^k, sub quo obsiditur Iherusalem.* Xerxes menses duos^l. Post quem Sogodianus^m menses VIⁿ. Plato nascitur^o. Hipocrates^p medicus in signis habetur.

Secundum Hebreos iiiDXLVIII^q, secundum LXX iiiidCCCXCII. Darius cognomento Notus annis^r XVIII. Aegyptus recessit a Persis^s.

Secundum Hebreos iiiDLXXXVIII, secundum LXX iiiidCCCCXXXII. Artarxerxes, qui cognominatus est Innemon, Darii et Parisatidis^t filius^u, anni XL. Sub hoc rege videtur Hester historiam^v completa. Ipse^w quippe est, qui ab Hebreis Asuerus et a LXX interpretibus Artarxerxes vocatur. Athinenses^x XXIII literis^y uti caeperunt^z, cum antea XVI tantum haberent litteras. Galli Senones duce Brenno^{16a} cum^b exercito copioso Romam invaserunt. *Vix^c mille hominum tunc fugisse in arche^d Capitulini montis^e eosque ibi obsidione concludunt, /f13v Romam incensam sex mensibus [vastaverunt]^f. Nam mille libras auri discessionis^g paciscuntur. Tribuni militares pro consulibus esse caeperunt^h.* Aristolisⁱ auditorem^j Platonis, XVIII aetatis annum gerens.

Secundum Hebreos iiiDCXIII, secundum LXX iiiidCCCLVIII^k. Artarxerxes, qui et Ochus, annis XXVI. *Sydonem^l urbem ipse delevit. Aegyptum cominutam^m ferro, Persarum subiecit imperiumⁿ, Nectanebo¹⁷ rege^o in Ethiopiam pulso, in quo Aegyptiorum regnum destructum est. Demostenes orator omnium rumore celebratur. Romani Gallos^p superant. Plato moritur, post quem Achademiam Speusipus^q tenuit. Ochus plurimo^r Iudeorum in transmigrationem misit in Hircania^s ad Caspium marae.*

SOURCES

1-23) Bede, 729-760, slightly abbreviated. **2-3) Israhel – regis not Bede.** **3-5) quae in – Iherusalem: Eusebius, 114, 16-21.** 5) obsiditur/E: obsideri coepta. 5) VI/B: VII. 7) iiiDXLVIII/B: III DXLVVIII; LXX: cf. Isidore, 181. 9) LXX: cf. Isidore, 183. 10) Innemon/B: Mnemon. 11) historiam/B: historia. **14-16) cf. Orosius II, 19.5-9.** 16) Aristolis auditorem/B: Aristotiles auditor est. 18) LXX: cf. Isidore, 186. **19-20) Eusebius, 121, 23-25. 22-23) cf. Eusebius, 121, 5-8; cf. Orosius, III, 7.6.**

MARGINALIA

2) platea et muri circumdati. 6) Plato nascitur. Medicus Ypocrates in signis habetur. 15) Romam incensam. 23) Ochus multos Iudeos exiliavit ad Caspium marae.

a) added above S. b) opere B. c) aedificatus B. d) Israhel – regis not Mu, instead: id est a XXXII anno Artarxerxis. e) id est S, B. f) CCXXI S, B. g) annus S, B. h) huius B. i) velis S, B. j) reperees B. k) CCCCXC S, B, Mu. l) duo Mu. m) Segodianus B. n) VII B, septem Mu. o) nascetur Mu. p) Hyppocrates B, Mu. q) iiiDXLVIII Mu. r) annus B. s) reversis de captivitate iudaeis non reges sed pontifices preferuerunt usque ad Aristobulum qui cum dignitate pontificis etiam regale sibi coepit usurpare vocabulum Mu. t) Parisatidi S, B. u) fili S. v) istorie S, historia B, Mu. w) inse B. x) Athenenienses Mu. y) litteris S, B, litteras Mu. z) coeperunt B, Mu. a) du Breino S. b) Romam invaserunt cum exercito copioso Mu. c) vixque S, B, Mu. d) corrected, h added above. e) montes S. f) bleached part, vastaverunt S, B. g) discesionis S. h) coeperunt B, Mu. i) A..totilis S, Aristotiles Mu. j) auditor est S, B, Mu. k) iiiidCCCCLVIII S, iiiidCCCCLVIII B, Mu. l) Sidonem S, B. m) comminutam S, B. n) imperio S, B. o) regem B. p) corrected, s added above. q) Speusippus S, B, Mu. r) plurimos S, B, Mu. s) Hircaniam Mu.

Anno ab urbae condita CCCLXXVI sevissimo terremoto^a Achaia concussa est et due civitates, id est Ehora et Elice abruptis locorum hiatibus devoratae sunt.

Anno ab urbae condita CCCLXXXIII^b. De Calabris saltibus^c aura corrumpens gravis per biennium homines Romae graves^d pestis^e confecit. Et quos morte non addixit^f turpe maciae exinanitos dimisit. Sequitur hanc miseram^g luem^h proximo anno tristemⁱ prodigium. Repente, si quidem medio urbis terra dissolvit^j vastoque prerupto hiantia subito inferna patuerunt. Manebat diu ad spectaculum terrore in que^k cunctorum patente voraginem^l nefariamque vivi hominis sepultura diis interpretibus expectabat. Satisfecit improbis faucibus precipicio^m sui Marcusⁿ Curtius, iura^o aequus armatus, iniecitque crudeli terrae inopimam sacietatem, cui parum esset, quod ex tanta pestilentiam^p mortuos^q per sepulcra susciperet^r, nisi etiam vivos scissa sorberet.

Anno ab urbe condita DCVI^s legati Cartaginensium cum Romanis faedus^t pepigerunt^u. In ingressu eorum in Italiam malorum grandinem^v secularum tenebras iuges. Tunc etiam nox^w usque ad plurimam diei partem tendi visa est. Tunc Alexander magnus, ille gurgis^x miserearum tocius orientis est natus. Philippus rex Macedonum habuit sororem Alexandri regis Ephyrotarum, nomine Olimpiade, ex qua Alexandrum Magnum^y genuit. Hic Philippus, Aminte regis filius, XXV anni^z regnum Macedonum^a tenuit cunctasque malorum moles instruxit et per^b XXV annos^c incendia civitatum, excidia bellorum, subiectiones provinciarum, caedes hominum, operam^d rapinas predas peccorum^e, mortuorum vindictiones^f, captivitates virorum, unius regis fraus, ferocia et dominatus agitavit.

Secundum Hebreos iiiDCXVIII, secundum LXX iiiidCCCLXII. Xerxes, qui et Arses^g Ochi filius annis IIII. Iudeorum pontifex maximus /f14r Iaddus clarus habetur, cui^h frater [Manases]ⁱ templum in monte Gariti^{18j} construit. Speusippus moritur; cui succedit Xenocrates. Discr]iptio^k Romae facta, inventa sunt^l civium CLXII milia hominum. Anno IIII Arses^m ab urbae condita CCCCXXVI, Alexander, Philippi et Olimpiadis filius, XX aetatis annum gerens Macedonibusⁿ regnare incipit.

SOURCES

1-2) Orosius, III, 3.1. 3-11) Orosius, III, 4-5. 5) tristem/O: satis triste. 7) terrore in que/O: terrorumque. 9) iura/O: vir. 10) facietatem/O: satietatem. 12-15) cf. *abridged Orosius, III, 7.1-5.* 12) DCVI/O: CCCCII. 13) tenebras/O: continuarumque miseriarum tenebras. 15-16) Orosius, III, 11.2. 16-17) Orosius, III, 12.1. 18) instruxit/O: struxit. 17-20) Orosius, III, 14.10. 19) vindictionis/O: venditiones; captivitates/O: captivitatesque. 21-24) Bede, 761-764. 21) LXX: cf. Isidore, 190. 23) cui/B: cuius. 24) Eusebius, 122, 14-15. 24) Discriptio/E: Descriptione; CLXII/ E: CLX. 24-26) *redacted section of Bede, 765-766.*

MARGINALIA

4) satis mirarom.

a) terremotu S, terraemotu B, Mu. b) CCCLXXXIII Mu. c) for the first time a gracefully done upwards curling abbreviation for us. d) gravis B. e) pestes S, B. f) u written above first i. g) miram Mu. h) lucem B. i) triste S, B. j) ...issolvi S, dissolvi B, Mu. k) terroreque S, terroremque B, Mu. l) voragine S, B, Mu. m) precipicii Mu. n) Martius Mu. o) vir S, B, Mu. p) pestilentia B, Mu. q) corrected, s written above. r) suscipere B, Mu. s) CCCCVI S, B, Mu. t) foedus B, Mu. u) pepegerunt S, B, Mu. v) grandine B. w) vox Mu. x) gurgis B. y) magnu B. z) not S, annis Mu.

a) Macedonem B. b) et per not S. c) annis S. d) opum S, B, Mu. e) pecorum S, B. f) vindiciones B, vinditiones Mu. g) Arxes B, Mu. h) cuius S, B, Mu. i) illegible under bleached ink stain, Manases S, Manasses B, Mu. j) Garizi B, Mu. k) partly illegible under bleached ink stain, Xenocrates S, B, discriptio S, discriptio B. l) added above S. m) Arxes Mu, Xerxes B, written above by another hand: Xerxes. n) again upwards curling 'us', Machedonibus S, B, Mu.

Secundum^a iiii DCXXIII, secundum LXX iiiiDCCCLXVIII^a. Darius, Arsami filius, annis VI. *Alexander primam^b experientiam virtutis^c suae conpresit^d celeriter, Grecorum montibus^e, adversum^f Illirios et Trachas^g feliciter dimicans. Thebanos^h delevit, Achaia Thesaliaqueⁱ vectigales fecit. Post haec profectus^j ad Persicum^k bellum omnes cognatos ac proximos suos interfecit^l. Habuitque in exercito suo peditum XXXII milia, aequitum quatuor^m milia D, naves CLXXX. Et cum tam parva manu contra universum terrarum orbem ausus est adgredi. Apud Granicum¹⁹ flumen, Darii ducibus oppressis, urbem Sardis capit. Capta namque Tyrum, Iudeam inviditⁿ, a qua favorabiliter exceptus deo victimas immolat et pontificem templi Iaddu^o honoribus plurimis persequitur^p Andromacho^q locorum^r custodem^s dimisso, quem postea Samaritani^t interficiunt. Obque ab Aegypto reversus Alexander Magnis eos suppliciiis adflixit et urbem eorum^u captam Macedonis ad inhabitandum dedit. Post multas pugnas triumphans, Alexandriam in Aegypto VII anno regni sui aedificavit. Nec mora Babilonem^v obtinuit interfecto Dario, in quo Persarum regnum destructum^w est, quod steterat annis CCXXXI. Quo tempore etiam Latini a Romanis perdomiti sunt^x. A Cyro usque ad Alexandrum fuerunt in Iherusalem sacerdotes principes Iudeorum Ihesus, filius Iosedeth^y et Zorobabel^z. Post quos Ezras^a et Nehemias tenente pontificatum Iohachim, cognomento Iosedech, filius Ihesu. Post eum successit^b in sacerdotium Heliasib^c, hac deinde Ioiade et postea Iohannes. Postquam Iaddus, cuius aetatae Alexandria conditur.*

^dAlexander Magnus Macedo, post mortem Darii annis V, quibus monarchiam obtinuit^e, nam VII eius^f priores^g anni in Persarum regibus supputantur. Alexander interfecit Darium, in tribus preliis^h quinquagintiⁱ centena milia Persarum occisa. Hyrcanos^j et Mardos^k capit, revertensque in Ammonae^l condidit Parethonium²⁰. Idem Indicum usque Oceanum^m victoriis potius quam bellis pervenit ac Babilonemⁿ reversus, XXXII vitae, regni autem sui XII anno, veneni austro^o periit.

SOURCES

1–2) Bede, 767. 1) LXX: cf. Isidore, 192. 2–4) Orosius, III, 16.1-2. 2-3) conpresit - montibus/O: compressis motibus dedit. 4–7) Orosius, III, 16.3. 7–10) Bede, 769–773. 7) Darii/B: regis. 8-9) Tyrum/B: Tyro; Iaddu/B: Iaddum. 9) custodem/B: custode. 10–11) Eusebius, 123, 20-24. 11–12) Post – aedificavit: cf. Bede, 774. 12–14) Bede, 775–777. 14–21) A Cyro – Parethonium: possibly a summary by the composer. 21–24) Bede, 778, 782–783.

MARGINALIA

2) (the text covers a large part of the outer margin, partly written over an earlier erased text) Alexander Magnus incipit pugnare iste Alexander sicut in gesti s... nam ... us.. regiam unde sol prodigu in quo vidit gentes in mundas aspectu orribili sunt enim X filii Iafeth Nepotes ex quo sunt orti XXIII reges qui sunt in custodia per oracionem... Alexander amm... de pre... ac deus exaudivit oracionem Alexandri et precepit dominus deus duobus... tibi quibus vocabula est... aquilonis adiunctis ad invicem usque... in calo et construxit portas areas et circumfulsit .. sui ut solveri nec aperire ... non possunt talis est natura ... finita ... quia ferre ... in causa... neque ignae resalvat...

a) Ebreos S, Hebreos B. b) iiiiDCCCLXVIII B, Mu. b) primum Mu. c) virtus S. d) conpresit S, corrected r added, compressit B, Mu. e) motibus S, corrected, ti added above, montibus B, motibus Mu. f) adversus Mu. g) corrected, h added above, Trachas S, Trachas B. h) Tebanos S. i) Tesa...S, thesaliaque B. j) corrected, s added above. k) Persicum S. l) interfecit Mu. m) III S, B. n) invadit B, Mu. o) Iaddum S, B, Mu, p) prosequitur B. q) Andromachu S. r) corrected, added co above. s) custode B. t) Samaritam B. u) added above S. v) Babilonem S. w) destructum S, B. x) typical NT ligature S. y) Iosedech B, Mu. z) Zorobabil S, Zorobabyl B, Mu.

a) Esdras B. b) successit B. c) Heliasip S, B. d) Secundum Ebreos iiiiDCXVIII S, B, iiiiDCXVIII Mu; Secundum LXXiiii...S, iiiiDCCCLXXIII B, Mu. e) obtinuit S, B. f) aequis B. g) written like 'prozes', priores B. h) proeliis Mu. i) corrected S, n added S. j) Hyrcanus, corrected ch added S. k) Mardus S. l) Amone S. m) Ocianum S, Occianum B. n) Babilonem S. o) austu S, B, Mu.

Post quem translato in multos imperium /f14v Aegyptum [Ptolomeus Lagi filius tenuit]^a, Macedonas Philippus, qui et Arideus^{21b}, frater Alexandri, Siriam et Babilonem et omnia regna Orientis Seleuchus Nichanor, Asye, regnavit Antigonus, qui^c apud Danielem per quatuor^d Hirci, qui arientem^e contererat, cornua designantur. *Lidiam et Trachiam^f et Hellispontum^g*

5 *Lisimachus obtinuit. Hinc secuntur^h reges Alexandriniⁱ.*

^jPtholomeus^k, Lagi filius, primus regnavit in Aegyptum^l annis XL^m. Apianⁿ Claudius Cecus Romae clarus habetur, qui aquam Claudiam induxit et Viam Apiam^o stravit. Ptholomeus Iherosolimis^p et Iudea in dicionem suam dolo redactis plurimos captivorum in Aegyptum transtulit. Iudeorum pontifex maximus Onias Iaddi filius clarus habetur. XIII^q

10 Ptholomei anno Syri^r et Babiloni et superioribus locis regnare incipit Seleuchus Nichanor. A quo tempore Machabeorum Hebraea istoria Gregorum^s supputat regnum. A quo et Edissen^t sua tempora computant^u. *In Asia regnavit primus Antigonus, post quem Demetrius. Seleuchus^v in Siciliam^w Anthiochiam^x, Apamiam^y, Edessam, Beroeam et Pellam urbes condidit et in eas Iudeos^z transfert, ius eis civum^a et municipalem ordinem cum Grecis aequalis^b honori^c concedens. Iudeorum pontifex maximus religiosissimus^d ac piissimus Symon, Onie filius clarus habetur. Post quem Eleazarus frater eius suscepit templi ministerium^e filio eius Onia^f parvo ad modum derelicto. *Post Seleuchum regnavit Anthocus^g, qui et Soter annis XVIII. Legati Alexandrinorum, a Ptholomeo^h transmissi, Romanorum amiciciam petierunt. Romani Gallos superant et Savinorum terram sortemⁱ dividunt.**

20 ^jPtholomeus Phyladelfus^k annis^l XXXIII^m. Sostratusⁿ Cnidius^{22o} farum in Alexandria construxit. Ptholomeus Iudeos, qui in Aegypto erant liberos esse permisit^p et Eleazaro pontificem^q multa Iherosolimam^r et in templi donaria vasa transmittens^s, LXX interpretes petit, qui scripturam sanctam in Grecum verterent eloquium. Aratus agnoscitur^t.

SOURCES

1-4) Bede, 784-787. 1) imperium/B: imperio; Lagi/B: Largi. 4-5) Lidiam – obtinuit: Eusebius, 125, 9-10. 5) obtinuit/E: tenuit. 5) Hinc – Alexandrini: possibly the composer. 6-14) Bede, 781-802. 6) Lagi/B: Largi. 10) Syri/B: Syriae. 11) Gregorum/B: Greorum. 12) In Asia – Demetrius: cf. Eusebius, 126, 5; 127, 15. 13) in Siciliam/B: Seleuciam, Laodiciam. 15) aqualis/B: aequali. 14-16) et in – habetur: Bede, 807-809. 16-17) Post – derelicto: Bede, 805-806. 17-18) Post – XVIII: Eusebius, 130, 2-4. 18) Legati – petierunt: Eusebius 128, 7-9. 19) Romani – dividunt: Eusebius, 128, 12-14. 18-19) cf. Eutropius, II, 15. 19) terram sortem dividunt/E: terra sorte dividitur. 20-24) Bede, 810-816. 20) XXXIII/B: XXXVIII.

MARGINALIA

9) Ptholomeus plurimos Iudeos captivos in Aegyptum transtulit. 12) Seleucus in Siciliam Anthiochiam. Apamiam Edessam heroeam et pellam urbes condidit et in eas Iudeos transfert. 20) iste Ptholomeus legenda per LXX interpretes petiit scripturam sanctam in Grecum verterent eloquium.

a) partly illegible on bleached part, Ptolomeus Lagi filius tenuit S, Ptholomeus Lagi filius tenuit B. b) Arideos S, B. c) quia S. d) quattuor S, B; quattuor Mu. e) arietem B, Mu. f) Trachia Mu. g) Helispontum Mu. h) sequuntur S, Mu. i) Alexandrinos S, Alexandrino B, Alexandrinorum (in uncials) Mu. j) Secundum EBREos iiiDCLXVIII S, B, Mu. Secundum LXX iiiidCCCCXIII S, Mu, B?. k) corrected, h added above, Ptolomeus Mu, as in the following. l) Egypto S. m) written above a or u. n) appius S, B, Mu. o) Appiam S, B, Mu. p) Hierosolimus S. q) above o. r) Syrie S, Syriae B, Mu. s) Greorum S, B, Mu. t) Echedissen B. u) computant S. v) Sileucus S. w) Sicilia ...demetrio syrie et asie pariter imperavit. Seleucus seleuciam ... S, Sicilia capto demetrio syriae et asiae pariter imperavit sileucus Seleuciam laoditiam B, Mu. x) Anthioceam Mu. y) Appamiam Mu. z) Iudeus S. a) civium S, B. b) equali S, B, Mu. c) honorem Mu. d) religiosissimus S, B. e) misterium B. f) omnia S. g) Antiochus S, Antiochus B, Antiochus Mu. h) corrected B, h added above. i) sorte S, B, Mu. j) Secundum EBreos iiiDCCVII S, B, Mu, Secundum LXX iiiidCCCCLI S, Mu iiiidCCCCLI B. k) Filadelfus S. l) annus S. m) XXXVII S, Mu, XXXVIII B. n) Sustratus Mu. o) Onidius S, B. p) promisit B. q) pontifice S, pontifici B, Mu. r) Hierusalyma Mu. s) transmittens S, B, transmittens Mu. t) agnoscitur Mu.

Iudeorum pontificatum post Eleazarum avunculus^a eius Manasses^b accepit. Tante autem potencie fuisse narratur Ptholomeus iste Philadelfus^c, ut Ptholomeum patrem vinceret, narrant enim istoriae habuisse eum peditum CC^d milia, aequitum XX milia, curruum dua^e milia, helefantos^f, quos primus^g adduxit ex Aethiopia, CCCC. *Apud Syriam regnavit Anthiocus^h, qui et Ochus annis XV. Post hunc Gallinicus annis XX.*

5 *Anno ab urbae condita CCCCLXIII, apud Eracleam Campaniae urbem, primum bellum inter Pirrum regem et Levinum consulemⁱ commissum^l. /f15r Pirrus helefantos^k, quos in id tempus invisos Romanis^l XX, in Italiam primus invexit forma troces, odores grave^m, mole terribiles, aequis pavitantibus. Cecidereque ibi Romanos XV milia CCCXXII. Ex Pirriⁿ vero non numerantur, quia mos est ex ea parte, quae vicerit, non numerare occisos, nisi ubi tam pauci cadunt, ut admiretur^o sicut in prima Persici belli apud Alexandrum, ubi XL milia^p ostium cesa VIII^q tantum pedites ex Alexandri perierunt. Post haec, miserabile^r bello^s gravioribus monstris^t autum^u nam XXXIII homines fulmine hictus excussit^v XXII^w semineces reliquid iumenta exanimata. Iterum inter Pirrum et Curruum^x consulem^y gestum est. Pirrus elefantos^z et^a subsidiis eduxit. Romani, adsueti^b iam pugnare cum veluis^c, maliolos^d stopa^e involutos^f ac pice litus^g uncis in super aculeis tenaces preparavissent eosque flammatos in terga beluarum torresque bibrarent^h ardentes beluceⁱ in suorum excidia retorserunt. Habuit Pirrus in hac pugna LXXX milia peditum, C milia aequitum. Ex his cesa sunt XXXIII^j milia, capti milia CCC. Pyrrus XV anno, quam venerat, ab Italia victus aufugit.*

20 *Anno ab urbe condita CCCCLXXX inter multa prodigia sanguis e terra lac ae caelo^k visum est manare^l. Nam et pluribus locis ae fontibus cruor^m fluxit.*

Anno ab urbae condita CCCCLXXXI Punica bella, id est Africanorum, incoata sunt. Cartago ante urbem Romam II et LXX annis, a Belisa²³ⁿ condita, invenitur. Regulus Romanus, sortitus bellum Cartaginense^o, cum exercitu aut^p procul a fluminae Gaza^{24q} castra posuit, ubi cum plurimos ae suis^r serpens occiderit.

SOURCES

1–4) Bede, 817–823. 4–5) Eusebius, 131, 11-12. 5) qui et Ochus/E: qui vocabatur Theos. 6–14) Orosius, IV, 1.8-9, 1.11-13, 16-18. 8-9) forma - terribiles/O: forma truces, odore graves, mole terribiles. 9) XV milia CCCXXII: possibly by the composer to summarise the numbers given by Orosius. O: inter CCCC fere milia hostium interfecta novem tantummodo in exercitu eius. 12-14) miserabile – exanimata/O: IV. 14–19) Orosius, IV, 2.3-7. 14) et/O: ex. 16) litus/O: oblitos. 17) beluce/O: beluas. 18) C/O: VI. 20-21) Orosius, IV, 5.1. 20) lac/O: ac. 21) locis/O: locis scaturiens. 22–25) Orosius, IV, 6.1, 8.10-11. 23) Belisa/O: Helissa. 24) aut/O: haud. 25) occiderit/O: devoravet.

MARGINALIA

7) bellum Romanum incipit cum Pirrumex Romanis in primo bello quindecim milia trecentos viginti duobus. 18) Pirrus victus aufugit. 20) mira est. 22) incipit bellum Africanum. 24) Romanus Regulus occidit serpentes bestiam ac misit corium eius Romam habebat enim centum viginti pedum.

a) avunculis B. b) corrected S, first s added above, Manasse B. c) Philadelpus S, Mu, Philadelphius B. d) above a ?, not B. e) II B, duo Mu. f) elephantas B. g) primos B. h) Anthicus Mu. i) corrected, su added B. j) est S, B, commissam est Mu. k) elephantos S, B, Mu. l) Romanos S, B. m) odore graves S, B, Mu. n) Pyrro B. o) S corrected, tur added above. p) corrected, long i (second) through previous illegible letter. q) novem S, B. r) miserabilem B. s) bellum S. t) Romanis S, B, Mu. u) auctam S, Mu, auctum B. v) exussit S, B, Mu. w) XXII B. x) Curruum S, Currium B, Curium Mu. y) bellum B, Mu. z) elephantos S, B, Mu. a) ex S, B, Mu. b) adsuti Mu. c) beluis S, B, Mu. d) maliolus Mu. e) stoppa S, B, stuppa Mu. f) corrected s added above, involutus S. g) litos S, B, Mu. h) vibr... S, vibrarent B, Mu. i) belue S, B, beluae Mu. j) XXXIII S, B, Mu. k) ae caelo not B, Mu. l) manere S, Mu. m) crucior S. n) Belissa S, Mu, Beliissa, another l added above B. o) Cartaginensi Mu. p) haud Mu. q) Gada S, B, Mu. r) e suis corrected from suos S, e suis B, Mu.

Ipse cum exercitu ad expugnandam bestiam profectus, omni telorum iacula per arendas^a quamarum quasi per oblica^b scutorum testudine labebantur^c nec corpus ledebant. Ballistas^d deferre iubet^e per qua molare^f saxum spine eius incussum conpage^g tocius corporis soluis^h. Corium autem eiusⁱ Romam devectum, CXX pedum spacium fertur^j habuisse.

5 ^kPtholomeus Evergites frater superioris Ptholomei^l XXVI. Qui inde Evergites ab^m Aegyptiis est vocatus, quia capta Syria et Cylicia et prope modo universam Asiam inter innumera argenti pondera hac vasa preciosa, quae caepitⁿ etiam deos eorum, quos Cambises, capta aegypto, in Persas portaverat, retulit. Pontifex Onias, Symonis iusti^o filius, clarus habetur, cuius item filius^p Symonis^q non minori gloriam^r fulget, sub quo Ihesus, filius Syrach, 10 Sapienciae^s librum componens, quem vocant Panarethon, etiam Symonis in eo fecit mentionem. *Apud syriam regnavit Geraunus, qui et Seleuchus annis III, post quem regnum^t Anthiochus annis XXXV^u.*

15 ^vPtholomeus Philofator^w, filius Evergites annis XVII. Anthiocus rex Syriae victo /f15v Philaphatorem^x [Iudeam]^y sibi sociat. Hierosolimam^z pontifex maximus erat Onias filius Symonis in signis, ad quem Lacedemoniorum rex Alios^a legatos mittit^b.

20 *Anno ab urbe condita DXLVI^c bellum Punicum secundum finitum est, quod gestum est annis XVII. LXXX. ibi helephanti^d vel capti vel uccisi sunt. Naves tamen plus quam D in altum productae in conspectu civitatis incensae sunt. Sciopio^e, iam tunc cognomento Africanus^f, urbem ingressus est. Macedonicum bellum continuo concessit^g, quod Quincius consul sortitus est. Post multa prelia^h, quibus Macedones victi sunt pacem Philippo dedit. Anthiocus rex Syriae, a Gabrionae consule superatus, vix cum paucis effugit.*

SOURCES

1-4) Orosius, IV, 8.11,15. 1-2) omni – quasi /O: sed nihil in tergo eius proficientibus iaculis atque omni telorum ictu inrito, qua per horrenda sqamarum quasi etc. 3) molare/O: murale; conpage/O: conpagem; soluis/O: soluit. 5-11) Bede, 824-833. 6) universam Asiam/B: universa Asia. 9) gloriam/B: gloria. 11-12) Eusebius, 133, 23-24; 134, 4-5. 11) Geraunus/E: eraunos. 13-15) Bede, 834-837. 14) Philophatorum/B: Philophatore; Hierosolimam/ B: Iudeorum. 15) in signis/B: in signis habetur; Alios/B: Arius. 16-21) Orosius, IV, 20.1, 19.3, 19.1, 19.5-6. 19) concessit/O: successit) IV, 20.20-21. 21) Gabrionae/O: Glabrione.

MARGINALIA

9) Ihesus filius sidrac librum sapienciae composuit. 17) hic secundum bellum Africanum finitur.

a) orrendas S, horrendas B, Mu. b) obliqua B, Mu. c) lababantur S, B, Mu. d) balistas S, B, Mu. e) iubet S, B, Mu. f) morale S, B, Mu. g) conpagi S, B, Mu. h) soluit S, B, Mu. i) written above S. j) ferunt S, B, Mu. k) Secundum EBreos iiiDCCXXXIII S, B, Mu, Secundum S, LXXiiiiDCCCCLXXVII B. l) Tolomei S; annis Mu. m) aba, ab S, B. n) coepit B, Mu. o) not B. p) filios S. q) Simon.. S, Simon B, Mu. r) gloria S, B, Mu. s) Sapientie S, Sapientiae B, Mu. t) regnavit S, B. u) Ptolomeus filiam suam Cleopatram Anthioco tradidit uxorem iudeamque concedit Mu. v) Secundum EBreos iii DCCL S, B, Mu; Secundum LXX iiiidCCCCXCIII S, B, iiiidCCCCXCIII Mu. w) Philophator S, B. x) Philopatorem S. y) illegible, bleached stain, Iudeum S, Iudeam B. z) Hierusolimis S, Hierosolimis B, Hierusolymis Mu. a) Arios S, B, Arius Mu. b) mitteret S. c) DCLVII S, another first L added above. d) elephantis S, h added above, elephantis B, Mu. e) Scipio S, B, Mu. f) F added to first f B. g) successit S, B, succcessit Mu. h) proelia B, Mu.

Sequenti anno Affricanus^a adversus Anibalem, qui^b tunc^c Anthioci classis^d preerat, bellum navale gessit victumque Anibalem, deletum exercitum^e, Anthiocus pacem rogat. Africanus^f apud Amiternus^{25g} opidum^h morbo periit. Anibal apudⁱ Prusiam²⁶ Bethaniae^j regem, cum^k Romanis reposeretur, veneno^l se interficet^m. In Sicilia Vulganus insula, quae antea numquam fuerat apparuit. ⁿAnthiocus mille talenta solvebat Romanis.

^oPtholomeus Epiphanes, filius Philopatoris^p, annis XXIII. Secundus liber Machabeorum apud Iudeos huius temporis gesta continet. Onias sacerdos^q, adsumptis Iudeorum plurimis fugit in Aegyptum et a Ptholomeo honorifice susceptus accepit eam regionem quae Eliopolus^r vocabatur, et concedente rege^s templum extruxit in Aegypto simili templi Iudeorum, *quo mortuo non habuit successorem. Templum vero permansit usque ad imperium^t Vespasiani^u annis CCL. Sub occasiones^v igitur Onie pontificis infinita examina Iudeorum in Aegypto^w confugerunt eo tempore et Cyren eorum multitudine repleta est. Haec autem^x vel Oniae vel ceteris fuit causa Aegyptum petendi, quia pugnantibus contra se Magno Anthiocho et ducibus Ptholomei^y posita in medio Iudea in contraria studia scindebatur, aliis Anthioco, aliis Ptholomeo faventibus. Apud Syriam Seleuchus Philopator annis XII. Post quem Anthiocus Epiphanes annis XI. Hic Iudeos^z diis^a gentibus^b immolare^c cogebat.*

^dPtholomeus Philometor^e annis XXXV. Aristobolus nationae Iudeus peritataethicus^f philosophus^g agnoscitur^h, qui ad Philometoremⁱ Ptholomeum explanationum in Moysen comentarios^j scripsit. Anthiochus^k Epyphanes Iudeorum legem inpuigans omniaque sordibus ydolorum^l complens, in templo Iovis Olympi symulacrum ponit. Sed et in Samaria super verticem montis Garizi Iovi^{27m} Peregrini delubrum aedificat, ipsisⁿ Samaritanis, ut id faceret, precantibus. Verum Mathathias^o sacerdos^p patrias vindicat adversus Anthiochi duces arma corripiens. Quo mortuo ducatum Iudeorum suscepit filius eius Iudeas^q Macha /f16r beus, anno CXLVI regni Grecorum^r, XX anno Ptholomei, olimpiade CLV^s.

25

SOURCES

1–5) Orosius IV, 20.22-30. 1) classis/O: classi. 4) Romanis/O: a Romanis. 4) Vulganus/O: Vulcani. 5) Eutropius, IV.4; mille/Eutr.: decem milia. 6–15) Bede, 838–852. 10–11) **quo mortuo – successorum: not Bede, possibly interpretation of the composer.** 11) occasiones/B: occasione. 15–16) Eusebius, 137, 8; 139, 2. 17) **Hic – cogebat: cf. Eusebius, 139, 23.** 17–24) Bede, 853–866. 17) peritataethicus/B: peripateticus. 22) patrias/B: leges patrias).

MARGINALIA

5) vulgana insula quae numquam fuerat in Sicilia apparuit. 6) secundus liber Machabeorum conductus. 8) Onias sacerdos cum plurimis Iudeorum in Egipto templum condidit in figura templi Iherosolimorum. 24) bella Machabeorum.

a) Africanus *Mu.* b) quia *B.* c) *not B.* d) clausis *B.* e) exercito *S,* exercitu *B.* f) Affricanus *B.* g) Amiternum *S, B, Mu.* h) oppidum *Mu.* i) apus, apud *S.* j) Bethניה *S,* Bethiniae *B, Mu.* k) a *S, B, Mu.* l) *corrected S, ne added above.* m) interficitur *S,* interficit *B, Mu.* n) iste *Mu.* o) Secundum EBreos iiiDCCCLXXIII, Secundum LXX vXVII *S, B, Mu.* p) Philopateris *S.* q) sacerdos *S.* r) Eliopoleus *S,* Heliopoleus *B, Mu.* s) regem *S.* t) imperiu *B.* u) vespasianus *B.* v) occasione *S, B, Mu.* w) Aegyptum *B, Mu.* x) aut, at (*sometimes the abbreviation used for autem*) *S,* autem *B.* y) Tolomei *S.* z) Iudeus *S,* Iudaeus *B.*

a) *not B.* b) gentium *Mu.* c) immolare – vLIII *S,* written above the normal text. d) Secundum EBreos iiiDCCCVIII, Secundum LXX v LIII *S, B, Mu.* e) Philometur *B, Mu.* f) peripateticus *S, B, Mu.* g) philopus *S.* h) agnoscitur *S.* i) Philometorem *B.* j) commenta... *S,* commentarios *B.* k) *corrected i added above,* Antiocus *S.* l) *corrected S, du added above,* idulorum *S.* m) Iovis *B, Mu.* n) ipse *S.* o) *corrected , second h added above.* p) leges *S, B, Mu.* q) Iudas *S, B.* r) Gregorum *S.* s) *added above a, added above a S, B.*

- Qui mox Anthiochi duces de Iudea expellens et templum ab idolorum^a imaginibus emundans^c patrias^d leges post triennium suis vicibus^e reddidit^f. Unde post recessum Oniae sacerdotis in Egyptum^g, de quo supra diximus et mortem Alchimi²⁸, qui effugato Onia pontificatum indigni^h invadere temptabat, omnium favoreⁱ Iudeorum Machabeo sacerdocium decernitur, quod post mortem eius frater ipsius Ionathas sortitus, annis XIII^j suma ministrabat^k industria. *Romani interfecto pseudo Philippo Macedones tributarios faciunt^k. Regnum Macedonum defecit. Apud Syriam regnum^l Anthiocus Ephatorum^m annis II, post quem Demetrius annis XII, post quem Alexander annis X, iste Ionathan Iudeorum pontificem multis donis persequiturⁿ.*
- 10 *Anno ab urbae condita DCV, Lucio et Marco^o consulibus, tertium bellum Punicum exortum est. Anno ab urbe condita DCVI, id est anno LII post ceptum^p bellum Punicum, Publius^q Scipio superiori anno consul^r Cartaginem^s delevit. Ipsa quoque civitas XVII diebus arsit, deruta omni murali lapide cominuto^t, DCC anno, quam condita erat. Captivi exceptis paucis principibus venundati sunt. Eodem anno Chorintus, post extincta tocius Achaie*
- 15 *presidia urbium, a Metello pretore et Mumio consule expugnata est atque itaque^u. Incendio^v igneque^w completa est ut quasi caminus in unum flamis^x exundaret. Ibi multitudo statuarum simulacrorum incendio permista^y in unum^z, aurum^a argentumque aer metalla^b fluxerunt, quae hodie, sivae ipsud sive eius^c immitationae^d, factum est^e Chorintum nominatur. Eo tempore Romae puer ex ancilla natus quadripes similiter et omnia membra. In Sycilia mons Aethena*
- 20 *vastus ignis eructavit torrentum modum^f per prona proxima queque^g exussit^h, longinquioraⁱ favillis callidis torruit. Quod Syciliae monstrum non pertendere^j malum solet sed inferre. In Sycilia bellum servile ortum est adeo grave, ut non dicam pretores Romanos, quos paenitus profligavit, sed consules quoque terruit. Nam LXX milia servorum tunc in arma conspirati, excepta urbem^k Erenaque^l servos^m liberaliterⁿ habitas^o in pace continuit.*
- 25 ^pPhomomeus Vergites^q annis XXIII^r. Ionatas dux Iudeorum et pontifex cum Romanis et Sparciatis amicicias facit. Quo a Triphonae interfecto, in sacerdocium frater eius Symon adsumitur, anno regni Evergites^s VII, quod^t VIII^u annis strenuissimo^v gerens filio Iohanni reliquid^w.

SOURCES

1-5) **Bede, 867-874.** 2) vicibus/B: civibus; recessum/B: secessum. 4) indigni/B: indignus. 5) XIII/B: XVIII. 6-9) **Eusebius, 143, 9-11; 140, 24-26; 141, 1-8.** 7-8) Ephatorum/E: Eupator; X/E: ann. VIII; mens. X. 9) persequitur/E: prosequitur. 10-14) **Orosius, IV, 22.1; 23.1, 5-6.** 11) LII/O: quinquagesimo post bellum secundum. 12) superior/O: superioris. 14-24) **cf. Orosius, V, 3.5-7; 6.1-3.** 16-17) in unum – fluxerunt/O: in unum auri, argenti, atque aeris omniaque simul metalla fluxissent. 24) excepta – continuit/O: excepta urbe Messana quae servos liberaliter habitos in pace continuit. 25-28) **Bede, 875-880.** 25) XXIII/B: XXVIII.

MARGINALIA

10) tertium bellum Punicum.

a) *corrected*, do *add. above*. c) emundans – vicibus *not B*. d) *corrected*, s *add. above*. e) civibus S. f) reddidit B. g) Egypto S, Aegyptum B, Mu. h) indignus S, B, Mu. i) favorem Mu. j) XXIII S, XVIII B, Mu. k) sumministravit S, summministravit B, Mu. k) *corrected and with typical NT ligature*, faciunt S, B. l) regnavit S, B. m) Euphator S, B, Mu. n) prosequitur S, B, Mu. o) *after an effort to correct the result looks like* Marcco, Marcho B. p) coeptum, *one o add. above B*, coeptum Mu. q) Puplius Mu. r) consol B. s) Cartagionem Mu. t) cominuto B. u) ita B, Mu. v) Incendia S. w) ignique Mu. x) flammis S, B, Mu. y) permixta B, permyxta Mu. z) unu B.

a) *corrected B*, first u *add. above*. b) metallo Mu. c) *written above S*. d) emitatione S, imitatione B. e) es S, B. f) *corrected S*, u *over second o*. g) quaeque B, Mu. h) excussit B. i) longinquiora S. j) portendere S, B, Mu. k) urbe S, B, Mu. l) Mesanaque S, Mesana quae B, Mu. m) servuus B. n) liberabiliter B. o) habitor Mu. p) Secundum EBreos iiiDCCCXXXVIII, Secundum LXX vLXXXII S, B, Mu. q) Evergites S, B, Mu. r) XXVIII S, Mu. s) Evergites S, B. t) *corrected S*, d *add. above*. u) octo S, B. v) strinuissime S, ...issime B. w) reliquit B, Mu.

Hic adversus^a Hyrcanos^b bellum gerens^c Hyrcani nomen accepit et a Romanis ius amicitiae postulans decreto senatus^d inter amicis^e relatus^e est. Samariamque, nostro tempore Sebaste^f vocatur, obsidionem^g captam solo coaequavit, quam postea Herodes^h /f16v instaurans Sebasten [in honorem Augusti]ⁱ appellare voluit. *Apud Syriam post Alexandrum regnavit Demetrius annis III, post quem^j Anthiocus, qui et Sedetes annis VIII.*

Anno ab urbe condita DCXXII, Aenna^k vasta^l tremorem^m concussa exundavit igneis globisⁿ. Alia die Lypara insola circa eam marae in tantum efferbuit, ut adusta rupis^o dissolverit, naves extorruerit^p, pisces exquoxerit^q homines quoque reciproco anelito^r calidi^s aeris suffocaret. Africa^t vix a bellorum scidiis quiescentem^u horribilis perditio secuta est. Cum per tota^v Affricam^w immense locustarum multitudo coaluisset et omni^x spe frugum abrasissent^y herbasque omnem^z cum partem^a radicum, folia cum tenero arborum et corticibus preroderent, arrepte repentino vento^b in globus coactae portateque^c diu per aerem^d, Africano^e pelago emerse sunt. Cum inmensos^f acervos^g per extenta litora propullissent^h pestiferum nimis odorem tabita congeriis exalavitⁱ, unde omnium animantium tanta pestilencia consecuta est, ut peccorum^j bestiarum ac avium corruptionem^k aeris passim cadavera augerent. At^l vero quanta fuerit hominum lues, referre perorresco^m nam in Numidaⁿ DCCC milia hominum circa Cartaginem CC milia perisse. Apud Uticam²⁹ XXX milia militum. Tamque repentina haec clades erat^o, ut una die apud Uticam per unam portam ex illis iunioribus plusquam mille D^p mortuos elatos^q fuisse narratur. Apud Syriam post Anthocum^r regnavit Demetrius^s annis III, post quem^t Anthiocus, qui et Orsus annis XII, cui successit Anthiocus annis XVIII. Brutus Spaniam subegit.

^uPtholomeus Soter qui et Fiscon annis XVII. Cycero Arpini nascitur matre^v Elvia, patre aequistris ordinis ex regio Vulсарum genere^w. Hyrcano in pontificatum Iudeorum, quod^x XXVI annis tenuit, Aristobolus^y succedit^z annum unum, qui rex paritur et pontifex primus apud Iudeos diademate^a supressit^b insignem^c, post CCCC LXXXIII annis^d Babiloniae captivitatem^e. Post quem^f regnavit Ianeus, cognomento Alexander, annis XXVII, qui pontificatum quoque administrans crudelissimae civibus prefuit. *Traces a Romanis subiciuntur.*

SOURCES

1-4 Bede, 881-886. 2) amicis/B: amicos; nostro/B: que nostro. 3) obsidionem/B: obsidione. 4-5) Eusebius, 141, 7; 143, 5-8. 5) VIII/ E: VIII. 6-20) Orosius, V, 10.11; V, 11.1-5. 6) vasta/O: vasto tremore. 7) insola/O: insula. 7) adusta rupis/ O: adustas rupes. 9-10) scidiis/O: excidiis; Africa/O: Africam. 10-11) omni spe/O: omnem spem; partem/O: parte. 13-14) inmensos/O: inmensos; tabita/O: tabida. 14) congeriis/O: congeries. 16) perorresco/O: corpore perhorresco. 16) DCCC/O: octingenta milia. 19-21) Eusebius, 146, 3; 147, 13. 20) Orsus/E: Grypus. 20-21) Brutus – subegit: cf. Isidore, 216. 22-27) Bede, 887-896. 23) Vulсарum/B: Vulсарorum. 24-25) paritur/B: paritu; diademate suppressit insignem/B: diadematis sumpsit insigne. 26) captivitatem/B: captivitate. 27-28) Eusebius, 149, 2.

MARGINALIA

11) magnum flagellum.

a) adversum S, B?Mu. b) Hyrcanus S. c) gerens – amicitiae not B. d) senatos Mu. e) amicos S, B, Mu. e) relatos S. f) Sabaste Mu. g) obsidione S, B, Mu. h) corrected, h added above. i) partly illegible, Sebasten in onorem Agusti (corrected from Augusto S) S, B. j) quae B. k) Etna S, Ethna B, Aethna Mu. l) vasto S, B. m)...remore S,tremore B, Mu. n) globus S, ?. o) corrected, u added above. p) extorruerit Mu. q) excoxerit S, B, Mu. r) han.... S, han edito B. s) callidi Mu. t) Affrica B. u) corrected, 'm' abbreviation not clearly added. v) totam S. w) Africam S. x) corrected from omne B. y) corrected, long I after first s. z) omnes S, B. a) parte S, B, Mu. b) ventu S. c) quae B. d) aere S. e) Affricano B. f) inmensos S, B, Mu. g) acervos S. h) propullissent Mu. i) exaltavit B. j) pecorum S, B, Mu. k) corrected, corrupcione S, corruptione B,Mu. l) ut B. m) horresco B. n) written as Humida, Numedia S, B, Mu. o) fuit S, B, Mu. p) tis written above. q) eletos Mu. r) Antiochum S, B, Anthiocum Mu. s) corrected, s added above. t) postquam S, post quae B. u) Secundum EBreos iii DCCCLVI (iiiDCCCLV B, Mu), Secundum LXX vXCVIII S, B, Mu. v) mare B. w) genere S. x) ipse S, B, Mu. y) Aritobulus Mu. z) succidit S, B. a) diadematis S, B, Mu. b) sumpsit S, B, Mu. c) in signe S, B, Mu. d) annos Mu. e)

Anno ub urbe condita DCXXVII, Cartago restituitur anno XXII, postquam fuerat eversa, deductis civium Romanorum familiis, qui eam incolerent. Prodigio ante precedentae, nam cum emensores agrorum Cartaginencium stipiter terminorum indices, fixos noctae a lupis^a revulsos^b, reppererunt. Eo tempore Ethna ultra^c solito exarsit et torrentibus ignis superfusit^d Catinam^e urbem finesque eius oppressit^f, ita ut tecta aedium calidis cineribus preusta et pregravata corruerint^g, cuius levande clades^h causa senatus X annorum vectigalia Catinensibusⁱ remisit.

10 Anno ab urbae condita DCXXVIII, Fabius consul^j Bituitu³⁰ rege Arvernorum Galbie^k, cum parva manu adgressus ita ut Bituitus rex dicerit: « vix escam^l canibus suis /f17r sufficerunt^m ». Tunc CL milia Gallo[rum in Rodeno fluvio aut mersi vel cesa]ⁿ sunt. Rex Bituitus iuxta tale^o insula^p ignis^q efflatus^r et civitas Arvennica^s capta.

15 Anno ab urbae condita DCXXXVI^t, Iugurta rex Numitorum, Aulum consulem, cum XL milia Calama^{31u} urbem^v obsidentem bello^w opposito^x. Universam^y paenae Africam^z a Romanis deficientem^a, regno suo iunxit^b. Post haec, a Mitello consulae duobus praeliis^c victus, coactus CCC obsides^d dedit, tributa reddi spondi^e, tria milia perfugarum^f reddidit. Post haec Iugurta^g socium se Bocco³² Marorum regi^h fecit et apud Cyrtam urbem marinisⁱ se regiam Romanos^j expugnationem^k parentes^l cum LX milia aequitum occurrit, distitutisque^m Mauris ac Numedisⁿ Boccus et Iocurta^o, exercitum eorum usque ad internicionem cessum^p Boccus^q pacem Romanis petiit atque in precio pacis Iugurtam^r vinctum eis misit. Eo tempore capta est

20 Tolosa civitas a Romanis, con ponderis auri et centum decem milia^s argenti et^t templo Apollonis sustulerunt^u.

Anno ab urbae condita DCLVIII, Sexto Iulio Cesare consulae et Lucio et Philippo intestinis causis socia bellum totam comovit^v Italia^w. Tunc ortu solis globus ignis a septentrionae cum maximo caeli fragorae^x aemicuit. Apud Aretinos³³ cum panis frangeretur, cruore^y fluxit^z et per VII dies continuos grando mixta testarum fraumentis terram latissimae verberavit. In Samnitibus vastissimo hiatus terrae flama^a prorupit^b et usque in caelum extendi visa est. Plurimorum Romanorum presencia globum coloris aurei et^c caelo ad terram devolui visum est, maiorque factus a terra in sublimae ad orientem solem ferri ac magnitudinem suam^d solem obtexisse. Eo tempore omnia^e animalia cum balatu innituque ac mugitum^f ad

30 silvas fugerunt. Canes quoque lacrimosis ululatibus luporum ritu oberrarunt^g.

SOURCES

1–21) cf. Orosius, V, 12.1-2; 13.3; 14.1-4; 15.6-7, 9-10, 18, 25. 22–30) cf. Orosius, V, 18.1, 3-6, 9.

MARGINALIA

4) magnum flagellum. 20) iugurta victus. 21) Tolosa capta de Romanis. 23) magnum miraculum. 29) omnia animalia cum balatu ac mugitu ad silvas figerunt.

- a) lupos B. b) rewolsus S, revolsos B, Mu. c) corrected, r added above S. d) superfusis S, B, Mu. e) Catenam Mu. f) oppresit S, corrected from obpressit B. g) coruerint S. h) cladis Mu. i) Catenensibus Mu. j) corrected S, l added above. k) Gallie S, Galliae B, Mu. l) adescam S, B. m) last letters not clear, sufficer..ur S, sufficerint B, sufficerent Mu. n) almost illegible on bleached part, Rodeno fluvio aut mersi vel cesa S, in Rodanc fluvio aut mersi vel cesa B, Rodano fluvio aut mersi aut caesa sunt Mu. o) tule S, B, Mu. p) insola S, B. q) est S, Mu. r) flatus S, B, Mu. s) ..vernica S, Avernica B, Mu. t) DCXXXV Mu. u) Chalamam S, B, Mu. v) corrected, capital R over ?. w) bellum S. x) ... sit S, obpressit B, oppresit Mu. y) universe B. z) Affricam B.
- a) deficiente S, B, Mu. b) iunxit Mu. c) proeliis Mu. d) obsedis S, B, Mu. e) spondit S, B, Mu. f) perfiguram S, perfugarum Mu. g) Iogurta Mu. h) regit B. i) corrected S, ri added above, massines Mu. j) Romanus Mu. k) expugnatione S, expugnatione B, Mu. l) parantes B. m) distitutis quem, probably by mistake m made part of the abbreviation, which instead should be added to auris, distitutisque S, B, Mu. n) corrected S, me added above. o) Iogurta S, Mu, Iugurta B. p) cesum S, B, Mu. q) Boccus S, Boccas B. r) Iogurtam Mu. s) CX milia S, B; milia not S, B. t) e B. u) sustullerunt Mu. v) commovit B, Mu. w) Italiam S, B, Mu. x) fragare S, B. y) cruor Mu. z) efluxit Mu.
- a) flamma S, B, Mu. b) prorupitur S. c) e B. d) magnitudine sua Mu. e) omnes B. f) mugitu S, B. g) oberrarunt Mu.

^aPtholomeus, qui et Alexander annis X. Huius anno VII Syriam^b in Romanam dicionem^c cessit, capto^d Philippo, *qui post Anthiocum duobus annis regnaverat*, a Gabino. Expulsus de regno, Ptholomeus Phiscon^e per matrem Cleopatriam, in Cyprum secedit.

5 Anno ab urbe condita^f DCLXII, Romae primum bellum civilum^g comotum^h est etⁱ anno^j fere XL continuata sunt bella civilia, ut in his funestissima^k bella, id est sociale, Italicum et civile Sillanum infra annos X plusquam CL milia Romanorum consumpserunt viros, consulares XXIII, preterios^l VI et^m diliciosⁿ LX, senatores CC, absque innumeris tocius Italiae populus^o. Eodemque anno, id est DCLXII Mitridaticum bellum exortum est, qui anni^p XL gestum refertur.

10 Anno ab urbe condita DCLXXXIII^q, sonantibus undique bellorum fragoribus, quorum unum in Spania, alium^r in Pamphilia^s, tercium in Macedoniam^t, quartum in Dalmacia^u. Publius Ciliciam et Pamphiliam, adortus dum subdere studuit paenae^v, delevit. /f17v^w Ptholo[meus qui a matre Cleopatra fuerat iectus]^x annis VIII^y, regressus de fugam^z regnum obtenuit^a, qui^b Alexandrum, qui ante eum fuerat, ob interfectione^c matris, cives pepulerant^d.

15 Anno ab^e urbe condita DCLXXVIII, Mittratus^f rex Ponti atque Arminiae^g precepit^h, ut per totaⁱ Asiam quicumque inventi essent cives Romani sub una die omnes negarentur. Nemo comprehendi postest^j quae tunc^k multitudo caesa est^l. Archelaus dux Metritates cum centum XX milia missus omnem Graeciam^m obtenuit. Pompeiusⁿ consul, Arsacem³⁴ regem Hiberiae, bello fudit totamque Hiberiam caepit^o. Cum Armeniam, Capadociam, Tyriam
20 ordinante conposuisset. De Ponto venit in Patciam^p, quinquagesimo die pervenit. In Bosforo^q Mitritale^r Cerealia³⁵ sacra celebrantae, terremotus factus est magnus ita et magna clades secuta narratur. Eodem tempore Castor^s Mitratit^t perfectus^u, interfectos^v amicos regis archem occupavit, quatuor^w Mitritatis^x filios ad presidium^y Romanorum transmisit. Mitratit^z, accensus ira^a plures amicos suos et Exipodram^b filium suum interfecit^c iam alium
25 trucidaverat. Parnaces alter^d filius eius territus, exercitum ad persequendum se missum, sibi reconciliavit^e. Mitratit^f ex muro filio precatu, ubi inexorabilem videt, iam fracto muro gladiatori ultro se obtulit. Moritur annorum LXXII. Ars retrorid^f Romae caepit^g. Placius^{36h} Gallus Romae ipsam docuit. Silla Athenienses vastat.

SOURCES

1–3) Bede, 897–901. 2) qui – regnaverat: Eusebius, 149, 18. 4–9) cf. Orosius, V, 19.1, 16; 22.12. 10–12) Orosius, V, 23.1, 21. 13–14) Bede, 902–904. 13) fugam/B: fuga. 15) qui/B: qua. 15–27) cf. Orosius, VI, 2.1-4; 4.8-9; 5.1-7. 27–28) Placius – docuit: Eusebius, 150, 19-20. 27) Placius/E: Plotius. 28) Bede, 905.

MARGINALIA

1) Siria in dictione Romana cessit. 4) Rome primum bellum civile. 28) Rome cepit ars retorice.

a) Secundum (Secundum – Alexander written in uncial lettres S) EBreos iiiDCCCLXV, Secundum LXX v CVIII S, B, Mu. b) Siria S, Syria B, Mu. c) dicionem S, Mu. d) capta S. e) fiscon S, B, Mu. f) ab urbe condita not S, B, Mu. g) civile S, B, Mu. h) commotum S, B, Mu. i) per S, B, Mu. j) annos S, B, Mu. k) funestiissima. l) pretorios S, B, prestorios Mu. m) not S, B, Mu. n) edilicios S, B. o) populis S, B, Mu. p) annis S, B, Mu. q) DCLXIII B. r) aliud S, B, Mu. s) Pampiliam S, Pamphiliam B, Mu. t) Macedonia S. u) Dalmatiam Mu. v) paene B. w) Secundum EBreos iii DCCCLXXIII, Secundum LXX vCXVII (iiCXVII B) S, B, Mu. x) mostly illegible under bleached stain, qui a matre Cleopatra fuerat iectus S, B. y) annis VIII not Mu. z) fuga S, B, Mu.

a) optenuit S, annis VIII Mu. b) qui a B, Mu. c) interfectionem B. d) pepullerunt Mu. e) ab – condita not Mu. f) Mitritates S, B, Mu. g) corrected S, ni added above. h) precipit B. i) totam S, B, Mu. j) potest B. k) nunc Mu. l) sunt Mu. m) Graciam S. n) Pompeus S. o) coepit B, Mu. p) t written over r, partiam S, B, Parthiam Mu. q) Bosphoro Mu. r) Mitritade S, B, Mu. s) corrected B, o added above. t) Mitritates S, Mitritatis B. u) prefectus S, B. v) interfectis B, Mu. w) quattuor S, B. x) Mitritates S. y) presidiam B. z) corrected, r added above, Mitritatis S.

a) iram B, Mu. b) Expodram S, Exypodram Mu. c) corrected with a heavy N added. d) alt B. e) corrected S, li added above. f) corrected, h, in the form of r, added above, retorica S, rethorica B, Mu. g) coepit B, coept Mu. h) Placius Mu.

^aPtholomeus Dianius^b annis XXX. Abusus^c anno V Alexandra, qui et Salina³⁷ uxor Alexandri^d pontificis Iudeorum, post mortem viri, regnavit Iudeis^e annis VIII. Ex quo tempore Iudeos^f rerum confusio et variae clades oppresserant^g. Post cuius mortem Aristobolus et Hircanus filii eius contra se de imperio dimicantes occasionem prebuere Romanis, ut Iudeam invaderent.

Anno ab urbe condita DCLXXXVIII, Pompeius^h Romanorum omnium odoratissimusⁱ Syriam Coelen et Fenicen bello adgressus, utrius Arabasque^j perdomuit. Hic ad^k Ierusalem veniens vix tertio mense expugnavit, XIII milia Iudeorum caesa, muros^l civitatis solo coequavit, templo reserato usque ad Sancta Sanctorum ascendit^m, Aristobolum vinctumⁿ secum abducit, pontificatum confirmat Hyrcano, deinde Antipatrum, Herodis Aschalonite filium procuratorem Palestinae facit mansitque in pontificatum^o Hyrcanus^p annis XXXIII. Hae^q bella orientis Pompeius cum XXII regibus gessit. Virgilius^r Maro in pago, qui Andis³⁸ dicitur^s, aut^t procul a Mantua nascitur, Pompeio^u et Crasso consulibus. Pompeis captis Iherosolimis^v tributarios Iudeos^w facit.

Anno ab urbae condita DCXCIII, Gaio Cesare et Lucio Bibulo consulibus, Caesar Germanos et Gallos capit et^x Britones^y quoque, quibus ante eum ne nomen quidem Romanorum cognitum /f18r fuerit^z, victor obsidibus acceptis stipen[diarios facit]^a. Luculus Asiam, Pompeius Spaniam, Romanum imperium prope usque ad extremos terminos terrae propagatum est. Virgilius cremoniae studiis eruditus^b. Caesar de Galea^c rediens Italia, ortum est bellum civilem^d inter Caesarem et Pompeium. Victus Pompeius Alexandriam petiit^e ibique ab ipso, a quo sperabat auxilia, Ptholomeo percussus interiit. Mox Caesar Alexandriam venit, ipse^f quoque^g Ptholomeus parere voluit insidias. Navale prelio congressus rex ipse adolescens^h, victus cum scafamⁱ fugiens, in Nilo demersus est. Corpus eius ad litus devolutum^j luricae aureae^k indicium fuit. Caesar Alexandria^l potitus, regnum Cleopatre, sororem^m Ptholomei, dedit cum qua consuetudinem stupriⁿ habuerat^o.

^pCleopatra annis II^q, Caesar Syriam pervacatus^r Romam reversus, dictatur^s et consul creatus. Anno tercio Cleopatre, ipse primus Romanorum singulare^t obtinuit^u imperium, a quo Caesares Romanorum principes^v appellati. Cleopatra regio commitatum^w urbem ingressa.

SOURCES

1–5) Bede, 906–912. 6–9) Orosius, VI, 5.13; 6.1, 3-4. 9–11) Bede, 913–917. 12) Hae – gessit: Orosius, VI, 6.4. 12–14) Bede, 917–920. 15) Anno – DCXCIII: cf. Eutropius, VI, 17. 15) Gaio – consulibus: Orosius, VI, 7.1. 15-17) Bede, 922-924. 17-19) Orosius, VI, 14.3. 19) Bede, 921. 19) Orosius, VI, 15.1. 19-22) Bede, 926-929. 22–24) Eutropius, VI, 22 (cf. Orosius, VI, 16.2). 24–25) Bede, 930–931. 24-25) sororem Ptholomei not Bede. 26–27) Orosius, VI.16.3. 27–28) Bede, 933–935.

MARGINALIA

7) Pompeius Romanus Iherusalem veniens tertio mense expugnavit et capit tredecim milia Iudeorum caesa muros civitatis solocoequavit. 12) Virgilius nascitur. 19) bellum civile.

a) Secundum EBreos iiiDCCCCIII, Secundum LXX vCXLVI (vCXVII B) S, B, Mu. b) Dionisius S, Mu, Dionys B. c) ab huius S, B, Mu. d) Alexandria B. e) Iudaeorum B. f) Iudaeis B, Mu. g) oppreperant B, oppresserant Mu. h) \bowtie one of the exceptional marginalia in B ‘Pompeius omnium romanorum modatissimus ad iherusalem veniens’. i) moderatissimus S, B, Mu. j) corrected, s added above, et rabasque B. k) added above S. l) murus S. m) accedit S, B, Mu. n) victum S, B. o) pontificato S, pontificatu B. p) corrected, s added above. q) e S. r) Virgilius in outer margin B. s) aut procul deleted. t) aud S, haud Mu. u) Pampeio, Pompeio S, B. v) Hierusolimis S, Hierusolymis Mu, Hierosolimis B. w) Iudaeos tributarios Mu. x) not Mu. y) Bryttanes S, Brittanis B, Mu. z) fuerat S, B, Mu.

a) bleached part, ...pendiarios facit S, stipendiarios facit B. b) eruditur S, B. c) Gallea S, B, Gallia Mu. d) civili S, B, Mu. e) petit S, B. f) ipsi Mu. g) added above S. h) adulescens S, B, Mu. i) scapha S, B, Mu. j) divolutum B, Mu. k) auriae B, Mu. l) Alexandriam S, B. m) sororem deleted, soror S, sorori B, Mu. n) stupiri B. o) haberat B. p) Secundum EBreos iiiDCCCCV S, B, Mu, Secundum LXX vCXLVIII, (vCXLVIII B, Mu) S. q) after which the rest of the line was left blank. r) pervagatus S, B, Mu. s) dictator Mu. t) corrected B, n added above. u) optenuit S, Mu, obtenuit B. v) principis B. w) comitatu S, B, Mu.

^aGaius Iulius Caesar annis V, Caesar in Africam^b transit, Iuba³⁹ et Scipione victor LX elephantos caepit^c. In Spanias profectus, multis et variis praeliis^d contra Pompei filios^e gestis, hoc bellum civilem^f indifferenter IIII annis toto orbi pertonuit^g. Inter cetera portenta, qui^h in toto orbi facta sunt, bosⁱ ad arantem in suburbano locutus est, frustra se urguere. Non enim frumenta, sed homines^j breve de futuris. Caesar quattuor^k triumphus^l Romam ingressus, recuperate rei publice statum^m, contra exempla maiorum clementer instaurat. Auctoribus Bruto et Cassio, coniurantibus in eum LX vel amplius senatoribus aequitibusque Romanis, in curia XXIIIⁿ vulneribus confossus interiit, post annos IIII° et menses VI quam regnare caeperat^p. Cassius Iudea capta templum spoliat. ^qOctavianus Caesar Augustus^r Romanorum secundus regnavit annis LVI et mensibus VI, a quo Augusti^s appellati reges Romanorum, quorum^t XV^u vivente Cleopatra, XLI postea vixit.

Anno ab urbae condita DCCX, Octavianus, qui testamento Iulii Caesaris avunculi et hereditatem et nomen adsumpserat, id est Caesar, qui postea Augustus^v est appellatus^w simul ut Romam adulescens venit, bellis^x civibus movit. Cum Anthonio magnas^y strages gessit tandem victus Anthonius fugit. Interfectores quoque Iulii proscripti^z sunt et domus eorum direptae. Caesar Anthonium recipit^a in gratiam. Filiam eius in^b matrimonium sortitus, Anthonius^c post haec^d ovans urbem ingressus, ut^e perpetuum tribuniciae potesta /f18v tis esset^f a senatum^g decretus^h est.

XI Augusti anno, deficiente^h in Iudea pontificum principatuⁱ, Herodes nichil^j ad [eum pertinens, utpote Antipatri]^k Ascalonite et matris Scypitidis^l Arabicae^m filius⁴⁰, a Romanis Iudeorum suscepit principatum, quod tenuit annis XXXVI. Antipater quippe, ut Africanusⁿ historiographus^o refert, Ascalonitem generis eum fuisse et ab Idumeis latronibus captum a modo puer, qui pater eius Herodes^p pre inopiam^q filium redimere non valuit^r. Verum puer latronum vita et moribus institutus^s, qui^t accipit^u uxorem^v nomine Cypris splendidissimo^w generi^x inter Arabas, qui ex ea suscepit liberos IIII^y Fasilicum^z, Herodesdem^a, Iosephum^b et Ferora^c et filiam^d nomine Salomae et^e quae causa, vir egregius factus.

SOURCES

1) Isidore, 233. 1–3) cf. Orosius, VI, 16.3, 8. 3–5) Eusebius, 157, 13-17. 5–7) Orosius, VI, 17.1. 7–11) Bede, 936–944. 12–18) Orosius, VI, 18.1-5; 19.34; 20.6-7. 19–21) Bede, 945–948. 21–26) Probably drawn from the now no longer extant *Chronographia* of Julius Africanus.

MARGINALIA

4) rem inauditam. 5) iste Iulius Caesar iacet in columna qui dicunt agula sanctamodo in ipso .. de metallo qui est in caps.. ipsi columne et conscriptum in ipsa columna divo Caesari divi Iulii Fausti divi Augusti sacrum. 14) Octavianus interfectores Iulii occidit. 19) Herodes principatum suscepit.

a) Secundum EBreos iii DCCCCX (S, B, Mu), Secundum LXX vCLIII, (CLIII B, Mu) S. b) Affricam B.
 c) coepit B. d) proeliis Mu. e) filios Pompei Mu. f) civile S, B, Mu. g) pertonuit – orbi added in outer margin S. h) quae B, Mu. i) bos locutus est B. j) hominis S, B. k) abbreviated as quamt or quant, quater S, B. l) triumphos S. m) statu B, Mu; dum S, B Mu. n) XXVII S. o) or written above. p) coeperat B. q) Secundum EBreos iii DCCCCLXVI S, Mu, iiiCCCCLXV B. Secundum LXX vCLX S, vCCX B, Mu. r) Agus B. s) Augustus B. t) qui Mu. u) annis Mu. v) Agustus B. w) appellatur B. x) pellis Mu. y) magnes B, magnis Mu. z) proscriti B. a) recepit S, B, Mu. b) not S, B, Mu. c) corrected, s written above, Antonius S, B. d) he S. e) in S, B, Mu. f) added above S. g) senatu S, B, Mu. h) decretus – deficiente almost illegible under bleached part, decretus... Agusti anno deficiente S, decretus est XI Agusti anno deficiente B, Mu. i) principato S. j) nil S, Mu, ml B. k) illegible under bleached part, eum pertinens ut pace Antepatri S, eum pertinens ut pote Antipatri B, Mu. l) Cypridis B, Mu. m) Arabiae B. n) Affricanus S, B. o) historiaeographus B. p) Erodes S. q) inopia B. r) voluit Mu. s) ...tutus S, institutus B, Mu. t) not Mu. u) accepit S, B, Mu. v) uxore B. w) splendeditissimo S, splendidissimo B. x) corrected, ne added above. y) above or. z) fasilum S, B, Mu. a) corrected, s added above, Erodem S, Herodem B, Mu. b) Ioseppum S, B, Mu. c) corrected, o replacing e, S. d) filia S, B, Mu. e) ea S, B, Mu.

Adeptus est amicicias potentum, quem Caesar dilactatus^a eumque inter amicos recepit. In Syriam et Palestinam rem publicam Romane honoribus adfecit^b et tocius Iudeae procurator factus est et, ut moris erat Romanis, in Capitulio scripta^c sunt insigna^d honoris Antipatris. Et quia^e tardiozem Hyrcanum pontificem ad ingenium voverat^f Fasilium filium suum Iherosolimis^g ducem miliciem^h constituit.

Herodem quoque ad modum adulescentemⁱ Galileae prefecit. Hic enim acrioris^j ingenii erat. Hyrcano vero pontifice^k nichil^l preter^m nomen potestatis resederatⁿ. Interea Antipater veneno occiditur. Herodi^o namque primum Doris^p coniux^q aderat, ex qua Antipatrum filium susceperat^r. Postea, ut suam subolem^s regio Iudeorum commisceret^t, proiecta Dosiola^u faemina Iherosolimitana^v et filio eius Antipatro^w, sociat sibi Mariamnem filiam Alexandri, neptem^x Aristoboli^y fratris Hyrcani, qui ante eum rexerat Iudeorum principatum^z. Haec quinque ei filios genuit, quorum duos, Alexandrum et Aristobolum, ipse necavit in Samaria. Nec moram^a post etiam matrem illorum, qui a nihil carius noverat, simili scelere perimit^b. E quibus Aristobolus Herodem Agripam^c ex Beronice susceperat filium. Ipsumque^d in Actibus Apostolorum ab angelo percussum legimus. Herodes^e Romam venit multisque blanditiis Antonio senatuque delinivit^f patrisque simul amiciciam captantes eique regnum in Iudeam^g potire permiserunt. Herodes reversus a Roma plurima^h amicis et Antonio dedit donaⁱ. Tunc Antonius contra^j Augustum^k bella movet. Herodes, qui ab Antonio regnum potitus fuerat, ei ut poterat famulabatur^l. Tercio igitur inter Augustum et Antonium orto bello^m, quod Antonius, qui Asiam et Orientem tenebat, repudiatam sororem Augusti, Cleopatram duxit uxoremⁿ. Antonius et Cleopatra victi^o, semet ipsos^p interficiunt. Antonius sese^q ferro transverberat, Cleopatra voluntariae a serpente in sinistro brachio morsu^r exanimis inventa est. Filius Antoni^s maior et Cleopatra^t iussu^u Caesaris occiditur, a quo tempore quidam primum annum /f19r Augusti monarche^v supp[utant, id est ab anno XVI Au]gusti. ^wHactenus, qui vocabantur Lagide, in Aegypto regnaverunt annis CCXCV.

SOURCES

1–5) Josephus, XIV.8.4-5. 9.2. 6–9) Josephus, XIV.9.1, 9.3, 11.4, 12.1. 9–15) Bede, 952–962. 14) Agripam: *not Bede, possibly by the composer.* 15–19) Josephus, XIV.14.4. 19–21) Bede, 963–966. 21–23) Orosius, VI, 19.17-20. 23–25) Bede, 967–970. 24-25) *id est – Augusti, possibly by the composer.*

MARGINALIA

22) Cleopatra et Antonius victi.....cru.....runt.

a) dilec... S, dilectutus B, dilectatus Mu. b) affecit Mu. c) scribita S. d) insignia B. e) qui B. f) noverat S, B, Mu. g) Hierosolimis S, Hierusolymis Mu. h) militiae B, Mu. i) aduliscentem S, B. j) *corrected* B, c *added above*. k) pontificem B. l) nihil S, B, Mu. m) propter ? B. n) residerat Mu. o) Herodi – famulabatur *not Mu, instead: anno XI Augusti Herodes Romam venit multisque blanditiis Antonio senatuque dilinivit patrisque simul amicitia captantes eique regnum in Iudea potire permiserunt Herodes reversus a Roma cum osseo misso Antonii et magna secum manu inrupta Hierosolimamstrage magna peracta qui profectus ossius secum abduxit Antigonum filium Aristoboli ad Antonium quem ille secure percussit Herodes plurima amicis et Antonio dona dedit qui cum regnum optenuisset ne ignobilis sorte et a Iudaeorum semine argueretur extraneus conbussit libros quibus nobilitas gentis iudaeae in templo servabatur adscripta ut deficientibus proba mentis et ipse ad hanc perinere putaretur in super etiam ut suam sobolem regio illorum generi commisceret proiecta doside femina Hierusolymitanaquam privatus acceperat uxorem et nato ex ea filio Antipatro sociat sibi mariamnem filiam Alexandri followed by neptem (6) – legimus (10). p) dosis S, B. q) coniunx B. r) suscepit S, B. s) sobolem S, B. t) conmisceret S, B. u) Doside S, B. v) Hierusolimitana S, B. w) Adtipatro B. x) nepte B. y) Aristobolo S. z) principatu S, B. a) mora S, B. b) perimit S,B. c) Agrippam S, B. d) *not* S, B, quem S. e) *corrected, s added above*. f) dilinivit S. g) Iudaea B. h) *corrected*. i) dona dedit S, B. j) antra S. k) Agustu B. l) famulabat S, B. m) bellum Mu. n) Herodes qui ab Antonio regnum potius fuerat ei ut poterat famulabat Mu. o) *something illegible written above B*. p) *not* S, B, Mu. q) se B. r) morsa S, B, Mu. s) Antonii S, B. t) Cleopatre S, B. u) iussu S, B, Mu. v) monarchie S, Mu, monarchiae B. w) *illegible under bleached part, supputant id est ab anno XVI augusti S, B, Mu.**

Ex hoc Aegyptus sit Romana provincia, quam primus tenuit consul Cornelius. Post Antonium^a Herodes ad Augustum reversus, tanta ei sui ingenii actis factionis^b persuasit, ut ei regni sui ampliaret^c et^d potentiae et manu sua ei diadema inponeret^e. Herodes^f, ut ne ignobiles forte et^g a Iudeorum semine argueretur extraneus, combussit^h librosⁱ omnes, quibus nobiliter has^j gentis Iudaeae^k in templo servabatur^l adscripta, ut deficientibus probamentis et ipse ad^m hanc pertinere putaretur. In super etiam, ut suamⁿ sobolem regio illorum comisceret^o ideo accepit uxorem Mariam^p. Herodes Hyrchanum pontificem et filium eius interfecit^q.

Fratrem quoque^r uxoris suae nomine Iohatan^s, cum in piscina lavaretur, negare^t iussit et ipsam^u uxorem suam Mariam^v cum duobus propriis filiis et matrem^x uxoris, socrum suam^y, crudelissimam^z negat^a. Interpretes legis divinae occidit, qui Herodes non iam secundum generis ordinem^b constituit pontifices, sed ignobilibus, qui etiam sacram vestem summi pontificis obclusam^c sub signaculo tenuit. Hoc idem^d et successor eius Archelaus^e. Herodes Samariam, olim iam in cineribus sedentem, a fundamentis suscitans in honorem Augusti Augustam, id est Sabasted^f appellavit. Caesaream^g Palestinam^h in nomine Caesaris condiditⁱ. Innumerabilia quoque opera in singulis urbibus, in quibus regnabat solertissimae aedificavit. Caesar Gayum atque Tyberium^j nec non et Agrippam^k in filios adoptavit^l. Pannonios^m intumescens Tyberius, privignus Caesaris, delevit et continuo Germanos bello arripuit aeⁿ quibus XL milia captivorum victor^o abduxit. Monacius^p Placius^q, Ciceronis^r discipulus, orator insignis habetur, qui cum Galliam comotam^s regeret, Lugdunum^t condidit. Interea Caesarem apud Taragonam urbem Spaniae legati^u Indorum et Scitarum toto orbi transmissa in occidente invenerunt cum ingenti munera^v refuderuntque^w in Caesarem Alexandri Magni gloriam^x. Indis^y et Scita boreus^z orabit^a.

SOURCES

1) Eusebius, 162, 23-25. 1-3) cf. Josephus, XV.6.7. 3-7) Bede, 949-955. 7) cf. Josephus, XV. 6.4. 8-12) cf. Josephus, XV.7.6-7; XVI.11.7; XV.7.8; XV.2.4. 8) cf. Eusebius, 168, 5-8. 13-16) Eusebius, 166, 4-8; 167, 7-8, 13-17; 169, 20-21. 17-18) Orosius, VI, 21.23. 18-19) Eusebius, 164, 18-22. 20-23) Orosius, VI, 206, 7.

MARGINALIA

8) Herodes suos interficit. 13) Herodes samariam reedificat. 23) audi mira rem.

a) Antoniu B. b) actis factionis, satisfaccionis S, satisfactionis B, Mu. c) ampliari B, Mu. d) not S, B, Mu. e) inponerit S, B, Mu. f) Herodes – Mariam^{nem} not Mu. g) added above S. h) cobussit S, B. i) corrected, s added above. j) nobilitas S, B. k) Iudaeae B. l) servabat S. m) ab B. n) ut suam not B. o) commiserit S, B. p) Mariaene B. q) interficit S, B. r) qui Mu. s) Ionathan S, B, Mu. t) necare Mu. u) ipsa B. v) Marianem B. x) matre B. y) sua B. z) crudelissime S, B, Mu.

a) negait Mu. b) ordine S, B, Mu. c) obclausam S. d) although the usual abbreviation for id est was used. In B idem has been written in full. e) with an exceptionally gracious S, archelaus S, archelaus B. f) Sabastia Mu. g) Caesariam Mu. h) Palestina added above S, Phalestin..B, Phalestine Mu; appellavit S. i) concedit S. j) Tyberiu B. k) Acrippam Mu. l) corrected B. m) Pannonius B. n) e S, B. o) added above S. p) on added above S. q) Palacius B. r) Cicironis B. s) comma...S, commotam B, Mu. t) Lugdunum S, B, Mu, Lugdun B. u) ligati S, B. v) munere S, B, numere Mu. w) que B. x) gloria B. y) Indus Mu. z) Scytaboreus S, B, Mu.

a) corrected with long i through o.

His diebus fons olei largissimus trans Tyberim de taberna meritoria per totam die^a manavit. Quid videncius^b, quam in diebus Caesaris toto orbi regnanti futura Christi nativitas declarata est. Quod per totam diem fons olei manavit, hoc est per omnem tempus Romani imperii, Christum et ex eo Christianos atque ex eo unctos^c, de meritoria taberna, hoc est de ospita
 5 largaque aecclesia, adfluentem^d atque incesabiliter^e processuros, remitendaque^f debita, ubi spontaneum^g fluxit oleum^h, quiⁱ prophetarum voces non audiebant, signa in caelo et in terra prodigia prodiderunt. /f19v Anno ab urbae condita DCCLII, [Caesar]^j Augustus ab orientem^k in occidentem, ad^l septemtrionae^m in meridia hac per totum occianiⁿ circulum rem publicam quam^o bello^p quesierat^q, pacem cum cunctis gentibus nutrire studens, leges
 10 plurimas statuit. Domini appellatione declinabit^r. Nam cum in ludo pronunciatum est^s omnium^t aequacuum^u et bonum, statim manum^v in decora salutacione repressit^w et in sequenti^x die gravissimo corripuit edicto, dominumque se appellari, ne^y ioco quidem passus est.

Igitur^z anno, quo verissimam^a pacem^b ordinatione Dei Caesar conpossuisset^c natus^d est Christus, in cuius ortu^e angeli cecinerunt: « Gloria^f in excelsis Deo et in terra pax
 15 hominibus bone voluntatis ». Eo tempore dominum se homo appellari non ausus est, quos^g verus dominus inter homines natus est. ^hIgitur annoⁱ ab urbe condita DCCLII, sub fine quadragentesimiprimi^j anni^k Augusti, ut iam non ipse in parte secundi sed in ipso XLII pocius annus orietur^l. A morte Cleopatre et Antonii, quando et Aegyptus in provinciam versa est,
 20 annis^m XXVII. Olimpiadis centesimeⁿ nonagesimae terciae anno tercio. Ab Abraham^o, secundum LXX anni^p iiiXV^q, ab Adam iuxta LXX vCXCV^r, iuxta Hebreos^s vero iiiDCCCCLVII^t. Ihesus Christus, filius Dei, sexta^u mundi aetatae^v suo consecravit adventu^w. Census^x illi^y primus et maximus civilis^z Romanis adscriptus est. Iudas Galileus ad rebellandum Iudeos coartat^a pessimum fore eis^b persuadens, si adquiescerent^c solvere tributa
 25 Romanis.

SOURCES

1–7) Orosius, VI, 20.6-7. 7–16) Orosius, VI, 22.1-5. 16–17) Orosius, VI, 22.5-6. 17–22) Igitur – DCCCCLVII: slightly different than Bede, 971-977. 18) cf. Isidore, 237, Isidore II, 237a. 21) iiiXV/E: IIXV. 22) Bede, 977–979. 23–24) Eusebius, 169, 22-26. 24-25) cf. Josephus, XVIII, 1.

MARGINALIA

24) Herodes parvulos interfici iussit.

a) diem B. b) quid evidentius S, B, Mu. c) unctus S, unctus Mu. d) affluenter S, B, Mu. e) incessabiliter S, B, Mu. f) remittendaque B. g) spontanium S, Mu, spontaneu B. h) oleu B. i) quia S, B, Mu. j) partly illegible under bleached stain, Cesar S, Caesar B, Augustus S, B. k) oriente S, B, Mu. l) a B, Mu. m) a septentrione B, Mu. n) oceani Mu. o) qua B. p) pello Mu. q) quaesierat B, Mu. r) declinavit S, B, Mu. s) esset S, ad? B. t) odmmum?, od nam S, Mu, odnim? B. u) equevum? S, aequeuum B, aequum Mu. v) manu S, B, Mu. w) repressit S, B, represit Mu. x) sequente S. y) one Mu. z) the I, is decorated with a cross on top; eo B, Mu.

a) verissima S, B, Mu. b) pace B. c) cumposuis S...., conpossuisset B. d) natus est christus written in more gracious letters than usual. e) orto S. f) gloriam S. g) quo S, Mu. h) (secundum hebreos Mu) iiiDCCCCLII S, B, Mu. i) igitur anno not S. j) XLI B, S. k) igitur anno (in uncial letters) S. l) oriretur S, B. m) anno S, B, Mu. n) centisime B. o) Ababraam S, Abraham B. p) anno Mu. q) iiXV S, B, Mu. r) vCXCVI S, B, Mu. s) corrected, h added above, Ebreos S, B. t) iiiDCCCCLII S, B, Mu. u) sextam S, B. v) etatem S, aetatem B. w) adventum B. x) corrected B, n added above. y) ille S, B, Mu. z) corrected u added above, civis S, Mu, cuius B.

a) coortat S, choortat B, one o added above. b) foro eis? B. c) corrected d added above, adquiescerint B.

Et post Dominum^a mortale^b susceperint^c dominatum. ^dHerodes^e, cum Christi
 nativitatem magorum indicio cognovisset, universos Bethlehem^f parvulos^g iussit interfici, qui^h
 nec mora ultioⁱ nec^j divina convertitur. Lento namque igni^k extrinsecus in superficiae corporis
 urebatur, intrinsecus autem vastum condebatur incendium. Aviditas inexplibilis^l semper
 5 inerat cybi nec tamen saciari umquam^m valebat nimietas gulaeⁿ ingluviis domesticum
 intestina intrinsecus ulteribus obsepta. Doloribus quoque coli quam maximis^o cruciabitur^p.
 Humor liquidus et luridus erga^q pedes tumidus^r oberrabat et ab inferioribus partibus
 pubetenus tumore distentus. Sed et verenda ipse^s putredine corrupta scateret^t vermibus^u
 10 spiritus quoque incredibilis inflatio et tentico obscena satis et exercenda^v. His autem omnibus
 doloribus fetor^w durior^x vel ex membrorum^y putredine^z vel ex respiratione^a anelitus
 reddebatur. Ita ex omni parte cruciatibus fesso nullo^b sufficere^c vires ad tolerantiam^d poterant.
 Post haec filium^e, Antipatro^f /f20r nomine, qui in custodia^g tenebatur, [iussit iugulari, iam
 antea]^h duos interfeceratⁱ.

SOURCES

1–2) Eusebius, 169, 24-26. 2–3) qui - convertitur: source unknown. 4–13) cf. Josephus, XVII,
 6.5; 7.1; 8.2, 4; 9.1, 3, 5; 11.2, 4.

MARGINALIA

5) cruciabiturmaximis doloribus.

a) Deum S, B, Mu. b) mortalem S, Mu, B. c) susceperint S, B. d) de quo eum (?) Iuda in
 actibus apostolorum commemoratur his verbis post hunc inquit surrexit Iudas Gallileus in diebus
 conscriptionis census et avertit populum post se sed et ipse perit et omnes qui credebant ei dispersi sunt
 Ioseppus hoc modo memorat quirinus autem vir unus ex consensu curiae Romanae per singulos magistratus
 usque ad gradum consulatus ascendens caetera quoque honorabilis cum paucis Syriam venit a caesare ius dare
 gentibus missus et incensor simul patrimoniorum futurus Iudas vero gaulanitis vir de civitate Gamalas ad
 ducum quendam phases eum adsumens magnopere nitebatur sollicitare plebem adserens eis quod adscriptio
 census nihil aliud quam apertissimam inponere servitutem simulque hortabat gentem suam ne perdere
 libertatem igitur cum in hominem externe gentis iudeorum devenisset imperium id est Herodem omnem vero
 Iudeorum gentem tributariam Romano factam imperio sedet Hyrcano in quem ultimum Iudaeorum gentis
 pontificatus fuerat devolutus ab Herode interfecto expectata gentium salus et vocatio Christus Iesus primae
 adscriptione census Chyrino Syriae presidente in Bethleem Iudae oppido nascitur secundum prophetiam quam
 antea Moyses predixerat quod non deficeret princeps ex Iuda neque dux de semoribus eius usque quo veniret
 cui repositum est et ipse esset exspectatio gentium imperfectum namque huius presagii pendebat eventus donec
 sub propriae gentis principibus regerentur qui incipientes ab ipso Moysi qui haec predixerat a iudicibus usque
 ad Saul ac deinde usque ad captivitatem in Babyllonem regebantur post reditum vero de Babyllone non
 defuere eis gubernacula disciplinis optimis instituta per pontifices et enim rerum summa gerebant usque ad
 Augusti imperium quo in tempore primus Herodes externi generis vir a Romanis Iudaeorum suscepit
 principatum ex quo utique tempore interrupta sucessionis seriae ducum vel principum quide Iudae femoribus
 descendebant consequenti ratione ordo quoque sacerdoti ab avis et pro avis indeclinabiliter currens repente
 confunditur haec autem dicta sunt a nobis ad probare volentibus veritatem prophetiae quae in adventu domini
 Iesu Christi impleta est sed et apud Danihelum prophetiam evidenter numerus septimanorum qui usque ad
 Christum ducem futurus designatur impletus est post quarum ebdomadaram consummationem abolendum
 esse chrisma quod apud Iudeos sacratissimum servabatur idem propheta designat quod quidem manifestissime
 eo ipso tempore quo Christus adventi atprobatur impletum Mu. e) Herodes ...us, B. f) corrected h
 added above, Betleem S, Bethleem B. g) parvulus S, parvulos Mu. h) que S, quae B, Mu. i) -
 ultio div...- B. j) in eo S, B, Mu. k) igne Mu. l) inexplibilis B. m) uiquam corrected,
 umquam S, B. n) gulilae B, corrected. o) maximus B. p) cruciabitur S, B, cruciabat Mu.
 q) exga, r added above B. r) tumidos Mu. s) ipsa S, Mu. t) saectare B, corrected a added above
 B. u) mermibus S. v) exsecranda S, Mu, corrected s added above. w) foetor B. x) durior
 S, B, Mu. y) corrected B, o added above. z) putridine B.
 a) spiratione B. b) nulle S, B. c) suffice...S, sufficere B, Mu. d) tollerantiam S, B, Mu.
 e) suum S, B, Mu. f) Antipatrum Mu. g) costodia S. h) illegible, bleached ink stain, iussit
 iugulari iam antea S, B. i) interfi....S, interficerat B.

Anno imperii Augusti XLVII, quinte^a die post Antipatro defecit, XXXVII anno ex quo a Romanis imperitare iussus est, sepulto Herode^b, Archelaus^c regnum presumpsit Iudeis, ad levamentum poscentibus^d pro malis quae ab Herode passi fuerant. Interficit^e ex eis VIII milia in die Paschae. Qui Iudei ad Caesarem Augustum eum accusantes, agebant nullis apud Iudeos regnum competere nisi ex genere Iudae ad^f vero istum Idumeum indigne^g in repressire^h in honore. Orare seseⁱ, ut eadem condicioni Iudea, qua Syriam^j presidalem^k iudicium haberetur. Auditis^l Caesar sententiam distulit Archelaum rectorem Iudeis. Preposuit non regem, in quo fuit annis VIII, id est usque ad^m Augustiⁿ finem, tetrarchas^o duos constituit filios Herodes^p, Philippum et Antipan. Ipse est^q Herodes, qui occidit Iohannem Baptistam.

^rTyberius privignus Augusti, hoc est Libiae⁴² uxoris eius filius et^s superiore genitus marito, regnavit annis XXIII. Anno ab urbae condita DCCLXVII imperium adeptus est. Hic per se ipsum nulla bella gessit, sed cum magna modestia^t rei publici^u prefuit adeo, ut a quibusdam presidibus provinciae augerae tributa volentibus, scribit^v: « Boni pastoris esse, tundere peccus^w non deglobere ». Multos reges ad se per blandiciis evocavit. Archelaus vero accusatus apud Caesarem, videt^x somnium spicas VIII^y plenas a bubus vorari^z, cui querenti^a respondit interpret: « VIII spicas, VIII^b annis^c regni sui significari et VIII^d anno mutatione^e significari^f eo, quod boves, qui arbam^g aratro vertuntur^h mutationemⁱ significant laboriosam ». His cognitis venit V^j die a^k Caesare, qui eum Romam^k deduceret^l, qui actus est in exilium apud Viennam, urbem Galliarum ibique moritur. Et ad [minuendam]^m Iudaici regni potenciam insolenciamque domandam tres fratres eius pro eoⁿ tetrarchae creati, Herodes, qui et Antiphas^o, Lisias et Philippus^p. /f20v Quorum^q Philippus [et Herodes], qui [Anti]phas^r prius nuncupatur^s, etiam viventem^t Archelao^u, tetrarche fuerant ordinati. Anno XII Tyberii, Pylatus Iudaeae procurator ab eodem dirigitur^v. Principatum^w Archelai in provinciam^x versum, quo nomine Romani, cum in suam^y huius regionis^z redigerunt^a, provincias appellaverunt.

Suetonius,
De vita
Caesarum, 3,
32.2.

SOURCES

1–9) cf. Josephus, XVII, 6.5; 7.1; 8.2, 4; 9.1, 3, 5; 11.2, 4. 10–11) Ipse - Baptistam: possibly added by the composer. 11–12) Bede, 990–992. 11–12) et/B: ex; marito/B: coniuge. 12–15) Orosius, VII, 4.1–2, 4. 12) adeptus/O: adeptus Tiberius. 14) augurae/O: augenda. 15) tundere/O: tondere. 15) Eusebius, 172, 9–11. 15–20) cf. Josephus, XVII, 13.2–3. 22–24) Bede, 985–989, 993. 21) tres/B: IIII. 23) viventem/B: vivente. 24–26) cf. Josephus, XVII, 13.5.

MARGINALIA

21) Archelaus victus in exili

a) quinto S, B, Mu. b) corrected, h added above. c) ꝛ - Archelaus - B. d) posce...tibus, poscentibus B. e) interfecit Mu. f) t added above d, at S, Mu, ad B. g) indignum Mu. h) ?, corrected, repissime S, B, Mu. i) sesse Mu. j) Syria S, B, Mu. k) presedale S, B, Mu. l) audistis Mu. m) ipsius S, B, Mu. n) Augusti. o) tetrarcas S, tetrarchas B, tetharcas Mu. p) Erodis S, Herodis B, Mu. q) et S, B. r) Secundum EBreos iiiDCCCCLXXXVIII S, B, Mu; Secundum LXX v CC... S; vCCXXVIII B, vCCXXXIII Mu. s) ex S, B, Mu. t) modestie S, molestia B. u) publice S, Mu. v) scribent S, scriberit B, Mu. w) pecus B, Mu. x) vidit S. y) novem S, B. z) vorare S.

a) querendi B. b) novem S. c) annus S, annos Mu. d) written above no, nono S, B. e) added above S. f) last e changed into i B, significare Mu. g) arvam S, B, Mu. h) vertunt Mu. i) mutatione S, mutatione Mu. j) quinto S, B. k) ad Mu. l) Roma S. m) deducit S, B. n) minuendam S, B. o) sunt S, B, Mu. p) corrected, h added above, Antipas S, B. q) the last words of the page are erased, Philippus Mu. r) quorum - Antiphas not B. s) partly illegible, et Herodes qui Antipas S, Mu. t) nuncupabatur Mu. u) vivente S, B, Mu. v) Archaelo B. w) in B. x) principatus S, B, Mu. y) proventiam Mu. z) suum S, B, Mu. a) redigerint S, B, redigerent Mu.

Herodes tetracha Iudeorum^a principatum tenens annis XXIII, in honore^b Tyberii et matris eius Libiae Tyberiadem condidit et Libiadem. *De his tetrarchiis^c in evangelio dicitur^d ita : « Anno XVe imperio^f Tyberii Caesaris, procurante Poncio Pylato Iudeam, tetrarcha autem^h Galileae Herodeⁱ, Philippo autem fratre^j eius^k tetrarcha^l Ituriae et Tarconitidis^m regionis et Lirania Abilinaeⁿ tetrarcha. »*

Luc. 3.1.

5 ^oIII milia DCCCCLXXXI. Anno XV imperii^p Tyberii, dominus, post baptismum^q quod predicavit Iohannes^r, mundo regnum celorum adnunciat, peractis a mundi principio secundum^s Hebreos^t annos, ut Eusebius in cronicis suis signat, IIII milibus, adnotando^u quod XV^v anno Tyberii principium fuerit, LXXXI Iubilei^w secundum Hebreos. Quare autem nostra
10 supputatio unde XX minus ponendos^x stimaverit^y anno^z, facile qui superiora libelli huius legerit, inveniet. Iuxta vero cronica^a eadem que ipse Eusebius de utraque^b aedicionae, ut sibi videbatur composuit^c, anni sunt V milia CCXXVIII. Anno XV Tyberii Iohannes, filius
15 Zachariae^d, in desertum^e iuxta Iordanis fluvium^f predicans, Christum filium^g Dei in medio eorum adesse. Refert autem Lucas evangelista omni doctrinae Christi tempus exigisse sup^h
pontificiumⁱ Anna et Caifa^j, quo scilicet Anne pontificatus tempore docere caeperit^k et usque ad initium Caiphe^l pertenderet et in quibus spaciis vix toti quatuor^m concludunturⁿ anni nulli quippe iam tunc pontificatus honor vitae illi^o generis reddebatur. Sed iu^p et ambicione
20 Romana potestas aliis nunc, item aliis summam^q sacerdocii prestabatur, ita ut annuis iam successionibus mutarentur, ut Iosephus^r refert^s, quatuor^t per ordinem usque ad Caifan^u
pontificatus /f21r officio post Annam esse perfunctos^v, [id est Hismaelum^w, Eleazarum^x, Symonem^y, Cayphan^z, sub quo passus est Christus. Hac per hoc, quod dominus in terra docuisse peribetur^a, intra quadrienni^b temporis spacia, coartatur^c.

Anno XVIII Tyberii passus est Christus, quo tempore etiam in aliis et hiricorum^d commentariis haec ad verbum scripta reperimus^e. Ephlegon⁴³, qui olimpiarum^f aegregius
25 supputatus^g est, ita dicit: « quarto autem anno CCI Olimpiadae solis facta defectio, ita ut in tenebrosa noctae dies media converteretur et stelle apparuerunt^h. Bithiniaeⁱ terremotu^j concussa est. Quae omnia his congruunt, quae in passione domini accesserunt.

SOURCES

1–2) Bede, 994–996. 2-5) Luc. 3.1. 6–12) Bede, 997–1006. 9) XV/B: XVI. 10) anno/ B: annos. 12–14) Eusebius, 173, 10-13. 14–17) Luc., 3.2, followed possibly by a conclusion of the composer. 17–21) cf. Josephus, XVIII, 2.2. 21–22) source unknown. 23–27) Eusebius, 174, 16-24; 175, 1-5. 23) cf. Isidore, 239; hiricorum/E: ethnicorum. 25) supputatus/E: supputator; CCI/E: CCI.

MARGINALIA

2) Herodes filius Herode Tiberiaden condidit. 3) Iohannes predicans. 6) Dominus Ihesus Christus incipit predicare regnum celorum. 23) Christus passus.

a) Iudaeorum B. b) honorem B. c) corrected S, first r added above. d) not Mu, instead: ita commemoratur. e) - Anno XV- B. f) imperii B. h) aut B. i) Erodi S, Herodi B. j) fratri Mu. k) added above S. l) corrected, r added above. m) Traconitidis B. n) Abilene B, Mu. o) Secundum Hebreos iiiDCCCCLXXXI Mu. p) corrected e written over p. q) baptismu B. r) Hionnis S. s) secundu B. t) Ebreos S. u) adnotandi Mu. v) XVI S, B, Mu. w) Iubelei S, B, Iebulei Mu. x) ponendus S. y) estimaverit S, B, Mu. z) annos S, B, Mu. a) chronicam Mu. b) corrected S, que added above. c) composuit S, B, Mu. d) corrected, cha added above. e) desertu B. f) fluviu B. g) filiu B. h) sub S. i) pontificibus S, B, Mu. j) Caifan S, Caiphan B, Caipha Mu. k) coeperit B, Mu. l) corrected S, h added above, Caiphae B, Mu. m) quattuor S, B. n) concludunt Mu. o) vel S, B. p) ut ?S, VI B, vel Mu. q) summa S, Mu, suma B. r) Iosypphus S, Ioseppius Mu. s) reffert Mu. t) quattuor S, B. u) Caiphan B, Mu. v) perfuntos B. w) Ismahel Mu. x) illegible, bleached ink stain, perfuntos id est Ismaelum Eleazarum S, perfuntos id est his...um Eleazaru B, Eleazar Mu. y) Simonem S, Symon Mu. z) Caiphas Mu. a) perhibitur Mu. b) quadriennii S, B. c) cohartatur Mu. d) corrected by a long i between r and c, linicorum S, hincorum B, aethnicorum Mu. e) repperimus B, Mu. f) Olympiarum Mu. g) supputator S, supputator B, Mu. h) appareret Mu. i) corrected, h added above, Bitinie S. j) terraemotu B.

Argumentum autem huius diei^a, quod Cristus isto anno passus sit, evangelium prebet^b Iohannes, in quo scribitur: « post XV anno Tyberii^c tribus annis Christum predicasse in templum Iherosolimis^d ». Igitur post quam dominus Ihesus Christus a mortuis resurrexit, Pylatus, preses Palestinae provinciae, de virtutibus ac passionae vel^f resurrectione eius ad Tyberium retulit. Ipse cum magno favore retulit senatui. Illi indignatione permoti, cur non sibi secundum morem prius delatum esse, Christianis, urbi^g exterminare^h iusserunt. Caesar in sententiamⁱ mansit comminatus periculum accusatoribus Christianorum.

Anno XVIII imperii Tyberii^j, dominus sua passione mundum^k redimit^l et predicaturi per regiones apostoli Iacobum fratrem domini Iherosolimis^m ordinaturⁿ episcopum; ordinant et VII° diaconos, et lapidato Stephano aeclesia per regiones Iudeae et Samariae dispergitur^p. Tyberius paulatim mutatus inpeius, nam et filio suo et patricos seu et consiliarios^q interfecit^r. Nam in tanta rabiem efferbuit, ut, qui spreverant^s Christo regi salvatore^t, a rege suo punirentur. Huius XXII anno, apud Fidentium⁴⁴ urbem amphitheatrum^u populum expectantem gladiatorum munus conlapsus est, XX milia hominum occidit. Tyberius plurimos^v Iudeorum in provincias graviores caeli^w religavit, alios urbem^x submovit, sub perpetuae servitutis. Agrippa cognomento Herodes, filius Aristoboli filii Herodis regis, accusator Herodis tetrarche Romam profectus a Tyberio in vincula conicitur, ubi plurimos sibi ascivit^y ad amicicium et maximae Germanice^z filium Gaium.

Secundum Hebreos iiii milia VI ann., secundum LXX v CCXXXIII an.^a Gaius cognomento Caligula regnavit annis III et menses X, dies VIII. Hic crudelissimus fuit, qui exclamasse fertur: « Utinam populus Romanus unam cervicem haberet. » Sepe ipse conquistus^b est, quod nullis calamitatibus oppressus^c insignere^{tur}. Huius temporibus Matheus^d in Iudeam^e predicans, evangelium^f scripsit. Gaius in deos se referens, Iudeorum loca sancta sordibus ydolorum /f21v profanat. In templo [namque]^g Iherosolimis^h statuam suam poni precepit seque ibidem ut deumⁱ coli precepit.

Suetonius,
De vita
Caesarum, 4,
30.2.

SOURCES

1–2) Eusebius, 175, 6-11. 3–7) Orosius, VII, 4.5-6. 8–10) Bede, 1007–1011. 11–15) cf. Orosius, VII, 4.9-11, 17. 16–20) Bede, 1012–1017. 19) iiii milia VI/B: iiiDCCCCXCIII. 19) LXX: Isidore, 240: vCCXXXVII. 19–23) Orosius, VII, 5.2. 23–24) Bede, 1030–1031. 24) cf. Isidore, 242. 24) Eusebius, 178, 13. 24-25) Orosius, VII, 5.7.

MARGINALIA

3) Pilatus preses de virtutibus Christi vel resurrectione eius ad Tiberium libri retulit. 9) Iacobum fratrem domini ordinatum episcopum et VII diacones. 11) Tiberius mutatus malum. 22) Matheus Evangelium in Iudea predicans.

a) rei *Mu.* b) prebit *S, B.* c) Tybirii *S.* d) Hierusolimas *S.* e) provintiae *B, Mu.* f) et *S.* g) Christianos orbi *S, B, Mu.* h) exterminari *Mu.* i) sententia *S, B, Mu.* j) Tyberi *S.* k) mundu *B.* l) redemit *Mu.* m) Hierusolimis *S, Hierusolymis Mu.* n) ordinant *B, Mu.* o) septem *S.* p) hii sunt christi discipuli predicatores fidei et doctores gentium qui priis certisque locis in mundo ad predicandum singuli sortes proprias acceperunt petrus namque pontum galatiam bithiniam capadotiam ceterasque confines provintias iuseis dum taxat predicans circum esse deprehenditur et ad ultimum in urbe roma commoratus andreas scytiam iacobus frater iohannis spaniam iohannes asiam mattheas aethiopiam philippus gallias Bartholomeus indiam ceteriorem thomas partos et indicam symon zelotis aegyptum. De paulo quid dicam qui ante saulus vocatus est advocatus iudeorum a christo de caelo vocatus ex presecutore effectus vas electionis hic secundo post ascensionem domini anno baptizatus dignitatem meruit apostulatus atque plus omnibus laborans multo latius inter ceteros verbi gloriam seminavit atque doctrinam evangelicam sua predicatione complevit incipiens enim ab hierusolymis usque ad illiricum et italia spaniasque processit ac multarum gentium nomen christi manifestavit quibus non fuerat declaratum, *Mu.* q) consiliarius *S.* r) interfecit *B.* s) spuerant *B.* t) salvatori *S, B.* u) amphitheatrum *B, Mu.* v) corrected. w) writing error. x) urbe *S, B, Mu.* y) adscivit *S, B, Mu.* z) Germanici *B, Mu.*

a) Secundum EBreos iiiDCCCCXCIII *S, B, Mu.*; Secundum LXX vCC... *S, vCCXXXVII B, Mu.* b)...estus *S, conquestus B, Mu.* c) oppressus *S, Mu, obpressus B.* d) Matehus *S, Mattheus B.* e) Iudea *S, B, Mu.* f) Hebreo sermone conscripsit *Mu.* g) illegible, namque *S, B.* h) Hierusolimis *S, Hierusolymis Mu.* i) dominum *B.*

*Pylatus immago^a Caesari^b in templo statuit, qui cum recipiendas censeret plurimos nolentes in mortem coegit. Post haec Pylatus sacrum thesaurum, quem corbanam^{45c} Iudei vocant, in aquaeductum Iherosolimarum^d expendit. Pylatus preses, qui sententiam damnationis^e in Christum dixerat, tantis^f inrogante Gaio angoribus^g coartatus est, ut sua se manu perimeret^h.
 5 *Gaius Herodem Agripamⁱ amicum suum^j, vinculis liberatum, regem Iudaeae facit. Herodes^k tetrarcha et ipse Gai^l amicicium petens cogente Herodiade Romam venit, sed causatus^m ab Agripaⁿ etiam tetrarchiam perdidit, fugiensque in Spaniam cum Herodiadem^o merore periit. Plurimumque Gai^p imperio posuit^q. Agripa^r quidam cupiens muros Iherosolimae munire, ut Romanis inexpugnabilis^s foret mortem^t preventus est quinquagesimum aetatis et quartum
 10 *agens annum, regni vero VII^u, quatuor^v et enim sub Gaio Caesare annis regnaverat. Philippus^w tetrarchiam^x et Herodes^y tribus aut^z reliquis annis^a sub Claudio Caesare^b exactis. Hic Agripa^c in Actibus Apostolorum dicitur Herodes, qui occidit Iacobum fratrem Iohannis gladio et Petrum iussit apprehendere^d, qui ab angelo percussus, vermibus scatens spiravit. Iudei apud Alexandriam profligati^e caede urbae propulsi expromdarom^f querillarum^g causa,
 15 *Filonem^h virum eruditum ad caesarem miserunt, qui expleta legationae, iubet exⁱ conspecto^j suo abscedere. Plurimi nobilium^k a Gaio sunt interfecti. Sorores suas, quibus stupro intulerat, exilio condemnavit. Gaius a suis interficitur. Duo libelli in secretis eius inventi sunt, quorum uni pugio alteri gladius pro signo nominis adscriptum^l erat: « lectissimorum virorum ». Inventa est et archa ingens plena variorum venenorum^m, Claudio imperatoriⁿ iubentae in
 20 *mari dimersa est et^o qua multitudo piscium mortui per^p litora^q proiecti sunt.*****

^rClaudius annis XIII^s, menses VII, dies XXVIII^t. Iste est^u Claudius, cuius monumentum^v apud Magoncia^w habetur. Anno ab urbe condita DCCXCV^x, quartus ab Augusto^y Tyberius Claudius regnum adeptus est.

SOURCES

1–3) Eusebius, 176, 9–13. 3–4) Bede, 1026–1029. 5) Eusebius, 177, 13–15. 5–7) Bede, 1023–1026. 6) causatus/B: accusatus. 8–11) cf. Josephus, XIX, 7.2, 8.2. 12–13) Actus Apostolorum 12.2–3, 23. 14) expromdarom/O: expromendarum. 14–16) Orosius, VII, 5.6–7. 15) expleta/O: spreta. 15–16) iubet – abscedere: source unknown. 16–17) Eusebius, 178, 21–22. 17–20) Orosius, VII, 5.9, 5.10 (cf. Eutropius, VII, 12). 21) Bede, 1033. 21) cf. Isidore, 243; XIII/Is: XIII. 21–23) Eusebius, 179, 4–5. 22) Orosius, VII, 6.1.

MARGINALIA

1) Pylatus imago Cesari in templo erexit. 3) Pylatus se ipsum interfecit. 7) Herodes moritur.
 8) Agripa rex muros Iherusalem voluit munire. 17) venenum gai in mare Mersum.

a) imagines S, B, Mu. b) Caesaris Mu. c) corban S, B, Mu. d) Hierusolymarum Mu, also in following text. e) dampnationis Mu. f) tantas S. g) I added over ang. h) peremerit S, B, Mu. i) Agryppam S, Agrippam B, Mu. j) suu B. k) qui in Iohannis baptiste nece auctor exteterat vel in passione Domini interfuerat Mu. l) Gagi Mu. m) accusatus S, B, Mu. n) Agrippam S, Agrippa B, Herode Agrippa Mu. o) Erodiane S, Herodiade Mu. p) gagi Mu. q) corrected, s through t, potuit S, B, Mu. r) Agrippa S, B, Herodis Agrippa Mu. s) inexpugnabilis S. t) morte S, Mu. u) added above o. v) quattuor S, B. w) Philippus – Herodes not Mu, instead: in Iudaea et Philippi et Iudaeae tetrarchias; Pilippi S. x) corrected, i added above. y) Erodias S, Herodias B. z) autem S, B, Mu.

a) annis – caesare not Mu, instead post Herodem sub Claudio annis. b) not Mu. c) Agrippa S, B, Mu. d) adprehendere S, B, Mu. e) profligatis Mu. f) promdarum B, Mu. g) letter erased ?, querillarum S, Mu, quaeillarum B. h) filionem B. i) e S, B, Mu. j) conspectu B, Mu. k) apparently no erased. l) adscriptum S. m) veninorum S, B. n) Cladio imperatore Mu. o) ex B. p) pro S. q) littora Mu. r) Secundum EBreos iiiivii S, B, Mu; Secundum LXX vCCLI S, Mu, alibi XIII S, Mu, LXX v.L.. B. s) alibi XIII S. t) alibi annis XIII Mu. u) not S. v) monumentu S. w) Mogo...S, Mogontiam B, Mu. x) DCCXXV B, Mu. y) Ags S.

In exordio regni eius Petrus fundata iam aeclesiam^a apud Anthiochiam^b Roma^c venit ibique XXV annos cathedram tenet episcopalem, id est usque ad ultimum Neronis annum. Marchus evangelium, quod Romae /f22r scripserat, Aegypto Petro mitente^d predicat. *Claudius magna usus est clemencia et quod rei publice infeliciter conlatum fuerat, abolire in^e perpetuum sanxit. Quarto Claudii anno famis gravissima facta est, cuius Lucas meminit. Eodem^f anno ipse Britanniam^g adiens, quam neque^h ante Iulium Caesarem neque post eum quisquam adtingereⁱ ausus fuerat, sine ullo prelio^j hac sanguinae intra paucissimos^k dies plurimam insule partem in dicionem^l recipit. Orcadas etiam insulas Romano adiecit imperio hac sexto^m, quam profectus erat mensemⁿ, Romam rediit. Tunc Tarsia^{46o} insula de profundo emicuit.*

10 *Claudius Agripam^p, filium^q Agriper^r Herodis, Iudeorum^s regem constituit, qui usque ad exterminium Iudeorum, XXVI annis, perseverat. Felicem vero, tocius provinciae Samariae quoque et Galileae et regionis^t, quae dicitur Transiordanen, procuratorem misit. Eodem tempore Hierosolimis^u in dies Azimorum⁴⁷ sedicio orta est, ubi amplius XXX milia Iudeorum gladio^v et compressionae extincti sunt. Nono regni sui^w anno, Iudeos^x tumultuantes^y Romam^z expulit, quod et Lucas refert. Sequenti anno famis maximam^a Romam corripuit. Imperator, conviciis correptus^b a populo fraugminibus pannis^c turpiter in foro infestatus, aufugit. Hic veneno periit^d. Iam tunc Iudeis^e ob gravia sacrilegia ultimum parabatur excidium sediciones latronica^f insolentia, quos per XX annos^g Eleazarus princeps^h latronum depopulatus. Tandem captus a Feliciae, qui inⁱ Iudea^j preerat, Romam directus poenas^k dedit. Post eum alium^l latronum pullulavit, genus qui Sicarii^{48m} vocabantur, qui brevi manu gladio gerentes populo permixti caeco vulnere perimebant. Ab ipsis occiditur Ionathas sacerdos et alii multi cotidie.*

25 *ⁿAnno ab urbae condita DCCCCVIII, Nero ab^o anno V principatus^p mansitque in eo annis^q XIII, menses VII^r, dies XXVIII (alibi annos XIII). Scribitur, Gai^s Galicule avunculi sui^t, peior nullo scelere non exercuit. Huius anno secundo Festus Iudee^u procurator successit Felici, a quo^v Paulus Romam victis^w mititur^x a^y biennium in libera manens custodia post haec ad predicandum dimititur^z, necdum Nerone in tanta erumpente scelera, quanta de eo narrant historiae. Anno tercio^a Neronis imperatoris^b, terremotus Romae et solis^c facta est defectio. Nero Agripinam^d matrem suam et sororem matris suae et Octaviam uxorem suam interfecit^e.*

30

SOURCES

1–3) Bede, 1033–1038 (cf. Eusebius, 179, 7-13). 3–5) cf. Orosius, VII, 6.4. 5–9) Bede, 1041–1046. 9) Orosius, VII, 6.13. 9) Tarsia/O: inter Theram et Therasiam. 10–12) cf. Josephus, XX, 7.1. 12–14) cf. Eusebius, 180, 14-18; cf. Orosius, VII, 6.14. 14–15) Bede, 1047–1049. 15–17) Orosius, VII, 6.17-18. 17–22) Josephus, XX, 8.5. 23–25) Orosius, VII 7.1 (cf. Isidore, 246). 25–28) Bede, 1051–1055. 28–29) Eusebius, 182, 14-17.

MARGINALIA

1) Petrus Romam venit. 13) *Small drawing of a cross.* 14) triginta milia Iudeorum gladio extincti. 16) Claudius veneno periit. 26) Paulus Romam venit.

a) eclesiam S, aeclesiam B, ecclesia Mu. b) Anthiochia B. c) Romam S, B, Mu. d) mittente S, B, Mu. e) i B. f) eadem B. g) Britanniam S, B, Mu. h) corrected S. i) attingere S, Mu. j) proelio Mu. k) paucissimis S, B. l) dedicionem S, deditione B, deditionem Mu. m) sexta S. n) mense S, B, Mu. o) Tarasia S, B, Mu. p) Agrippam S, B, Mu. q) filius S. r) Agrippe S, Mu, Agrippae B. s) Iudaerum B. t) regiones S. u) Hyerusolimis S. v) galdio Mu. w) not Mu, instead: claudii. x) Iudeus S. y) corrected l added above. z) Roma Mu. a) maxima B, Mu. b) rather corrept with rather large capital S written above. c) panis S, B, Mu. d) perit S, B. e) Iudeis S, corrected from Iudeos, Iudaeis B, Mu. f) latrocinia S, B, Mu. g) annos XX S. h) princeps S, B, Mu. i) not S, B, Mu. j) Iudeam S, B. k) penas S, Mu. l) aliud B, Mu. m) Siccarii S. n) Secundum EBRE....XXI S, iiii XXI B, Mu; Secundum LXX v C.... S, v CCLXV B, Mu. o) ab – principatus not Mu, instead: quintus ab augustu principatu. p) principatu adeptus S, B. q) annos S. r) VI Mu. s) Gagi Mu. t) suo S. u) Iudaeae S, B, Mu. v) feliaco, felici a quo S, B, Mu. w) ...tus S, vincus B, Mu. x) mittitur S, B, Mu. y) et S, B. z) dimittitur B. a) III B. b) III imip with abbr. sign S. c) et solis not B. d) Agrippinam S, B, Mu. e) interficit B.

- /f22v *Cornutum philosop[hum Persis in exilio negat]^a. Nero^b, ad^c similitudinem Troie ardentis inspicerit^d, plurimam partem Romae urbis incendit. Multi nobilium a Nerone interfecti sunt. Neroni in expensis centies^e centena milia decretus senatus annua subministratur^f. Anno VII Neronis apud Iudeam Festus preses moritur. Annianus^g pontifex insolentiae suae tempus datum credens ex morte Festi, consensum^h Iudicum convocat et introduciturⁱ in medium^j Iacobum^k fratrem Iesu Christi et alios quam plurimos quos vel ut contra legem^l incusant^m, tradidit lapidandos. Iacobⁿ igitur de pinna templi deiectus, vectae fullonis percussus atque lapidibus oppressus, cum XXX annis regisset^o Iherosolimorum^p aecclesia^q, vindicantibus in illo, quod Paulum interficere nequiverunt.*
- 10 *Mittit^r itaque caesar^s Albinum Iudaeae prefectum, Festi morte^t conperta. Hic nullum nequiciae genus pretermisit. Huic succedit Florus ad huc nequior qui acerva cede in populum desevebat. Cuius luxuriam^u et avariciam ceteraque flagicia non ferentes, Iudei contra Romanos rebellaverunt^v. Agrippa^w autem promotus^x et^y Iudeis precatus Iherosolimam^z veniens, qui multa perorans cum lacrimis^a et soror eius Beronices, ut sibi nosset pro scelera sua mala perpeti nec tamen Romanorum possent^b fortitudine^c evadere dicebant « Iudei, non Romanis rebellamus, sed Flore^d ». Agrippa^e respondens « hoc est Romanis bellum moveri, quia non Flore^f sed Caesari tributa negatae ». Eo tempore Iudei quasi in rabiae^g sunt^h versi, per omnes civitates contra vires Romanorum armaⁱ repugnantes, sed ex Iudeis^j maximas^k extrages^l per singulos dies fiebat. Erat in mane latrocinium inter Iudeos ac Syros^m*
- 15 *Cestiusque⁴⁹ⁿ regendi Syriam a Romanis susceperat ubi Iudeos ardere comperit. Belli furore XII anno imperii Neronis contra Iudeos movit^o arma VIII milia Iudeorum caesis, civitates exustas, tandem permotus Nero adversus^p Iudeos, misit Vespasianum magistrum miliciae una cum filio eius Titu^q.*

SOURCES

1-4) Eusebius, 183, 17-20; 184, 8-9, 20-26. 3-5) cf. Josephus, XX, 9.1 (cf. Eusebius, 182, 25-26).
 5-8) cf. Josephus, XX, 9.1. 8) Bede, 1057-1059. 10-12) cf. Josephus, XX, 9.1; 11.1. 12-13)
 Bede, 1060-1061. 13-23) Josephus, XX, 252.

MARGINALIA

7) Iacobus apostolus occiditur. 10) Nero misit prefectum Albinum Iudaeae. 16) Iudei quasi in Rabiae sunt versi.

a) *bleached*, pilosopho (*corrected ph added above*) pro...negat S, philosophum (philosopho Mu) persis in exilio negat B, Mu. b) ut S, B, Mu. c) not Mu. d) *corrected*, a long i drawn through e. e) cenc...S, centiis B, Mu. f) subministrantur B, Mu. g) Ananias B. h) consensu S, B, Mu. i) introduc B. j) *corrected by an u over o*, medium Mu. k) Iacobum Mu. l) lege agere B, Mu. m) incusans S, B, Mu. n) Iacobus S, B, Mu. o) rexisset Mu. p) Hierusolimorum S. q) aecclesiam B. r) mittit B. s) cersar. t) morae, morte S, B. u) luxuriam S, B. v) not Mu, *instead*: repelles existunt. w) Agryppa S, Agrippa B, Mu. x) premotus S, B. y) a S, B, Mu. z) Hierusolimam S.

a) *corrected*, mi *added above*. b) possint Mu. c) fortitudinem B. d) floro S, Mu, ?ro B. e) Agryppa S, Agrippa B, Mu. f) floro B, Mu. g) rabiem S, B, Mu. h) not S, B, Mu. i) *corrected*, first r *added above*. j) Iudaeis B. k) maxima B. l) strages S, B, Mu. m) Syrus S. n) Cestius namque S, B, Mu. o) movet Mu. p) ad...sos S. q) Titum S, Mu, Tito B.

Primus Nero super omnia scelera sua etiam^a Christianos persequitur, quorum eximios Romae Petrum cruci, Paulum *capite truncari*^b iussit. Anno XI^c imperii sui, hic Nero in re militari nichil per^d omnia^e ausus Britanniam^f penae amisit, nam duos^g sub eo nobilissima^h opidaⁱ illic capta atque eversa sunt. Nero post quam Galbam in Spaniam ymperatorem creatum cognovit totus animo concidit. Hostis ad^j senatu pronunciatus est. Cumque ad paenam^k quereretur fugiens, quarto miliario ab urbae in suburbano liberti sui inter Ram /f23r bariam et Numentariam viam [semet ipsum interficit anno]^l aetatis suae XXII^m atque in eo omnes Caesarum familia consumpta est. Post Neronem Galba in Hiberia, id est in Spania, Vitellius in Germania, Othoⁿ Romae imperia rapuerunt. Vespasianus^o iam superato Helesponto^p, Bitinia^q Ciliciamque^r transmittens^s Syriam adtingit^t. Agrippa rex cum exercito^u suo Vespasiano^v adaesit. Ptholomaide indicione^w recepta et alias quam plures oppida^x Iudeorum capta, ut audivit Neronem diem funcxisse^y anxius^z de tocius imperii Romani bellum suspendit sed Iudea gravius bellum inter suos, quam adversum^a externos gerebat.

Convaluit rumor in exercito^b Romano de Galbo^c et Othonis^d et Vitellii imperio secum milites vociferantes^e adoriuntur Vespasianum, ut imperii suscipiat gubernacula, ille abnuens et se indignum dicens at illi mortem minantes si re fugisset, ita cessit pocius imprimentibus, quam recepit voluntarius nec tamen incuratum^f Iudeae bellum reliquit^g, quod filio comitendum^h curavit. Ipse ad Romam per Alexandriam properat. Igitur Galba Romam venit septimo mense regni sui, ab Othonae in medio Romani urbis foro capite truncatur. Otho, cum se a Vitellio vinci videt mense III quamⁱ imperare caepitⁱ, se ipsum interfecit. Cumque^k Vitellius Roma^l crudeliter ageret audiens de Vespasiano^m deponere imperio molitus, sed a quibusdam animatus Sabinum, Vespasiani fratrem, cum aliis in Capitolioⁿ iussit exuri. Post haec adpropinquantibus hostibus et de quadam cellula^o protractus, dum nudus duceretur passim simum^p in os eius iactantibus, VIII quam regno presumpserat mense^q, carnificatus est atque in Tiberim^r proiectus.

SOURCES

1–4) Bede, 1063–1068. 2) capite – iussit: source unknown, Bede: Paulum occidit gladio. 3) omnia/B: omnino. 4–8) Orosius, VII, 7.13. 8) omnes/O: omnis. 8-9) Eusebius, 186, 4-6. 14–19: possibly composer. 19–25) Orosius, cf. VII, 8.6-8.

MARGINALIA

1) Vespasianus et Titus Iudeam veniunt. 2) Petrus et Paulus martirium pertulerunt. 7) Nero semet ipsum interficit. 15) Vespasianus imperator factus.

a) in outer margin written perfecta S. b) truncare S. c) undecimo S. d) not S, B, Mu. e) omnino S, Mu. f) Bryttaniam S, Britanniam B, Mu. g) duo S, B, Mu. h) nobilissima S. i) oppida S, B. j) a B. k) poenam Mu. l) bleached, semet ipsum ...fecit anno S, semet ipsum interfecit anno B, Mu. m) XXXII S, B, Mu. n) writing error and corrected, Oto S, Otho B. o) Vespasianus Mu. p) Eles...o S, Helesponto B. q) Bytinia S, B, Bythiniam Mu. r) Cyliciamque S, B, Cilitiamque Mu. s) transmittens S, B, transmittes Mu. t) adtigit B, attigit Mu. u) exercitu B. v) Vespasianum S, Vespasiano Mu. w) indicione S. x) corrected, a added above, opida B. y) funxisse S, B. z) anxius B, Mu.

a) adversos S. b) exercitu B. c) Galbe S, B, Mu. d) Othonis B, in an intent of correction, an o was added over the a of athonis B. e) vociferantur Mu. f) incuratu B. g) reliquit Mu. h) committendum S, Mu, committendu B. i) qua B. j) coepit B. k) Cuo? B. l) Romam Mu. m) Vaspasiano, Vaspaniano B. n) Capitolio S, B, Mu. o) cellola S, B, Mu. p) possibly fimum or finium, finium S, fimu B. q) mens B. r) Timberim, Tyberim B.

^aVespasianus^b annis VIII, menses^c XI, dies XXII (*alibi annis X*). Anno ab urbe condita DCCCXXV, tyrannorum tempestate^d discussa, tranquilla sub Vespasiano serenitas rediit. Anno primo dilati imperii Vespasiani Iudea bellis et sedicionibus lacerabatur a suis. Iohannes ibi^e tyrannum^f introduxit Symonem⁵⁰ quin^g etiam tercius tyrannus Eleazarus accessit dividerunt^h sibi urbem trino prelioⁱ laborabant. Igitur Iudei ex omni Iudea in die sollempni Pasche Iherosolimam^j, veluti ex iciali quadam manu cogentem^k, convenerant^l tricies centena milia hominum. Titus circumdedit civitatem^m cum exercitaⁿ, quae erat triplici^o muro vallata. Diuturna obsidionae Iudeos premens^p, tandem muros^q inrumpit^r, sed vix templum postea caepit^s. Incensumque^t ac dirutum est a primae^u condicionis eiusdem^v anno, secundum Hebreos, millesimo^w LXXXVIII, secundum LXX, millesimo CII^x. Muros urbis templique solstravit^y. Ubi undecies^z centena milia /f23v famae vel ferro peremp[ti sunt, DC milia]^a virorum interfecti et C milia virorum publice captivati, aelectos autem^b quosque^c iuvenum^d ad triumphum sunt servati. Tunc regnum^e Iudeorum finitum est. Consummatum^f est^g bellum annis III, duobus^h quidem Nerone viventae et duabus aliis postea.

Vespasianus Capitoliumⁱ Romae aedificavit. Vespasianus inter alia magnorum operum in privata adhuc^j vita in Germaniam^k ac deinde in Britanniam^l a Claudio missus tricias^m et bis cum hoste confligitⁿ, duas valedissimas gentes, XX oppida^o, insulam^p Vectam⁵¹ Britanniae^q proximam imperio Romano adiecit. Colosus Romae erectus, habens altitudinem pedes CVII, quem in nomine et laudem^r victoriae suae, quam in Germania fecerat, herexit.^s

^tTytus annis II^u, vir omnium virtutum genere mirabilis, ideo^v ut amor et diligenciae^w humani generis diceretur. Hic utraque lingua peritissimus fuit et tantae bonitatis, ut cum^x quadam die recordatus fuisset in cenam nichil se quiquam^z prestitisse^a, dixit. « Amice, hodie peridi diem^b ». Mons Belius^{52c} tanto^d eiectit incendium, ut regiones vicinas cum omnibus exuriret. Tytus amphitheatrum Romae aedificat et in dedicatione eius, V^e milia ferarum occidit.

SOURCES

1) Bede, 1069. 1) cf. Isidore, 250, Isidore: alibi annis X. 2–3) Orosius, VII, 9.1. 3-14) Orosius, VII, 9.7; cf. Eusebius, 186, 26; 187, 1-15. 13–14) Bede, 1074-1075. 15) Eusebius, 188, 1-2. 15–21) Bede, 1076-1084. 19) quem - herexit: unknown source. 20) idea/B: adeo. 21–24) Eusebius, 189, 6-16; cf. Orosius, VII, 9.14. 22) quiquam/E: cuiquam; Isidore, 256: Huius etiam inter omnia fuit illud celebre dictum perdidisse diem, quo nihil boni fecerat. 23) Belius/O: Bebius/E: Vesuvium. 24) Bede, 1085–1087.

MARGINALIA

20) a Tito Iherusalem ...biset muros ...solostravit.

a) Secundum EBreos iiiiiiXXXI S, B, Mu; Secundum EB. LXX vCCLXXV S, Mu, Secundum LXX vCCLXXII B.
 b) with an unusually large and decorated capital V, B. c) mensis S, B. d) tepestate B. e) sibi S, B, Mu. f) Tyrannu B. g) qui Mu. h) with an especially gracious S. i) proelio B. j) sollempni pasce Hierusolima S, sollempni paschae Hierosolima B, solempni paschae Hierusolyma Mu. k) cogente S, B, Mu. l) convenerunt Mu. m) civitate B. n) exercitu S, B, Mu. o) o written over first i S. p) priens B. q) corrected, s added above. r) inrupit B, Mu. s) coepit B, Mu. t) incensumqueque. u) ap prime S. v) eius diem S, B, Mu. w) milisimo B, milissimo Mu. x) iCII S, B. y) solostravit B, Mu. z) undeciis Mu.

a) bleached ink stain,perempti sunt DC milia S, perempti sunt DC milia B. b) aut B. c) quique Mu. d) iuvenu B. e) regnorum S. f) consummatum S, B, Mu. g) hoc S, B, Mu. h) duobi S. i) Capitulum B, Mu. j) ad huc added above S. k) Germanica B. l) Britanniam S, Mu. m) tricies S, B, Mu, Bede. n) cumfligit S. o) oppida Mu. p) insolam S, B, Mu. q) Britanniam S, Britanniae Mu. r) laude S, B, Mu. s) omnibus itaque tumultibus conpressis pacem totius orbis pronuntiavit S, omnibus itaque tumultibus conpressis pacem totius orbis pronuntiavit post petrum linus suscept sacerdotium permansitque in eo annis XI cui succedit anicletus Mu. t) Secundum EBreos iiiiii XXXIII, Secundum LXX v CC LXXVII S, B, Mu. u) menses II S, Mu. v) adeo B. w) dilicie S, dilitiae B, Bede, dilicae Mu. x) added above. z) ?,cuiquam S, B.

a) prestatisse S, B. b) corrected, di added above. c) Bebius S, B, Mu. d) tantum S, B, Mu. e) quinque S, B.

^a*Domicianus, frater Tyti iunior, annis XV, menses^b V (alibi annis XVI). Hic tante superbiae fuit, ut deum se nominare iubet^c. Quicquid male^d excogitare potuit^e et fecit. In Iudeis quoque cum tormentis genus David perquirens et interfici^s iubet, nequis regnaturus esset. Plurimos nobilium in exilio damnavit atque occidit.* Hic^h, secundus post Neronem, Domicianus Christianos persequitur; sub quo apostolusⁱ Iohannes^j in Pathmos insulam religatus est, *ubi apocalipsin videt* et Favia^k Domitilla Flavii^l Clementis consulis ex sore neptis in insula^m Poncianaⁿ ob fidei testimonium^o exilio missus. Ipsum Iohannem in ferventem^p oleum misisse, sed Iohannes tam immunis^q redisse a paenis^r, quam a corruptione carnis manebat semper immunis^s.

10 ¹Nerva anno^u, menses III, dies VIII (alibi anno I) *iam senex imperator creatus.* Hic primo aedicto^v suo, *iuxta senatu decreto, ut omnia quae Domicianus statuerat urita^w essent et cunctos exulas^x revocavit, quos iniustae Domicianus eiecerat^y,* unde et^z Iohannes apostolus^a ac generali indulgentia liberatus, Effesum^b rediit, *in qua urbae ospiciolum^c et amicos habebat.* Et quia concussam^d se absente per hereticos^e videt aecclesia^f fidem, 15 confestim hanc /f24r discriptam in evangelio suo, verbi Dei [eternitatem^g stabilivit]^h. *Nerva Traianum in regnum adoptavit.*

¹Traianus annis XVIII, menses VI, dies XV (alibi annis XVIII). *Hic Spanus fuit.* Iohannes apostolus, LXVIII anno post passionem Domini, aetatis autem suae XCVIII, Ephesiⁱ placida^k morte quievit. Traiano adversum Christianos^l persecutionem^m moventaeⁿ, *multos* 20 *Christianos interfecit.* Symon^o, qui et Simon filius Cleophe, Iherosolimorum^p episcopus crucifigitur. Et Ignacius Anthiochiae episcopus, Romam^q perductus, bestiis^r traditur. Alexander^s quoque Romanae urbis episcopus martyrio coronatur et septimo ab urbae miliario^t via Numentanea^u, ubi decollatus est, sepelitur.

SOURCES

1–2) Orosius, VII, 10.2. 1) cf. Isidore, 257. 2–4) Eusebius, 192, 11-13; 190, 23-24. 4–15) Bede, 1088–1100. 6) ubi – videt: cf. Eusebius, 192, 4. 6-7) Favia/B: Flavia; insulam/B: insula. 10-14) Orosius, VII, 11.1; cf. Eusebius, 193.3-5. 15–16) Eusebius, 193, 14-15. 17–23) Bede, 1101–1111. 17) cf. Isidore, 264. 17) His – fuit: cf. Orosius, VII, 12.1. 19-20) multos – Symon: source unknown.

MARGINALIA

5) Iohannes apostolus in pamnos insula religatus. 13) Iohannes de exilio rediit. 17) Iohannes apostolus placida morte quievit. 22) Alexander Romane aecclesiae episcopus martirio coronatur.

a) Secundum EBreos iiiXLVIII S, iiiXVIII B; Secundum LXX vCCXCIII S, B, Mu. b) mensis S. c) iuberet S, B, Mu. d) mali S, B, Mu. e) poterit S. f) not Mu. g) interfeci Mu. h) capital C hard to recognize, B. i) apostulus Mu. j) added above. k) Vavia Mu. l) Flavia S, Mu, Bede. m) insulam S, B. n) Pontianam S, B, Mu. o) testimoniu B. p) fervente B. q) immunes S. r) poenis B, Mu. s) immunis B; in urbe roma XII. Cletus annis in episcopatu exactis sacerdotii sedem clementi tradidit Mu. t) Secundum EBreos iiiL, Secundum LXX vCCXCIII (vXCIII Mu) S, B, Mu. u) I B. v) edicato Mu. w) irrita B, Mu. x) exules S, Mu. y) et S, B. z) not S, B.

a) apostulus S. b) Efesum S, Ephesum B, Mu. c) ospiciolo Mu. d) corrected, first s added above. e) corrected, h added above. f) ecclesie S, ecclesiae Mu. g) aeternitate B. h) illegible under bleached stain, eternitatem stabilivit S, aeternitate stabilivit B. i) Secundum HEBREOS iii LXVIII S, B, Mu; Secundum LXX vCCCXIV S, vCCCXIII B, Mu. j) Ephisi S, Mu, Ephesi B. k) placita Mu. l) Christiannos Mu. m) persecucione S. n) movente B; ꝛ - Simeon ... Simon. o) Symeon S, B, Mu. p) Hierusolimorum S. q) Roma B, written t over ma. r) besteus S. s) Alexander – sepelitur not Mu, instead: clemens in urbe rama novem annis sacerdotio perfunctus martyrio coronatur cui succedit euvaristus qui cum octavum annum sacerdotales administrationes implesset alexander plebis gubernacula sortitus est. t) corrected S, second i added between. u) Numentana S, B.

Plinius^a secundus Novocommensis^b orator et historicus insignis habetur, cuius plurima ingenii opera extant^c, quem^d Traianus inter ceteros persecutores misit, sed eius consilio leniorem imperatoris^e temperavit aedictum^f. Panteum^g Romae, quam Domicianus fecerat, fulminae^h concrematum est, cui nomen inde datum est, quam omnium deorum sit ipsa domus habitaculum. Iudei per diversas terrarum partes sedicionem moventes digna caede sternuntur. Libiaⁱ itaque ita bello delerunt Iudei, ut nisi aliunde^j imperator cultores induxisset vacua remaneret. Traianus Romanorum imperii, quam post Augustum defensum magis fuerat quam nobiliter ampliatum, fines longe lateque difudit^k.

^lHelius^m Adrianus annis XXI in Spania natus, consubrini Traianisⁿ filius fuit utraque lingua heruditus, benigniter tributa urbium relaxavit, pulleticos^o publicis incencis. Plurimos^p atributis^q liberos fecit. Rem publicam iustissimae disposuit. Adrianus pater patriae appellatur^r. Quadratum^{53s} discipulum apostolorum et Aritidem⁵⁴ Atheniensem^t virum fidele^u sapientiaque plenum et per Serenum^v Granium legatum libris Christiana religione^w compositis^x instructus^y precepit post epistulam^z Christianos sine obiectione criminum^a non damnari. Id est^b Iudeos secundum^c rebelles^d ultima cedae^e perdomuit, etiam introeundi eis Iherosolimorum^f licencia ablata, quam ipse in optimum^g statum murorum structione reparavit^h et Heliam vocari de nominae suo precepit et in Romanorum ius peregrine gentis conversari. Tunc pariter mutavit et nominae.

A primo anno Darii, regis Persarum usque ad extremam everisionem Iherosalem, quae sub anno XVIII Adriani accedit, supputantur anni DCXVIⁱ, id est olimpiades^j CLXXIII^k, quae faciunt hebdomades^l Hebraicas XCIII et annos III, /f24v quando Barcocabar^{55m} [dux Iudeorum oppressus etⁿ] Iherusalem usque ad solum diruta^o est, quam Adrianus reparavit^p.

SOURCES

1-8) Bede, 1112-1122. 2-3) Eusebius, 195, 1-10. 4) quam/B: quod. 6-7) cf. Orosius, VII, 12.6. 9) cf. Bede, 1122; cf. Isidore, 268; cf. Orosius, VII, 13.1. 7) quam/B: quod. 9-11) Eusebius, 197, 24-26; 199, 21-22. 10) publicis incensis/ E: chartis publice incensis. 12-17) Bede, 1123-1131. 12) fidele/B: fide. 14) post/B: per. 14) Id est/ B: idem. 17-18) source unknown. 19-22) Hier. in Dan. III, ix, 74. 21) Barcocabar/H: Cochebas.

MARGINALIA

1) Plinius et orator insignis habetur. 3) panteum Romae fulmine concrematum. 5) Iudei sediciones moventes. 15) Iherosalem restaurata aque re-edificata.

a) plenius Mu. b) Novocomensis S, B, Mu. c) extant S. d) quam S. e) imperator Mu.
 f) edicto Mu. g) an u written throuh o, pantheum S, B, Mu. h) flumine Mu. i) Libea Mu.
 j) aliundem S. k) defudit S, B, Mu. l) Secundum HEBreos iiii XC, Secundum LXX v CCCXXXIII S, B, Mu. m) again a strangely drawn capital H B. n) corrected a added above ri, ...ani S, Traiani B, Mu. o) puleticus S, puleticos B, Mu. p) plurimus B. q) atributos S. r) appellatur Mu; tertio autem eiusdem principatu anno Alaxander Rome urbis episcopus martyrio coronatur et septimo ab urbe miliario via numentana ubi decollatus est sepelitur sacerdotio decennio expleto huic subrogatus est xystus Mu.
 s) quadratu discipulu B. t) Ateni...S. u) fide S, Mu, fidem B. v) Serenu B. w) relegione cumpositis instructus precepit post epistola in christianos added underneath S, folio 112 r. x) conpositus Adrianus Mu. y) instuctus, instructus B. z) epistolam Mu.
 a) corrected S, ni added above. b) idem Mu. c) secundo S, B, Mu. d) rebellis S, B.
 e) caede B, Mu. f) Hierusolimorum S. g) obtimum B. h) reperavit Mu. i) DCXCVI Mu.
 j) olimpiadis S, Mu. k) CLXXIII S, Mu. l) ebd... S, ebdomas B, Mu. m) Barchocaba.. S.
 n) bleached ink stain, Iudeorum oppressus et S, Iudaeorum oppressus et B. o) corrected, long i through a.
 p) huius adriani XIII xysto XII annis ecclesiae gubernaculis functo thelesforus subrogatur Mu.

Adrianus bibliotecam^a Athenis^b miri operis extruxit. *Aquila Ponticus*⁵⁶ *interpres habetur*. Iherosolimae^c primus ex gentibus constituitur episcopus Marchus^d cessantibus his qui fuerant^e ex Iudeis, qui sunt numero XV et prefuerunt a passione domini per annos fere C^f et VII^g.

5 ^hAntoniusⁱ cognomento Pius, cum filiis suis Aurelio et Lucio annis XXIV^j, menses III. *Iste Romanis censum relaxat, unde pater patriae appellatur*^k. *Valentinus et Martion hereses agnoscuntur*^l. Iustinus philosophus librum pro Christiana^m religione compositum Antonioⁿ tradidit benignumque eum erga Christianos homines fecit^o. Qui non longe post suscitante persecutione^p Crescente cynico pro Christo sanguinem fudit^q. Sub Pio Romae episcopi^r Hermes scripsit librum qui dicitur Pastoris⁵⁷, in quo preceptum angeli continet ut pasca die dominico caelebretur^s. Policarpus^t Romam veniens multa ab aeretica labae castigavit^u, qui Valentini et Cerdonis fuerant^v nuper hoc^w doctrina^x corrupti^y.

10 ^zMarcus Antoninus Verus cum fratre Lucio Aurelio^a Comodo^b annis XVIII, menses II. His^c primum aequo^d iurae imperium administraverunt, cuiusque ad hoc tempus singuli Augusti fuerint. Bellum deinde^e contra Partos amirabili^f virtutae et felicitatae gesserunt. *Catafricarum*⁵⁸ *heresis oritur. Tunc paene*^g *omnes Germaniae gentes Romanis bellum parant. Sed iam aliquis ex militibus Christianis supplicantes Deum exauditi sunt et subito contra omnium*^h *spem largissimis imbribus profusis exercitus sitim sedatam*ⁱ. *Hostes vero, qui iam exicaliter*^j *imminebant fulminibus*^k *crebris et caelitus prolapsis ignibus effugatus*^l *et ita invocationem*^m *nominis Christi victoria consecutus*ⁿ. Persecucione orta in Asia, Policarpus⁵⁹ et Pionius⁶⁰ fecere martyrium.

SOURCES

1–4) Bede, 1132–1139. 1) *Aquila – habetur: source unknown.* 4) XXIV/B: XXII. 5) *Iste – relaxat: source unknown.* 5–6) Eusebius, 202, 5-9. 6–14) Bede, 1140-1154. 8) episcopi/B: episcopo. 10) multa/B: multos. 13) II/B: I; His/B: Hi; cuiusque/B: cum usque. 15) cf. Isidore, 277. 15–19) Orosius, VII, 15.8-9. 19–20) Bede, 1155–1156.

MARGINALIA

1) Marchus ex gentibus primus episcopus Iherosolimorum. 9) Hermes librum qui dicitur pastoris composuit.
20) Policarpus et Pionius martirium coronati.

a) blibioticham S. b) *corrected*, B. c) Hierusolime S, Hierosolime B. d) Marcus B, Mu. e) fuerunt Mu. f) centum S, B. g) VIII S. h) Secundum EBRES iiii CXIII (iiiiCXII Mu), Secundum LXX vCCCLVI S, B, Mu. i) Antoninus S, B. j) XXII S, B, Mu. k) appellatus est S, Mu, appellatur B; huius primo anno thelesphorus annis XI sacerdotii in urbe romae administrato vita decessit ethygenus episcopatus sortem Romane suscepit ecclesiae. l) cognoscuntur S. m) Christiane S. n) Antonino S, B. o) facit B. p) persecucionem S, persecutionem B, Mu. q) quarto autem episcopatus sui anno cum decessisset hygenus romanae ecclesiae sacerdotium pius suscepit Mu. r) episcopo Mu. s) celebraretur S, Mu, celebratur B. t) Polycarpus Mu. u) casticavit S. v) fuerat S, B. w) *not* S, B, Mu. x) doctrine S, Mu, doctrinae B. y) pius in urbe roma XV annis in sacerdotio expletis aniceto post se tradidit sedem Mu. z) Secundum EBREOS iiii CXXXII S, B, Mu; Secundum LXX vCCCLXXII S, Mu, vCCCLXXIII B.

a) *not* S. b) Commodo B, Mu. c) hi S, B, Mu. d) hequo S. e) dehinc Mu. f) ammirabili S, B, Mu. g) *corrected*, poene B. h) omnia S, omne Mu. i) *corrected* B, se *added above*. j) *corrected*, first i *added*, exialiter S, B. k) fluminibus B. l) effugatos S, Mu. m) invocatione Mu. n) consecuta S, B, Mu; huius adriani XIII xysto XII annis ecclesiae gubernaculis functo thelesphorus subrogatur Mu; est S, B, Mu.

In Gallia^a quoque plurimi gloriosae pro Christo sanguinem fudere. Nec multo post vindex scelerum lues^b multas late^c provincias, Italiam^d maximam^e Romanique, vastant^f. Defuncto^g Quomodo^h fratre Antoninusⁱ Quomodum^k filium suum^l consortem^m regni facit. Antonino imperatoriⁿ Melito Asianus⁶¹ Sardensis episcopus apologeticum pro Christianis tradidit. Lucius⁶² Britanniae^o rex missa^p ad Euleterium^q Romae episcopum epistula, ut Christianus efficiatur, impetrat. Apollinaris^r Asianus Iheropoli^s et Dionisius Corinti^t habentur^u episcopi.

^vComodus^w, qui et Lucius Antoninus, post mortem patris regnavit annis III^x. *Theodosion*^{63y} *Effesius*^z *interpres fuit. Commodus^a omnibus incomodus^b multos nobilium interfecit.* Hic adversum Germanos bellum feliciter gessit, ceterum^c ipse per omnia luxuria^d /f25r et obscenitatis dedecore depravatis^e a Deo ut gladiatoris^f armis sepe in ludo depugnaret et in^g amphitheatrum^h feris seseⁱ frequenter iniecerit^l. Nichil paternae virtutis et pietatis simile gessit. Iheronimus^k episcopus Lucdunensis^l insignis habetur. Commodus^m imperator colosi capite sublato suae imaginis caputⁿ ei iussit inponi.

^oHaelius Pertinax mensibus VI (alibi anno I). *Huic obsecrante uxore sua, ut filium Caesarem appellaret^p, contradixit. Sufficeret^q quod ipse regnaverit invitus.* Victor XIII mus^r Romae episcopus^s, datis latae^t libellis, constituit Pascha^u die dominico celebrari, sicut et prodecessor eius Euleterius^v, a XXIII^w luna primi mensis usque in XXI. Cuius decretis favens Theophilus⁶⁴ Caesariae Palaestinae episcopus scripsit adversus eos qui XIII^x luna cum Iudeis Pascha^y celebrat^z, cum ceteris qui in eodem concilio adherant episcopis, sinodicam et valde utilem epistulam. Pertinax Iuliani iuris periti scelere occiditur in palatio, quem mense septimo, post quam caeperat^a ymperare, Severus apud pontem Mulvium bello civili iunctum^b interfecit.

SOURCES

1–7) **Bede, 1156–1169.** 2) maximam Romanisque/B: maxime Romanque; vastant/B: vastavit. 3) Quomodum/B: defuncto Commodo. 5) Euleterium/B: Eleuterium. 6) habentur/B: clari habentur. 7) cf. Isidore, 278. 8–9) **Eusebius, 209, 12–23.** 9–10) **Bede, 1170–1171.** 10–11) **Orosius, VII, 16.2.** 10) depravatis/O: depravatus; gladiatoris/O: gladiatoriis; depugnaret/O: depugnavit. 11) amphitheatrum/O: amphitheatre. 11–14) **Bede, 1171–1176.** 12) Iheronimus/B: Harineus. 14–15) **Eusebius, 210, 4–5, 12–15; cf. Isidore, 281, 282.** 15–20) **Bede, 1180–1186.** 19) celebrat/B: celebravit. 22) iunctum/B: vinctum. 20–22) **Bede, 1176–1179.**

MARGINALIA

3) Lucius rex Britanniae misit epistula ad Euleterium Romae episcopum ut Christianus efficiat. 15) Victor XIII mus Rome episcopus constituit Pascha die dominicam celebrari.

a) Galia S, B, Mu. b) lues B. c) lata S. d) Italia B. e) maxime S, B, Mu. f) vastavit S, B. g) defuncto S, B, Mu. h) commodum S, B, Mu. i) Antonino S, last o added, Antoninos B. j) ?) Igitur octavo anno supradicti principis anicito undecimo anno episcopatus sui defuncto successit soter qui octo annis in urbe roma sacerdotio ministrato succedit eleuterus, septimo decimo anno imperii antonini veri Mu. k) commodum S, B, Mu. l) suum added above S. m) consorte B. n) imperatore S. o) Britannie S, Britanniae B, Mu. p) heavily corrected S. q) Eleuterum S, Mu, Eleuteru B. r) Apollinaris Mu, Apollinaris B. s) Hierapoli S, B, Hierapolis Mu. t) Clari S,B,Mu. u) habentetur S. v) Secundum EBreos iiii CXLV S, B, Mu, Secundum LXX vCCCLXXXVIII S, Mu, vCCCLXXXVIII B. w) commodus B, Mu. x) XIII S, B, Mu. y) Teodocion S, Theodocion B, Theodotion Mu. z) a second time Effesius in S, B.

a) commodus S, B, Mu. b) incommodus S, Mu. c) ceteru B. d) luxoria B. e) depravatus S, B, Mu. f) gladiatoriis S, B, galadiatoriis Mu. g) not S. h) aphiteatr..um, amphitheatrum S, B, ampheteatrum Mu. i) ferissesse Mu. j) corrected, second e added above. k - hyereus -; k) Hirenius S, B, Hireneus Mu. l) Lugdoninsis S, Lugdunensis B, Mu. m) commodus S, B, Mu. n) caput corrected from capud B. o) Secundum (HEBRES S) iiiiCXLVI S, B, Mu; Secundum LXX vCCCLXXXVIII S, B, vCCCLXXXVIII Mu. p) appellaret S, Mu. q) sufficerit Mu. r) mus not S, Mu. s) episcopis Mu. t) word deleted. u) corrected, h added above, Pasca S. v) Eleuter S, Mu, Eleutus? B. w) written above a, XIII S, XIII B. x) above a. y) Pacha, Pasca S, Pascha B. z) celebrabant S, B, Mu.

a) coeperat B. b) vinctum S, B.

^aAnno ab urbae condita DCCCCXLIII, Severus Aser annis XVIII^b. Clemens, Alexandrinae^c aecclisae presbyter, et Pantenus^{65d}, stoicus philosophus^e, in disputatione dogmatis nostri dissertissimi^f habentur. Narcisus^g Iherosolimorum^h episcopus et Theophilusⁱ Cesariensis, Policarpus^j quoque et Bachillus Asianae provinciae episcopi, insignis habetur^k.
 5 Persecutione in Christianos facta plurimi per diversas provincias, inter quos^l et Leonidis pater Origenis^m, martyrio coronati suntⁿ. Claudio^o Albino^p, qui se in Gallia^q Caesarem^r fecerat, apud Lugdunum interfecto Severus in Britannias^s bellum^t transfert, ubi ut receptas provincias ab incursione barbarica faceret securiores, magnam fossam firmissimumque^u vallum crebris
 10 insuper turribus comunitum^v per CXXXI^w milia passuum a mari ad mare duxit, et Eburaci in Britania^x obiit. Perpetua^y et Felicitas⁶⁶ apud Cartaginem Africae in castris bestiis deputatae pro Christo nonis Marciis.

^zAntoninus Aurelius, cognomento Caracalla^a Severi filius annis VII. Alexander episcopus Capodociae, cum desiderio locorum sanctorum Iherosolimam^b venisset, vivente adhuc Narcisso eiusdem urbis episcopo per sinilis^c aetatis viro et ipse ibi^d ordinatus episcopus,
 15 domino ut id^e fieri deberet per revelationem monente. Tertullianus^f Aser centurionis^g perconsularis^h filius hominumⁱ haec clericum^j sermonem^k celebratur. *Quinta aedicio Iherosolimis invenitur, cuius auctor non apparet. Antonius^l tam impaciens fuit sue libidinis, ut novercam Iuliam duceret uxorem. A Partis^m in bello occiditur.*

ⁿMacrinus prefectus pretorii anno I. /f25v Abgarus⁶⁷ vir sanctus regnavit Aedesse^o, ut^p
 20 vult Africanus^q. *Sexta aedicio inventa est Necapoli^r*. Macrinus cum filio Cadummeno^s, cum quo imperium invasit, apud Archelaidem⁶⁸ militari tumulto occiditur.

SOURCES

1) cf. Orosius, VII, 17.1. 1–16) Bede, 1188–1213. 4) insignis/B: insignes. 9) CXXXI/B: CXXXII. 16) perconsularis/B: proconsularis. 16) hominum - sermonem/ B: omnium ecclesiarum sermone. 16–17) Isidore, 289, cf. 288a. 17–19) Orosius, VII, 18.2. 19–21) Bede, 1215–1217. 20) sexta – Necapoli: Isidore, 292; Cadummeno/B: Diadumeno.

MARGINALIA

3) Narcisus Iherosolimorum episcopus et Theophilus Policarpus et Bachillus insignis habetur.

a) Secundum EBREOS iiiicLXIII S, B, Mu; Secundum LXX vCCCC (one C added above) VIII S, vCCCCVII B, Mu. b) XVII S, B, Mu. c) corrected. d) Panpanus S. e) philophosus S. f) disertissimi S, Mu, B. g) narcissus S, B, Mu. h) Hierusolimarum S, B. i) Tiophilus S, Thiophilus B. j) Polycratis Mu. k) habentur S, B, Mu. l) quas inter quos S. m) originis B. n) perpetua et felicitas apud cartaginem africe in castris besti deputate pro christo nonis martiis victore decennio apud romam episcopatos functo nono anno severi zipherinus sacerdotii successor existit Mu. o) Clodio S, B, Mu. p) Albinio S. q) Galliam S. r) Caesare B. s) Britannias B, Mu. t) bellu B. u) firmissimuque Mu. v) communitum B, Mu. w) CXXXII B, Mu. x) Brittonia B, Mu. y) Perpetua – Marciis not Mu. z) Secundum EBreos iiiicLXX S, B, Mu; Secundum LXX vCCCCXI...S, vCCCCXIII B, vCCCCXIII Mu. a) Caragalla Mu. b) Hierusolimam S, B. c) senilis S, B, Mu. d) added above S. e) ad it B. f) Tertulianus S. g) centuriones S. h) proconlaris B. i) omnium B, Mu. j) clericorum S, B; hominum – clericum not Mu, instead : omnium ecclesiarum Mu. k) sermone S, B, Mu. l) Antoninus S, B, Mu. m) pertis S. n) Secundum EBreos iiiicLXXI S, B, Mu; Secundum LXX vCCCC...S, vCCCCXV B, Mu. o) Edessae B, Edesse Mu. p) added above S. q) Affricanus B. r) Nicapoli Mu. s) Diadumeno S, B, Diadumeno Mu.

^aMarcus Aurelius Antonius^b, *sacerdos Heliogabali^c templi*, annis III. *Saballiana^{69d} hereses oritur*. In Palestina Nicopolis, quae prius Emaus^e vocabatur, urbs condita est, legationis^f industria^g pro ea suscipiente Iulio Africano^h scriptoremⁱ temporum. Haec est Emaus^j, quam dominus post resurrectionem suam^k ingressus^l, sicut Lucas narrat, sanctificare dignatus est. Ypolitus^m episcopus, multorum conditor opusculorumⁿ, Temporum Canonem quem scribit^o hucusque perduxit. Qui etiam sedecenalem^p paschae^q circulum reperiens^r Eusebio, qui super eodem pascha decemnovennale^s circulis composuit^t, occasionem dedit^u.

^vAurelius Alexander annis XVII^w. Hic Mammeam^{70x} matrem suam vice^y pius fuit^z et hob iit^a hominibus^b amabilis. Urbanus Romae episcopus multos nobilium ad fidem Christi et martyrium perduxit. Origenes^{71c} Alexandriae, imo^d toto orbi clarus habetur. Denique Mameam^e, mater Alexandri^f, eum audire curavit et Antiochiam^g accitum summo honore habuit^h.

ⁱMaximus annis III. *Iste primus ex corpore militari ab exercitu helectus est imperator. Iste Germanos^j vincit^k*. Hic^l versus^m aecclesiarum sacerdotes et clericos, id est doctores, persecutionem exercit, maximae propter Christianam Alexandri, cui succeserat, et Mammeae matris eius familiam, vel precipue propter Oraginemⁿ presbyterem^o. Poncianus et Alterus^p Romae urbis^q episcopi, martyrio coronati et in cimiterio^r Calisti sunt sepulti.

^sGordianus^t annis VI^u. Iulius Africanus^v inter scriptores aecclesiasticos nobilis^w habetur. Qui in cronicis, quae conscripsit, refert se Alexandriam^x properare Eracle opinione^y celeberrima provocatum, quem et in divinis et in philosophicis studiis atque omni Grecorum doctrina instructissimum famu^z loqueretur. Horigenes^a in Cesarea^b Palestinae Teudorum^c adulesetulos^d fratres, Ponti post^e nobilissimus^f *et possunt^g divina philosophia inui^h*.

SOURCES

1–13) Bede, 1218–1237. 1) Antonius/B: Antoninus. **1) sacerdos – templi: Eusebius, 214, 12-13.**
1-2) Saballiana - oritur: Isidore, 293. 3) industria/B: industriam. 4) ingressus/B: ingressu. 8-9) XVII/B: XIII; Mammeam – amabilis/B: in Mammeam matrem suam unice pius fuit et ob id omnibus amabilis.
13–22) Bede, 1239–1252. 14) versus/B: adversus. 16) Oraginem/B: Originem. 16) Alterus/B: Antheros. 21) famu/B: fama. 20-21) Teudorum – inui /B: Teudorum cognomento Gregorium et Athenodoruma adulescentulos fratres, Ponti postea nobilissimos episcopos, divina philosophia inuit.

MARGINALIA

2) Sabellia heresim oritur. 4) primus kanonem scribit. 9) Urbanus romae episcopus. 14) persecucio Christianorum.

a) Secundum EBREOS iiiicLXXV, Secundum LXX v CCCCXVIII S, B, Mu. b) Antoninus S, B. c) corrected, h added above. d) over second a added an e ?, Sabelliana S, Saballiani B. e) Emmaus S, B, Mu. f) legationis corrected from legationes B. g) industriam S, B, Mu. h) Affricano B. i) scriptore S, B, Mu. j) Emmaus S, B. k) suo B, Mu. l) ingressu S, B, Mu. m) Yppolitus B. n) colorum S, B. o) scripsit S, B, scripsi Mu. p) sedecennalem S, B, Mu. q) corrected, h added above. r) repperiens S, B, Mu. s) decemnovennale B, Mu. t) composuit S, B, Mu. u) huius antonini anno primo episcopus urbis romae zepherinus diem obiit decem & octo annis sacerdotali functus officio post hunc calistus sacerdotium suscepit quo quinque annis administrato post suum finem sedem dereliquit urbano Mu. v) Secundum EBreos iiiicLXXXVIII, Secundum LXX v CCCCXXXII S, B, Mu. w) XIII S, Mu. x) immammeam S, B, Mammeam not Mu, instead: in matrem sua Mammeam. y) unice S, B, Mu. z) et erased.

a) obid S, B, Mu. b) homnibus S, omnibus B, omnibus Mu. c) Origenis Mu. d) immo S, B, Mu. e) Mammea S, B, Mu. f) second a looks like d B. g) Antiocheam S, Mu, Anthiocheam B. h) interea urbanus episcopus in urbe roma octo annis amministrato sacerdotio pontiano sedem dereliquit Mu. i) Secundum EBreos iiiicXCXI, Secundum LXX v CCCCXXXV S, B, Mu. j) Germanus B. k) vicit B, Mu. l) not P, hic S, B. m) adversus S, B, Mu. n) Originem S, Mu, Origine B. o) presbiterum S, Mu, presbiteru B; pontiano vero sex annis episcopato urbis romae functo succedit antheros qui cum mense uno ministrasset fabiano sacerdotium dereliquit Mu. p) Anterus S, Bede, Antheros B, Mu. q) not Mu, instead ecclesiae. r) cymity.. S. s) Secundum EBreos iiiicXCXVII, Secundum LXXvCCCCXLI S, B, Mu. t) Curdianus Mu. u) added above. v) Affricanus S, B. w) nobiles S, B, Mu. x) Alexandria B. y) oppini...S, oppinione B. z) famu, fama S, B, Mu.

a) origines S. b) Cesarie S, Caesaria B, Mu. c) Teudorum cognomento gregorium et atenorum S. d) adulescentulos S, B. e) postea S, B. f) corrected long second i through e, nobilissimos S,B; episcopos S. g) et possunt not S, B, Mu. h) inuit S, B.

^aPhilippus cum Philippo filio annis VII. Hic primus omnium ymperatorum^b Christianus fuit ac post tercium ymperii eius annum millesimus^c a condicionae Romae annus expletus est. Ita magnificis laudis augustissimus^d omnium preteritorum hic natalis annus^e a Christiano^f imperatore celebratus est. *Hic magne^g devocionis honorem ad^h Christum et aecclesiam reportavit nam cum in vigiliisⁱ /f26r paschae^j comunicare^k voluisset^l [misteriis ab episcopo loci non prius]^m permissus est, ante quam confiteretur peccata sua et inter paenitentesⁿ staret, qui libenter quod a sacerdote imperatum fuerat suscepit, divinum^o sibi in esse metum et fidem de religionem^p plenissima rebus atque operibus conprobans. Origenes^q adversus quendam Celsum Picurum^{72r} philosophum, qui contra nos libros conscripserat, octo voluminibus respondit: qui ut breviter dicam, hic Origenes^s tantum scribendi sedulus fuit, ut Iheronimus in quodam loco V milia librorum ei^t se legisse meminerit.*

^uDecius anno I, menses III. Hic cum Philippum^v patrem et filium interfecisset, ob odium eorum in Christianos persecutionem movet, in qua Fabianus in urbae Romae martyrio coronatur, sedem sui episcopatus Cornelio dereliquit^w, qui^x et ipse martyrio coronatus est. Alexander Iherosolimorum^y episcopus apud Caesaream^z Palestinae et Antiochiae Babillas interficiuntur^a. Haec^b persecucio, ut Dionisius Alexandriae episcopus refert, non ex precepto imperatoris sumpsit^c exordium, sed anno, inquit^d, integro principalia pervenit aedicta minister daemonum, qui dicebatur in civitate nostra divinis^e, supersticiosum contra nos exagitans vulgus^f.

^gGallus Ostilius^h cum filio Volusiano annis II. *Novatus⁷³ heresim condidit.* Gallus cum regno floreretⁱ initio et cuncta ei ex sententia cederent, sanctos viros, qui pro pace regni eius Deo sumo^j supplicabant, persecutus est, cum quibus et prosperitatem suam fugavit et pacem. Origenes LXX aetatis anno non ad integrum impleto defunctus et in urbae Tyrii sepultus est. Cornelius Romae episcopus rogatus a quadam^k matrona Lucina corpora apostolorum de catacumbas^l levavit noctu et posuit Pauli quidem viam^m Ostensi, ubi decollatus est; Petri autem iuxta locum, ubi crucifixus est, inter corpora sanctorum episcoporum in templo Apollonis in monte aureoⁿ in Vaticano palatii Neroniani III kalendas Iul. *Gallum una cum filio Volusiano Emilianus interfecit. Emilianus tercio mense invaso tirannide extinctus est.*

SOURCES

1–4) Bede, 1253–1258. 4–8) Orosius, VII, 20.3. 8–20) Bede, 1259–1275. 9) Picurum/B: Epicurum. 18) divinis/B: divinus. 20–27) Bede, 1277–1289. 20) Isidore, 307, 308; cf. Eusebius, 10-12. 21) regno/B: regnum. 27–28) Orosius, VII, 21.5. 28) invaso/O: invasae.

MARGINALIA

1) Philippus primus omnium Romanorum imperator Christianus fuit. 12) persecutio VII. 20) Volusianus. 24) Cornelius Rome episcopus corpora apostolorum Petri et Pauli condidit.

a) Secundum EBreos iiiiiCCIII S, B, Mu; Secundum LXX vCCCCXLVIII S (vCCCCXLVIII B, Mu). b) imperatorum omnium S, B, Mu. c) milesimus S. d) augustissimis S. e) annis B. f) Christo S. g) magno B. h) a S. i) Vigilis Mu. j) corrected, h added above. k) communicare S, B, Mu. l) volusset. m) illegible, bleached ink stain, mysteriis (misteriis B) ab episcopo loci non prius S, B, Mu. n) penitentes B, Mu. o) corrected S, vi added above. p) relegione S, B, religione Mu. q) Origenes S, B, Mu. r) Epicurum S, B. s) Origenes B, Mu. t) eius S, B. u) Secundum EBreos iiiiiCCV, Secundum LXX v CCCCXLVIII. S, B, Mu. v) Philippus S, Mu, Philippos B. w) dereliquit Mu. x) qui – Alexander not Mu. y) Hierusolimarum S, Hierusolyमारum Mu. z) last a added above.

a) interficiunt S. b) autem B, Mu. c) sumpsit S, B, Mu. d) quit S, B, inquit Mu. e) divinos S, divinus B. f) vulgos Mu. g) Secundum heBreos iiiiiCCVII, secundum LXX vCCCCLI S, B, Mu. h) Ostilios S. i) florerit S, B. j) summo S, Mu. k) quidam Mu. l) catacumba Mu. m) via S, B, Mu. n) aurio S.

^aValerianus cum filio Gallionae^b annis XV. Anno ab urbe condita milesimo^c X hi duo imperatores creati sunt. Valerianus in Retia Gallienus Romae, qui in iniciis benigni fuerunt erga Christianos, sed perda magu^d Egyptium^e depravati, iustos et sanctos viros persecuntur. Hac persecutione Ciprianus⁷⁴ Cartaginensis episcopus, cuius doctissima extant opuscula, martyrio coronatur; cuius Vitae et^f Passionis volumen egregium reliquid^g Poncius diaconus eius, qui usque ad diem passionis /f26v eius cum ipso [exilium sustenuit^h. Teodorus, cuius supraⁱ meminut^j cognomento Gregorius, Necessariae^k Ponti episcopus, magna virtutum gloria claret, ae quibus unum est quod, ut aecclesiae faciende locus^l suficeret^m montem precibus movit. Stephanusⁿ et Sixtus^o Romae episcopi martyrium passi. Hac persecutione comota^p Valerianus^q statim a Sopore^r Persarum rege capitur, ibique luminibus orbatus, acclinus humili^s regi semper accensurum^t aequum dorsu adtollebat^u ac servitutae mirabili^v consenescit et moritur. Gallienus, filius Valeriani, tam claro Dei iudicio territus pacem aecclesiis^w trepida factione restituit datisque decretis^x inhiberi supplicia persecutiones, que cessare et quo quisque putat^y more exorare, quod divinum est sinit, sed tot milia sanctorum sanguis ad dominum^z clamans, pro quo maxima per omnes provincias pars hominum vexabatur multis cruciatibus famae, pestilencias, bella sed impietas excruciat flagella sentit, sed a quo flagelletur obdurata non sentit. Solvultus^a undique hostes laxatis^b abenis^c Romanorum fines invehuntur^d. Germani Alpibus, Retia, Italia, Ravenna^e usque perveniunt. Alamanni^f Galliam pervagantes, Daciam^g Macedoniae^h, Pontusⁱ, Asia Gothorum^j inundacionae delentur, nam Dacia trans Danubium^k in perpetuo auferetur^l. Quadi et Sarmati⁷⁵ Pannonias depopulantur. Germani ulteriores abrasa pociuntur spasia^m. Partimⁿ Mesopotamiam^o, Syriam Ciciliamque^p auferuntur^q. Extant urbium ruinas^r, signa miserearum. Bella civilian; funditur ubique sanguis Romanus. Igitur primus Genuus, qui purpuram^s imperium^t sumpserat, apud Inirsam^u occiditur. Posthumius, in Galliam invasi^v tyrannidem, per X annis rem publicam^w rexit, strenuae^x a militibus occisus est. Emilianus apud Mogonciam^y opressus^z est.

SOURCES

1) Bede, 1290. 1–3) Orosius, VII, 22.1. 4–9) Bede, 1296–1305. 9–11) Eusebius, 220, 10–12: cf. Isidore, 312. 12–25) Orosius, VII, 22.4–13.

MARGINALIA

4) persecutio VIII. 9) Stephanus et Sixtus Rome episcopi martyrium passi. 18) Germani Ravenna usque perveniunt Alamanni Galliam pervagantes.

a) Secundum EBreos iiii CCXXII S, Mu (iiiiCCXXXII B); Secundum LXX vCCCCLXVI S, B, Mu. b) Gallieno S, Mu, Gallione B. c) i B. d) per quendam magum egyptium depra...S, per quendam magum etc Mu. e) per quendam magnum aegyptium B. f) not S. g) reliquit S, B, Mu. h) in urbe Romae post Cornelii consumationem qui tribus circiter annis sacerdotio functus est episcopatus sedem lucius suscepit cui octo solis mensibus sacerdotio amministrato stephanus succedit Mu. i) illegible, exilium sustenuit Teodorus cuius supra S, exilium sustenuit. Theodorus B, Mu. j) meminimus B, Mu. k) neo cesarie S, neo caesariae Mu, neo caesariae B. l) non Mu. m) sufficeret S, B, Mu. n) Stephanus – passi not Mu, instead : stephano vero duobus annis impleto sacerdotio romae martyrio coronatur cui syxtus succedit qui et ipse per annos XI sacerdotio procurato martyrio passus cui succedit dionisius. o) Xystus S, Xistus B. p) commota S, B, Mu. q) Gavalerianus S. r) sapore S, B, Mu. s) humi S, B, Mu. t) ascensurum S, B, Mu; in S, B, Mu. u) attollebat S, B, Mu. v) miserabili S, B, miserabile Mu. w) aecclesiis B. x) added S, adecretis B. y) pareat or puteat B, e or t added above B. z) deum S, B, Mu.

a) Solvuntur S, Mu, Solvuntus B. b) corrected from laxatos with long i through o. c) abenis, i added above S. d) invenihuntur B. e) Rabenna S, B, Mu. f) corrected S, man added above. g) Grecia S, Gratia B, Gretia Mu. h) Macedonia S, Mu. i) corrected B, us added above. j) .otorum S. k) Danuvium S, B, Mu. l) aufertur S, B, Mu. m) spatia S, spania B, Mu. n) parti S, parthi B, Mu. o) Mesopotamia B. p) Ciliciamque S, B, Mu. q) auferunt S, B, Mu. r) ruinae Mu. s) purporam S, B, Mu. t) imperii S, B, Mu. u) mirsam S, B, Mu. v) invasit S, B, Mu. w) publica B. x) strinuae B. y) Magonciam S. z) opressus S, obpressus B.

Marius Postumii invasit imperium, continuo interfectus est.^a Victorinus a Gallis et creator^b et statim interfectus est. Huic successit Tetricus, qui Aquitanicae presidatus administrabat officium. Per hunc perfide^c pulsus defensa, Asia recepta Mesopotamia^d. Gallienus, cum rem publicam deservisset ac Mediolano Libidinibus deserviret, occisus est.

5 ^eClaudius anno I, menses VIII (*alibi annos duos^f*). Iste Gothos iam^g per annos XV Illiricum^h Macedoniamque vastantes superat, obque in curia clipeus aureusⁱ a senatu ei et in Capitolio^j statua aurea decreta est. Martion dissertissimus^k Anthiocenae^l aecclesiae propter^m, quippe qui in eadem urbem retoricam docuerat, adversus Paulum de Samusace, qui Antiochiamⁿ episcopus dogmatizabat Christum comune^o nature hominem tantum fuisse, accipientibus^p notas^q disputavit, qui dialogus hodie extat. *Claudius morbo interiit. Quintilius frater eius a senatu Augustus /f27r appellatus^r, XV^s die interfectus est.*

10 ^tAnno ab urbe condita millesimo^u XXVII, Aurilianus^v imperavit annis V, menses VI, Gothos circa Danubium^w profligavit indicioneque Romana antiquis terminis istatuit^x. Syriam recepit^y. Pompeiano, duci genere Franco, instantiam^z, maxima pars Asiae dicioni^a Romana subicitur. Aurilianus^b, cum persecutionem^c in Christianis ageret^d, fulmen^e ante eum magno pavore circumdancium^f ruit; ac non multo post a militibus occisus est itineris medio quod inter Constantinopoli^g et Eracliam^h est; strataⁱ veteris, qui locus Cenofrurium appellatur. Euticianus^j Romae episcopus martyrio coronatur in cimeterio^k Calisti sepelitur, qui et ipse CCCXIII martyres manu^l sua sepelivit.

20 ^mTacitus menses VI (*alibi anno I*), quodⁿ apud Pontum occisum^o obtinuit^p Florianus ymperium diebus LXXX et VIII^q et sic apud Thar^r interficitur. Anatholius natione Alexandrinus Laodiciae Syriae episcopus philosophorum disciplinis eruditus plurimo sermone celebratur. Cuius ingeniis^s magnitudo de libro quod super pascha conposuit et decem^t libris eritmathicae^u institutionis^v potest apertissimae cognosci^w. Insana^x Manicheorum heresis his temporibus oritur.

SOURCES

1–4) Orosius, VII, 22.11–12. 1) Postumii/O: post mortem Postumii; creator/O: creatus. 3) Per – Mesopotamia: *mutilated text*, see Orosius VII, 22.12. **5–10) Bede, 1306–1314.** 5) cf. Isidore, 313. 7–8) propter/B: presbiter; urbem/B: urbe. 9) Antiochiam/B: Anthiochia; comune/B: communis. 10) notas/B: notarii. **10–12) Orosius, VII, 23.1–3.** **12) cf. Isidore, 316.** **13–14) Orosius, VII, 23.3–4.** **13) cf. Isidore, 316a.** 13) indicioneque/O: dicionemque; istatuit/O: statuit. **14–15) Eusebius, 222, 17–18.** **15–25) Bede, 1316–1332.** 16) circumdanciam/B: circumsantiam. 20) cf. Isidore, 318; quod–occisum/B: quo occiso. 21) LXXX et VIII/B: LXXXVIII. 21) Thar/B: Tharsu. 23) ingeniis/B: ingenii.

MARGINALIA

15) persecutio VIII. 18) Euticianus Rome episcopus martyrio coronatur. 24) insana monacheorum (*corrected*) his temporibus oritur heresis.

a) Victorinus – interfectus est in *S added underneath folio 115r*. b) creatus *S, B, Mu*. c) parside *Mu*. d) est *S, B, Mu*. e) Secundum EBreos iiiiiCCXXIII *S, B, Mu*; Secundum LXX v CCCCLXVIII *S, Mu*, vCCCCLXXIII *B*. f) II *S, B*. g) ia *B*. h) Illyricum *S, Mu*. i) aureos *S*. j) capitulio *S, B, Mu*. k) disertissimus *S, B*. l) Anthiochaenae *B*. m) presbiter *S, B, Mu*. n) Antioche *S, Anthiochia B, anthiociae*. o) cum (gentis ?) *S*, comunis *B*, communis *Mu*. p) excipientibus *Mu*. q) notariis *B, Mu*. r) apellatur *S, Mu*. s) XVII *S, B, Mu*. t) Secundum EB iiiiiCCXXVIII, Secundum LXX vCCCCLXXIII *S, B, Mu*. u) i *S, B*. v) *corrected*, e *changed into i*, Aurilianus *S, B*. w) Danuvium *S, B, Mu*. x) statuit *S*. y) recipit *Mu*. z) instantia *Mu*.
a) dicione *S*. b) *corrected*, long i ; *through e*, Aurilianus *B*. c) persecutione *Mu*. d) agerit *S, B, Mu*. e) fulmen *Mu*. f) circumstancium *S*, circumstantium *Mu*. g) Constantinopolim *S, B, Mu*. h) Heracleam *Mu*. i) strate *S, B, Mu*. j) *corrected B*, Euticianus – episcopus *not Mu*, *instead*: stephano vero duobus annis impleto sacerdotio romae martyrio coronatur cui syxtus succedit qui et ipse per annos XI sacerdotio procurato martyrio passus cui succedit Dionisius. k) cymiterio *S*, ciminterio *B*, cymiterio *Mu*. l) mana *S*. m) Secundum EB iiiiiCCXXX (iiiCCCLXXX *Mu*) *S, B*; Secundum LXX vCCCCLXX ...*S*, vCCCCLXXIII *B, Mu*. n) quo *S*. o) occiso *S, Mu*. p) optenuit *S, Mu*, obtenuit *B*. q) LXXXVIII *B, Mu*. r) Tarsum *S*, Tharsum *B, Mu, Bede*. s) ingenii *B, Mu*. t) de X *S, B, Mu*. u) arithmeciace *S*, arithmetice *Mu*, arithmaticae *B*. v) *first s added above*; instituciones *S*. w) cognusci *S, Mu*. x) Insana – oritur *not Mu*.

^aProbus annis VI menses III^b. Hic Gallias, iamdudum a barbaris occupatas per multa et gravia prelia^c deletis tandem hostibus^d ad perfectum liberavit. Secundo huius anno, ut in Cronici Eusebii legimus, iuxta Anthiocenos CCCXXIII^e annos^f fuit, iuxta Thyrios CCCII^g, iuxta Laodocenos^h CCCXXIIIⁱ, iuxta Aedossenos^j DLXXXVIII, iuxta Ascalonitas CCCLXXX, secundum Hebreos initium LXXXVI iubilei^k, quod significat annos III milia CCL. Archelaus⁷⁶ Mesopotamiae episcopus librum disputationis suae, quam^l habuit Adversus Manicheum exeuntem de Perside, Syro sermone conposuit, qui translatus a Grecis habetur a multis. ^mKarusⁿ *Narbonensis* cum filiis Karino^o et Numeriano annis II. Gaius^p Romae aeclesiae fulget episcopus, qui a Diocletiano^q martyrio^r passus est. Phierius^s presbyter Alexandriae sub Theona⁷⁷ episcopo florentissime populum^t docuit et tanta sermonis diversorumque tractatum^u, qui usque hodie extant, invenit eliganciam, ut Origines^v iunior vocaretur: vir mirae parsimoniae^w et voluntariae^x paupertatis appetitor^y, qui post persecutionem omni tempore^z Romae versatus est.

^aDiocletianus^b anno ab urbe condita millesimo^c XL, ymperavit /f27v annis XX, qui [Maximianum Herculum]^d Caesarem fecit. Carausius⁷⁸ sumpta purpura^e Britanias^f occupavit. Narsias^g rex Persarum Orienti bellum intulit; Quinquegenciani⁷⁹ Africam^h invaserunt. Achillisⁱ Aegyptum optenuit^j. Diocletianus^k periculo permotus propter eminentia bella^l et Maximiano Herculo Caesarem fecit Augustus^m. Constancium et Maximianumⁿ Galerium Caesares aelegit. Constancius privignam Herculis^o Theodoram accepit, ex qua postea sex liberos^p Constantini fratres habuit, Galerius filiam Diocletiani^q Valeriam^r. Ambo uxores, quas habebant, repudiare^s compulsi sunt. Diocletianus^t adorare se ut deum iussit, vestibus calciamentisque gemis^u in syricum et clamidem tantum^v purpuream^w a privato^x habitu plus haberent. Post decem^y annos^z Britaniam^a rebellantem^b per Asclopiodotum^{80c} perfectum^d preterii^e recepta^f est. Iuxta Lingonas⁸¹ a Constantio caesare XL^g Alamannorum^h caesa sunt.

25

SOURCES

1–13) Bede, 1333-1353. 4) CCCXXIII/B: CCCXXV. 8) Narbonensis: Eusebius, 224, 22. 8) Romae/B: Romanae. 10) populum/B: populos. 13) tempore/B: tempore vitae. 14–15) Orosius, VII, 25.1. 14) millesimo XL/O: MXLI; cf. Eutropius, IX, 19. 15–17) Bede, 1356–1358. 16) invaserunt/B: invastaverunt. 17–19) Orosius, VII, 25.5 (cf. Eutropius, IX.22). 19–20) Bede, 1361–1363. 20–23) Eusebius, 226, 3-4, 10-15. (cf. Eutropius, IX.22; cf. Isidore, 326) 22) in Syricum/E: inseri. 23) perfectum/B: praefectum. 23–24) Bede, 1364–1365. 24) Eusebius, 227, 5-6. 24) XL/E: LX milia.

MARGINALIA

2) Probus Gallias liberavit a barbaris. 5) Iobelei (*written in inner margin*). 8) Gaius Rome episcopus. 22) Diocletianus ut deum adorare se fecit ecclesias ubi invenitur dextrui precepti scripture sacre igne cremari.

a) Secundum EB iiiiiCCXXXVII, Secundum LXX v CCCCLXXX S, B, Mu. b) added above or. c) proelia B, Mu. d) added above S. e) ...XXV S, CCCXXV B, Mu. f) annus S, Mu. g) added above S. h) iuxta Leodecenos added underneath S, folio 115v, Laodecenos S, Laodiceanos Mu. i) CCCXXIII S. j) Aedessenos B, Mu. k) Iobelei S, B, Iubelii Mu. l) qua B. m) Secundum EBreos iiiiiCCXXXV...S, iiiiiCCXXXVIII B, Mu; Secundum LXX v CCCCL...S, vCCCCLXXXII B, Mu. n) Carus S, B, Mu. o) Carino S, B, Mu. p) Gaius – passus est not Mu, instead: in urbe roma post euticianum gaius suscepit sacerdotii sedem. q) Dioclitiano B. r) corrected, rio added above, martyrium S, B. s) corrected, first i added above, Phyerius S. t) populos S, B, Mu. u) tractatu B. v) Origenes S, B, Mu. w) added over r an i?, parsimonia S. x) voluntariae. y) appetitor S, B, Mu. z) vite S, vitae B, vitae suae Mu.

a) Secundum EBreos iiiii CCLVIII, Secundum LXX vDII S, B, Mu. b) Dioclicianus B. c) i S, B. d) illegible, Maximianum Herculum S, B. e) purpora S, B, Mu. f) Brittanias S, Mu, Bittanias B. g) Narsius S, Mu. h) Affricam B. i) Acillis S. j) obtenuit B. k) Dioclitianus B. l) bellam B. m) Augustum S, B, Mu. n) Maxianum Mu. o) Herculi S, Mu. p) s added above, libros Mu. q) Diocliciani B. r) Valeriam – Deoclicianus added in S underneath the folio 116 r. s) repudicare B. t) Dioclicianus B. u) gemmis B. v) tantam S. w) purpuream S, B, Mu. x) privato Mu. y) X S, B. z) annus S. a) Brittanias S, B, Mu. b) rebellante B, Mu. c) Asclepiodotum S, B, Mu. d) prefectum B, Mu. e) pretorii S, Mu. f) crecepta, recepta S, B. g) LX S, B; milia Mu. h) Alamanorum Mu.

Paulatim ex illo tempore Diocletianus^a persecutionem adversus Christianos incipiens agere.^b Anno XVIII, ymperii Diocletiani^c, mense Martio aedicta^d principis per omnem^e terram proponuntur, ut cunctae quae usquam sunt aecclesiis^f ad solum usque distruerentur^g, scripture sacrae igne^h exurerenturⁱ si qui inter nos^j alicuius honoris perogativa^k moneretur^l sublata ac maneret^m infamis, si qui servorum permanissetⁿ Christianus^o, libertante^p consequi non posse.

Diocletianus^q in oriente, Maximianus Herculus in occidente vastant^r Christianos^s. Anno secundo^t persecutionis Diocletianus^u invito Maximiano Herculo coegit^v et ambo una die Diocletiano^w Nicomedie Maximianus de^x Mediolani purpuram^y deposuerunt, iunioribus in rem publicam substitutis, ipsi in privato ocio consenescerent^z. Adtamen^a quoep^b semel persecutio usque ad septimum Constantini annum fervere non cessat. Haec persecutio tam crudelis et crebra flagrabat, ut intra unum mense XVII milia martyrum pro Christo passi inveniantur. Nam et oceani^c linbum^d transgressa Albanum, Aaron^e et Iulium^f Britanniae^g cum aliis pluribus viris ac feminis felici cruore damnavit. Passus est ac Pamphilus^{82h} propterⁱ Eusebii Caesariensis episcopi necessarius, cuius vita^j ipse tribus libris comprehendit. /f28r

^kGalerius Maximianus anno I (alibi II^l). Galerius et Constantius Caesares primi^m Romaniⁿ imperio in duas partes determinaverunt. Galerius Maximianus Hilyricum^o, Asiam et Orientem, Constancius Italiam, Africam^p, Spanias et Gallias obtinuit^q. Sed Constantius, vir tranquillissimus^r, Galliam et Spaniam contemptus^s Galerio cetera cessit. Constantius multae^t clementiae^u erga homines, erga Deum vero religionem^v maxima^w utebatur. Neque piorum sanguinem^x suum maculavit, neque orationum domos^y distruxit, sed cultores Dei venerationi habuit et honori. Anno tercio persecutionis, XVI vero imperii^z, in Brithania^a obiit Eboraci. Religiosus pater religiosorem^b filium Constantinum ex concubina Helena⁸³ generatum ymperatorem Galliarum^c reliquit^d heredem.

25

SOURCES

1–2) Possibly by the composer. 2–6) Rufinus, VIII, 2.3. 2) aedicta/R: cum edicta. 3) proponuntur/R: proponebantur. 4) moneretur/R: muniretur. 5) libertante/R: libertatem. 6) posse/R: posset. 7–9) Orosius, VII, 25.13–14; cf. Bede, 1366. 8) invito-coegit/O: ab invito exegit Maximiano. 9–10) cf. Eutropius, IX, 27. 10–15) Bede, 1370–1382. 10) quoep^b/B: coepta. 13) linbum/B: limbum. 15) vita/B: vitam. 16–20) Orosius, VII, 25.15. 16) Isidore, 327: III. 19) contemptus/O: contentus. 20–22) Rufinus, VIII, 13. 20–21) religionem/R: religione; suum/R: regnum suum. 22–24) abbreviated version of Bede, 1383, 1372–1373, 1391.

MARGINALIA

11) Dioclecius in uno mense XVII milia martyrum pro Christo omnes martyrio...iussit. 23) Constantinus ex concubina Elena generatum est.

a) Dioclecius B. b) In urbe Roma Gaius XV annis sacerdotio perfunctus Marcellinum successorem reliquit Mu. c) Diocliciani B. d) edicta B, corrected B, c added above. e) omne B. f) aecclesiae B, ecclesiiae Mu. g) distruentur S. h) igni S, B, Mu. i) exurirentur S, Mu, exuriruntur B. j) nostros Mu. k) progativa B. l) muneretur S, B, Mu. m) manerent Mu. n) permansisset Mu. o) Christianos S, B, Christiannus Mu. p) libertatem B. q) Dioclecius corrected S, ci added above, Dioclitianus B. r) corrected S. s) Christiannos Mu; Ea tempestate in urbe roma marcellinus cum novem annis administrasset sacerdotium martyrio consummatus est sedem sacerdotii suscepit eusebius qui ipse quatuor mensibus peractis sedem reliquit meltiade Mu. t) corrected S, n added above. u) Dioclitianus B. v) quo egit, coegit S, B. w) Dioclecius S, Dioclitianus B, Diocletianus Mu. x) not S, B, Mu. y) purporam S, B, Mu. z) consenescerent Mu.

a) attamen S, B, et Mu. b) coepte S, Mu, coepto B. c) ociani Mu. d) lymbum S, Mu, limbum B. e) something undecipherable written in outer margin S. f) Iuliu B. g) Brittanie S, Britanniae B, Mu. h) Pampilius S, Pamphilus B, Mu. i) presbiter S, B, Mu. j) vitam S, B, Mu. k) Secundum EBreos iiii CCLVIII, Secundum LXX vDIII S, B, Mu. l) II or III B. m) primo S. n) Romano S, B, Mu. o) Hillyricum Mu. p) Affricam B. q) obtenuit S, B, Mu. r) tranquillissimus S. s) contentus S, B, Mu. t) multa S, B, Mu. u) clemencia S, clementia B, Mu. v) religione S. w) maximam S, B, Mu. x) sanguine S, B, Mu; regnum S, B, Mu. y) domus S, B, Mu. z) sui S, B, Mu.

a) Brittanica S, B, Mu. b) relegiosorem S, Mu. c) Galleorum S, B, Mu. d) reliquit B, Mu.

Eo anno Maximianus^a et^b Severus ac^c Galerio Maximiano Caesares facti^d. Maximianus^e in Oriente, Severus in Italia^f ipse in Ilico^g constitutus. Romae vero a pretorianis militibus Maxentius, Maximiani Herculi^h filius, instituitur imperator. Porro Severus Romae contra Maxencium veniens militum prodicione peremptusⁱ est. Maximianus Galerius^j instituens Licinium Augustum apud Carnunti⁸⁴.^k Post longos^l atque inextricabiles^m languoresⁿ scelerum suorum furiis ac insania mentis agitatus spontem^o vitam nefariam prodidit.

^pConstantinus XXII^q ab Austro^r imperator factus anno ab urbe condita mLXf^r, primo anno ducentesimae^t septuagesimae prime olimpiadis, XXVII dies^u mensis Iulii, quem felicissimae tenuit annos XXX, menses X. Ab anno persecutionis quarto, Maximianus^v Hirculius qui dudum imperium dimiserat filio suo Maxentio, ymperium^w tolli conatus est, conviciis^x militum territus in Galliam^y profectus, ut Constantino genere^z suo auferret^a imperium, sed per filiam^b deprehenditur, qui fugiens Massiliam^{85c}, occisus est. Tunc res publica^d sub quatuor^e principibus fuit: Constantino^f, Maxentio, Licinio et Maximino. Maximinus Caesar in Oriente maleficia et strupsa^g sua Christianorum persecutionibus accumulata^h Passus est ea tempore estataeⁱ Petrus Alexandrie episcopus cum pluribus episcopis^j. Lucianus quoque vir moribus et continentia et erudicionem^k precipuus Antiochenus presbyter passus est, et Timotheus Romae X Kalendas Iulias^l. Constantinus cum Maxentio multis civilibus^m bellis gestis, /f28v novissime ad pontem Mulviumⁿ, Constantino victus, interiit. Maximinus, cum exercitum parasset adversus Licinium, doloribus internorum viscerum correptus, ad ultimum tamen, morbo prius luminibus amissis, vivendi finem fecit. Licinius, qui in societatae regni Constantino fuerat adscitus et sororem Constantini Constanciae in matrimonium^o acceperat, bellum Constantino indixit, quem Constantinus victum^p interfecit deiectoque Licinio, soliditatem^q Romani regni cum filiis solus obtinuit^r. Igitur Constantinus, anno VII imperii sui, Maxentio apud pontem Mulvium demerso in flumine atque negato, ingressus Romam^r de persecutorem^s, Christianus efficitur. Hic statuit citra ullam hominum cedem paganorum templa cludi. Interea Diocletianus^t salone defunctus est.

SOURCES

1) Bede, 1384. 1) Maximianus/B: Maximinus; ac/B: a. 1–2) Orosius, VII, 25.16. 1–2) Maximianus/O: maximinum; Ilico/O: Illyrico). 3–4) Eusebius, 229, 1–3. 5–6) Rufinus, VIII, 13. 6) spontem/R: sponte. 7–9) possibly by the composer. 9–13) Orosius, VII, 28.9–10, 14 (cf. Eutropius, X.4). 14–17) Bede, 1385–1390. 14) strupsa/B: supra. 17–23) Orosius, VII, 28.16. 20–23) cf. Eutropius, X.5–6. 24–25) cf. LP, XXXVIII. 24–26) Bede, 1398, 1424–1425. 26) cf. Eusebius, 230, 5–6.

MARGINALIA

15) Petrus Alexandrie episcopus. 24) hic Constantinus Christianus efficitur.

a) maximinus S, B, Mu. b) et – facti not Mu. c) corrected ?, c added above, a S, B. d) faciti S. e) Maximinos S, B. f) a allerio caesares facti Mu. g) Ilyrico S, Hilirico B, Illyrico Mu. h) Hyrculi S, Hirculi B. i) peremtus Mu. j) Gallerus Mu. k) ipsi Mu. l) longus S. m) inextricabilis S, B. n) langores S, B. o) sponte S, B. p) Secundum EBreos iiii CCXC S, B, Mu; Secundum LXX v DX.... S, vLXXXIII B, vDXXXIII Mu. q) Contantinus S; XXXIII S, XXIII B, Mu. r) Augusto S, B, Mu. s) iLXI S, B. t) ducentissime B, ducentissimae Mu. u) corrected, s written above; die S, B, Mu. v) corrected, s written above. w) imperiu B, Mu. x) conviti S. y) Galleam B. z) genero Mu.

a) auferrit B. b) filium ? B. c) Masiliam S, B, Mu. d) puplica Mu. e) IIII S, B. f) Constano B. g) supra S, Mu, strupra B. h) accomo...S, accomolat B, accommolat Mu. i) statae B, tempestate Mu. j) episcopus S. k) erudicione S, eruditione B, Mu. l) apud romam melchiade episcopo defuncto silvester suscepit sedem sacerdotii Mu. m) civibus B. n) Milvium S, corrected in Mulvium; a S,B,Mu. o) matrimoniu B. p) vinctum S, B. q) solliditatem S, B. r) obtenuit S, Mu. r) a Silvestro papa baptizatus Mu. s) persecutore S, B, Mu. t) Diuclcianus S.

Constantinus fecit Romae, ubi baptizatus est, basilicam beati Iohannis Bapstistae^a, quae appellatur Constantiniana^b. Item basilicam beato Petro in templo Apollonis^c, necnon et beato Paulo, corpus utriusque aere^d pro^e circumdans quinque pedes grosso. Item basilica^f in palatio Sosoriano, que cognominatur Hierusalem, ubi de ligno crucis domini posuit. Item basilicam sanctae martyris Agnae et rogatu^g filiae suae et bapstisterium^h in eodem loco, ubi et baptizata est soror eius Constantia cum filia Augusta. Item baselica beato Laurentio martyri via Tiburtinaⁱ in agro Verano. Item basilicam via Levicana inter duas^j laures^k beato Petro et Marcellino martyribus; et mausoleum ubi matrem suam posuit in sarcofago^l purpureo^m. Item basilicam in civitatemⁿ Hostia iuxta portum urbis Romae, beatorum apostolorum Petri et Pauli et Iohannis Bapstistae. Item basilicam^o in civitatem^p Albanensi sancti Iohannis Bapstistae^q. Item basilicam^r in urbem^s Neapoli. Idem Constantinus Depranam Bithaniae^t civitatem in honorem martyris Luciani ibi conditi instaurans, ex vocabulo matris suae Helenopolim^u nuncupavit. Idem in Traciam^v Bizantium^w civitatem mirae magnitudinis ampliavit^x et gloriosae construxit, quam sui^y nominis Constantinopolim appellare^z iussit. Sedem Romani imperii et tocius capud^z Orientis esse voluit. *Crux domini reperitur^a*. Apud Nicheam^b synodus propter Arrium congregatur^c, catholica^d fides exponitur, Arrius palam reprehensus et convictus est, anno^e post Alexandrum DCXXXVI^f, die mensis secundum Grecos desique^g XVIII, quod est X Kal. clarum Iuliarum^h, consulatu Paulini et Iuliani viris clarissimisⁱ. *Sed latent causae cur vindicem gladium et punctionem^j destinata^k in impios, Constantinus^l Augustum^m in proprios aegit. Nam Cruspumⁿ, filium suum^o, et Licinium filium sororis suae interfecit. Gothos in Sarmatarum^o regionem^p delevit. Cumque^q bellum /f29r in Persas moliretur, egrotavit, rem publica^r [filiis]^s traditam^t, obiit.*

^uContancius cum Constantiano et Constante^v fratribus annis XXIII, menses V, dies XIII. *Persecutionem^w a paganis poenitus^x abolita, sed ad^y suis Christianis aecclesia nova percutitur bella^z. Arrius Constancium et Constantinum in sua heresim introduxit.*

SOURCES

1–12) Bede, 1403–1421. 3) pro/B: cypro; basilica/B: basilicam. 5) et/B : ex. 6) basilica/B: basilicam. 7) laures/B: lauros. 9) civitatem/B: civitate. 10) civitatem/B: civitate. 11) urbem/B: urbe. 13–15) cf. Bede, 1421–1422. 15–18) cf. Bede, 1399–1402 ; cf. Orosius, VII, 28.25. 18–22) Orosius, VII, 28.26, 29, 31. 19) punctionem/O: punctionem. 19) aegit/O: egit affectus. 20) Cruspum/O: Crispum. 21) regionem/O: regione. 23–24) Bede, 1426–1427. 23) Constantiano/B: Constantino. 24–25) possibly by the composer.

MARGINALIA

15) primus synodus apud Niceam.

a) Baptista S, B, Baptistae Mu. b) Constantiana S. c) Appollonis Mu. d) aerees B. e) cypro S, B, Bede, scipro Mu. f) basilicam B, Mu. g) ex rogatu S, Mu. h) corrected, b added above, bapstisterium S, B, Mu. i) Tyburtiana Mu. j) duos S. k) ..urus S, lauros Mu. l) sargofago B. m) purporeo S, B, Mu. n) civitate Mu. o) basilica Mu. p) civitate S, Mu. q) Iohanne Baptiste S, Mu, baptistae B. r) basilica B, Mu. s) urbe S, B, Mu. t) Bitti...S, Bitiniae B, Bythyniae Mu. u) Tracia S, Mu, Thracia B. v) Byzantium S, Bizantium B, Byzantium Mu. w) amplicavit B. x) suo B. y) corrected, re added above. z) caput B, Mu.

a) reperitur Mu. b) corrected, h added above, Nichaeam B. c) anno post Alexandrum DCXXXVI die mensis secundum Grecos die XVIII quod est kalendarum Iuliarum consulati Paulini et Iuliani VVCC Mu. d) Catolica S, Chatholica B. e) anno – clarissimis not Mu. f) vDCXXXVI S. g) ?,dies II S, desii B, die Mu. h) Iuliarum ?B, kalendarum Iuliarum Mu. i) VVCC S, B, Mu. j) punctionem S, punctionem B, Mu. k) distinata Mu. l) Constantinos B. m) abbr. accus. Augym, Augustus B, Mu. n) Crispum S, B, Mu. o) added above. p) regione B, Mu. q) Cumque – persas not Mu, instead : apud urbe romam post beatum silvestrum qui XXII annis sedem apostolicam tenuitmarcus suscepit episcopatum qui biennio exacto iulium reliquit heredem constantinus imperator cum in persas bellum Mu. r) corrected, u added above, publicam S. s) ink stain, filii S, B. t) tradita S. u) Secundum EBreos iiiiiCCCXIII, Secundum LXX v DLVIII S, B, vDLVIII Mu. v) Constantinus cum constantino et Constante S, Mu, Constantius cum Constantino et constante B. w) persecucione S. x) corrected, e added above, penitus S, Mu; paenitus B. y) a S, B, Mu. z) bella percutitur S, B, Mu.

Ex hoc loco impietas Arriana Constancia^a regis fulta est carceribus afflictione^b modis diversis. Primum Athanasium^c episcopum Alexandrinae persecutus est. Constantinus, dum Constanti fratri bello infectatur incauta petulantia non longe ab Aquilega^d, apud^e Alsam⁸⁸ fluvium, a militibus interficitur. Constans utriusque Germanos et Occidentem satis industriae gubernabat. Vario evento apud Francos a Constantiae pugnatur. Tandem a Constante perdomati pacem cum eis fecit.

Iacobus^f Nisibinus episcopus agnoscitur^g, ad cuius preces sepe urbs discrimine liberata est. Sequitur terremotus orribilis, qui plurimas Orientis urbes solostravit. Magnencius apud Agustiduno^h arripuit ymperium, quod continuo per Galliam, Affricamⁱ Italiamque perrexit^j. Constans aut^k longe ab Spania^l castro, cui Helena⁸⁹ nomen est, Magnenti scelere interficitur. In Illiricum Vetaranionem^m ymperatorem creaveruntⁿ, hominem simplicem, iocundum, litteras nescientem, sed cum primas litteras imperator senex invitus meditaretur, a Constantio^o iussus, stolam purpuram^p palatiumque amisit. Nepotianus, Constantini sororis filius, Romae invasit imperium, sed a Magnentiani^q ducibus oppressus est. Sequitur bellum illud orribilem^r inter Constancium que^s, ex quo Magnentius^t victus aufugit et apud Lugdunum se interfecit. Decencius frater eius apud Senonas⁹⁰ laqueum vitam finivit. Gallus Cesar sollicitus^u in Constantio patrueli cum in suspicionem haberetur, occiditur. Silvarius^{91v} in Galliam res novas molitus^w XXVIII^x die extinctus^y. Antrophe^z Morfitarum⁹² hereses^a oritur. Donatus artis^b gramatice scriptor ac preceptor Hieronimi Romae insignis habetur^c. Hylarius^d Pictavensis^e, Eusebius Vercellensis, Lucifer ac Dionisius Areletanae et Mediolanensis episcopi^f, Pangracius^g presbyter Romanus, Liberius papa^h, Paulinusⁱ Rodanius^j a Constantia^k per^l vera fidae^m trusi sunt. Maximinus Treverorum episcopus clarus habetur, a quo Athanasiusⁿ Alexandriae episcopus cum a Constantio que peretur^o ad poenam^p, honorifice susceptus est. Anthonius^{93q} monachus CV etatis^r anno in heremo moritur.

25

SOURCES

1–2) Jerome, 234, 26; 235, 1-4. 1) Constancia/J: Constantii. 2–4) Orosius, VII, 29.5. 3) Constanti/O: Constantem; infectatur/O: insectatur; Aquilega/O: Aquileia. 3–4) Constans – gubernat: source unknown. 5-6) Jerome, 235, 9-15. 7-8) Bede, 1428–1429. 8) Jerome, 235, 10-12. 8–10) Jerome, 237, 25-26; 238, 1-2. cf. Eutropius, X.9; cf. Orosius, VII, 29.8. 9) Agustiduno/O: Augustodunum. 9) perrexit/O: porrexit. 10–16) cf. Orosius, VII, 29.9-11. 14) orribilem/O: horribile. 16) laqueum/O: laqueo. 16–18) Jerome, 239, 7-11. 17) Silvarius/J: Silvanus. 18) XXVIII/J: XXVIII. 18–19) Isidore, 339-340. 19–22) Jerome, 239, 25-26; 240, 1-3. 21–23) Bede, 1433–1436. 23) que peretur/B: quereretur.

MARGINALIA

2) Atanasius. 13) Nepocianus Romam invasit. 18) Donatus clarus habetur. 19) Hylarius Eusebius. 23) Antonius monachus moritur. 24) Constantio Romam ingresso.

a) Constantii B. b) afflictione S. c) Athanassium B. d) Aquileia S, Mu. e) aput Mu.
f) Iacob S, B, Mu. g) agnoscitur S. h) Augusteduno B. i) Africam S, Mu. j) porrexit Mu.
k) haud Mu. l) Spaniae S, B, Mu. m) Veteranionem S, B. n) corrected S, a added above.
o) Constantino Mu. p) purporam B, Mu. q) Magniciani Mu. r) horribile S, orribile B, horribili Mu.
s) ...ciumque S, magnentiumque S, B, Mu. t) magnencius S. u) sollicitis S, Mu. v) Silvanus Mu.
w) molitur S, Mu. x) XXVIII S, Mu. y) est S, B, Mu. z)pho S, anthropo B.

a) heresis S, B, Mu. b) corrected, long i through e. c) eo tempore iulius cum Xvannis administrasset sacerdotium in pace quievit liberius in loco eius succedit hic exilio deputatur a constantio eo quod noluisset heresi arriana consentire fecitque ibi anni III Tunc constantius cum ursato et valente presbiteris et aliis qui ex fece arriana erant revocaverunt liberium in romam ingressus liberius urbem consentit constantio heretico non tamen rebaptizatus est liberius tunc persecutio magna fuit in roma ita ut catholici clerici in ecclesias vel balnea non haberent introitum liberio defunto felix in episcopato succedit qui declaravit constantium hereticum et rebaptizatum hic martyrio coronatur cui succedit damasus Mu (source: LP, 37,38).
d) Elerius S, Elarius Mu, Helerius B, h added above. e) Patavensis S, Pectavensis Mu. f) episcopus S. g) Pancratius B, Pangratius Mu. h) Liberius papa not Mu. i) Paulinis B. j) Rhodanus B. k) Constantio Mu. l) pro B, Mu. m) in exilium S, B, in exsilium Mu. n) corrected, t added above, Atanasius S. o) que reretur S, Mu, quaereretur B. p) penam S. q) Antoninus B. r) etates S.

Reliquiae^a apostoli Tymothei Constantinopolim invecte Constantio Romam ingresso ossa
 Andree apostoli et Lucae evangelistae^b Constantinopolitanis^c miro favore suscepta. Hylarius
 Pictavensis^d episcopus, qui pulsus^e in Frigia exulaverat^f, cum apud Constantinopolim librum
 per se^g Constantio porrexisset, ad Gallias^h rediitⁱ /f29v *Constancius Iulianum patrualem suum*
 5 *Gallim^j fratrem^k, quem^l ipse occiderat, Caesarem^m in Galliasⁿ fecit, qui Galliam ad integrum*
mirae restituit. His^o elatis^p fastigium usurpavit Augusti Italiam Illiricumque^q prevadit^r, cum
adversus Persas decertaret novissimae intemperantia^s militum^t notum^u adorire pugnam^v
paene patrata victoria victus amisit, qui post ad paenam^w provincialium pro favore militum
 10 *sedit^x. Consciis^y partibus preliis^z dimisit in sibe^a obsessa^b capta militum LXXVII milia contra*
Iulianum, quem Caesarem^c apud Gallias reliquerat dignitatem sibi Augusti spontem^d
presumentis armis ire obviam parat, in opido^e Ciliciae Mopsocrenis^f moritur. Ut qui
aecclesiam civilem^g bello delaceraverat, ipse bellis civilibus etiam per propinco^h excitatis
molestissimae vitae diem terminavit.

ⁱ*Iulianus^j anno ab urbae condita millesimo^k CXVI, regnum^l potitus annis II menses*
 15 *VIII^j, his primo^m vel ut arguensⁿ perpera^o gesta Constanti episcopus iubet de exiliis relaxari.*
Hic ex clerico imperator et paganus effectus est et adversum^p Christianos^q tota nocendi arte
consurgit. Pagani apud Sabasten^r Palestinae urbem sepulcrum^s Iohannis bapstiae^t invadunt,
 ossa dispergunt, eadem rursus collectam^u et cremata latius dispergunt. Sed Dei providencia
 adfuere quidam ex Iherosolimis^v monachi, qui mixti collegentibus^w queque ipsi poterant
 20 ablata^x ad patrem suum Philippum^y pertulere^z. Ille confestim haec, supra se enim ducebat,
 tantum thesaurum propriis servare vigiliis, ad pontificem maximum, tunc Athanasium, per
 Iulianum^a diaconum^b suum mitit^c. Quae ille suscepta paucis arbitris sub cauto^d sacrarii^e
 pariete inclusa profetico spiritum^f pro futuram^g generationi postere^h conservavitⁱ. Cuius
 presagium sub Theodosio principe per Tyophilum^j eiusdem urbis episcopum completur, qui
 25 destructo Seraphis⁹⁴ sepulcro sancti Iohannis ibidem consecravit aecclesiam.

SOURCES

1-4) Bede, 1437-1442. 3) Pictavensis/B: Pictviensis. 4) per/B: pro. 4-6) Orosius, VII, 29.15-
 16. cf. Eutropius, X.14. 5) Gallim/O: Galli. 6) elatis/O: elatus. 6) prevadit/O: pervadens.
 6-9) Orosius, VII, 29.6. 9-10) Fred. II, 42. 9) dimisit in sibe/Fr: Nisebes. 10-13) Rufinus,
 X.26; cf. Jerome, 242, 8-9. 14-15) Orosius, VII, 30.1; Rufinus X.27. 11) II/J: I. 16-17)
 Isidore, 344. 17-25) Bede, 1446-1458. 23) spiritum/B: spiritu.

MARGINALIA

1) Reliquie Timothei ossa Andree apostoli et Luce evangelista Constantinopolim condite. 13)
 Constantius mala morte extra fide pepitisi. 16) persecutio XI. 18) ossa Iohannis bapstia inventa.
 25) Iulianus Iudeos contra Christianos armavit.

a) corrected S, second i added above. b) a S, B. c) Constantinopolitanus S, Constantinopolintanis B.
 d) Helarius Pectavenensis S, Helarius Pectavensis B, Mu. e) pulius ?, pulsus ab arrianis S, B, Mu. f)
 exulaveraverat S, B. g) pro se B, Mu. h) Galleas S, B. i) redigit S, B, Mu. j) Galli S, B,
 Mu. k) fratre B. l) que B. m) Cesare B. n) corrected, i added above, Galleas B. o)
 hic Mu. p) elatus S, B, Mu. q) Iliricum S, Hiliricumque B. r) Contancius S, Constantius B, Mu.
 s) inteperantia B. t) militu B. u) nootu S, noctu B. v) pugna B. w) poenam B. x)
 sesedit S, sededit B, Mu, Bede. y) Constancius S, Constantius B, Mu. z) proeliis B, proaeliis Mu.
 a) nisibe S, B. b) opsessa S, B. c) Caesare B. d) sponte S, B. e) oppido S, B, Mu.
 f) cranis B. g) civile S, B, Mu. h) propinquos S, B, Mu. i) Secundum EBreos iiiiiCCCXVI,
 Secundum LXX v DLX S, B, Mu. j) Iulianus – VIII not Mu, instead: Iulianus annis II mensibus VIII
 anno ab urbe condita iCXVI regnum potitus. k) i S, B. l) regnu B. m) prium Mu. n)
 corrected, u added above, arguens S, argens B. o) perperam S, B. p) adversus Mu. q)
 corrected, s added above. r) Sebasten S. s) sepulchrum B. t) bapstia Mu. u) collecta B,
 Mu. v) Hierusolimis S. w) colligentibus Mu. x) oblata S, B, Mu. y) corrected, li added
 above, Philippum S. z) pertuleret ?S.
 a) word deleted. b) diacunu B. c) mittit S, B, Mu. d) cavato B, Mu. e) corrected
 ra added above S. f) abbr. spum S, B, Mu. g) futura S, B, Mu. h) postire S. i) corrected
 B, con added above. j) Theophilum Mu.

Igitur Iulianus etiam Iudeos contra Christianos armavit. Primumque vocans eos requisivit, cur^a eis precipiente lege sacrificare nequaquam immolationibus uterentur. Cumque respondissent uno tantum modo loco sibi offerendi sacrificium fuisse permissum, repente iussit destructum templum resuscitare. Igitur ex omnibus locis atque provinciis conveniunt Iudei locum templi olim ignem^b consumpto^c adgredi caeperunt^d. Peccunias^e ad hedificium alacriter offerebant. Ministravitque plurimum etiam imperator, non largitatis gratiam,^f sed veritati repugnans. Misitque pariter presidem, imperium^g exsecutorem^h dignissimumⁱ preceptorum. Aiunt enim, quem ad repurgium faciendum argenteas amas et cophinos^j et scaphos habuerint. Cumque foderi^k caepissent^l statuto, quidem diem^m hoc multitudo plurima faciebat. /f30r Noctae vero denuo spontanea terra de valle crescebat.ⁿ Solitis^o itaque prioribus etiam fundamenti^p reliquiis^q nova humum^r properabant^s cumque gypsi et calcis multa modiorum milia congregassent. Cyrillus^{95t} Iherosolimorum^u episcopus, apertis fundamentis nichilque omnino deerat, qui in die^v postera nova iacerent fundamenta. Cum tamen episcopus diligenti consideratione habita vel ex his, que in Danielis prophetiae^w De Temporibus legerat, vel que in evangelii dominus predixerat, persisteret^x nullo genere fieri posse, ut ibi a Iudeis lapis super lapidem poneretur. Referat in expectatione^y. Vis ventorum repente^z respirans et tempestates atque procelle^a subito^b factae quicquid congregatum fuerat disperserunt et ecce nocte, quae ad incipiendum opus iam sola restabat, terremotus ingens oboritur^c. Non solum fundamentorum saxa longe lateque iactantur, verum^d etiam tocius paenae loci^e aedificia conplanantur. Porticus quoque publice, in quibus Iudeorum multitudo, que operi videbantur insistere, comanebat^f, ad solum deductae omnesque Iudeos, qui reperti sunt, obprefere^g. Cum vere neque^h hoc terrenturⁱ indicio ignis ex fundamentis, qui sub fodiebantur aegrediens plurimos concremavit, aliorum membra dissolvit. Lucem^j vero orta cum se mala crederent effugisse, ad requirendos qui oppressi fuerant, reliqua multitudo concurrat. Adies erat^k quedam in^l inferioribus templi dimersa habens aditum inter duos^m porticosⁿ, qui fuerant conplanati^o, in qua ferramenta aliaque^p operi necessaria servabantur, ex qua subito globus quidem ignis emicuit et per medium platae^q percurrens adustis et examinatis, qui aderant Iudeis ultro cytroque ferebatur. Hoc iterum sepius et frequentissimae per totam illam die^r repetens, pertanacis^s populi temeritatem flammis ultricibus cohercebat, cum interim pavorem^t ingenti et trepidationae omnes qui aderant deterriti solum verum Deum Christum confiteri cogeant^u inviti. Et ne haec sine^v causa^w fieri crederentur, in sequenti nocte in caelis^x signum splens crucis salutaris apparuit.

SOURCES

1–4) *Historia Trip.*, 6, 43. 4–5) *Rufinus*, X.38. 5) ignem/R: igne. 5–12) *Historia Trip.*, 6, 43. 12–22) *Rufinus*, X, 39 (cf. *Isidore*, 345). 14) que/R: qui. 14) Referat/R: res erat. 18) videbantur/R: videbatur. 21) obprefere/ R: oppressere. 22–24) *Historia Trip.*, 6, 43. 24–33) *Rufinus*, X, 38–40. 24) lucem/R: luce. 25) Adies/R: Aedes. 28) platae/R: plateae. 28) examinatis/R: exanimatis 29) pertanacis/R: pertenacis. 30) pavorem/R: pavore. 31) Et erne/R: Et ne haec casu.

MARGINALIA

4) Iulianus Iudeos templum rehedificare (*corrected*, h *added*) precepit. 17) dominus signa et miracula hostendit (*corrected*, h *added above*).

a) quur *Mu.* b) igne *S, B, igni Mu.* c) consumpti *S, B, Mu.* d) coeperunt *B, Mu.* e) pecunias *S, B, Mu.* f) gratia *B.* g) impiorum *S, Mu.* h) secutore *B.* i) dignissimu *B.* j) cofinos *S, Mu.* k) fodere *S; iam S, B, Mu.* l) coepissent *B, Mu.* m) die *S, B, Mu.* n) crescebant *Mu.* o) solutis *B, Mu.* p) fundamentis *Mu.* q) reliquis *S, B.* r) ..nia *S, omnia B, Mu.* s) preparabant *S, Mu, properabant B.* t) Cyrillis *B.* u) Hierusolimorum *S.* v) de *Mu.* w) prophetia *B, Mu.* x) persisterit *Mu.* y) expotatione *B.* z) re pecte *B.*
a) procellae *B.* b) subito *B.* c) aboritur *Mu.* d) veru *B.* e) *corrected B, o written over first i.* f) cummaneb...*S, commanebat Mu.* g) oppressere *S, Mu, obpressere B.* h) vero neque *B, vero nec Mu.* i) tererentur *S, tererentur B, Mu.* j) luce *S, Mu, lucae B.* k) ... edeserat *S, aedeserat B, Mu.* l) *not S.* m) duas *B.* n) porticas *B.* o) conplanatae *B.* p) alique *B.* q) plateae *B, Mu.* r) diem *S, B, Mu.* s) tenacis *S, B, Mu.* t) pavore *S, B, Mu.* u) cogeantur *S, B, Mu.* v) *not B, Mu.* w) casu *Mu.* x) caelum *Mu.*

Sed et Iudeorum vestes crucis signaculo sunt impletae non tamen splendencium, sed nigro colore signate. Ita evidens apparuit, ut etiam qui diluere pro suae^a infidelitatae voluisset, nullo^b genere^c valeret abolire^d. Sic deteriti^e Iudei atque gentibus^f locum simul et coepta inaniter reliquerunt^g. Quod audiens Iulianus, tamquam pharao^h indurato corde, non timuit sed amphiteatrum Iherosolimisⁱ extrui iussit, in quo revertens^j a Partorum^k bello, sanctos bestiis obiceret^l. Sed dolo cuiusdam transfuge in deserta perductus, ibique vim sitis et ardorem solis lovoremque^m herenarumⁿ confectus videt perire exercitum. Dum per vasta deserti incautus^o evagaret, a suis conto ictu iteriit^p. /f30v.

^qJovianus mensibus VIII^r (alibi anno I). Iste Christianus^s fuit^t nam, cum^u in procinctum^v esset et^w exercitus^x Iuliani adprehensus ad suscipienda^y imperii insignia, proclamavit dicens: « non se posse imperare eis quia esset Christianus. » Tunc omnes responderunt: « et nos Christiani sumus ». Nec priusquam hanc voce^z audiret adquiescere voluit ad imperium. Denique statim adfuit ei divina clemencia contraque omnem spem, cum clausi undique hostibus tenerentur nec evadendi facultas ulla suppeteret^a, subito emissos^b a barbaris oratores adesse vident pacemque deposcere^c. Exercitu^d quoque inaedia consumpto, cybus^e ceteraque necessaria in mercemoniis polliceri omnique^f humanitati nostrorum temeritatae emendare. Iovianus Nisibi opidum^f et partem superioris Mesopotamiae Persis concessit. Foedus^g cum eis pepigit per XXVIII annis^h pacem compositamⁱ per Galatiam ad Illiricum tendens.

Synodus^j Antiochiae a Meletio⁹⁶ et suis facta, in qua homousion^{97k} ANOMOGO^l quae^m reiecto mediumque inter haec homo eousionⁿ Macedonianum docma^o vindicaverunt. Iovianus lapsu Constancii prodecessoris admonitus^p honorificis et officiosissimis litteris Athanasium^q requiret, ab ipso formam fidei^r aecclesiarum disponendarum suscepit modum. Sed eius pia^s lataque^t principia mors inmatura corrupit nam, cum cubiculo quodam novo cubaret calore prunarum et nitorem^u parietum nuper calce inlitos agravitus^v, obiit.

SOURCES

1-4) Rufinus, X.40; cf. Historia Trip., 6, 43. 3) gentibus/R: gentiles. 4) Hist Trip., 6, 43. 5-8) cf. Orosius, VII, 30.5-6. 5) Partorum/O: Parthis. 6) vim/O: vi. 7) ardorem/O: ardore; lovoremque/O: laboreque. 8) evageret/O: evagatur. 9) Bede, 1459. 9-17) Rufinus, XI.1. 9) cf. Isidore, 346. 11-13) cf. Isidore, 347. 10) procinctum/R; procinctu. 12) voce/R: vocem. 15) exercitu/R: exercitum. 16) humanitati/R: humanitate. 17) temeritatae/R: temeritatem. 17-19) Orosius, VII, 31.1, cf. VII, 31.2. 19) XXVIII – compositam: Rufinus, XI.1; per – tandem: does not belong here, it forms part of line 24-26, see also Eutropius, X.17. 20-24) Bede, 1460-1466. 21) mediumque/B: medium. 24-25) cf. Orosius, VII, 31.3. 25) nitorem/O: nidore; inlitos/O: inlitorum.

MARGINALIA

4) Iudei ceperunt inaniter re..... 8) Iulianus..... 20) secundus synodus. 22) Athanasium (corrected, h added above).

a) sua Mu. b) nollo Mu. c) generi Mu. d) aboliri Mu. e) deterriti S, B, Mu. f) gentilis S, gentiles B, Mu. g) over querunt a cross, and added underneath the folio after a simular cross, in smaller script but probably by the same hand, the words *postea nunc ibi sarraceni quadratum domum sub rectis tabulis ani magnas...bus super quamdam ruinamreliquias vili opere hostenditur (construentes ?) oracione.....reliquerat.....hominum capere videtur paice illic cisternae in usum aquarum.....intempli.....saida piscina ge...ignis laca...apparere. Quorum ait heb...plerumique impletus.. imbribusest dum color...aquis.* h) corrected S, h added above. i) ampheteatrum Hierusolimis S. j) corrected S, first e added above. k) Apartarum S. l) obicerit S, B. m) laboreque S, B, Mu. n) herenarum S, B, Mu. o) incaucius S, incautius B, Mu. p) framed from left and below by a fat stroke as extension of the i, interit S, B, Mu. q) Secundum EBreos iiii CCCXVII, Secundum LXX v DLXI S, B, Mu. r) octo S. s) Christianos S. t) added above. u) not Mu. v) procinctu S, B, Mu. w) not B, S. x) exercitur Mu. y) suscipiendum B. z) vocem B, Mu. a) subpeteret B. b) s added above. c) deposcere S, B. d) exercito Mu. e) cibos B. f) omniaque B. f) oppidum S, B, Mu. g) fedus S. h) annus S. i) composita S, B. j) Sydonis Mu. k) homo usio S, B, omo usio Mu. l) in Greek letters, ANOMOIO S, B, Mu. m) que B. n) eousion Mu. o) dogma S, B, Mu. p) ammonitus Mu. q) Athasium B. r) et B, Mu. s) writing error S. t) lactaque S, B. u) nitore B, Mu. v) adgravatos S, adgravatus B, Mu.

^aValentinianus et Valens annis XIII. Valentinianus tribunus apud Nicheam ^b militibus imperator creatus est, mansitque in ^c eo annis XI. Sub Iuliano ^d iussus fuerat aut ^e Christianitatem relinqueret ^f aut tribuniciae potestatis. Factum ^g est ut, qui ^h pro nomine Christi amisit tribunatum, acceperit ⁱ imperium. Qui fratrem suum Valentem consortem fecit imperii. 5 Terremotus in toto mundo factus adeo ut in turbatus ^j pelagus refuso mari, plurimae insularum urbes rupte ^k sunt. Valentinianus sibi occiduas partes delegit, fratri autem Valente orientales reliquit ^l. Valens ab Eodoxio ⁹⁸ episcopo rebaptizatus et Arrianus effectus est, occulto ^m pro fratre anno III imperii Valentiniani. Gracianus filius eius ⁿ factus est imperator apud Ambianis ⁹⁹. Tunc apud Trabatas ¹⁰⁰ lana mixta pluvia defluxit. Valentinianus Saxones in occiani litoribus mira virtutae obpressit ^o. Apollinaris ^{101p} Laodicensis episcopus multimodan ^q sanctae ^r religionis ^s scripta componit ^t, qui postea a fide devians heresim ^u sui nominis instituit. Damasus Romae episcopus ^v basilicam iuxta theatrum sancto Laurentio et aliam ^w in catacumbas, ubi iacuerunt corpora sancta apostolorum Petri et Pauli. In quo loco platoniam ^x /f31r ipsam, ubi iacuerunt corpora sancta, versibus adornavit. Constantinopoli apostolorum martyrium ^y dedicatur. Post Auxencii sera mortem, Mediolani Ambrosio ^z episcopo constituto ^a, omnes ad fidem rectam Italia ^b convertitur. Hilarius ^c Pictavis episcopus ^d moritur.

Burgundiones tempore Tyberii aegressi ^e sunt de insola ^f maris cuius vocabulum ^g est ^h Scathanavia, quae ⁱ vocabulo regionis Scathorii ^j nuncupata est. Cum mulieribus et prolis LXXX fere milia ad Renum fluvium pervenerunt. Ibiq;e, iussione Tyberii ^k detenti, burgos 20 ultra Renum per multorum annorum spacii ^l custodire coacti sunt, unde et Burgundiones nuncupati sunt. Qui tempore Valentiniani aegressi ^m de ipsis burgis ⁿ Galliis petierunt atque per legatis invitati a Romanis vel Galliis ^o, qui Lugdunensium provincia et Gallia Cisalpina manebant, ut tributa publici potuissent renuere ^p. Ibiq;e cum uxoribus et liberis iussi ^q sunt consedissee atque presumpta possessione ^r Christiani effecti ut fratres cum nostris vivunt ^s. 25 Valentinianus ^t anno XI imperii sui moritur. Gracianus occidentis imperium tenuit, Valente patruo in oriente constituto. Valentinianum fratrem suum parvulum ^u socium fecit imperii ^v. Valens hereticus ^w episcopos coegit ^x in exilium et presbyteros ac diaconos ^y usque ad ^z tormenta deduxit et ignibus tradidit. Valens lege data, ut monachi militarent, nolentes fustibus iussit interfici, ex qua persecutione multa acmina ^a monachorum martyrio sunt coronati ^b.

30

SOURCES

1–6) cf. Orosius, VII, 32, 1-5. 5) in/O: ita. 6) Rufinus, XI.3. 6–10) Orosius, VII, 32.6, 8, 10.
 9) Trabatas/O: Atrebatas; pluvia/O: pluviae. 10–14) Bede, 1468–1474. 10) multimodan/B: multimoda. 14–16) Bede, 1479–1482. 17–24) Fred. II, 46. 23) publici/Fr: rei publice; iussi/Fr: visi. 25–26) Orosius, VII, 32.15. 26–28) Rufinus, XI.2. 28–29) Bede, 1485–1486.
 29) ex qua – coronati: source unknown.

MARGINALIA

5) audi mira res. 8) res inaudita. 12) Damasus papa. 15) Ambrosi... 17) Ylarius obiit.
 25) Burgundiones Christiani effecti. 28) monachi ad milicia coguntur.

a: Secundum EBreos iiiiiCCCXXXII, Secundum LXX v DLXXV S, B, Mu. b) a – Iuliano not Mu, instead: militibus imperator creatus est mansitque in eo annis XI hic sub iuliano augusto Mu. c) corrected B, n added above. d) a S, ags B. e) ut B. f) relinquerit S, B, Mu. g) factumque S, B. h) added above S. i) acciperit B. j) turbatos Mu. k) rubrute S, B, Mu. l) reliquit S, B, Mu. m) occulte S, B, Mu. n) apud ambianes Mu. o) oppressit S, B, Mu. p) apolinales Mu. q) nostre S, Mu, nostrae B. r) not S, B. s) relegionis S. t) cumponit S. u) heresim S, B, Mu. v) fe.. S, fecit B, Mu. w) alicam Mu. x) platomam B. y) exc. abbreviated, martyrium S, martyrum B. z) corrected from ambrisio, o written over first i.
 a) constuto S. b) Italiam S. c) Helarius S, B, Mu. d) episcopus Pectavis S, Mu, episcopus Pictavis B. e) augustus egressi S, B. f) insula B. g) vocabulo S. h) added S. i) ex S, B. j) Scatoarii S, Scathoarii B. k) ac for augustus ? S, augustus B. l) spacia S, spatia B. m) Augustus egressi S, B. n) purgis S. o) Gallis S, B. p) rennuere S, B. q) iusi or visi S. r) corrected S, os added above. s) corrected B, u added above. t) Valentianianus Mu. u) parvolum S, B. v) imperium B. w) hereticos S. x) egit B, Mu. y) diaconus S. z) not S.

a) corrected by little stroke above ac, agmina S, B, Mu. b) second time sunt S.

- Gens Cunorum diu inaccessis^a seclusa montibus repentina rabiae^b percita exarsit in Gothos eosque sparsim conturbatos ab antiquis sedibus expulit. Gothii^c trans^d Danubio^e fugientes a Valente^f *sunt suscepti, qui post modum propter intolerabilem^g avariciam Maximi duces^h famaeⁱ rebellandum coacti sunt. Victoque Valentis exercitum^j per Trachiam sese miscentes simul omnia cedibus, incendiis rapinisque fuerunt^k. Valens egressus de Anthiochia^l sera paenitentia sacerdotos^m de exiliisⁿ revocare iussit. In Trachia bellum cum Gothis gessit, ubi sagittis sauciatus versus in fugam, in cuiusdam casa deportatus, ab hostibus insecutus, subiecto igni consumptus est.*
- ^oGracianus cum fratres Valentiniano annis VI post mortem Valentis quamvis ante regnasset. Anno ab urbae condita mil CXXXII Gracianus Theodosium, natione Ispanum^p, apud Sirmium¹⁰² purpuram^q induit, Orientis et Trachiae prefecit imperium^r ad recuperandum^s rem publicam sibi ac fratri occiduas partes reservavit. Alamanorum^t XXX mil circiter apud Argentariam¹⁰³, opidum^u Galliarum, ab exercitu Graciani caesa sunt. Itaque Theodosius maximas illas Scithicas^v gentes, hoc est Alanos, Unos et Gothos magnis multisque proeliis^w vincit, urbem Constantinopolim victor intravit. Anno secundo regni sui Augustus appellatur /f31v anno III Atanarico, regem Gothorum, in faedus^x recepit, qui XV die, a quo a Theodosio fuerat susceptus^y, Constantinopoli obiit. Gothi, aspicient^z virtutem benignitateque^a Theodosii, Romano sese imperio dederunt. Priscillianus¹⁰⁴ heresis agnoscitur^b. Martinus^c Turonis^d episcopus vitae meritis et patratis miraculis virtutum habetur insignis^e. Arriani concordiam Theodosii non ferentes post XL annis^f aecclesias, quas vi tenere, reliquerunt. Synodus CL patrum congregatur urbae Augusta adversus Macedonium sub Damaso Romae episcopo. Theodosius Archadium filium suum consortem facit imperii^g. A secundo Graciani anno ipso Sexies et Theodosio consulibus Theophilus paschalem computum^h scribit, *id est ab anno incarnationisⁱ Christi CCCLXXX, iuxta ciclum Victorii anno CCCLIII, quem^j fuit Pascha pridie^k Idus Aprilis^l, Luna XXI.*

SOURCES

1–5) Bede, 1487–1493. 1) Cunorum/B: Hunorum. 2) trans/B: transito. 3) **sunt – intolerabilem: not Bede.** 3) duces/B: ducis. 4) exercitum/B: exercitu. 5) fuerunt/B: fuderunt. 5–8) cf. Orosius, VII, 33.12-15. 9–12) cf. Orosius, VII, 34.1-2. 12–13) cf. Orosius, VII.33.8. 13–14) Bede, 1496–1498. 15) urbem – intravit: not Bede. 15–17) cf. Fred. II, 50. 17) suscepus/Fr: receptus. 17–18) Orosius, VII, 34.7. 17) aspicient/O: aspicient; benignitateque/O: benignitatemque. 18) Priscillianus – agnoscitur: cf. Isidore, 354. 18–19) Fred. II, 50; cf. Isidore, 355. 19–23) Bede, 1499–1505. 23–25) possibly a computation by the composer.

MARGINALIA

2) hortus Gothorum. 5) Valens paenitentia **duc.** 15) Teodosius urbem Constantinopolim victor intravit. 19) Martinus insignis habetur. 20) Sinodus II. 22) Damaso papa. 23) Teophilus computum paschalem scripsit.

a) in hac cesis B. b) rapie S. c) Goti S, Gothi B. d) transito S, B, Bede. e) corrected. f) ... rum deposicione vel sine ulla foederis paccione S, sine armorum deposicione vel sine ulla foederis pactione B. g) intollerabilem S, B. h) ducis S, B. i) ad S, B. j) ..ercitu S, B. k) fuderunt S, B, Bede. l) Antiochi...S. m) the abbreviation used, also in S and B is the same as for sanctos, which would not make sense here. n) exilia B. o) Secundum Ebreos iiiiCCCXXXVIII S, B; Secundum LXXvDL ...S, vDLXXXI B. p) corrected i added above, Spanum S, B. q) purporam S. r) imperio S, B. s) recuperandam S, B. t) corrected an added above, Alamannorum S, B. u) oppidum S, B. v) corrected B, h added above. w) preliis S, B. x) foedus B. y) susceptos S. z) corrected?, aspientes S, B.

a) benignitatemque S, B. b) agnoscitur S. c) secundo martino (corrected a added above . Pointing at it is a indexfinger of a hand sticking out of a sleeve, one of the rare decorations in S). d) Martynus Toronis S. e) corrected, s added above. f) anus S. g) imperium B. h) compotum S, B. i) incarnationes S. j) in quando S. k) II S, pridie B. l) aprilis as in P, corrected, i added above.

Maximus, vir quidem strenuus^a et probus atque Augustu dignus, in quod^b contra sacramenti fidem^c per tyrannidem emerisset, in Britanniam^d invitus propemodum ab exercitum^e imperator creatus in Galliam transiit ibique Gracianum Augustum *subito perterritum per Andragracium^f ducem*, Lugduno dolis circumventum suorum magis prodicionae, quam in^g hostium peremit, fratremque eius, Valentinianum, ab Italia expulit. Qui tamen iustissimam cum matre sua Iustina paenam luit^h exilii, quae et ipsum Arriana polluit heresi et eminentissimam catholice fidei archem Ambrosium perfida obsidione vexavit, nec prius quam prolatis beatorum Gervasi et Protasii martyrumⁱ deum^j revelante reliquiis incorruptis nefanda coepta deseruit.

^kTheodosius, qui Gratiano vivente VI iam^l in^m Orientem regebat, post eius mortem regnavitⁿ annis XI. Ipse^o Valentinianus, quem ab Italia expulsus benigne susceperat. Maximum tyrannum tercio ab Aquileia lapide interficiunt. Quiquem Britanniam^p omni poenae armata^q iuventutae copiisque militaribus spoliaverat^r, que tyrannidis eius vestigia secutae in Gallias numquam ultra domum redire^s videntes transmarinae gentes sevissimae, Scothorum^t a circio, Pictorum ab aquilonae, distitutam milite ac defensorem^u insulam, adveniunt et vastatam direptamque^v eam multos per annos^w obpremunt. *Per idem tempus cum apud^x Thesalonicam sedicionae exorta quidam ex militaribus vir impetu fuisset populi furentis extinctus, repentini nuncii atrocitate Theodosius succensus ad ludus Cercensis invitari populo^y eique ex inprovisio^z circumfundi milites atque obruncari passim quisquis^a occurrisset iubet et vindictam dare non criminis sed furori^b. Ob hoc^c cum /f32r a sacerdotibus Italiae argueretur, agnovit delictum culpamque cum lacrimis professus, publicam paenitentiam^d in conspectu totius aecclesiae exigit et in hoc si^e tempus adscriptum^f absque regali fastigio pacienter implevit. quibus omnibus illudque mirabiliter adiecit legem sancxit^g in posterum ut sententiae principium^h super anim adversionem. Prolate in dieⁱ tricensimum^j ab executoribus^k deferentur^l, quo locus misericordiae vel si restulisset paenitentia^m non periret.*

SOURCES

1–8) Bede, 1506–1516. 2) exercitum/B: exercitu. 3–4) subito perterritum: Orosius, VII, 34.10; per Andragracium ducem: Historie Trip., 9, 23. 8) deum/B: deo. 9–15) Bede, 1517–1526. 9) VI/B: VI annis. 10) ipse/B: ipse et. 11) quiquem/B: qui quoniam. 14) defensorem/B: defensore. 15–25) Rufinus, XI.18.

MARGINALIA

7) Ambrosius.

a) strinuus S, B. b) ni quod or si quod, corrected S, nisi quod added above, in quid B. c) corrected S. d) Britanniam S, B. e) exercitu S, B. f) Andragracium S. g) vi? VI ?S, III ?B. h) referring with a cross to a sentence added and almost illegible underneath folio 120r ..ips...Arriana polluit... S. i) martyr S, B. j) deo S, B. k) Secundum Hebreos iiiiCCCXLVIII, Secundum LXX vDXCI S, B. l) annis S, B. m) iam B. n) regnat S, B. o) et B. p) Britanniam S, B. q) armato B. r) spolia added above re, venerat B. s) rediere S, B. t) Scottorum B. u) defensore B. v) vastatamque direptam B. w) pannos, per annos B. x) apud S. y) populum S, B. z) inproviso B.

a) quisque S. b) corrected, long i through e, furori S, B. c) corrected, h added above. d) paenitentiam B. e) sibi S, B. f) corrected B, s added above. g) sancxit S, B. h) principium S, B. i) diem S, B. j) tricesim...S, tricensimum B. k) exsecutoribus S, B. l) differentur B. m) penitencie S, paenitentiae B.

Valentinianus itaque, quem Theodosius in Italiam restituerat, in Gallias adeptus imperio quem frater suus Gracianus tenuerat. Dum rem publicam iuste ageret dolo Arbogastis¹⁰⁵, comitis^a sui, apud Viennam strangulatus^b interiit, quo mortuo, Arbogastis Eugenium^c tyrannum ymperatorem creavit. Eugenius itaque^d Theodosio captus et interfectus est. Arbogastes sua se manu perculit. Victoriam divinam^e felicitatae confectam de solo Deo humiliter sperante. Johannes anachorita¹⁰⁶ claruit. Iheronimus sacre interpres storiæ^f, Bethlehem in^g toto mundo clarus habetur, qui librum, quem de Inlustribus Aecclesiae Viris scribit, usque ad^h XIII tocius imperii Theodosii annum perducit.

ⁱArchadius filius Theodosii cum fratre Honorio annis XIII. Corpora sanctorum Abacuch¹⁰⁷ et Michae prophetarum divina revelatione produntur. Innocencius Romae episcopus dedicavit basilicam^j Gervasi^k et Protasii martyrum^l beatissimorum ex devocione testamenti cuius^m inlustris faeminae Vestinae. Pelagius¹⁰⁸ Britoⁿ Dei gratiam inpugnatur.

^oHonorius cum Theodosio minore, fratri^p sui filio, annis XV. A Theodosio, patre Archadii et Honori^q, singulis potissimis infantum curam^r et disciplina utriusque palacii commissa^s est, hoc est Rufino Archadii in Oriente, Stiliconis Honorii in Occidentis^t, quid utique^u aegerint, exitus docuit, cum Rufinus^v sibi, Stilico filio suo^w adfectant^x regale fastigium, barbaras gentes ille inmisit, hic fovet. Radagaussus^{109y}, inmanissimus paganus rex Gothorum, cum CC milia subito invadit Italiam^z. Tandem^a potenciam^b Radagausus a suis^c interficitur. Interea comis Stilico ex Guandalis^d perfide^e gentis^f et avaricie^g deditus^h parvi pendens, quod imperatoremⁱ imperabat, Eucherium filium suum in imperio substituere nitebatur. Quamobrem Alaricum cum Gothis occulto foedere fovens, publice autem ad terendam^j publicam reservavit. Sed et Alanos, Suevos, Wandalos, Burgundiones, ultro in arma sollicitans eas interim ripas Reni quater, pulsare Gallias^k voluit. Sperans miser, sub ac^l necessitate extorquere imperium genere^m possit in filium. Itaque ubi imperatoreⁿ Honori^o haec patefacta sunt, cum toto^p exercitu occisus est Stilico et Eucherius, qui ad conciliandum sibi favore paganorum restitutionem^q templorum, /f32v eversionem^r aecclessiarum inbutorum^s se regni primordia minabatur. Et satellites tantarum monicionum^t puniti sunt.

SOURCES

1–6) cf. Orosius, VII, 36.10–11, 19–20. 6–7) cf. Isidore, 363, 358. 6–13) Bede, 1527–1540.
 6) storie/B: historiae librum. 10) Abacuch/B: Ambacum. 13) fratri/B: fratris. **13–27) cf. Orosius, VII, 37.1, 4; VII, 38.1–5.** 14) potissimis/O: potentissimis; curam/O: cura. 16) utique/O: uterque; Stiliconis/O: Stiliconi; adfectant/O: affectans. 19) Guandalis/O: Vandalorum. 20) imperatorem/O: sub imperatore. 22) publicam/O: rem publicam. 24) genere/O: genero. 27) inbutorum/O: inbuturum; monicionum/O: molitionum.

MARGINALIA

6) Ieronimus clarus habetur. 10) Innocencius papa.

a) comiti S, B. b) *corrected, r added above*, extrangulatus S, B. c) Eugenius S. d) a S, B.
 e) divina S, B. f) historie S, historiae B. g) *not* S, B. h) *not* S. i) Secundum hebreos
 iiiicclxii, Secundum LXX vDCiiii B. j) basilicam S, B. k) Gerbasi S. l) maryris S.
 m) cuiusdam B. n) Britto S, B. o) Secundum EBREOS iiiicclxxvii S, B; Secundum LXX
 vDCxvii...S, vDCxviii B. p) fratris S. q) honorii S, B. r) cura S, B. s) comissa S.
 t) Occiduis S, Occenduis B. u) uterque S, B. v) Rufinos S. w) *added above*, S. x)
 adfectans S, adfectan B. y) Radagausus S, B. z) Italia S, B.
 a) tam dei B. b) potencia S, potentia B. c) nostris S, B. d) vandalis B. e) perfidi
 S, B. f) *something unreadable above* i. g) avarie S. h) avari editus S, avari editur B. i)
 imperatore B. j) tenerendam S; rem S, B. k) Galleas S, B. l) hanc S, B. m) genero S, B.
 n) imperatori S. o) Honorio S, B. p) totu S, commoto B. q) restitutione S, restitutione B.
 r) eversione B. s) inbuturum S, B. t) munitionem B.

Choroscus^{110a}, rex Wandalorum, cum Suevis et Alanis egressis^b de sedibus suis Gallias appetens, consilium^c matris nequissimum utens, dum ei dixisset: « Si novam rem volueris facere et nomen acquirere^d, quod alii aedificaverunt, cuncta destrue^e et populum quod^f superas^g totum interfice. Nam nec aedificium meliorem a precessoribus facere potes, neque plus magnam rem per quam nomen tuum eleves. » Qui Renum apud Modogontiam^h pontemⁱ ingeniose transiens, primum ipsam civitatem et populum^j vastavit, deinde cunctas quasque civitates Germaniae vallans, Metis^k pervenit, ubi murus^l civitatis divino nutu ruens, capta est civitas a Wandalis^m. Treverici vero in arenam illius civitatis, quam munierant liberati sunt. Post haec cunctas civitates Galliarumⁿ Croscus^o cum Wandalis, Suevis et Alanis pervagans, alias obsidione delevit, aliasque ingeniose rumpens vastavit. Cumque Arelato obsideret^p, Croscus^q a Mario quodam militae captus et vinculis constrictus est. Qui ductus ad^r paenam^s per universas civitates, quas vastaverat, impiam^t vitam dignam mortem finivit. Cui^u Trasemundus succedit^v in regnum. Alani^w adversus Wandalos arma comovent^x, uterque consencientes singulare certamen ad proeliandum^y duo^z miserunt. Wandalorum^a missus ab Alano^b superatur. Victusque Transemundus^c et Wandali, secundum placitum Gallias amitens^d, Spanias appetivit^e. Ibique^f mortuo Transemundo Gundericos^g successit^h.

Anno XV Honorii, Alani, Wandali et Suevi Spanias ingressi III Idus Octobres Honorio et Theodosio, Archadii filio, consulibus. Eodem anno, id est post Archadium anno II, Alaricus, rexⁱ Gothorum, Romam invadit^j partemque eius cremavit incendio, VIII Kalendas Februarias^k, anno condicionis eius millesimo^l LXIII. Dato itaque precepto, ut si quis in basilicas apostolorum confugissent, securos esse sinerent et preda^m iniantes a sanguinae se temperarent, unus Gothorum sacra Deo virginem aetataeⁿ provecta^o aurum argentumque exposceret^p, illa fidei^q constancia esse apud se plurimum, dixit ac protulit, dicens: « haec Petri apostoli sacra ministeria sunt. Presumae si audes de facto tu videris ». Barbarus turbatus Alarico retulit, qui continuo reportare universa vasa ad basilicam apostoli imperavit, cum magno expectaculo disposita per singulos vasa super caput elevata, exercitos^r undique ad defensionem gladii, pia pompa munitur, hymnum Deo Romanis barbarisque^s concinentibus. In excidio urbis salutis tuba omnes in abditis latentes invitat^t. Concurrunt^u undique ad vasa Petri, vasa Christi. Sexto¹¹¹ die, velut Orosius dicit tercio, quam ingressus fuerat depredata urbae, sponte egressus est.

SOURCES

1–16) **Fred. II, 60, 1-23.** 4) potes/Fr: non potes. 10) obsidione/Fr: Subsidiione. 12) impiam-mortem/Fr: impia vita, digna morte. 13) succedit/Fr: Successit; Alani/Fr: Alamanni. 14) duo/Fr: duos. 15) Alano/Fr: Alamannos. 16) Gundericos/Fr: Hunericus. **17–18) cf. Isidore, 373a. 19–20) Bede, 1541–1543.** 20) Februarias/B: Sept.; millesimo/B: millesimo centavo. **20–2, p.79) Orosius, VII, 39.1, 3-6, 8-10, 15; 40.2.** **29-30) cf. Bede, 1543-1545.** 20) quis/O: qui. 22) sacra/O: sacram; provecta/O: provectam. 25) reportare/O: reportari. 27) exercitos/O: exertis.

MARGINALIA

1) Consilium inutilis. 17) Romam captam.

a) Chrocus S, Chrosclus B. b) corrected, first s added above. c) consilio S, B. d) adquerere S, B. e) distrue B. f) quem S, B. g) supas B. h) Magonciam S, Mogontiam B. i) corrected B, n added above. j) populo B. k) corrected, e added above. l) muros S, B. m) corrected, second v of w added above. n) Gallearum S, B. o) Crochus S. p) obsederit S, B. q) Crochus S. r) corrected, d added above. s) poenam B. t) impia vita digna morte S, impia vita morte B. u) con S. v) corrected, s added, successit S, B. w) Alamanni S, B. x) commovent S, B. y) preliandum S. z) duos S, B.

a) Wandolorum. b) Alamanno S, B. c) Trasemundus B. d) amittens S, B. e) appetivit S. f) Ibique – huius loco p. 79, l. 17 not B. g) Gundericus S. h) corrected, d? added above. i) added above S. j) invasit S. k) Septembris S. l) milesimo centesimo S. m) predam S. n) etatem S. o) profecta S. p) et S. q) fideli S. r) corrected s added ?. s) que S. t) invitant S. u) concurrunt S.

Tunc Placida, Archadii et Honorii soror, ab Athaulfo, Alarico^a propinco^b, capta atque in uxore adsumpta est. /f33r Lucianus¹¹² presbyter, cui revelavit Dominus^c VII Honorii principis anno locum sepulcri et reliquiarum beati martyris Stephani et Gamalielis ac Nicodemi, qui in evangelio et in Actis Apostolorum leguntur, scripsit ipsam^d revelationem Greco sermonem^e ad omnium ecclesiarum personam. Quam revelationem Avitus¹¹³ presbyter, homo Spanus genere, in Latinum vertit eloquium et adiecta epistula sua per Orosium presbyterum Occidentalibus dedit. Qui etiam Orosius ad loca sancta perveniens, quo eum Augustinus ad Ieronimum pro discendam^f animae ratione^g miserat, reliquias beati Stephani accepit et patriam reversus primus intulit Occidenti. Britania^h Scothorum Pictorumque infestatione non ferentes Romam mituntⁱ et suis subiectioni promissa contra hostem auxilia flagitant. Quibus statim missa legio magna^j barbarorum multitudinem sternit, ceteros^k Britaniae^l finibus pellit ac domum reveram^m precepit sociis ob arcendos hostes murum trans insulam inter duo maria statuere, qui absque artifice magistraⁿ magis cispite quam lapide factus^o nil operantibus profuit. Nam mox ut discessere Romani, adventus navibus prior hostis^p quasi maturam sagitem^q obvia quequae sibi cedit, calcatur, devorat. Iterum petenti auxilia Romani advolant et caesum hostem^r trans maria fugant convinctisque sibi Britanis^s murum non terram,^t ut ante pulvereum, sed saxo solidum inter civitates, quae ibidem ob metum hostium fuerant factae, a mari usque a^u marae collocant. Sed et litores^v meridiano maris, quia et inde hostis^w timebatur, turrets per intervalla ad prospectum maris statuunt. Sic valedicunt sociis tamquam ultra non reversuri. ^xBonifacius Romae episcopus fecit oratorium in cimiterio sancte Felicitatis et ornavit sepulcrum eius et sancti Silvani. Ieronimus presbyter obiit XII Honori^y anno, pridie^z Kalendas Octobres^a, aetatis suae XCI.

Franci vero, quorum originem beatus Iheronimus meminit, qualiter a Troia usque ad^b Renum pervenissent cum rege suo Francione. Quo mortuo, duces ex se constituerunt, nec procul a Reno civitate^c ad instar Troie haedificare conati sunt, quod^d Sicambriam¹¹⁴ appellaverunt. Ceptum^e quidem, sed imperfectum^f opus remansit. Ibi que manserunt annis multis usque ad Valentinianum imperatorem. Quae^g regnante, gens Alanorum^h atrocissima rebellavit. Imperator Valentinianus, comotoⁱ magno exercito Romanorum, direxit aciem contra eos et superavit eos. Illi autem caesi, super fluvio Danubium^j fugerunt et intraverunt in Meotidis^{115k} paludes^l.

SOURCES

1) Alarico/O: Alarici. 2–22) Bede, 1545–1575. 2) Dominus/B: Deus. 3) martyris/B: protomartyris. 9) Britania/B: Brittani; infestatione/B: infestationem. 10) suis/B: sui. 12) reveram/B: reversura. 13) magistra/B: magistro. 16) convinctisque/B: coniunctisque. 18) a marae/B: ad mare; et litores/B: in litore. 21) pridie/B: II. 23–30) Fred. III, 2 (*interwoven with LHF, 1-2*).

MARGINALIA

2) Revelatione reliquie. 3) Stephani pro ... martyris. 7) Augustinus. 20) Bonifacius papa. 21) Iheronimus obiit. 23) hortus Francorum. 27) Imperator Valentinianus commoto magno exercito Romanorum.

a) Alarici S. b) propinquo S. c) deus S. d) *added above* S. e) sermonae S. f) discenda S. g) rationae S. h) Brittani S. i) mittunt S. j) magnam S. k) *corrected*, s *added above*. l) Britannie S. m) reversura S, Bede. n) magistro S. o) factos S. p) *corrected*, h *added above*. q) segitem S. r) *corrected*, h *added above*. s) Brittanis S. t) terra S. u) ad S. v) et in litore S. w) ostes S. x) apud Romam defuncto Innocentium suscepit sedem zozimos cui succedit Bonifacius qui *Mu*. y) honorii S. z) II S. a) Octobris S. b) *added above* S. c) civitatem S. d) quam S. e) coeptam S. f) imperfectum S. g) Quo S. h) Alamanorum S. i) commoto S. j) fl.... Danuvium S. k) Meotidis S. l) palludis S.

Tunc ait imperator: » si quis potuerit introire paludes istas et inde eicere gentem hanc Alanorum, concedam eis tributam^a annis^b X^c ». Tunc Franci^d fecerunt^e ex adverso per ignita^f latibula, ingressi in Meotides^g paludes, cum relicto exercito^h Romanorum, eiecerunt inde Alanos. Igitur transactis Xⁱ annis, misit imperator exactores una cum^j Primario duce^k ut reciperent^l praetermissa tributa de populo Franchorum. Illi quoque consilio accepto, dixerunt: « Imperator cum exercito^m Romanorum non potuit eicere Alanos de latibula paludarum. Nos autem, /f33v qui eos devicimus, cur solvimus tributo Romanisⁿ? Consurgamus autem contra Primarium hunc vel exactores istos et non demus tributa et erimus iugiter liberi ». Tunc insidiantes interfecerunt eos. Haec audiens imperator, ira comotus, exercitum movens contra Francos. Fuitque ibi strages magna de utrumque populum^o. Videntes Franci tantum exercitum sustinere non posse, fugerunt. Atque aegressi a Sicambriam, venerunt in extremis partibus Reni fluminis in Germaniarum opidis, illicque habitaverunt cum principibus suis Marcomire et Sunnone. Interea ante biennium Romae inruptionis excitates^p per Stiliconae gentes, Castinus¹¹⁶ domesticorum comis^q expeditionem^r accepit contra Francos, eosque protegit^s. Renum transeunt, Gallias invadunt, Pyrennum usque perveniunt. Hii^t per Gallias baccantibus, apud^u Britanias^v Gratianus, municeps eiusdem insule, tyrannus creatur et occiditur. Huius^w loco^x Constantinus, propter solam spem nominis, sine merito elegitur^y, in Gallias transiit^z.

Anno ab urbae condita millesimo CLXV^a, Honorius^b imperator videns tot oppositis tyrannis nichil adversus^c barbaros agi posse, ipsos prius tyrannos delere iubet. Constantio comiti^d haec belli summa^e comissa^f est, qui in Gallia cum exercitu profectus, Constantinum imperatorem apud Arelate^g clausit, coepit^h atque occidit. Constantem, filium eius, quaeⁱ ex monaco Caesarem fecerat, Geroncius¹¹⁷ comis suus apud Viennam interfecit atque in eius loco Maximum quendam substituit^j sed statim a militibus destitutus, exutus purpura^k atque deiectus^l. Iovinianus^m et post eum Sebastianus frater eius mox ut tyranni effecti, ceciderunt.

SOURCES

1–13) LHF, 2-3. 2) tributam/L: tributa donaría; fecerunt/L: fecerunt insidias; ignita/L: incognita. 7) devicimus/L: superavimus; tributo/L: tribute. 11) tantum/L: quod tantum. 13) **Interae – gentes: Orosius, VII, 40.3.** 14) excitates/O: excitatae. 14–16) **Fred. III, 8.** 15) protegit/Fr: preterit. 15-16) transeunt-perveniunt/Fr: transit, Gallias pervagatur usque ad Paerineos montis pervenit. *Krusch's note relates this part incorrectly to the Gregory text. However, it indeed does not belong here, but goes with the previous sentence taken from Orosius. The composer gives the verbs, as does Orosius, in plural form.* 16–25) **Orosius, VII, 40.4, 42.1, 3-6.** 20) delere/O: deleri. 25) Iovianus/O: Iovinus.

a) tributa S. b) corrected. c) decem S. d) corrected i added. e) insidias S. f) incognita S. g) Meotidis S. h) reliquo exercito S. i) decem S. j) unam cu S. k) added above S. l) receperint S. m) exercitu S. n) added before in outer margin S. o) populo S. p) excitas per stilicone S. q) n or m abbreviation?. r) ex petitionem, expetitionem S. s) proterit S. t) his S. u) aput S. v) Brittanias S. w) B continues here on folio 145r. x) corrected S, second o added above. y) eligitur S. z) transit S, B.

a) 1065 Mu. b) corrected, no added above. c) adversos B. d) comitae S. e) writing error. f) comissa B. g) Arelatem B. h) cepit S. i) quem S, B. j) substituit S, B. k) purpora S. l) est S. m) iovianus B.

5 *Attaulfus^a adnitem Alarico imperator factus, in mare captus est et a Constantio¹¹⁸ comite^b deductus, ad^c imperatore Honorio exhibitus truncata manu vitae relictus est. Interea Ereclanus^{119d} comis in Africa^e missus, elatus supercilio, aliquandiu Africana annona^f extra ordinem detenta^g, ipse tandem cum iii DCC naves Romam contendit, quem numerum nullus quemquam^h regum habuisse navium istorie referuntⁱ. Cumque litore^j egressus esset, occursum^k comitis Marini¹²⁰ territus in fuga^l versus, arrepta^m navi solus Cartaginem rediit. Ibique militariae maneⁿ continuo interfectus est. Post captam Romam et mortem Alarici, regnum Gothorum bifaria divisionae partitur, et qui in Italia consederunt, dictionae^o imperii Romano se tradunt. Reliqui Aquitania provincia, civitate Tolosam^p sedem regni sui elegunt, in*

10 *qua regnavit Athaulfus. Anno XVI Honorii imperatoris, Wandali Glatiam^q occupant et Suevi in extremitatae succedunt. Alani Lusitaniam et Cartaginensem^r provincias, Wandali, cognomento^s Silingi, Bethica^t sorciuntur.*

15 *Anno ab urbe condita iCLXVIII, Constantius comis Gothos a Narbona expulit et in Spania^u ire coegit. Intercluso omni comercio^v, Athaulfo regnante, qui Alarico successerat, qui, exortante Placidia^w /f34r uxore sua, sorore^x Honorii^y, pacem cum Romanis facere preoptabat^z. Qui ob hoc, dolo suorum, apud Barcionam^a occisus est. Cui^b successit Segericus, qui, cum ad pacem et hic pronus esset, a suis interfectus est. Huic Valea in loco succedit, ob hoc a Gothis electus, ut pacem infrangeret^c ad hoc ordinatus^d a Deo ut pacem*

20 *firmaret^e, territus iudicio Dei, ad^f hoc maximae, quod superiora^g anno Gothi cum classe instructa armis in Africa^h transire molirentur in XII milia passuum Gaditani¹²¹ freti dimersi sunt, pacem cum Honorio, datis obsidibus, pepigit. Placidamⁱ, Honorii sororem, honorifice habita, reddidit. Romana securitatae periculum suum obtulit^j, ut adversus gentes quae per Spanias consederant pugnaret et Romanis vinceret^k. Alani quoque Wandali, Suevi mandant*

25 *Honorio: » Tu, cum omnibus pacem habe, obsides accipe nos nobis confligimus^l «.*

SOURCES

1–10) cf. Orosius, VII, 42.7, 9-14. 1) Attaulfus/O: Attalo; a Constantio comite/O: ad Constantium comitem. 2) ad imperatore/O: imperatori. 5) esset/O: est. 6) occursum/O: occursum; arrepta/O: arrepta. **11–13) Fred. II, p.71, 11-12.** 11) Glatiam/Fr: Gallicia. 12) cognomento/Fr: coinomento. **14–25) cf. Orosius, VII, 43.1-2, 8-12.** 15) comercio/O: comateu. 19) infrangerit/O: infrugeret. 20) firmaret/O: confirmant; superiora/O: superiore. 23) habita/O: habitam.

MARGINALIA

5) Romam contendit. 8) Tolosa sublimatur in regno. 14) Narbona...(?).

a) Attalus S, B. b) ad Constancium comitem S, ad Constantium comitem B. c) ab B. d) Eracleanus S, Heracleanus B. e) Affrica B. f) anno nam S, B. g) det et ita *clumsily written and with a possible intent to correct*, detenta S, B. h) quequam B. i) ferunt S, fer B. j) littore S, littorae B. k) occursum S, B. l) fugam S, B. m) *corrected*, r *added above*, arrepta S, B. n) manum S, manu B. o) dictione S. p) Tolosa S, Tholosa B. q) Galliciam S, B. r) Cartaginensium S, B. s) *corrected* S, no *added above*. t) bethicas B. u) Hispania Mu. v) *corrected* S, er *added above*. w) Placida S. x) sorori S, B. y) *corrected*, h *added above*. z) preoptabat S.

a) Barcellonam B. b) quem S. c) infringerint S, infringerit B. d) n *written as a capital*. e) firmarent S. f) ob S, B. g) superiori S, B. h) Africam B. i) Placidiam S, B. j) optulit S, B. k) vincerit B. l) *abbr. sign for m or n*, tibi vincimus S, B.

Constancius comis Placidam^a duxit uxorem. Fredebadum regem Wandalorum, sine ullo certamine ingeniose captum, ad Honoriam^b destinat^c. Anno XXVII^d Honorii imperii, Wandali^e per Bethicam a Valea rege Gothorum plurimi sunt extincti, Alani adeo caesi a Gotis fortiter vallati, Addacer regem ipsorum pauci qui superfuerunt, obliti regni nomen, Gundorico^e, rege Wandalorum se patrocínio subiugaverunt. Valea rege Gothorum defuncto, Theuderic^f succedit in regnum.

Anno XXV Honorii, Valentinianus, Constancii et Placide filius, nascitur. Honorius apud Ravennam Constancium consortem^g regni facit^h. Constanciusⁱ imperator anno III imperii sui Ravenna moritur.

10 ^jTheodosius minor, Archadii filius, annis XXVII^k. Nectorius^{122l} heresi archis existit^m.
*Theodosius Valentiniano, filio Constantii et Placidemⁿ, amitae suae, Constantinopoli caesarem facit, quem contra Ihoannem^o tyranum mitat^p. Valentinianus caesar^q Augustus appellatur. Anno III^r Theodosii imperatoris, Gondiricus^s, rex Wandalorum^t, capta Spali¹²³, cum insidias aecclesiarum intenderet^u, mox Dei iudicio correptus interiit. Cui Gaisericus, 15
*Theodosii frater, succedit in regnum. Anno V Theodosii, Gaisericus rex Wandalorum, Alanorum cunctaque eorum familia marae traducta in Africa, credo divino nutu fera ducente, vadando transeunt^v, fertur marae ibi septe^w milia passuum latitudinem esset^x. Omnia ferro flama^y rapinis simul et Arriana impietate^z fedavit. Sed beatus Augustinus Ypponiensis episcopus et omnium doctior eximius aecclesiarum, ne civitatis^a suae ruinam videret, tercio 20
*obsidiones^b eius mense migravit ad dominum, V kalendas septembres^c, cum vixisset annis^d LXXVI in clericatum^e autem vel episcopatum annis^f XL complisset^g. Quo tempore Wandali capta^h Cartaginemⁱ Siliciam^j quoque deleverunt. Cuius captivitatis Paschasinus Lillibitanus¹²⁴ antestis^k in epistula, quam de Ratione Paschali /f34v papa^l Leoni scripsit, meminit^m.***

SOURCES

1–6) **Fred. II, p.71, 20-28.** 1) Fredebadum/Fr: Fredbalim. 4) obliti nomen/Fr: oblito nomine.
 5) Theuderic/Fr: Theudorus. 7–9) **Fred. II, p.72, 2-4.** 10) **Bede, 1576.** 10) **cf. Isidore, 378.**
 11–17) **Fred. II, p.72, 2, 10-16; cf. Isidore, 377.** 11) Placidem/Fr : Placidiae. 16) Alanorum/Fr: cum Vandales.
 17–23) **Bede, 1581–1590.** 19) doctior/B: doctor. 20) obsidiones/B: obsidione.
 21) clericatum/B: clericatu; episcopatum/B: episcopatu. 22) Cartaginem/B: Cartagine. 23) papa/B: papae.

MARGINALIA

18) Augustinus obiit.

a) Placidiam S, B. b) *corrected, riam added above*, Honorium S, B. c) *destinat B.* d) XXVIII B.
 e) *not Mu.* e) Gunderico S, B. f) Teodorus S, Theoderus B. g) *consorte B.* h) *corrected into faecit ?, fecit B.* i) Constantinus B. j) *Secundum Ebreos iiiCCCCIII, Secundum LXX vDCXLVI S, B.* k) XXVI S, B. l) Nestori.. S, Nestorius B. m) *exsistit S, B.* n) *placide S, B.* o) Iohanne S, B. p) *tyrannum mittit S, B.* q) *romam S, B.* r) IIII S, B. s) Gundericus S, B. t) *corrected, vv added above.* u) *intenderit S, B.* v) *transiunt B.* w) septem S. x) *esse B.* y) *corrected S flamma, ma added above, flamma B.* z) *impiaetate B.*
 a) *civitates S.* b) *obsidionis B.* c) *corrected, first e added above.* d) *annos B.* e) clericatu B. f) *ferin...or fermi ...S, annos ferme B.* g) *complisset B.* h) *captam S.* i) Cartagine S, B. j) *Siciliam S, B.* k) *antestes S.* l) *pape S, papae B.* m) *apud romam post bonifacium sedem sacerdotali suscepti celestinus Mu.*

Ad Scotos^a in Christum credentes ordinatus a^b papa Celestino Palladius primus episcopus mititur^c anno Theodosii VIII. Recedente a Britania^d Romano exercitu cognita Scoti^e et Picti reditas^f denegatione redeunt ipsi et totam ab aquilone^g insulam pro indigenis^h muro tenus capessunt. Nec mora caesis captis fugatis custodibus muriⁱ et ipso interrupto etiam intra illum crudelis predo grassatus^j. Mititur^k epistula lacrimis erumnisque refert^l ad Romanae potestatis virum Aetium ter consulem, XXIII Theodosii^m principis anno, petens auxilium, nec imperatⁿ. Interea famis dira hac famosissimam^o profugos infestat, qua coacti quidem^p hostibus dedere manus, alii de montibus, speluncis hac salitibus^q instrenue^r repugnabant hac strages hostibus dabant^s. Revertuntur Scoti^t domum post non multum tempus reversuri. Picti extrama^u insulae^v parte^w tunc^x primum et deinceps inhabitaturi detinent. Famem prefatam magnam^y frugum opulentiam^z, luxuria^a et negligencia, negligenciam^b lues accerrima^c et acrior mox hostium novorum, id est Anglorum, plaga secuta est. Quos illi unanimo consilio cum rege suo Vertigerno¹²⁵ quasi defensores patriae ad se invitandos elegerunt; sed exceptos mox inpugnatores et in^d expugnatores senserunt. Anno VII Theodosii, Agecius dux utriusque miliciae, id est tam Romanorum quam Gothorum, qui in Italia erant, patricius appellatur. Anno XIII Theodosii, Burgundiones, qui rebellabant^e, ab Aegetio^f duce^g sunt perdomiti^h, caesa ex eis XX milia et ex Gothiis, qui eis auxiliabant VIIIⁱ milia interfectis^j. Gens Chunorum^k pace rupta, ruerunt in Gallias^l. Quos cum Asecius^m patricius venientes conperissetⁿ, sanctum Anianum¹²⁶ Aurilianensem^o episcopum ad Theodorum^p, regem Gothorum, in ligationem dirigit, petens auxilium contra Cunos. Si prevalebat resistere, mediam partem Galliae Gothiis daret. Cumque Theodorus, huius petitionis annuens, auxilium^q, contra Gothos, qui Gallias conabant evadere^r. Si prevalebant Chuni haec contra Gothos defendere, medietatem Galliae ab Aegetio perciperentur^s. Adtila^t rex cum Chuni festinas^u a partibus Germaniae, Gallias^v ingreditur contra Gothos super Ligerem^w fluvio, nec procul ab Aurilianis^x, confligit certaminae. Caesa sunt Gothorum CC milia hominum et Theodorus^y rex Gothorum hoc prelio occubuit.

SOURCES

1–14) Bede, 1591–1610. 3) reditas/B: reditur. 5) grassatus/B: grassatu; refert/B: referte. 6) imperat/B: impetrat. 7) famosissimam/B: famosissima. 8) instrenue/B: strenue. 9) extrama parte/B: extremam partem. 10) magnam/B: magna. 14–25, p.84) cf. Fred. II, p.72, 18-23, p.73, 14-25, p.74, 1-24, p.75, 1, 6-7. 14) et in/Fr: atque. 16) XIII/Fr: 10. 17) auxiliabant/Fr: auxiliaverat. 19) ligationem/Fr: legacionem. 20) auxilium/Fr: auxiliam. 21) auxilium/Fr: auxilium fuit promissum. 22) evadere/Fr: invadere.

MARGINALIA

1) Celestinus papa. 19) Anianum episcopum.

a) Scottos S, B. b) ap. c) mittitur S, B. d) Britania S. e) corrected, h added above, Scotti S, B. f) reditus S, B. g) corrected, i added above. h) indegenis S. i) muro S. j) grassatur?, grassatur S, B. k) mittitur S, B. l) referta S, B. m) corrected, long i through o. n) impetrat S, B. o) famosissima S, B. p) quidam S, B. q) saltibus S, B. r) strinue S, strinuae B. s) corrected B, t added. t) Scotti S, B. u) extremam S, B. v) insulem S, insule B. w) partem S, B. x) tuum, tum S. y) magna B. z) opulencia opulentiam S, opulentia opulentiam B. a) luxoria S, B. b) neglgentia Negligentiam B. c) acerrima S. d) not S. e) romanis S, B. f) Aegyptio B. g) duci S, B. h) perdomati S, B. i) VIII B. j) interfecti sunt S, B. k) corrected, h added above. l) Galleas S, B. m) Egecius S, Aegetius B. n) comperisset B. o) Aurelianensis B. p) Theoderum S. q) promississet agetius ligatus (legatos B) mittens(ad B) attilanem regem cunorum (chunorum B) obvitem (obviam B) petens auxilium S. r) invadere S. s) perciperint S, B. t) Attila S, B. u) festinans S, B. v) Galleis S, B. w) ligere S, B. x) Aurelianis B. y) corrected, large s added above.

Caesa sunt Cunorum CL milia. Chuni^a repedantes, Trecas¹²⁷ sese in^b Mauriacense^c Campaniae residentes. Torsimodus, filius^d Theodori^e, qui ei successit in regnum, collectum Gothorum exercitum, patrem ulciscere^f desiderans, cum Adtilane^g Cunisque Mauriaco confligit certaminae. Ibiq[ue] tribus diebus uterque falange^h in invicem preliantesⁱ,
 5 innumerabilis multitudo gencium occubuit. Agecius^j, cum esset strenuissimus^k consilii, per noctem ad Atilane^l veniens^m, dixit ad eum: « obtabilem duxeram, ut tua virtutae regionem hanc a perfidis Gothis /f35r potuissem eripere, sed nullatenus fieri potest. Usque nunc cum minimis pugnatoribus preliasti. Hancⁿ noctae Theodericus, germanus Torsimodi, cum nimia multitudinem^o et fortissimis Gothorum advenit. Hanc non sustinebis atque utinam vel evadere
 10 possis ». Tunc Atila^p dedit Agetio^q X milia soldorum^r, ut per suum ingenium Pannoniam repedaret^s. Ipsa quoque^t noctae Agetius ad Torsimodum perrexit, dicens ei eidemque^u causam consimilem, quod cum vilis Cunorum pugnatoribus usque nunc pugnaverat. Nam maxima multi fortitudo^v et fortissimi pugnatores a Pannoniis ipsam noctem^w ad Adtilanem^x venissent et audisse fratrem suum Theodericum thesauris Gothorum occupasse regnumque velle
 15 arripere. Nisi festinus ad resistendum pergeret^y, periculum ad degradandum haberet. Acceptis itaque Egecius^z a Thorsimodo X milia soldos^a, ut suo ingenio a persecucione Chunorum liberati Gothi ad sedes proprias remearent et protinus^b habierunt. Agetius vero cum suis etiam Francis^c secum habens, post ergum Cunorum direxit, quo usque Thoringia a longe persecutus^d est precepitque suis, ut unusquisque noctae ubi manebant^e sparsim focus
 20 facerent, ut inmensam multitudinem simularent. Quievit hoc praelium Agecii consilio. Gallia ab adversariis liberatur. Postea, cum d^f Torsimodum regem haec facio^g prolata^h fuisset, requirentes Gothi promissionemⁱ Agecii implendam et ille rennueret^j, pro pacis iura urbiculum aureum^k, gemis^l ornatum^m, pensantemⁿ libras D, ab Egetio^o compositionis^p causa transmititur^q Torsimodo et haec iurgia^r quieverunt. Torsimodus rex Gothorum a Theoderico
 25 et Frederico fratribus interficitur, cui Theodericus successit in regnum.

SOURCES

1) trecas sese/Fr: trecassis. 2) Torsimosus/Fr: Thoresmodus. 6) Atilane/Fr: Attilanem. 8) preliasti/Fr: proelias. 11) ei eidemque/Fr: ei. 13) multi fortitudo/F: multitudo. 14) velle/Fr: vellit. 15) resistendum/Fr: resedendum. 17) habierunt/Fr: abigerunt. 18) ergum/Fr: tergum; quo/Fr: quos. 21) facio/Fr: factio.

a) corrected, h added above, Chunorum ...ni and in margin of the folio 123r an uncial S. b) sesin S, tre casses B. c) Mauricense S. d) filus B. e) corrected, do added above. f) ulcisci B. g) Attilane B. h) in the margin of folio 123r a stylish A or D S, phalange B. i) proeliantes B. j) Aegecius B. k) extre.... S, strinuissimus B. l) Attilanem S, B. m) corrected, s added above. n) hac B. o) multitudine S, B. p) Attila S, B. q) Egecio S. r) solidorum S, B. s) writing error. t) ipsaque S. u) idemque S, B. v) multitudo S, B. w) ipsa nocte S, B. x) corrected, d added above, Attilanem S, B. y) pergerit S, B. z) Agecius S, Agetius B. a) solidos S, corrected in sollidos, first l added above B. b) protenus S. c) Francos S, B. d) prosecutus S, B. e) manebat S, B. f) ad B. g) faccio S, factio B. h) perlata S, B. i) promissione B. j) rennuerit B. k) aurium S, B. l) gemmis S. m) hornatu B. n) pensante S. o) agecio S, B. p) conpositionis B. q) transmittitur S, B. r) gurgia S.

Franci multis temporibus cum ducibus suis, externas semper domitationes^a negantes, transegissent^b, comperimus^c, usque ad Marchomire et Sunnone et Genibaudum ducibus eorum, cum quibus temporibus Theodosii imperator^d, in Germania prorumpentes, pagos depopulantes etiam Coloniae metum incurserunt^e. Quod, cum Treveris^f perlatum fuisset, Nanninus¹²⁸ et Quintinus, magister militum, collectum exercitum, Francos de Germania eiecerunt. Apud Carbonariam¹²⁹ de Francis^g strages fiunt^h. Defunctoⁱ itaque Sunnonem in eodem prelio, accepto consilio in uno, primates eorum, ut unum haberent principem^j, petierunt consilium ipsi Marchomiro, ut regem unum haberent sicut et ceteras^k gentes. Ille dedit eis consilium, ut elegerent Faramundum, filium^l ipsius Marchomiri, et levaverunt^m eum regem super se, ex genere Priami crinitum. Tunc et legem habere caeperuntⁿ, quam consiliarii eorum priores, his nominibus Widogast^{130o}, Virogast^p, Arogast, Selegast^q, in villibus^r Germaniae Idster^s Inbothagin et Wideagin, tractaverunt.

Mortuo quippe Faramundo^t, Clodionem, filium eius crinitum, in regnum patris elegerunt. Venientesque sagaciter in finibus Thoringorum^u, in regione Germaniae, Clodio rex misit /f35v exploratores de Dispargo¹³¹ usque ad urbem^v Camaracum¹³². Cumque perlustrassent omnia, ipse cum multo exercito Renum transiit, multo populo Romanorum prostrato, fugavit. Carbonariam silvam ingressus, urbem obtinuit^w et exinde usque Camaracum urbem properavit, ibique, interfecto multo populo Romano, urbem capit, pauco tempore resedit et exinde usque in^x Sunnam¹³³ fluvium occupavit. Clodionem regem defuncto, regnavit autem annis^y XX, Moroveus^z in regno sublimatus est, filius eius, a quo reges Francorum, Merovingi^a vocantur.

SOURCES

1–6) **Fred. II, 6, p.46, 11-12; Fred. III, 3, p.93, 13-18.** 3) imperator/Fr: imperatoris. 4) incurserunt/Fr: incusserunt. 5) magister/Fr: magistri; collectum exercitum/Fr: collecto exercito. 6–21) **LHF, 4-5.** 6–7) in eodem prelio: *refers to a different battle.* 9) ut elegerent/L: et elegerunt. 11-12) Widogast-tractaverunt/L: tractaverunt -Wisowastus, Wisogastus, Arogastus, Salegastus in villabus, quae ultra Renum sunt, in Bothagm, Salechagm et Widechagm; cf. Isidore *Ethymologiae*, IX.2. 15) L: Disbargo castello. 16-17) multo populo Romanorum prostrato/L: multo Romanorum populo occidit atque fugavit. 17) urbem/L: urbem Turnacensem. 19) Clodionem/L: Chlodione. 20) Moroveus/L: Merovecho.

MARGINALIA

18) Multo populo Romano interfecto.

a) dominaciones S, B. b) transegisse S, B. c) cumperimus S. d) imperatoris B. e) incusse...S, incusserunt B. f) Treveros S, B. g) *corrected, s added.* h) fiet S, fietur B. i) *corrected.* j) principem – haberent *not* B. k) ceteres S, ceterae B. l) filius B. m) elevaverunt B. n) coeperunt B. o) Wicdogast S, B. p) Visogast S, B. q) Salegast S, Selegast B. r) villabus S, B. s) id sunt S, B. t) Faramundum S. u) toring.... habitabat itaque Glodio rex in dispargo castello in fin.... Thoringorum S, habitabat itaque Chlodio rex in dispargo castello in finibus Thoringorum B. v) urbe S. w) obtenuit B. x) *not* S. y) annos S. z) Meroveus S, B.

a) *corrected, v added above, Merohingi S, B.*

Xistus Rome episcopus^a fecit basilicam sanctae Mariae matris Domini^b, quae ab antiquis Liberi cognominabitur^c. Bledla¹³⁴ et Adtila^d fratres multarumque gentium reges Illiricum Traciamque depopulati sunt. *Mortuo Theodosio apud Constantinopolim, Marcianus a militibus^e ab exercitu, instigantem etiam Pulcheriam^f, sororem Theodosii, sublimatur in regno et ipsa Pulcheria regina efficitur. Eamque Valentinianus^g in coniugium adsumpsit.* Eudoxia, uxor Theodosii principis ab Iherosolimis^h remeavit, beati Stephani primi martyris reliquias, quae in baselicaⁱ sancti Laurentii posite venerantur, secum deferens.

^jMartianus et Valentinianus annis VII, *Calcedonensis synodus^k agitur. Annis^l II Martiani, Chuni in Italia inruunt eamque depredant. Aliquantis civitatibus inruptis^m, divinitusⁿ parte famae, parte morbo quandam plagis caelestibus finiuntur, iussu Martiani ab Egessio^o duce ceduntur ac in sedibus suis coacti revertuntur. Et mox Adtila^p rex moritur. Gens Anglorum sive Saxonum Britanniam^q tribus longis navibus^r advenitur^t, quibus dum inter^s prosperatum domi fama referret, mititur^u exercitus fortior, qui iunctus prioribus primo hostes quos petebatur abegit^u. Deinde in socios arma vertens totam prope insulam ab orientali eius plaga usque ad occidentalem ignem^v vel ense^w subigit conficta occasione, quod pro se militantibus Britones^x minus sufficienter^y stipendia^z darent.*

Iohannes^a Bapista^b capud^c suum duobus monachis orientalibus, qui ab^d oratione^e venerunt Iherosolimam^f, iuxta Herodis quondam regis habitaculum revelat, quod deinceps^g Emissam¹³⁵ Finiciem^h urbem prelatumⁱ et digno honore sepultum^j est. Heresis Pelagiana^{136k} Britaniorum^l turbat fidem, qui a Gallicanis episcopis auxilium querentes, Germanum Alciodorinsis^{137m} aecclesiae episcopum et Lupum Trecassenum¹³⁸ⁿ aequae apostolicae gratiae antestitem^o fidei defensores accipiunt. Confirmant antestites fidem verbo veritatis simul et miraculorum signis. Sed et bellum Saxonum Pictorumque adversus Britanos^p eo tempore iunctis viribus susceptum divina virtutem^q retundunt^r, cum Germani^s ipse dux belli factus, non tubae clangore sed^t clamorae alleluiae tocius exer /f36r citus voce ad sydera levato, hostes in fugam vertit immunis^u. Qui deinceps^v ad Ravennam^w perveniens et suma^x revera^y a Valentiniano et Placida susceptus migravit ad Christum.

SOURCES

1–3) Bede, 1611-1612, 1616-1617. 3–5) Fred. II, p.73, 8-11. 4) militibus/Fr: militantibus; instigantem/Fr: instante. 5–7) Bede, 1613–1615. 8) Bede, 1618. 8) Calcedonensis synodus agitur: cf. Isidore, 381. 8–11) Fred. II, p.75, 3-8. 10) quandam/Fr: quadam. 10-11) Egessio duce/Fr: Aiecio duci. 11–27) Bede, 1619–1641. 12) advenitur/B: advehitur. 12) inter/B: iter. 14) abegit/B: abigit. 15) ignem vel ense/B: igni vel ense. 17) ab oratione/B: ob oratione. 19) prelatum/B: perlatum; sepultum/B: cultum. 24) Germani/B: Germanus. 26) immunis/B: inmanes; revera/B: reverentia.

MARGINALIA

1) Xistus papa. 8) Synodus III. 17) Revelacio capud Ioannes bapista.

a) qui celestino successerat *Mu.* b) iuxta macellum libiae *Mu.* c) cognominabatur *B, S*; huius temporibus Valentinianus Augustus ornavit basilicas beati Petri et Pauli ex auro argentoque plurimum et in constantiana fecit fastigium argenteum quod a barbaris sublatum fuerat et in alias quam plures basilicas multa dona optulit Valentinianus Augustus *Mu.* d) *corrected*, d *added above*, Attila *S, B.* e) et *S, B.* f) *corrected S*, h *added above*. g) a *S*, ags *B*, *abbreviated for* Augustus. h) Hierusolimis *S.* i) basilica *S, B.* j) Secundum Ebreos *iiiiCCCCX*, Secundum *LXX vDCLII S, B.* k) synodos *S*, sydonus *B.* l) anno *S, B.* m) Leo papa qui post Xystum susceperat sedem sacerdotii ambulavit ad regem Chunorum Attilam et liberavit totam Italiam Chuni *Mu.* n) Egescio *S*, Egetio *B.* o) Attila *S, B.* p) Britanniam *S, B.* q) navis *S.* r) adveitur *S*, advehitur *Mu.* s) iter *S, B.* t) mittitur *S, B.* u) abigit *S, B.* v) igne *S, B.* w) ense *S, B.* x) Brittones *S, B.* y) sufficienter *S, B.* z) stupendia.
a) iohans *B.* b) Bapista *S, B.* c) caput *S, B.* d) ob *B.* e) oracionem *S*, orationem *B.* f) Hierusolimam *S.* g) deinceps *S.* h) Fenicie *B*, finitiae *B.* i) perlatum *B.* j) cultum *S, B, Bede.* k) Palagiana *B.* l) Britanno...*S*, Brittanorum *B.* m) Altiodorensis *B.* n) Trecasenum *S*, Trecassem *B.* o) antistitem *S.* p) Brittones *S, B.* q) virtute *S, B.* r) *end letter t drawn into outer margin B.* s)...manus *S, B.* t) clangores et, sed *S, B.* u) in manis *S*, in manes *B, Mu, Bede.* v) deinceps *S, B.* w) Romam *B.* x) summa *S, B.* y) reverentia *S*, reverentia *B*; a *deleted*;

Corpus honorifico agminae comitantibus virtutum operibus Altiodorum^{139a} defertur^b. Anno III Martiani^c, Agetius dux et patricius, magno^d Occidentalis rei publice et rei^e condam^f Adtile^g terror, fraudolenter^h a Valentinianoⁱ manu propria occiditur^j, cum que^k Sperium^{140l} cecidit regnum neque actenus valuit revelari^m. IIIⁿ Martiani per duobus barbaris, Agedii familiaribus Valentinianus^o occiditur. In ipso anno Avitus Gallus ab exercito Gallicano primo Tolosa, de hinc apud Arelato^p Augustus^q appellatur. Romanorum^r Martinianus^s et Avitus concordēs principatus^t Romano utuntur imperio^u. Theodericus rex Gothorum amicicias cum Avito iniiit atque ex consensu Aviti curam belli contra Suevis caepit^v.

Apud^w Francos, mortuo Mereveum^x, successit in regnum filius eius, Childericus. Treverorum civitas, facione^y uni ex senatoribus, nomine Lucio, a Francis capta est et incensa. Cum Avitus imperator esset luxuriae^z deditus, vi obprimens^a uxorem Lucii, in crastino surgens de strato, Avitus dixit ad Lucium: « pulcras terras habes, nam frigido^b labas ». Haec indignato Lucio, suae factionae direpta est civitas et incensa a Francis. His diebus caeperunt^c Franci Agrippinam^{141d} civitatem supra Renum. Vocaverunt eam Coloniam. Populo multo interfecto, Aegedius^{142e} quoque ex inde per fugam lapsus evasit.

Eo tempore mortuus^f est Egidius^g tyrannis^h. Syagrius¹⁴³, filius eius, successit in regnum. Avitus III anno, quo a Gotis et Gallis factus fuerat imperator, Gothorum promissa distitusⁱ et auxilia, apud Placentiam¹⁴⁴ urbem episcopus ordinatus^j et postea ad basilicam sancti Iuliani fugiens, vitam amisit anno VII regni sui.

SOURCES

1–4) Bede, 1641–1645. 1-2) Anno III Martiano: cf. Fred. II, p.75, 8-9. 2) magno Occidentalis rei publice/B: magna Occidentalis rei publicae salus. 3) que/B: quo; Sperium/B: Hesperium. 4–6) Fred. II, p.75, 9-10. 6–8) Fred. II, p.75, 13. 6) Romanorum forms part of Fredegar's chronology. 7) concordēs principatus/Fr: concordis principatu. 8) Fred. II, p.75, 20, 23-24. 9–13) Fred. III, p. 94, 17-23. 11) vi/Fr: vim. 13) indignato/Fr: indignante. 13–15) LHF, 8, 16–19) Fred. II, p.76, 6-7; Fred. III, p.95, 11-12. 16) tyrannis/Fr: Romanorum rex. 17) quo/Fr: quam. 18) distitus/Fr: carit imperium.

MARGINALIA

7) Romano utuntur imperio. 9) (a mixture of a cross and a diagonal S with a long cauda upwards to the right).

a) Alciolorum S. b) apud francos mortuo meroveum – ab ipso facta sunt in romanis see annex 1 to the text, page..... Mu. c) regni Martiani imperatoris regina moritur pulcheria Ag. Mu. d) magna S, B. e) regi S, B. f) quondam S. g) corrected long i through e, Attile S, B. h) fraudolenter S, B. i) ag for augustus?B. j) post quem mox maximinianus ex consulibus rome augustus appellatur qui cum imperator factus relicta valentiniani sibi duxit uxore maximinianus quarto regni sui mense urbe romae tumulto militari occiditur Mu. k) quo S. l) Hesperium S, B. m) corrected S, va added above. n) anno S, B. o) a for Augustus S, ag for Augustus B. p) r written as capital. q) corrected B, first u added. r) Gaisericus rex Wandalorum sollicitatus relicta Valentiniani priusquam avitus Augustus fieri Romam ingreditur ditatus opibus Romanorum Cartaginem rediit relicta Valentiniani et filias duas et aegedii filium gaudentium secum ducens post quod bellum beatus Leo papa ministeria romane ecclesiae renovavit Mu. s) Marcianus S, Martianus B. t) principatu S, B. u) imperio – iniiit not B. v) coepit B. w) Apud Childericus not Mu; in galleis Mu. x) Meroveum S. y) factione B, faccione S. z) luxoriae B. a) oppremens S. b) corrected S, i through first o and do added above. c) coeperunt B. d) Agrippinam S, B. e) corrected B, first e added above. f) mortuos S. g) Aegedius in regnum not Mu; Egedius S, Aegedius B. h) second n written as a capital, tyrannus S, B. i) distitutus S, B. j) ordinatur S, B.

^aLeo^b annis XVII^c (*alibi*^d XVI). *Aegyptus et Alexandria errore Dioscori^e languens heresis^f Achefalorum^{145g} oritur. In Italia Maiorannus^h Augustusⁱ appellatus^j. Legati a Maioriano Augusto^k et Theodorico^l regem^m, pacem inter se initamⁿ, ad Suevos et Wandalos diriguntur^o. Eo tempore Britones^p de Betoricas^{146q} a Gotis expulsi sunt.*

5 *Childericus rex Francorum, comoto^r exercito, usque^s Aurilianis civitatem^t perrexit, terras illas vastans. Athovacrius^u, rex Saxorum^v, cum hoste navale Andegavis¹⁴⁷ civitatis venit. Magna tunc cede populo vallavit. Athovagrius itaque de Andegavis vel aliis civitatibus obsides^w accepit. Redeunte Athovagrius^x, Childericus rex cum exercitu Francorum /f36v ibidem advenit, interfecto Paulo comite, qui in ipsa civitate preerat, ipsam urbem caepit^y.*

10 *Eo tempore mortuus est Childericus, rex Francorum. Regnavitque annis XXIII. Regnavitque Clodoveus, filius eius^z, pro eo^a.*

15 *In Italia post Maiorianum Severus Augustus appellatur, post quem regnavit Antimius. Theudericus^b rex Gothorum^c interficitur^d anno V imperii Leonis, mense Iunio. In Gallia^e ex coruscatione^f ville exuste, greges ovium concrematae, carnes^g concise, pluviae miste^h de caelo cadent.*

20 *Anno II Antimiⁱ, in^j medio Tolose civitatis, sanguis erupit de terra et tota die fluxit, significans, Gothorum dominatione sublata, Francorum^k adveniente. Apud Tolosam^l regnavit^m Eoricus super Gotos post Theudericumⁿ annos XX. Anno XIII regni sui, basilicam Sancti Iuliani Brivatae, columnis ornatam, mirifice construxit.*

SOURCES

1) Bede, 1646. 1) Isidore, 383: XVI; Isidore II: XVII. 1–2) cf. Isidore, 384–385. 2–4) Fred. II, p.76, 9–22. 2) Maiorannus/Fr: Maiorannus. 3) regem/Fr: regi. 4) Fred. III, 12, p.97, 29. 5–9) LHF, 8. 6) Athovacrius rex Saxorum/L: Adovacrius dux Saxonum. 7–8) Athovagrius – accepit: *only in the LHF B-version*. 9) ibidem/L: illic. 10–11) LHF, 9. 12–15) Fred. II, p.77, 1, 3–4; p.81, 34. 13) Gallia/Fr: Gallicia. 14) greges/Fr: gregis; carnes/Fr: carnis. 16–17) Fred. II, p.77, 15–16. 17–19) Fred. III, p.98, 6. 17) adveniente/Fr: adveniente regno.

MARGINALIA

14) Audi mira res.

a) Secundum Ebreos iiii CCCCXX...S, iiiiCCCCXXVII B; Secundum LXX vD...S, vDCLXVIII B. b) Leones S, leonis B. c) XVIII B. d) annis S. e) Dioscori S, Dioscuri B. f) heresi B. g) *corrected*, h *added above*. h) acef ...S, acefalorum B. i) maiorianus S, B. j) A *added in margin*, a appellatur S, ag B. k) a, ag B. l) Teoderico S, Theoderico B. m) rege B. n) ininitam S, B. o) n *written as a capital*. p) Brittonis S, B. q) Beturicas B. r) commoto S, B. s) ad S. t) civitate S. u) Atovagrius S, B. v) Saxonorum S, B. w) obsedes B. x) Atovagrio B. y) coepit B. z) *added above* S.

a) *At this point P lacks a substantial part of the CU universale, which Waitz took from CLM 246.* b) Teodericus S, Theodericus B. c) A frederico Mu. d) Qui et ipse fredericus cum quibus fuerat theoderico superatus occidetur luna 15 tunc versa est in sanguine in speciae lunae 5 sol ab hora tertia usque horam nonam obscuratus est wandali per marcellinum in sicilia caesi effugantur Mu. e) ...licia S, Gallitia B. f) coruscatione B. g) carnis S, B. h) mixte S, mixtae B. i) Antimii S, B. j) *not* S, B. k) Frangorum S, Frangorum B, *corrected downwards cauda added to c*. l) Tolosa B. m) regem S. n) *corrected*, h *added above*, Theodericum B, Teodericum S. o) mirice S.

- Post Antimum Gothi, qui in Italiam consistebant per legatos Leoni imperatori postulaverunt, ut Theudericum^a eis instrueret^b patricium, quod Leo imperator clementer annuens, cum consilio senatorum Theudericum^c Romam direxit, qui a Romanis et Gothis patriciati honore gloriose susceptus est, qui cum suma^d felicitate regnavit annis XXXII. Leo imperator pro tomo Calcedonense¹⁴⁸ per universum orbem^e singulis orthodoxorum episcopis singulas consonantesque misit epistulas, qui^f de eorum^g thomo sentirent rescribi sibi postulans. Quorum adeo consonantia de vera Christi incarnatione suscepit omnium rescripta, ac si uno tempore unoque dictante fuissent universa conscripta. Theoderus episcopus civitatis, que a*
 5 *Ciro rege Persarum^h condita Cyriae nomen habet, scribitⁱ de Vera Incarnationae Domini*
 10 *Salvatoris adversus Euticen^j et Dioscorum^{149k} Alexandriae episcopum, qui humanam in Christo carnem negant. Scripsit et Istoriā Aecclesiasticā a fine librorum Eusebii usque ad suum tempus, id est usque ad^l imperium Leonis huius, sub quo et mortuus^m est. Victoriusⁿ, iubente papa Ylaro^o, scripsit Paschalem Circulum DXXXII annorum.*
 15 *^pZeon^q annis XVII. Corpus Barnabehae^f apostoli et evangelium Mathei eius stilo scriptum ipso revelante reperitur^s. Honoricus rex Wandalorum Arrianus in Africam^t exulatis defugatisque plusquam CCCXXXIII episcopis catholicis aecclesias eorum clausit, plebem variis afficit suppliciis^u. Et quidem innumeris manus abscidens linguas precipit, nec tamen loquellam^v catholice confessionis eripere potuit.*
 20 *Odoacer rex Gothorum Romam obtinuit, quam ex eo tempore diucius eorum reges tenere. Mortuo Theudericow^w Triarii^x filio alius Theodericus cognomento Valamer Gothorum suscepit regnum, qui utramque Machedoniam^y Thesaliamque^z de /f37r populatus est. Et plurimas^a regni^b civitatis loca igne succedens^c Italiam quoque infestus occupavit. Britones^d duce Ambrosio Aureliano¹⁵⁰ viro modesto, qui solus fortae Romane gentis Saxonum cede^e superfuerat, occisi^f in eadem aparentibus^g purpura^h indutis, victricem eorum gentem*
 25 *provocantes ad proeliumⁱ vincunt, et ex eo tempore nunc hii^j, nunc illi palmam habuere, donec advena potentior tota per longum potiretur insula^k.*

SOURCES

- 1–4) Fred. II, p.79, 11–15.** 2) instrueret/Fr: instituerit. **4–15) Bede, 1647–1664.** 6) qui de eorum/B: quid de eorum. 9) habet/B: habuit. 13) Ylaro/B: Hilario. 14) Zeon/B: Zenon.
15–18) Bede, 1672–1676. **19–22) Bede, 1665–1671.** 22) plurimas/B: pluria; regni/B: regiae.
22–26) Bede, 1677–1682. 24) occisi/B: occisis.

MARGINALIA

- 2) Teudericus Gotus patricius Romae factus. 4) synodus V. 9) De vera incarnacione Christi scripta. 13) Ylarius papa. 15) De exiliis episcoporum. 19) Romam invasit.

- a) Teodericum S. b) instituerit S, B. c) Teodericum S, Theodericum B. d) summa S, B. e) urbem B. f) quid B. g) eodem S, B. h) Persarum rege S, Persarum regem B. i) *corrected, r written above.* j) Euticem S, Euthicem B. k) Dioscurum S, B. l) *not B.* m) mortuos S. n) Homo aequitanus Mu. o) qui post beatum Leonem papam susceperat sedem Mu. p) Secundum Ebreos iiii CCCXLIII, secundum LXX vDCLXXV S, B. q) *larger than usual and more decorated Z, Zenon S, corrected, first n added above.* r) Barnabe S, Barnabae B. s) repperitur S, B. t) Affricam B. u) suppliciis S, B. v) *corrected, l added above, loquillam S, B.* w) Teoderico S. x) Triario Mu. y) *corrected, h added above.* z) Tessaliamque S, Thessaliamque B.
 a) plurima S, B. b) regie S, regiae B. c) succedens S, *corrected B, first n added above.*
 d) Brittones S, B. e) cedi S, caedi B. f) occisis B. g) parentibus S, B. h) purpora S. i) prelium S. j) hi S, B. k) insola *added above S.*

Anno V^a Clodovei regis Francorum, super Siagram^b regem, filium Aegedii, qui Sexionas^{151c} civitatae^d, quam pater eius tenuerat, Clodoveus inruit. Siagrius fugit ad Alaricum, qui regnum Gothorum apud Tolosam habebat. Clodoveus vero missos suos^e ad Alaricum transmisit, ut redderet Siagram^f. Ille vero, Siagram^g victum^h legatisⁱ Clodovei tradidit. Qui, cum presentatus fuisset Clodoveo, custodie^j mancipavit regnumque eius et thesauris acceptis, eum interficere precepit.

10 *Eo tempore multe aecclesiae^k depredate sunt a Francis, eo quod pagani essent^l. Anno X regni sui, Clodoveus, comoto^m exercitoⁿ, in Toringiam habiit. Ipsos^o quoque^p Thoringios^q plaga magna prostravit, devicto^r ipso populo, tributarios fecit Francorum. Similiter Alamannos tributarios fecit.*

15 *Hic Clodoveus^s primus rex fuit christianus ex regibus Francorum. Baptizatique^t postea de populo eius amplius quam III^l milia in pascha^u domini. Post haec, Burgundiones tributarios facit. Gothos ab Aequitania^v expulit, interfecto Alarico regem ipsorum, regnum suum maxime totas Gallias dilatatur.*

20 ^wAnastasius annis XXVIII^x. Transamundus Wandalorum rex chatholicas aecclesias clausit et CCXX episcopos exilio Sardiniam misit. Symacus^y papa inter multa aecclesiarum opera, que^z a fundamentis creavit vel prisca renovavit, ad beatum Petrum et beatum Paulum et beatum Laurentium pauperibus habitacula construxit; et omni anno per^a Africam vel Sardiniam episcopis qui in exilio erant pecunias^b et vestes ministrabat.

SOURCES

1–6) cf. LHF, 9. 1-2) qui – civitate/L : Suessionis civitate, quam pater eius tenuerat, resedebat. 7–10) cf. LHF, 10. 7) eo quod pagani essent: not LHF, possibly added by the composer. 10–14) cf. Fred. III, 21, p. 101, 18, 23-24, 28. 12) III/Fr: sex, cf. Gregory: tres. 15–19) Bede, 1683–1690. 15) XXVIII/Isidore, 389: XXVII.

MARGINALIA

11) hic Franci christiani efficiunt. 15) De exiliis episcoporum. 16) Symacus papa.

a) Regni B. b) Syagrius S, B. c) Exionas B. d) civitate B. e) missus suus S. f) not Mu. g) Syagrius S, B. h) vinctum S, B. i) liga... S. j) custodie S. k) aecclesiae B. l) the t drawn out until folio margin B. m) commoto S, B. n) exercitu S, B. o) corrected, s added above. p) que S. q) Toringos S, Thoringos B. r) devictusque S, devictos que B. s) Clodoveus S. t) baptizatus a sancto remedio episcopo remensi baptizantur et sorores eius ipsa die baptizanturque (baptizatur que B) S, B. t) trea S, tria B. u) corrected, h added above. v) Aequitaniae B. w) Secundum Ebreos iiiiCCCCLXXII, Secundum LXX vDCCXII S, B. x) alibi annis XXVII S, B. y) Symmachus B. z) quae vel B, que vel S. a) not S. b) pecunias S, B.

Clodoveus rex Francorum, interfectum Alaricum^a, ab Aquitania revertens, Turonis^{152b} civitatem^c ab Anastasio imperatore codicellos accepit. Et preconultu tunica platea^d indutus, in aeclesia^e beati Martyni et coronam auream. Ab ea die tamquam consul aut^f Augustus est appellatus. Anno V post Alaricum interfectum, moritur Clodoveus. Regnavitque annis XXX. A transitu sancti Martyni usque ad transitum Clodovei^g regis, fuerunt anni CXII.

5 *Quatuor^h filii Clodovei, id est: Theudericusⁱ, Clodomirus^j, Childebertus^k et Clotarius¹⁵³ regnum eius aequo ordine inter se diviserunt. Sortitus est sedem Theudericus^l Mettis, Clodomirus^m Aurelianusⁿ, Childebertus^o Parisias^p, Clotarius Suessiones^q. Amaldricus^r, filius Alarici, regnabat super Gothos. Filiam quoque Clodovei acceperat^s in*
10 *matrimonio. Qui^t postea apud Barchinonam^u a Childerico et Francis occisus est. /f37v Clodomirus^v, interfectum^w Sigismundum, filium Gundibadi, ipse postea deceptus capite truncatur, regnumque eius Clotarius accepit, interfectis filiis eius. Theudericus^x, annis XXIII regni sui, moritur. Regnavitque^y Theudebertus^{154z}, filius eius, pro eo^a.*

15 *In Spanias, post Amalricum, Theoda regnum^b super Gothos accepit^c. Quo interfecto, Theodegisilus regnum adsumit. Qui dum ad^d cenam laetus sederet^e, extinctus^f cereus^g, a suis occiditur. Cui Agila succedit in regnum^h. Anastasius Augustus, qui heresiⁱ favens Euthicaetis^j catholicos insecutus est, divino fulmine periit.*

20 *Iustinus senior annis VIII. Achephalorum^l heresis abdicatur. Iohannes Romanae aeclesiae pontifex Constantinopolim^m veniens ad portam quae vocatur aurea populorum turbisⁿ ei occurrentibus in conspectu omnium roganti caeco lumen reddidit^o. Qui dum rediens Ravennam^p venisset, Theudericus^q eum cum^r comitibus^s carceris afflictione peremit, invidia ductus, quia catholicae pietatis defensor Iustinus eum^t honorifice suscepisset. Quo anno, id est cons. Probi iunior, et Ymacum^{155u} patricium Ravennae occiderat; et ipso anno sequente ibidem subitam^v mortem^w periit, succedente^x in^y regnum^z Athalarico^a nepote eius.*

25

SOURCES

1–4) LHF, p.271, 17.13-16, 21-22. 2) preconultu/L: pro consulate; platea/L: blatea. 3) coronam auream/L: corona aurea in capite suo. 4–5) LHF, p.273, 19.24-25, p. 274, 19.1. 6–8) Fred. III, 29, p.103. 6) Clodomirus/Fr: Chlodomeres. 8) Aurelianus/Fr: Aurilianes; Parisias/Fr: Parisius. 9–10) cf. Fred. III, 30, p.103. 10–12) cf. Fred. III, 34-35, p.104. 11) interfectum Sigismundum/Fr: interfecto Sigismundo; LHF, 21. 12–13) Fred. III, 39, p.105. 14–16) Fred. III, 42, p.105. 12) XXIII/Fr: 23. 15) extinctus cereus/Fr: extinctis caereis. 16–17) Bede, 1691–1692. 18–24) Bede, 1693–1702. 18) Achephalorum – abdicatur: Isidore, *Etymologiae*, V, 39.38. 23) Ymacum/B: Simachum. 24) subitam mortem/B: subita morte.

MARGINALIA

2) Clodoveus apud Augustus appellatus. 17) Iudicio dei. 18) Iohannes papa Constantinopolim veniens.

a) interfecto Alarico B. b) Toronis S, B. c) civitate S, B. d) plattea S, B. e) eclesia S. f) apud, aut S, B. g) Chlodoveo B. h) quatuor S, B. i) Teodericus S, Theodericus B. j) Clodomiris S, Chlomiris B. k) Childibertus B. l) Teodericus S, Theodericus B. m) Clodomiris S, Chlodomiris B. n) Aurilianis S, Aurelianis B. o) Childibertus B. p) Parisius S, B. q) Suessionas S. r) Amalricus S. s) acciperat S, B. t) quem S, B. u) Barcenonam S, Barcenonam B. v) Clodomiris S, Chlodomiris B. w) interfectu B. x) Teodericus S, Theodericus B. y) pro eo S. z) Teobertus S, Theobertus B.

a) pro eo not S. b) regnavit S, B. c) not S, not B. d) corrected, d added above. e) sederit S, B. f) extinctis S. g) cereis S, B. h) regno B. i) hereses B, corrected, h added above. j) not Mu, Eutyctetis S, Euthicetis B. k) Secundum Ebbreos iiiiiC.....S, iiiiiCCCCCLXXX B, Secundum XX v.....S, vDCCXX? B. l) corrected, first h added above, Cepalorum S, Cephalarum B. m) Constinopolim S. n) corrected S, u added above. o) reddidit S, reddit B. p) Ravenna B. q) Theodericus B. r) not S, B. s) commitibus B. t) eu B. u) Symachum S, Symacu B. v) subita S, B. w) morte B. x) succidente S, B. y) added above S. z) regnu B. a) corrected S, h added above.

Heldericus Wandalorum rex episcopos^a exilio reverti et aecclesias instaurare precepit post annis^b LXXIII heretice prophanationis^c. Benedictus abbas^d virtutum gloria claruit, quas beatus papa Gregorius in Libro Dialogorum^{156e} scripsit.

5 Iustinianus^g Iustini ex sorore nepus, annis XXXVIII (alibi XXXVIII)^h. Bilizariusⁱ patricius a Iustiniano in Affricam missus Wandalorum gentem delevit. Cartago quoque anno excessionis suae XCVI recepta est pulsus devictisque Wandalis et Gelismero^j rege eorum capto Constantinopolim misso. Corpus sancti Antonii monachi divina revelatione repertum Alexandriam defertur et in aecclesia beati Iohannis Baptiste^k umatur. Dionisius paschales scribit circulos, incipiens ab anno dominice^l incarnationis DXXXII, qui est annus Diocletiani CCXLVIII. Post consulatum Lampadii et Horestis, quo anno codex^m Iustinianusⁿ orbi promulgatus est. Victor¹⁵⁷ quoque Capuanus episcopus librum de pascha scribens Victorii arguit errores. *In Italia post Athalarico Theudatus regnum ambivit. Quo defuncto, Totila successit in regnum, contra quem Iustinianus^o misit Narsiten eunuchum et Belsuarium, a quibus Totila^p interficitur regnumque Gothorum in Italia distructum est.*

15 *Post haec Theudebertus^q rex Francorum cum exercitu in Italiam ingreditur eamque maritimis terminibus cuncta depopulatus, Narsiten patricium fuga versum est^r. Postea /f38r Bucellinus^s dux, iussu Theudoberti^t, Syciliam occupavit totamque^u Italiam dominans. Agilanem in Spaniam^v regnantem, exercitus imperialis Spanias ingreditur. Agila interficitur, cui successit^w in regno Athanagillus^x, qui ab Spania exercitum imperii expulit. Theudobertus^y, vexatus a febrae, moritur anno XXIII^z regni sui. Cui successit in regno^a Theudoballus^{158b}, filius eius^c.*

25 Bucellinus^d in Italia apud Belsuarium^e et Narsiten^f patricios^g sepius fortiterque dimigans^h in fugam vertit eorumque exercitum proterit. Tandem, infirmatusⁱ a profluvio ventris, exercitus suus ea infirmitate adtritrus, Belsuarium iam interfectum, a Narsiten superatur et interficitur.

SOURCES

1–12) Bede, 1693–1723. 2) annis/B: annos. 4) cf. Isidore, 397; Isidore II, 397: XL. 12–14) cf. Fred. III, 42–43, p.105. 13–14) cf. Isidore, II, 399b. 15–19) Fred. III, 44, 47–48, p. 105. 19) imperii/Fr: imperiae. 19–21) LHF, 27. 20) XXIII/L: 14. 22–25) Fred. III, 50, p. 106. 22) patricios/Fr: patricius. 24) Belsuarium iam interfectum/Fr: bellesario iam interfecto.

MARGINALIA

1) De exilio episcopis relaxatis. 2) Benedictus abbas (*written in interlocking circles*). 7) Corpus Antonii Alexandriam translatum. 9) Dionisius paschales scribit circulos. 15) Regnum Gotorum in Italia distructum.

a) ab S, B, Bede. b) annos B. c) profanacionis S. d) abba B. e) Dealigorum S, *corrected with a downwards cauda under the c*, Dialigorum B. f) Secundum Ebreos iiiDXVIII, Secundum LXX vDCCLVIII S, B. g) *corrected B*, ni *added above*. h) 28 Mu. i) Bibizarius B. j) Gelismiro Mu. k) baptista S, B. l) dominici S, B. m) quod ex, codex S, B. n) *corrected*, u *written over d*, Iustianus B. o) Iustianus B. p) *corrected h written above*. q) Teodebertus S, Theodobertus B. r) *not S, B*. s) Buccellinus S, Buccelenus B. t) Theodeberti S, Theodoberti B. u) in S. v) Spania S, B. w) succedit S, B. x) Athagildus S, B. y) Teodebertus S, Theodobertus B. z) XIII S, B.

a) regnum S, B. b) Theodobaldus B. c) *written above S*. d) Buccelenus S, B. e) Velsuarum Mu. f) Narsitem B. g) patricius B. h) eosque S. i) infirmatur B.

Ipso anno Theudobaldus^a obiit regnumque eius Clotarius accepit. Anno ab incarnatione Christi^b DLVIII, iuxta ciclum vero Victorii^c DXXXII.

5 *Childebertus rex apud Parisius obiit, cuius thesauros^d et regnum^e Clotarius^f adsumpsit. Clotarius rex apud Conpendii villam¹⁵⁹, anno LI regni sui, vexatur a febrae obiit. Aribertus¹⁶⁰, Gundramnus^g, Chilpericus^h et Sigobertusⁱ regnum patris dividunt. Dedit sors Ariberto^j regnum Childeberti^k, Parisius^l sedem habens^m. Gundramnus vero regnum Clodomiri, sedem habens Aurilianusⁿ. Chilpericus regnum Clotarii, patris sui, cathedram^o Suissiones habens. Sigobertus quoque regnum Theoderici, sedem habens Mettis. Atanagillo^p regem Spaniae defuncto, Levigillus^q regnum eius obtinuit.^r*

10 *Iustinus minor annis XI. Armeni fidem Christi suscipiunt. Narsis patricius^t per invidiam Romanorum, pro quibus multa contra Gothos laboraverat, accusatus apud Iustinum et coniugem^u Sophiam, quod servitio primeret^v Italiam, secessit Neapolim¹⁶¹ Campaniae. Gens Langobardorum, priusquam hoc nomen adsumeret^w, exientes de Catanavia^x, quae est inter Danubium^y et marae Oceanum^z, cum uxoribus ac liberis^a Danubium^b transmeant^c.*

15 *Cum a Cunis, Danubium^d transeuntes fuissent conperti, eis bellum conarent inferre, interrogante^e a Cunis, quae gens eorum terminos introire presumeret^f. At illi mulieribus suis precipiunt comam capitis ad maxillas^g et mentos^h ligare, quo potius virorum habitum simulanterⁱ plurimam multitudinem hostium hostenderent^j, eo quod erant mulierum come circa maxillas et mentus ad instar^k barbae valde longa. Fertur de super utramque falange vox dixisse « Hi sunt Langobardi ». Qui ab ac^l gente fertur eorum deo^m fuisse locutum, quem^o fanatici nominant Wadano^p.*

20

SOURCES

1) Fred. III, 50, p.106. 1–2) Possibly by the composer. 3) Fred. III, 53, p.107. 4–8) Fred. 55, p.107. 4) vexatur/Fr: vexatus. 5) Aribertus/Fr: Chairibertus. 8–9) Fred. III, 63, p.110. 9) Levigillus – obtinuit/Fr: Leuva cum Leuvildo fratri regnum adsumit. 10–12) Bede, 1724–1730, slightly jumbled. 10) Armeni–suscipiunt, Isidore, Etymologiae, V, 39.40. 12) primeret/B: praemeret. 13–21) Fred. III, 65, p.110. 13) adsumeret/Fr: adsumerit; Catanavia/Fr: Scathanavia; 15) fuissent/Fr: fussent; conarent/Fr: conarint. 16) presumeret/ Fr: praesumerit; mulieribus suis/Fr: mulieris eorum. 17) mentos/Fr: mentum. 18) simulanter/Fr: simulates; hostenderent/Fr: ostenderint. 19) mentus/Fr: mentum. 21) fanatici/Fr: fanatice; Wadano/Fr: Wodano.

MARGINALIA

10) Armenii **ch...** fiunt. 13) ortus Langobardorum.

a) Theodobaldus S, B. b) domini B. c) anno. d) thesaros B. e) rugnum B. f) Clotarios S. g) corrected, r added above. h) Chilpricus S, B. i) corrected. j) Airiberto B. k) Chlidiberti B. l) corrected, ri added above; patrisius B. m) um S. n) Aurelianus B. o) corrected, h added above ca, catheram B. p) Anagildo S, B. q) Levildus S, B. r) obtenuit S, word drawn out until margin in middle of the letter n B. s) Secundum Ebreos iiiidXXXVIII, Secundum vDCCLXX S, B. t) patrius S, B. u) eius S, B. v) premeret S. w) adsumerit S, B. x) scatanavia S, B. y) Danuvium S, B. z) Ocianum S, Occianum B. a) written above S. b) Danuvium S, B. c) transmeat S, B. d) Danuvium S, B. e) interroganti S. f) presumerit S, B. g) corrected, s written above. h) mentus S, B. i) simulates S, B. j) ostenderint S, B. k) corrected S, in added above. l) hac added above S, B. m) de eo S. o) que B. p) Wodano S, B.

Tunc Langobardi clamassent: « Qui instituerat^a nomen, concederet^b victoriam ». Hoc^c proelium^d superant Cunos^e, partem^f Pannoniae invadunt. Nec multum post tempore Narsis patricius minas Iustini imperatoris eiusque augustae Sophiae /f38v perterritus, eo quod ipsa ei apparato ex auro facto^g muliebri, eo quod eunuchus^h erat, cum quo filaretⁱ, direxit et pensalanariis^j regeret, non populum. At ille respondens^k: « Filio^l filabo, de quo Iustinus imperator nec eius Augusta ad caput venire non possent ». Tunc Langobardus^m a Ponniiisⁿ invitans, cum Alboeno rege Italiam introduxit.

Iohannes Romanae aeccliesiae pontifex aeccliesiam apostolorum Philippi et Iacobi, quam predecessor^o eius Pelagius coeperat^p, fecit et dedicavit.

10 ^qTyberius Constantinus annis VII. Gregorius, tunc aposicriarius¹⁶² in Constantinopolim, post Romanus^r episcopus^s, libros Expositiois in Iob condidit. Et Euthicium eiusdem urbis episcopum in fide nostrae resurrectionis errasse Tyberio presente convicit, ita ut ipse Augustus librum eius, quem^t de resurrectione scripsit, suis quoque catholicis alligacionibus^u destruens deliberaret flammis cremari debuisse^v. Docebat autem^w idem^x Eutucius^y corpus nostrum in illa resurrectionis gloria^z inpalpabile et ventis aerieque subtilius esse futurum contra illud dominicum: « Palpate et videte, quia spiritus carnem et ossa non habet, sicut me videbitis^a habere ». Gens Langobardorum, comitantes famae et mortalitatis omnem invadit Italiam ipsamque Romanam vastatrix obsidet urbem, quibus tempore illo rex praeerat Alboenus. Quo defuncto^b, regem super se nomine Clipericum^c elegerunt^d.

Luc. 24.39.

20 Sigobertus rex Francorum, a duobus pueris dolo^e Chilperici^f fratris sui, interficitur anno XIII regni sui. A transitu Theudeberti^g usque ad^h exitum Sigoberti anni sunt XXVIII, a principio usque ad obitum Sigoberti, iuxta LXX anni sunt V milia DCCLXVIIⁱ. Childebertus, filius^j Sigoberti, in regno patris sublimatur.

25

SOURCES

1-7) **Fred. III, 65, p.110.** 1) *The quote, according to Krusch, is from Origenes and spoken by Freia, who should have said: 'Give them victory as you gave them a name'.* 1-2) Hoc proelium/Fr: Hoc prilio; multum/Fr: multo; minas/Isidore: minis. 5) Filio/Fr: Filo; quo/Fr: quem. 6) possent/Fr: posit; Ponniiis/Fr: Pannoniis. 8-19) **Bede, 1731-1748.** 14) autem/B: enim. 17) videbitis/B: videtis. 19-20) **Fred. III, 67, p.111.** 19) Clipericum/Fr: Clip. 21-22) **Fred. III, 71, p.112 (cf. LHF, 32, p.296, 17-25).** 22-23) **Fred. III, 73, p.112, 113** (*The composer abridged Fredegar's extensive computation and gives a different total*). 24) **Fred. III, 78, p.114.**

MARGINALIA

10) Gregorius clarus habetur.

a) instuerat B. b) concederit S, B. c) corrected, h added above. d) the abbreviation above the p seems to be reinforced underneath, proelium B. e) Chunos superant S, Chunos superant B. f) parte B. g) factum S. h) corrected, h added above. i) filiare B. j) pensalanariis B. k) some letters deleted B. l) filo S, B. m) Langobardos S, B. n) Pannoniis S, B. o) prodecessor S, B. p) ceperat S. q) Secundum Ebreos iiiiDXXXVI S, B; Secundum LXX vDCCVII S, vDCCLXXVII B. r) Romanos B. s) episcopus S, B. t) que S. u) alligationibus B. v) corrected, i added above. w) enim S. x) in idiem, idem S, B. y) Eutichius S, Euthicius B. z) gloriam S.

a) videtis S, B. b) quod functo, quo defuncto S, B. c) corrected, ricum followed by e added above and corrected in such a way that originally could has been written clip elegerunt, clip S, B. d) corrected, e added above. e) in P the space is left blank and possibly the word dolo has been erased or bleached, dolo S, B. f) corrected S, ci added above. g) Theodeberti S, Theodoberti B. h) added above S. i) vDCCLXXVII S, B. j) corrected.

^aMauricius annis XXII^b. Chilpericus rex Francorum, anno XXIII regni sui, interficitur. Cumque Gundramno^c, fratri ipsius, perlatum fuisset eo quod frater suus^d Chilpericus esset interfectus, festinans perrexit Parisius ibique Clotarium filium Chilperici ad se venire precepit quem baptizaret^e iubet eumque, de sancto lavraco excipiens in regno patris firmatur.

5 Anno XXXIII regni Gundramni^f, sub die V kalendas apriles, ipse Gundramnus^g rex moritur. Cuius regnum^h Childebertus adsumpsit, qui posteamⁱ in Italiam habiit et Langobardi se sue dictione^j commendant. Gloriose exinde Childebertus revertitur. Acceperat enim prius a Mauricio imperatore, L milia aureos^k, ut Langobardos^l de Italia expugnaret. Sed non solum

10 Hirminigillusⁿ Levigildi Gothorum regis filius, ob fidei catholice confessionem inexpugnabilem a patre Arriano regni privatus infolis et in carcerem ac vincula proiectus, ad extremum noctem^o sanctam dominice resurrectionis securi^p capite percussus regnum caelestem^q pro terreno rex et /f39r martyr intravit. Cuius frater Ricaredus^r, mox ut regnum post patrem accepit, omnem^s Gothorum cui preherat gentem^t, instante Leandro¹⁶³ Hispalitano

15 episcopo qui et^u Ermenegildum^v docuerat, catholicam convertit ad fidem et omnes libros Arrianos^w precepit ut presentaretur^x quos in una domo conlocatis incendio concremare iussit.

Aunulfus imperator Persarum apud Anticiam^{164y} baptizatur atque imperatori Mauricio petiit, ut episcopus cum clero sufficienter^z daret. Quos in Persas stabiliret, ut universam Persidam baptismi gratiam^a adhiberent. Quod^b Mauricius libente animo prestitit. summaque

20 celeritate omnis Persida ad Christi cultum baptizantur^c. Tunica Christi, quae in passionae eidem sublata est, super quam milites sortem miserunt, in civitatae Zaphat¹⁶⁵, procul a Iherusalem, in arcam^d marmoricam positam, reperitur^e, quam Gregorius Anthiocenus et Tomas Iherosolimorum^f, Iohannes Constantinopolitanus episcopi cum aliis multis episcopis triduo facientes^g ieiunium^h, exinde con digne cum arca marmoricaⁱ leve effecta, quasi ex

25 ligno fuisset, ordine pedestro Iherosolimam^l perduxerunt et in aecclesia, ubi crux domini adoratur^k, posuerunt.

SOURCES

1) Bede, 1749. 1) Fred. III, 93, p. 118; cf. LHF, 35, p. 304. 2-4) Fred. IV, 3. 4) quem baptizaret/Fr: quem baptizare; regno/Fr: regnum. 5-6) Fred. IV, 14. 5) kalendas apriles/Fr: kalendas aprilis. 6-9) Fred. III, 92, p.118. 9) eis/Fr: eis non. 10-15) Bede, 1750-1757. 12) noctem sanctam/B: nocte sancte; capite/B: in capite. 13) caelestem/B: caeleste. 15-17) Fred. IV, 8. 16) presentaretur/Fr: presententur. 17) Anticiam/Fr: Anciociam; baptizatur/Fr: baptizatus est. 17-20) cf. Fred. IV, 9. 18) daret/Fr: darit. 18-19) universam Persidam/Fr: universa persida. 20-25) cf. Fred. IV, 11. 22) in arcam marmoricam/Fr: in arca marmorica. 24) triduo/Fr: triduanum; ieiuniam/Fr: ieiunium. 25) Iherosolimam/Fr: Hyerusolima.

MARGINALIA

10) Hirminigillus rex obiit. 13) Ricaredus rex sublimatur in regn+. 14) Leandrus episcopus.
17) Aunulfus imperator Persarum baptizatur. 20) Tunica christi reperta.

a) Secundum Ebreos iiiidLVII, Secundum LXX vDCCXCVIII S, B. b) XXI S, B, Mu. c) Gunderanno S, Gundramno B. d) corrected, s added above. e) baptizare S, B. æ - Gundramnus XXX .. - f) Gunderanni S. g) Gunderannus S. h) regnu S. i) postea S, B. j) dictioni S, dictioni B. k) added above, auri S, B. l) Langobardus S. m) non S, B. n) ..gildus S, Hirminigildus B. o) nocte S, B. p) in S, B. q) ...este S, caeleste B. r) Ricare S. s) omne B. t) gente S. u) added above. v) Erminigildum S, Hirminigildum B. w) ...anus S. x) presentarentur S, B. y) Antiochiam S, B. z) sufficient B.
a) gratia B. b) quos, quod S, B. c) baptizantur S, B. d) arca S, B. e) repperitur S, B. f) Hierusolimorum S. g) corrected, i added above S. h) not as such abbreviated and different reading of P not noted by Waitz, ieunium S, B. i) corrected S, marmorica, c added above, marmorica B. j) Hyerusolimam S. k) adorator S.

Gregorius Romanae aecclēsiāe pontifex et doctor eximius anno Mauricii imperii XIII, indicione^a XIII, synodum episcoporum XXIII ad corpus beati Petri apostoli^b congregans de necessariis aecclēsiāe decernit. Idem, missis Britanniam^c Augustino, Mellito¹⁶⁶ et Iohanne et aliis pluribus cum his^d monachis timentibus Deum^e ad Christum Anglos^f convertit. Et quidem
 5 Edilberectus mox ad Christi gratiam conversus cum gente Cantuariorum, cui erat^g preherat^h, proximiisque provinciis etiam episcopum doctoremque suum Augustinum, sed et ceteros sacros antestitesⁱ episcopali sede donabat. Porro gentes Anglorum ab aquilone Umbri¹⁶⁷ fluminis sub regibus Aelle¹⁶⁸ et Edilfredo site necdum verbum vitae audierant. Gregorius, XVIII anno Mauricii imperator, indicione^j IIII, scribens Augustino Lundoniae^{169k} quoque et
 10 Eboraci episcopis accepto a sede apostolica pallio, metropolitano^l esse debere decernit.

Anno IIII, post quod Childebertus rex Francorum, regnum Gundramni^m acceperat, defunctus est regnumque eius filii sui, Theudobertusⁿ et Theudoricus^{170o} adsumunt. Anno XIII regni Clotarii Theodobertus sortitus est Austria^p, sedem habens Mettis. Theudericus^q accepit regnum Gundramni^r in Burgundia, sedem habens Aurilianis^s.

15 ^tFogas annis VIII. Huius secundo anno, indicione^u VIII Gregorius papa migravit ad Dominum. Hic Fogas rogante papa Bonifacio statuit sedem Romanae et apostolicae aecclēsiāe capud^v esse omnium aecclēsiarum, quia^w aecclēsia Constantinopolitana primam se omnium aecclēsiarum scribebat. Idem alio papa Bonifacio petentae /f39v iussit in veteri fano, quod
 20 Pateon^x vocabatur, ablatis ydolatriae sordibus aecclēsiarum^y beatae semper virginis Mariae et omnium martyrum fieri, ut, ubi condam^z omnium non deorum, sed daemoniorum cultus agebatur, ibi deinceps omnium fieret memoria sanctorum. *Apud Spanias, Beterico mortuo, Sisebertus^a succedit in regnum, vir sapiens^b. Nam adversus manum publicam fortiter dimigavit. Cui^c tempore firmatum est regnum Gothorum in Spania per manere^d littora^e usque
 25 Pireneos montes. Perse adversus rem publicam gravissima bella gerentes multas Romanorum provincias et ipsam Iherosolimam^f auferunt et destruentes^g aecclēsiās sanctam queque profanantes^h inter ornamenta locorum vel sanctorum vel comuniumⁱ, que abstulere, etiam vexillum dominice crucis obducunt.*

SOURCES

1–10) **Bede, 1758–1773.** 4) his/B: eis. 5) erat preherat/B: praeerat. 11–14) **Fred. IV, 16.**
 15–21) **Bede, 1774–1784.** 16) **Fogas, not Bede.** 19) Pateon/B: Pantheum. 20) condam/B:
 quondam. 21–24) **Fred. IV, 33.** 22) Sisebertus/Fr: Sisebodus. 23) manere/Fr: mare. 24–
 27) **Bede, 1785–1789.** 25) sancta/B: sanctam. 27) obducunt/B: abducunt.

MARGINALIA

2) Synodus. 15) Gregorius obiit. (*above it a drawing of an encircled cross, in which written Gregorius*).
 23) Firmatum est regnum Gotorum in Spania. 24) Gens Persarum provincias Romanorum vastantes.

a) indicione S. b) apostoli Petri S, B. c) Britanniam S, B. d) eis S, B. e) *not well legible, probably some letters here bleached out*, deum S, B. f) Angelos B. g) *not S, B.* h) *corrected, h added above.* i) antistites S. j) indicione S. k) Lugdoniae B. l) metropolitanus S, B.
 m) Guntranni S. n) Theodebertus S, B. o) Teodericus S, Theodericus B. p) Auster S, B.
 q) Theodericus S, B. r) Gundranni S. s) Aurelianus B. t) Secundum Ebreos iiiidLXXV, Secundum LXX vDCCCV (*corrected S, V above C*) S, B. u) indicione S, indictione B. v) caput S, B. w) quia – aecclēsiarum *not S.* x) Panteum S, Pantheum B. y) ecclesiam S, aecclēsiā B.
 z) quondam S, B.
 a) Sisebutus S, B, Sidebutus Mu. b) *over the last s written a gracious capital* N. c) cuius S, B. d) mare S, B. e) litora S. f) Hierusalem S. g) destruentaes S. h) *corrected, s added above.* i) comunium S, B.

Fogas, qui tyrannico ordine Mauricio imperatore interfecerat, imperium arreptum nequissime regeret et domo^a amenciae thesauros in marae proieceret^b, dicensque Neptuno munera dare. Senatores cernentes, quod vellit^c imperium per stulticiam^d destruere^e, ipsum Fogatem^f, adprehensum ab ipsis^g senatoribus, manus et pedes truncatus, lapidem ad collum ligatum, in mare proiecerunt.

5 ^hHeraclius annis XXVI (*alibi XXVII*). Anastasius¹⁷¹ Persaⁱ nobile pro Christo martyrium patitur. Qui natus in Perside magicas a patre puer artes discebat, sed ubi a captivis Christianis Christi nomen acceperat, in eum^j mox animo toto conversus relicta Perside Calcedoniam Iherapolimque^k Christum querens hac deinde Iherosolimam^l petit, ubi accepta baptismatis gratiam^m quartaⁿ ab eadem urbem^o miliario monasterium abbatis Anastasii intrabit^p. Ibi VII annis regulariter vivens, dum Cesaream Palestinae orationis gratiam^q venisset, captus a Persis et multa diu verbera inter carceres et vincula Marzabona¹⁷² iudicae perpersus^r tandem mititur^s Persidem ad regem eorum Quosronom^{173t}, a quo tercio per intervalla temporis verberatus ad extremum una suspensus manu per tres oras diei, sic decollatus cum aliis LXX martyrium^u complevit. Mox tunica^v eius indutus quidem^w demoniacus curatus est. *Heraclius, cum esset patricium^x universae Africae provinciis, cum consensu senatu in imperium sublimatur, cum exercitu eVectu navale Persas ingreditur totamque Persidam sue ditione^y redigit, captis exinde multis thesauris.* Christianos, qui erant captivati, reduxit gaudentes. Reliquie^z beati martyris Anastasii primo monasterium suum, 15 deinde Romam^a advecte venerantur^b in monasterio beati Pauli apostoli, quod dicitur ad Aquas Salvias¹⁷⁴.

20 *Anno XVII Theuderic^c regis Francorum, /f40r qui erat XXVIII Clotarii. Teudericus^d, devictum^e fratrem suum Theudebertum^f, victum^g Cavilono^{175h} destinatur. Anno XVIIIⁱ Theudericus^j Mettis profluvio ventris moritur, Brunichildis^{176k}, avia eius, cum filiis ipsius*
25 *Theuderic^l Mettis residens.*

SOURCES

1–5) **Fred. IV, 63.** 1) arreptum/Fr: adreptus. 2) domo/Fr: modum. 3) dare/Fr: daret. 5) proiecerunt/Fr: proiciunt. 6–16) **Bede, 1791-1805.** 6) alibi XXVII, *Isidore's CM ends with the 16th year.* 10) gratiam/Fr: gratia; quarta/Fr: quarto; urbem/Fr: urbe. 11) gratiam/Fr: gratia. Quosronom/B: Chosronem. 16–18) **Fred. IV, 63-64.** 18–21) **Bede, 1806–1809.** 22–23) **Fred. IV, 38-39.** 23) victum/Fr: vinctum. 23–25) **Fred. IV, 42, 45.**

MARGINALIA

1) Fogas neptuno munus dedit. 6) Anastasius gentae.

a) modo S. b) proiecerat S. c) velit B. d) stultitia B. e) distruere S. f) *corrected*, em added above. g) hi B. h) Secundum Ebreos iiiidXCI, Secundum LXX vDCCCXXXIII S, B. i) monachus S, B, Bede. j) *corrected* B, u added above. k) *corrected*, h added above. l) Hyerusalimam S. m) gracia S, gratia B. n) quarto S. o) urbe B. p) n *written as a* N, intravit S, B. q) gratia B. r) perpersus B. s) mittitur S, B. t) Chosronem S, B. u) *corrected*, i added above. v) tonica S, B. w) quidam S, B. x) patricius S, B. y) ditioni S, B. z) *corrected*, li added above.

a) Roma B. b) *corrected* S, N, *second n, through o.* c) Theoderici S, B. d) Teodericus S, Theodoricus, *corrected* B, from Theodaericus. e) devictu B. f) Theodebertum S, Theodobertu B, Theobertum Mu. g) vinctum S, B. h) Cavilonno S, B. i) regni sui S, sui B. j) Theodoricus S, B. k) Prunichildis S, *idem underlined* B. l) Theoderici S, Theodorici, *corrected* B.

Clotarius super eam^a inruens, eam captam, cum filiis Theuderici^b interfecti sunt. Ipsam Brunichildem^c per triduum diversis poenis^d adfectam, iubetque eam, camelo sedentem^e, per omnem exercitum perducere, post haec omnia^f, capitis uno pede et brachio ad viciosissimo aequo cauda^g ligare. Ibique, calcibus velocitate cursus^h, membratiⁱ disrumpitur. Firmatumque^j omnem^k regnum Francorum^l, sicut a priore Clotario fuerat dominatum, cum cunctis^m thesauris dictioni Clotarii¹⁷⁷ iunioris subicitur anno XXVIII, regni sui. Quod feliciter post XVI anno tenuit.

Anno XXXV regni Clotarii, legati III, nobiles ex genere Langobardorum, Agiulfus, Pompegiusⁿ et Cauto^o, Agone rege ad Clotarium destinatos^p, petentes^q ut^r XII milia solidorum, quas annis singulis Francorum erarius^s desoluebant, cassarentur. Clotarius ipsa tributa ad partem Langobardorum cessabit^t et amiciciam perpetuam cum Langobardis, sacramentis et pactis firmavit. Anno^u XXXVIII regni sui, Clotarius filium suum Dagobertum¹⁷⁸, consortem regni fecit eumque super Austrasius regem instituit. Anno XLV regni sui, Clotarius moritur, regnumque eius filii eius Dagoberti^v et Ariberti^w reliquit et^x Airibertus^y, frater eius, moritur omnemque regnum eius, Dagobertus sui dicionis^z redigit. Heraclius imperator cum esset literis^a nimie eruditus, agstrologus^b efficitur. Per quod cernens a circumcisis gentibus, divino nutu, imperium esse vastandum, ad Dagobertum dirigens, regem Francorum, petens, ut omnes Iudeos regni sui ad fidem catholicam baptizandos^c preciperet^d. Quod protinus^e Dagobertus implevit. Heraclius per omnes provincias imperii sui talem idemque facere decrevit. Ignorabat, unde haec calamitas contra imperium^f surgeret^g.

Anno V Heraclii et IIII religiosissimo principi Gothorum Sisebuti^h, in Spania Iudei baptizantur.

SOURCES

1–7) **Fred. IV, 42, 45.** 2) triduum/Fr: triduo. 3–4) omnia capitis/Fr: comam capitis; ad viciosissimo aequo cauda/Fr: ad viciosissimum aequum caudam; membrati/Fr: membratim. 7) anno/Fr: annis. 8–12) **cf. Fred. IV, 45.** 8) XXXV/Fr: XXVIII; Clotari/Fr: Chlotariae. 9) Cauto/Fr: Gauto; Agone/Fr: ab Agone; destinatos/Fr: destinatur. 10) erarius/Fr: aerariis. 12–13) **Fred. IV, 47.** 13–15) **cf. Fred. IV, 56–67.** 15) sui dicionis/Fr: suae dicione. 16–20) **Fred. IV, 65.** 17) ad/Fr: legationem ad. 21–22) **cf. Isidore, 415–416.**

MARGINALIA

17) Iudei baptizantur. 21) Iudei in Spania baptizantur.

a) ea B. b) Teoderici S, Theoderici B. c) apud rionava (rionavam Mu) super fluvium vincennam (vingennam Mu) filli Theoderici S, B; corrected B, Brunichilda. d) penis S. e) sedente S, B. f) comam S, coma B. g) caudam B. h) corrected S, s added above. i) membratim B. j) est S, B. k) omne P, S. l) corrected B, n added above. m) conctis S. n) B corrected, g added above. o) Gauto S, B. p) distinatos S, B. q) petens S, B. r) illa S, B. s) erariis S. t) cassavit S, B. u) Anno – cognovisset on p. 100, l. 21, not B, the amount of missing text corresponds with what is usually written on one folio. v) Ariberti reliquit et later added above, Dagobertus S. w) Arybertus S. x) reliquit et not S, instead a cross refers to a cross at the bottom of folio 128v, where is wrtitten by an other hand dividunt anno VIII Dachoberti. Arybertus. y) not S. z) dicioni S. a) litteris S. b) astrologus S. c) baptizandum S. d) preceperit S. e) protenus S. f) imperium added above. g) surgerit S. h) Sesibuti S.

Anno Heraclii^a XVI, indictione XV^b, Eduim^c excellentissimus rex Anglorum in Britannia^d transhumbranae gentis ad aquilonem predicantem^e Paulino¹⁷⁹ episcopo, quem miserat de Cantia venerabilis archiepiscopus^f Iustinus^g. Salutem^h cum sua gente suscepit anno regni sui XI, adventus autem Anglorum in Britanniamⁱ plus minus anno CCXXX^j; eiquae Paulino sedem episcopatus Eburaci donavit. Cui profecto /f40v regi in auspiciu[m] venture fidei et regni caelestis potestas quoque terreni creverat regni, ita ut universos Britanniae^k fines, quod nemo Anglorum ante eum, umquam^l vel ipsos, vel Britonum^m gentes habitabant, sub ditione acceperit. Eo tempore exortum apud Scottos in observatione pascae errorem quatuordecimⁿ annorum^o Honorius papa per epistulam redarguit. Sed et Iohannes, qui successori eius Severino successit, cum adhuc esset electus in pontificalem^p, cum^q pro eodem pascha^r eius^s simul et pro Pelagiana¹⁸⁰ heresi, quae apud eos revivescebat, scripsit^t. *Agareni, qui et Sarraceni, gens circumcisa, arma summentes^u, provincias Heraclii imperatoris vastandum inruunt, contra quos Heraclius milites ad ressistendum^v direxit. Cumque preliare^w caepissent, Sarraceni milites superant. Fertur in ipso^x proelio^y CL milia militum a Sarracenis fuisse interfectas^z. Spolia eorum Sarraceni per legatos Heraclio recipiendam^a offerunt. Heraclius cupiens super eos vindictam, nichil ab his recipere voluit, transmittensque^b legationem ad portas Caspium¹⁸¹, quas Alexander Magnus Macedo super marae Caspium haereas fieri et sarrare^c iusserat propter inundatione gencium sevissimarum que ultra montem Caucasi culminis habitabant, easdem portas Eraclius aperire fecit. Indeque CL milia pugtiatorum^d auroque locatis auxilii sui contra Sarracenos proliandum^e misit cum universis militibus de universis provinciis imperii sui nimia multitudine. Sarraceni duos habentes principes CC fere milia erant. Cumque castra nec procul inter se exercitus uterque posuisset, ita ut in crastino bellum inhirent confligentes, eadem noctae gladio Dei exercitus Heraclii^f percutitur. In castris LII milia militum in stratum^g mortui sunt. Cumque in crastinum ad proliandum^h deberent adgredere, cernentes milites eorum exercitum partemⁱ maximam^j divino iudicio interfectam^k, adversus Sarracenos non sunt ausi inire proelium^l. Reversusque^m omnis exercitus Heracliiⁿ ad proprias sedes. Sarraceni morae quo caeperant, provincias Heraclii^o imperatoris adsidue vastandum protegebant^p. Cum iam Iherosolimam^q propinquassent, Heraclius, videns quod eorum violentiam non potuisset ressistere, nimia amaritudinis^r merore arreptus, infelix Euthiciana^s heresi iam sectans, Christi cultum relinquens, habens uxorem^t, filiam sororis suae, a febre^u vexatus crudeliter vitam finivit.*

SOURCES

1–11) Bede, 1810–1825. 1) Eduim/B: Eduinus. 2) predicantem/B: predicante. 3) Iustinus/B: Iustus; Salutem/B: Verbum salutis. 4) CCXXX/B: CLXXX. 7) umquam vel ipsos/B: qua vel ipsorum. 10) pontificalem/B: pontificatum; cum, *not Bede*; eius/B: eis. **11–31) Fred. IV, 66.** 15) interfectas/Fr: interfecta; recipiendam/Fr: recipiendum. 19) Indeque/Fr: indique; pugtiatarum/Fr: pugnatum. 20) locatis/Fr: locatus. **20–21) cum – multitudine: not Fr.** 24) in crastinum/Fr: in crastino. 28) protegebant/Fr: pergebant.

MARGINALIA

9) Honorius papa. 16) Heraclius volens se vindicare.

a) *corrected*, h *added above*, Eracli S. b) *a written above*. c) Eduini S. d) Britannia S. e) predicante S. f) archiepiscopi S. g) Iustus verbum S, *Bede*. h) salutis S. i) Britanniam S. j) *Waitz' CU gives here 23*. k) Brittanie S. l) qua S. m) Brittonum S. n) quartadecima S. o) anorum S. p) pontificatum S, *Bede*. q) *not S*. r) *corrected*, h *added above*. s) eis S. t) scripsit S. u) summentes S. v) resistendum S. w) proeliare S. x) eo S. y) *this abbreviation for the first time, under and over the p*, prelio S. z) interfecta S. a) recipiendum S. b) transmittensque S. c) serare S. d) pugnat...S. e) preliand.. S. f) Eraclio S. g) stratu S. h) preliandum S. i) parte S. j) maxima S. k) interfectum S. l) prelium S. m) regressusque S; est S. n) Heracliei S. o) *corrected*, h *added above*, Heracliei S. p) progebant S. q) Hierusolimam S. r) *corrected S, last i through e*. s) *corrected*, h *added above*. t) *added above S*. u) *corrected it seems from fevre, febre S*.

Anno X regni Dagoberti^a, cum ei nunciatum fuisset exercitum Winidorum Thoringa^b fuisse ingressum, cum exercitu^c de regno Austrasiorum de Mettis urbae promovens, Mogontiam^d adgreditur, disponens Renum transire. Saxones /f41r missos ad Dagobertum dirigunt, petentes ut eis tributa, quas fisci dicionibus dissolvebant, indulgeret^e. Winidos resistere^f spondent et Francorum limite de illis partibus custodire promittunt^g. Quod Dagobertus prestitit^h. Exinde iam Saxones tributa, quae reddere consueverant, per preceptione Dagoberti habent indultum, quingentas vaccas inferendales annis singulis, a Clotarioⁱ seniore censiti, solvebant.

10 Anno XI^j Dagoberti, Sigobertum¹⁸², filium suum, in Austriae^k regnum sublimavit sedemque Mettis civitatem habere permisit.

Anno XVI regni sui Dagobertus profluvio ventris moritur. Apud Spanias, defuncto Sisebuto^l rege clementissimo, Sentila successit in regnum, sed mox ad^m Sisenando deicitur. Sentilaneⁿ defuncto, successit^o in regno filius eius Tolga sub tenera aetate^p. Ex primatibus nomine Chintasindus, collectis plurimis senatoribus Gothorum ceterumque populum in 15 regnum Spaniae sublimatur. Tolganem degradatum et ad honus clericati tonsoratus^q, cumque omnem Spaniam suae dicioni^r firmasset, cognitas^s morbo Gothorum, quod^t regibus degradandum habebant, unde sepius cum ipsis in consilio fuerat, quosque^u ex eis huius vicii promptos^v cognoverat fuisse noxios, totos^w singillatim^x iubet interfici^y aliosque exilio condemnare^z, eorumque uxores ac filios^a suis fidelibus cum facultatibus tradidit^b. Fertur de 20 primatis Gothorum^c hoc vicio deprimendo o^d fuisse interfectores^e, de mediocribus D interficere iussit. Quoadusque^f hoc morbo Gothorum Chindasindus^g cognovisset^h perdomitum, non cessavit, quos in suspicionem habebat gladio trucidare. Gothi vero ab eo perdomatiⁱ, nichil adversus eodem ausi sunt, ut de regibus consueverant inire consilio. /f41v Chindasindus^j, cum esset plenus dierum, filium suum nomine Richisindo^k in omni regno Spaniae regem stabilivit. 25 Childasindus^l paenitentiam agens, helemosina^m multa de rebus propriis faciens, plenus senectutae, ut fertur nonagenariusⁿ, moritur.

^oHaeraclius^p cum matre sua Martina annis II.

SOURCES

1–8) Fred. IV, 74. 7) preceptione/Fr: preceptionem. 9–10) cf. Fred. IV, 75. 11) cf. Fred. IV, 79. 11–26) cf. Fred. IV, 82. 12) clementissimo, not Fr., Fr. gives another sequence of succession: Eo anno Sintela rex Espaniae, qui Sisenando in regno successerat, defunctus est. 16) cognitas/Fr: cognitus; morbo/Fr: morbum; regibus/Fr: de regibus. 21) morbo/Fr: morbum. 25) Childasindus/Fr: Chyntasindus. 27) Bede, 1826.

MARGINALIA

11) Sisibuto rege in Spania obiit. 13) Chindisundus sublimatur in regnum.

a) Regis Francorum Mu. b) corrected, h added above, Thoringia S. c) exercito S. d) Moguncia S. e) indulgerit ipsi vero S. f) resistere S. g) promittunt S. h) prestitit S. i) Chotario S. j) regni S. k) Auster S. l) Sesibuto S. m) a S. n) Sintilane S. o) written above second s a d, succedit S. p) unus S. q) tonsuratus S. r) diccioni S. s) cognitus S. t) de S. u) quoscumque S. v) prumptos S. w) corrected from totas. x) singilatim S. y) interfeci S. z) condemnare S.

a) filias S. b) tradidi, tradidit S. c) corrected, h added above. d) o, instead of CC?, CC S.; a S. e) interfectus S. f) quoadusque S. g) Cintasindus S. h) B continues here on folio 152r. i) corrected, a added above. j) Cintasindus S, Chintasindus Mu. k) Richinsindo S, B. l) Cynthasindus S, Chindasindus B. m) helimosina S, elimosina B. n) nonagenarius S, B. o) Secundum Ebreos iiiidXCIII, Secundum LXX vDCCCXXXV S, B. p) Heraclonas S, Mu, Herachlonas B.

Chyrus¹⁸³ Alexandriae, Sergius^a et Phyrus^b regia^c urbis episcopi Acefalorum heresim instaurantes, unam operationem in Christo divinitatis et humanitatis, unam voluntatem, dogmatizantes^d. Quibus Pyrrus^e his temporibus, id est sub Theodoro^f papa, Romam veniens ex Africa ficta, ut postea^g apparuit, paenitentiam^h obtulit eidem papaⁱ presente cuncto clero et populo libellum cum sua subscriptione, in quo condemnarent^j omnia^k, a seculo^l decessoribus suis scripta vel accepta^m sunt adversus catholicam fidem. Unde et benigne susceptusⁿ ab eo quasi regie pontifex civitatis. Sed et^o qui reversus domum, repetiit et errorem domesticum, memoratus papa Theodorum^p, advocatis^q cunctis sacerdotibus et clero in aecclesiam beati Petri apostoli condemnavit^r eum sub vinculo anathematis.

^sCostantinus^t, filius Heracli^u, mensibus VI. Pyrri successor Paulus non tantum vesana doctrina, sicut decessor^v eius, set et aperta persecutionae catholicos^w cruciat, apocrisarius^x sanctae aecclesiae Romanae, qui ad eius correctionae^y missi fuerant, partem^z carceribus, partem^a exiliis, partem^b verberibus adficiens. Sed et altare eorum^c Placidie sacratum in venerabili oraculo subvertens diripuit, proibens eos idem^d missas celebrare. /f42r Unde et ipse sicut precessores illius ab apostolica sede iuxta^e depositionis ultionem^f damnatus^g est.

Post Dagoberti discessum, filius^h eius Clodoveus¹⁸⁴, sub tenera aetatae regnum patris adscivit. Anno ab incarnationisⁱ Christi DCXLI, indicione XIII, omnes leudes de Neuster et Burgundia eumque Masolago^{185j} villa sublimant in regnum. Aega¹⁸⁶ vero, cum reginam^k Nantille^l, quam Dagobertus reliquerat, condigne palatium gubernat^m et regnum Francorum.

ⁿConstantinus filius Constantini annis XXVIII. Hic deceptus a Paulo, sicut Heraclius^o avus eius a Sergio eiusdem regiae civitatis Christo^p, exposuit typum adversus catholicam fidem, nec unam nec duas voluntates aut operationes in Christo definiens esse confitendas^q, quasi nichil velle vel operari credendus sit Christus. Unde Martinianus^r papa congregata Romae synodo CV episcoporum damnavit^s sub anathemate prefatos^t Cyrum, Sergium, Pirrum et Paulum hereticos.

SOURCES

1–15) **Bede, 1827–1849.** 1) regia/B: regiae. 3) dogmatizantes/B: dogmatizant; quibus/B: e quibus. 4) paenitentiam/B: paenitentia. 5) condemnarent/B: condemnarentur; a seculo/B: quae a se vel. 6) accepta/B: acta. 8) Theodorum/B: Theodorum. 11) apocrisarius/B: apocrisarios; correctionae/B: correctionem. 16–19) **Fred. IV, 79–80.** 17) **Anno – XIII: possibly by the composer.** 18) reginam/Fr: regina. 20–25) **Bede, 1850–1857.** 22) Christo/B: episcopo.

MARGINALIA

4) Teodoro papa. 17) Clodoveus sublimatur in regnum. 23) Synodus. 24) Martinianus papa.

a) Sergigius, Sergius S, B. b) corrected, first r added above, corrected B, Pyrrhus, h added above.
 c) regie S. d) dogmatizant S, B; e S, ae B. e) corrected B Pyrrhus h added above. f) Teodero S.
 g) post S, B. h) penitencia S, paenitentia B. i) pape S, papae B. j) condemnarent S, B. k)
 que S. l) a se vel a S, B, Bede. m) acta S. n) est S, B. o) not S. p) Teoderus S.
 q) corrected, s added above. r) dampnavit S, B. s) Secundum Ebreos iiiidXCIII S, B;
 SecundumLXX vDCCCXXXVI S, B. t) Constantinus S. u) corrected, h added above. v)
 decessores S, B. w) corrected B, o written over u. x) apocrisarios S. y) correccionem S,
 correctionem B. z) partim S, B.
 a) partim S. b) partim S. c) in domo S. d) added, ibidem S, B. e) iusta S. f)
 ulcione S, ultione B. g) dampnatus S. h) filium B. i) incarnatione B, incarnatione S. j)
 Massolago B. k) regina S, B. l) Nantilde S, B. m) gubernabat S, B. n) Secundum Ebreos
 iiiidCXXII S, B; Secundum LXX vDC..LXI...S, vDCCCLXIII B. o) corrected, h added above,
 eracleos S, Heraclius B. p) episcopo S, B, Bede. q) last letter blurred and abbreviation not clear,
 confitendas S, B. r) Martinus S, B. s) dampnavit S. t) prefatus B.

Et post haec missus ab imperatore Theodorus^a exarcus tulit Martinianum^b papa de ecclesiae^c Constantiniana, perduxit^d Constantinopolim, qui post haec religatus Cersonem^e ibidem vita^f finivit, multis in eodem loco virtutum signis usque hodie refulgens. Facta est autem synodus prefata anno imperii Constantini VIII^g mense October^h, indictione VIII.

- 5 Anno IIIⁱ regni Clodovei^j, Aegia^k Clippiago^{187l} villa vexatus a febre, moritur. Cui succedunt Hirschaldus in Neustra^m et Flaucatus in Burgundia. Eo anno Pipinusⁿ, maior domus in palatio Sigoberti, moritur^o. Otto^{188p}, qui baiulus Sigoberti fuerat, in loco eius substituitur. Otto a Leuterio, duce^q Alamannorum interficitur. Gradum^r honoris maiorem domus in palatio Sigoberti et omnem regnum Austrasiorum in manu Grimaldi¹⁸⁹, filii Pipini^s, confirmatum est vehementer. Decidente vero tempore, defuncto Sigobertum^t, Grimaldus maior domus filium Sigoberti, nomine Dagobertum¹⁹⁰ tutundit, volensque filium suum constituere in regnum^u. Franci vero hoc valde indignantes, Grimaldo insidias^v preparant, eumque eximentes ad condempnandum^w regi Francorum^x Clodoveo^{191y} deferunt. In Parisius civitate, in carcerem retruditur. Ibiq^{ue} moritur.
- 15 Clodoveus, anno XVIII regni sui, moritur^z. Regnavitque filius eius, Clotarius¹⁹², pro eo anno ab incarnatione Christi DCLVIII, indicio II^a. Eodem^b tempore defuncto Herchinoaldum, maiorem domus, Franci Hebroinum¹⁹³ in loco eius statuunt. Constantinus princeps, Vitaliano papa nuper ordinato, misit beato Petro apostolo evangelia aurea gemis^c albis mirae magnitudinis in circuitu ornata. Ipse post aliquantos annos, id est per indictionem
- 20 VI, veniens Romam obtulit super altare ipsius^d pallium auro textilem^e, toto exercito^f eius cum cereis aecclesiam intrantem^g, /f42v die V mensis Iulii.

SOURCES

1–4) Bede, 1858–1863. 1) Martinianum papa/B: Martinum papam. 4) October/B: Octobrio.
5) Fred. IV, 83. 5) Aegia/Fr: Aega. 6) Fred. IV, 85. 6–8) cf. Fred. IV, 86, 89. 8–10)
cf. Fred. IV, 88. 10–14) LHF, 43. 10) Sigobertum/L: Sighoberto. 12) regnum/L: regno.
15) LHF, 44. 16–17) LHF, 45. 17–21) Bede, 1864–1869. 20) textilem/B: textile; euis, *not Bede*.
21) intrantem/B: intrante; die – Iulii: *not Bede*.

MARGINALIA

1) Martinianus papa de Roma Constantinopolim. 15) Clodoveus moritur. 17) nuper ordinatus
Vitaliano papa. 18) Constantinus veniens Romam.

a) Teoderos S. b) Martinum B. c) ecclesia S, aecclesia B. d) perduxitque S. e) Cersonam B.
f) vitam B. g) nono S, B. h) octobrio S, B. i) tercio S. j) Regis Francorum Mu.
k) Aega S, Aego B. l) Clippiaco S, B. m) Neustra S, B. n) Pippinus B. o) moritor *written above S*.
p) Otto – sigoberti *written above S*. q) duci S, B. r) grandum B. s) Pippini B, Crimaldi filio Pippino Mu.
t) Sygobertum S. u) regem S, B. v) corrected S. w) corrected S.
x) Fracorum. y) Chloddoveo B. z) obiit S, B.
a) a *written above*. b) quoque B. c) ..mmis S, gemmis B. d) sancti Petri Mu. e) textile S, B.
f) exercitu S, B. g) intrante S, B.

Omnia quae erant in aere adornatum civitatis, deposuit. Sed et aecclesiae^a beatæ Mariae ad martyres, quae de tegulis aereis^b erant^c, discoperuit et in regia urbae cum alia diversaquae^d deposuerat^e, direxit. Egressus de civitate Romae, reversus Siciliam per indictione VII, habitabit in civitate Siracusana^f talesque afflictiones populo posuit vel possessoribus provinciarum Calabriae, Siciliae, Africae vel Sardiniae per diagrafa^g seu capita atque nauticatione per aliquos annos, quales numquam aliquando^h fuerant. Eodem anno facta est aecclipsis solis, quam nostra aetas meminit, quasi oraⁱ diei V, Nonas Maii.

5 Theodorus^{194j} archiepiscopus et Adrianus¹⁹⁵ abbas, viri^k aequè doctissimi^l, a Vitiliano^m missi Britanniamⁿ, plurimas aecclesias Anglorum doctrinae aecclesiasticae fruge fecundarunt. Constantinus^o post plurimas et inauditas deprecationes^p provinciis factas occisus in balneo periit, indictione XII. Nec longo post tempore etiam Vitilianus^q papa caelestia regna petiit.

10 ^rConstantinus, filius Constantini superioris regis, annis XVII. Sarraceni Siciliam invadunt et predam nimiam^s *sed et aere, quod ibidem a Roma navigatum fuerat, secum abstollentes, Alexandriae reversi sunt.* Agatho papa^t ex rogatu Constantini Heracli et Tyberii^u principum piissimorum misit in regia^v urbem legatos suos, in quibus erat Iohannes Romanae aecclesiae tunc diaconus, non longe post episcopos^w, pro^x adunatione faciendae^y sanctarum^z aecclesiarum. Qui benignissimae suscepti a reverentissimo fidei catholicae^a defensorae Constantino, iussi sunt remissis disputationibus philosophicis pacifico conloquio de fide vera perquirere, datis eis de bibliotheca Constantinopolitana cunctis antiquorum patrum quos petebant libellis. Adfuerunt autem^b episcopi CL presidente Georgio patriarcha regie urbis et Antiochiae Machario. Et convicti^c sunt. Qui unam voluntatem et operationem adstruebant^d in Christo, falsasse patrum catholicorum^e perplurima. Finito autem conflictu^f, Georgius correctus est, Macharius¹⁹⁶ vero cum suis sequacibus, simul et precessoribus^g Ciro, Sergio, Honorio, Pirro, Paulo et Petro anathematizatur^h et in loco eius Theophanius, abbas de Sicilia, 25 Antiochiae episcopus factus.

SOURCES

1–6) LP, Vita Vitaliani. 6–13) Bede, 1870–1880. 7) Maii/B: Maias. 10) deprecationes/B: depraedationes. 15) regia/B: regiam. 22) perplurima/B: dicta perplurima. 13-14) LP, Vita Adeonati. 14–25) Bede, 1882–1898.

MARGINALIA

10) Constantinus obiit. 14) Synodus VI incoatur. 20) Synodus

a) ecclesiam S, aecclesiam B. b) eris S, aeris B. c) erat S, B. d) diversaquae B. e) dopusuerat S. f) Seracusana S, B. g) diagrapha B. h) aliquo B. i) a written above X. j) Teoderus S. k) vir S, B. l) doctissimus S, B. m) Vitaliano S, B. n) Brittaniam S, B. o) imperator Mu. p) depredationes S, depredationes B, Bede. q) Vitalianus S, B. r) Secundum Ebreos iiiiDCXXXVIII, Secundum LXX vDCCCLXXXI S, B. s) preda nimia secum ablata S, preda nimia B. t) corrected, first a added above. u) Tiberi S. v) regiam S, B. w) episcopus B, Bede. x) not S. y) faciendam B. z) dei S.

a) catolica S. b) a added above S; et B. c) convicti S, B. d) astruebant S, B. e) dicta S, B, Bede. f) conflictu S, corrected B, u written over o. g) preccssoribus. h) anatematizatus S, anathematizatus B.

Tantaque gracia legatos^a catholicae pacis comitata est, ut Iohannes Portuensis episcopus, qui erat unus ex ipsis, dominica octavarum^b paschae missas publicas in aecclesia sanctae Sophiae coram principem^c et patriarcha latinae celebraret. Haec est VI^d synodus universalis Constantinopoli celebrata et Greco sermone conscripta temporibus papae Agathonis, exsequente ac residente^e piissimo principe Constantino intra palatium suum, simulque legatis apostolice sedis et episcopis CL residentibus. *Ea vero hora tantae telae aranearum^f nigrissimae in medio populi ceciderunt, ut omnes mirarentur, quod sordes haereseum /f43r expulse sunt.* Prima enim universalis synodus in Nicea congregata est contra Arrium CCCXVIII patrum temporibus Iulii papae sub Constantino principae. Secunda in Constantinopoli CL patrum contra Machedonium et Eudoxium temporibus Damasi papae et Graciani principis, quomodo^g Nectarius¹⁹⁷ eidem urbi est ordinatus episcopus. Tercia in Epheso^h aⁱ patrum contra Nestorium¹⁹⁸ Auguste urbis episcopum^j sub Theodosio Magno principe et papa Celestino. Quarta^k in Calcedone patrum DCXXX sub Leonae papa temporibus Marciani principis, contra Euthicen nefandisimorum^l presulem monachorum. Quinta^m in Constantinopolim temporibus Iuliiⁿ papae sub Iustiniano principae, contra Theodorum^o et omnes hereticos^p. Sexta haec, de qua^q presente^r diximus, *huius^s Constantini temporibus.*

In Francia defuncto Clotario, qui regnavit annis IIII^t. Theodericus¹⁹⁹ et Childericus²⁰⁰ fratres eius sublimantur^u in regno. Theodericum^v in Francia habens Hebroinum^w maiorem domus, Childericus vero in Austria^x cum Vulfardo^{201y} duci. Eo tempore Franci adversus Ebroinum insidias parant, super Theodericum consurgunt eumque a regno deiciunt, crines^z eius incidunt. Hebroinum vero totonderunt^a eumque Luxovium²⁰² monasterio in Burgundia dirigunt^b. In Austria^c propter Childericum legationem mittentes, acomodant^d, et una cum Vulfardo^e duci veniens in regnum Francorum elevatus est.

25

SOURCES

1–6) Bede, 1898-1907. 6–8) LP, Vita Agathoni. 8–16) Bede, 1907–1919. 11) quomodo/B: quando. 12) a/B: CC. 15) Constantinopolim/B: Constantinopoli; Iulii/B: Vigili. 16-17) presente/B: in presenti; huius – temporibus: *source unknown*. 17–24) LHF, 45.

MARGINALIA

1) Johannes portaiensis episcopus missas publicas super altare sancte Sophie celebratae. 4) Agathonus papa. 8) *In the right upper corner of folio 43r a drawing of an encircled and ornamented cross.* 22) Hebroinum ex regem monachum fecerunt.

a) legatus B. b) octavarum S, B, Bede. c) principe S, B. d) sexta S, B. e) partly erased and rewritten. f) araniarum S, araniarum B. g) quando S, Bede, quem B. h) Ephesio B. i) CC S, Bede. j) episcopi B. k) quartam cf acc. Abbr. l) nefandissimorum S, nephandissimarum B. m) item S, B. n) Vigili S. o) Teoderum S. p) .. S. q) in S, B. r) presenti B. s) corrected S, first h added above. t) not S, left open space B. u) sublimatus B. v) Teodericus S, Theodericus B. w) corrected h added above, Ebroinum S. x) Auster S, B. y) Vulfaldo S, B. z) crinis S.

a) totunderunt S, B. b) dirigunt deleted. c) Auster S. d) acommodant S, B. e) Vulfaldo S, B.

Erat autem ipse Childericus levis, omnia nimis incaute peragebant^a, donec inter eos odium maximum et scandalum crevit, Francos vero valde obprimens^b. Ex quibus uno Franco, nomine Bodilonem, ad stipitem^c tensum, cedi valde sine lege precepit. Haec videntes Franci in ira comoti^d, Ingobertus videlicet et Amalbertus et reliqui maiores natu Francorum sedicione contra Childericum^e concitantes, Bodilone^f cum reliquis super regem surgens^g, eum interfecit^h una cum regina pregnantae. Vulfardusⁱ quoque per fugam vix evadens, in Auster revertens. Franci vero Leudesium²⁰³, filium Ircinialdiⁱ, maiorem donatumⁱ palatii elegerunt. Hebroinus itaque, accepto consilio, capillos^k crescere sinens, congregatis in auxilium sociis, hostiliter in^l Luxovio cenobio^m egressus, in Francia reversusⁿ cum magno armorum apparatu. De nocte surrexit, comoto^o exercito^p usque Ysiram^{204q} fluvium^r veniens, interfectis^s custodibus^t ad sanctam Magentiam^u Ysiram^v, transiens, ibi quos reperit^w de insidiatoribus suis occidit. Leodesius una cum Theoderico^x rege et sociis quam plurimis per fugam evasit. Hebroinus eos persecutus^y est, Bacio²⁰⁵ villa veniens, thesauros regales adprehendit. Deinde Crisciaco^{206z} veniens regnum^a recepit^b. Leodesio, data fide, sub dolo ad se venire mandavit. Quo facto, Leodesium interfecit. Ipse principatum sagaciter^c recepit^d. Sanctum /f43v Leodegarium^{207e} Augustidunensem^f episcopum, diversis poenis^g afflictum, gladio perimet. Cyrinum^h, fratrem eius, dira poenaⁱ damnavitⁱ. Reliqui vero Franci, eorum socii, per fugam vix evaserunt. Nonnulli vero in exilio retrusi, aliquanti a propriis facultatibus privati sunt.

^kEo^l quoque tempore, decidente Vulfardo^m de Austria, Pipinusⁿ et Martinus^o, decidentibus regibus, dominabuntur^p in Auster^q. Hii^r duces, in odium versi contra Hebroinum^s, aciem dirigunt, contra quos Theudericus^t et Hebroinus^u cum hoste occurrunt^v loco nuncupante Lucofao²⁰⁸. Simulque^w coniuncti, se invicem cede magna, prosternunt. Corruitque^x ibi infinita turba populi.

SOURCES

1–18) LHF, 45. 1) peragebant/L : peragebat. 3) Bodilonem/L: Bodilone; cedi/L: cedere. 5) surgens/L: surrexit. 6) evadens/L: evasit. 7) revertens/L: reversus. 9) reversus/L: revertitur. 11) transiens/L: transiit. 16) Cyrinum/L : Gaerinum. 19–23) LHF, 46. 19) Pipinus/L: Pippinus iunior filius Asighiselo quondam. 23) corruitque/L: corrueruntque.

MARGINALIA

5) Childericus rex cum uxore sua pregnantae a suis interficitur. 8) Hebroinus relicta monachi veste inimicos persequens. 20) *Drawing of a cross in two colors.*

a) peragebat S. b) *corrected b added above*, opprimens S. c) stipidem B. d) commoti S, B. e) *corrected*. f) Bodilo S, B. g) insurgens S, B. h) interficit S, B. i) ..ulfaldus S, Vulfaldus B. j) Hirchinoaldi S, Hyrchinoaldi B. k) capillis S, B. l) e S, B. m) cenubio S, caenubio B. n) revertur S, revertitur B. o) commoto S, B. p) exercitu B. q) Iseram S, B. r) *corrected*, um *added above*. s) *corrected*, s *added above*. t) costodibus S. u) Mahenciam S, Maentiam B. v) Iseram B. w) repperit B. x) *corrected h added above*. y) persequutus S. z) *probably a word erased*.

a) regem S, B. b) recipit B. c) sacaciter S. d) recipit B. e) Leodigarium S, B. f) Augustudinensem S, Augustedunensem B. g) penis S. h) Girinum S, Girinu B. i) pena S. j) dampnavit S. k) *beginning of AA: Incipit genealogia ortus vel actus sive vita karoli gloriosi atque piissimi imperatoris. In temporibus illis. Anno ab incarnatione domini DCLXX. AA.* l) eo - Martinus *not AA.* m) Vulfaldo S, B. n) Pippinus B. o) de Gallia Pipinus et Martinus potentissimi duces AA. p) dominabantur AA, S, B. q) Austria AA. r) hi AA, S, B. s) *corrected*, h *added above*, prefectum Galliae AA. t) Theodericus rex Franchorum AA, Theodericus S, B. u) Ebroinus prefectus AA, Ebroinum S. v) cucurrerunt AA. w) *corrected AA, u written above*. x) corruitque S, B.

- Austrasii victi, in fugam versi. Hebroinus eos, cede crudelissima, insecutus, maximam partem^a ex illa regionae vastata. Martinus per fugam elapsus, Laoduno^{209b} ingressus, illuc^c reclusit. Pipinus vero altrinsecus evasit. Hebroinus itaque, patrata^d victoria, reversus est. Veniens cum exercitu Erciaco²¹⁰ villa, ad Martynum nuncios misit et, data sacramenta^e cum fiducia ad regem Theodericum veniret. Ho doliosae^f hac fallaciter^g super vacuas capsas^h se iurante. Martinus eosⁱ credens, Aerciaco villa veniens, ibique cum sociis suis interfectus est. Hebroinus itaque magis ac magis Francos crudeliter^j obprimens^k, dum Ermenfredo^l Franco insidias pararet, Erminfredo^m quoque per noctaeⁿ clam super eum consurgens, atrociter prefatum Hebroinum interfecit. Ad Pipinum in^o Auster^p fugiens, evasit.*
- 10 *Franci vero^q, consilio^r accepto, Waratonem^{211s}, virum inlustrem^t, in loco Hebroini^u cum iussione regis, maiorem domus^v constituunt. Accepit ipse Warato^w inter haec, obsides^x a predicto Pipino et pacem cum eo iniit. Erat enim, eidem Waratoni^y filius efficax^z industriusque^a, feroci animo et acervis^b moribus, insidiatur^c, patris sui eumque ab honorem^d supplantans. Eratque nomen eius Gisflamaris^{212e}, cui beatus Audoenus²¹³ Rodomagensis^f episcopus prohibuit, ne hanc nequiciam contra patrem suum ferret^g, quod ille audire contempsit. Fueruntque inter ipsum Gislamarem^h et Pipinum bella civilia et multa discordia. Qui, ob iniuriam patris velⁱ alia crudelia peccata^j a Deo percussus, iniquissimum spiritum exalavit iuxta quod sanctus^k Audoenus^l predixerat. Illoque defuncto, Warato^m iterum honoremⁿ pristino nanctus est. In his diebus beatus Audoenus^o Rotomagensis^p episcopus,*
- 15 *plenus dierum ac virtutibus preclarus, Clippiaco^{214q} villa regali in suburbana^r Parisiorum civitatae migravit ad dominum. Succedentem^s quippe curricula^t temporum predictus Warato^u defunctus est. Franci in diversa oberrantes, Berchcarium^v in maiorem donatum^w statuunt^x.*
- 20

SOURCES

1–6) LHF, 46. 1-2) maximam partem/L: maxima parte. 2) Laoduno/L: Lauduno Clavato. 3) reclusit/L: se reclusit. 4) et/L: ut. 5) Ho doliosae/L: Hoc dolose. **7–21) LHF, 47.** 7) obprimens/L: oppremebat. 8) noctae/L: noctem. 13) insidiatur/L: insidiator. 14) Gisflamaris/L: Ghislamarus. 15) ferret/L: inferret. 19) honorem/L: honore. **21–22) LHF, 48.** 21) succedentem/L: succedente/ cf. A.

MARGINALIA

14) Guisflamarus patrem suum Waratonem honorem privavit.

a) maxima parte AA. b) Lauduno AA, Lapduno S. c) illic se AA, se S, B. d) corrected. e) ut AA. f) hoc dolo se S, AA ac dolose B. g) falaciter S. h) capsas vacuas AA. i) eis B. j) crudeliter not AA. k) opprimens AA, S, oppremens B. l) Ermefredo AA. m) corrected o added, Ermenfredus S, Hermenfredus AA, B. n) per noctae not AA. o) not S. p) Austria AA. q) quoque AA. r) consili B. s) Warattonem S, Waratthonom B. t) illustrem AA. u) corrected, h added above, idem AA. v) corrected, s added above. w) Warattho S, B. x) opsides S. y) Waratthoni S, B. z) efficax AA.

a) industrisque AA. b) acerbis AA. c) insidiator AA. d) corrected h added above, B. e) Gisflamaris S, Gisflamarus AA, Ghislameris B. f) Rothomagensis AA. g) inferret AA, S, B. h) Gisflamaris AA, S. i) et AA. j) corrected, ta added above. k) corrected B. l) corrected, u added above, ei AA, S, Audoens ei B. m) Warattho S, B. n) honore AA, S, B. o) corrected, u added above Audoenus S. p) AA corrected en added above, Rodomensis Mu. q) Chilpiaco AA. r) suburbano AA. s) succedente AA, B, succedente S. t) curriculo AA. u) AA corrected h added above, Warattho S, B. v) Berthcarium AA, B, Bertcarium S. w) ...matum S, domatum B. x) constituunt AA.

^aIustinianus^b minor filius Costantini^c annis X.^d /f44r Hic constituit pacem cum Sarracenis decennio terra marique. Sed et provincia Africa^e subiugata est Romano imperio, quae fuerat tenta a Sarracenis, ipsa quoque Cartaginae ab eis capta et destructa. Hic beatae memoriae pontificae^f Romanae aecclisiae Sergium, qui^g erratae suae synodo, quae Constantinopoli fecerat, favere et subscribere noluisset, misso Zacharia²¹⁵ protospatario suo, iussit Constantinopolim deportari^h. Sed prevenit milicia Ravennate urbis vicinarumque partium iussa principis nefanda et eundem Zachariam contumeliis et iniuriis ab urbae Romaⁱ pepulit. Idem papa Sergius ordinavit venerabilem virum Vilbrordum cognomine Clementem Fresene^j genti episcopum, in qua usque hodie pro aeterna patria peregrinus (est enim de Britanniam^k gentis Anglorum) innumera cotidie diabolo^l detrimenta et Christianae fidei facit augmenta.

In illis diebus, Pipinus ab Auster^m consurgens, cum exercitu contra Theudericumⁿ regem Francorum et Bertcharium aciem dirigit. Convenientibus ad proelium^o in loco^p nuncupante^q Textricio²¹⁶, illis^r inter se belligerantibus, Theudericus^{217s} rex^t et Bertcharius²¹⁸ terga verterunt. Pipinus quoque victor extitit^u. Caedendum^v itaque tempore Bertgarius^w ab adolatoribus suis occiditur, post haec Pipinus^x Theoderico^y rege caepit^z esse principali regimine maiordomus. Thesauris acceptis, Nordobertum^{219a} quodam^b de suis cum rege relicto, ipse in Auster remeavit^c. Erat quippe Pipino principi, nobilissima uxor et sapiens, nomine Plectrudis. Ex ipsa genuit filios^d IIe. Nomen maioris Drocus²²⁰, nomen minoris Grimaldus^{221f}. Drocus ducatum Campaniae caepit^g. Eo tempore Theodericus^h rex obiit regnavitque annis XVIⁱ. Clodoveus²²², filius eius, puer regalem sedem suscepit regnavitque annis^j II. Post quem Childebertus²²³, frater eius, in regno statutus est. Eo^k tempore Narldobertus^l moritur. Grimaldus, filius Pipini iunior, in aula regis Childiberti^m, maiordomus effectusⁿ est. Grimaldus quoque genuit filium ex concubina, Theodaldo²²⁴ nomine.

25

SOURCES

1–11) Bede, 1929–1945. 4) pontificae/B: pontificem; quae/B: quam. 9) fresene/B: Fresonum.
11–24) LHF, 48–49. 12) Auster/L: Austrasiis. 13) convenientibus/L: contentientesque. 15)
caepit/L: coepit. 20) caepit/L: accepit. 23) Narldobertus/L: Nordebertus.

MARGINALIA

2) Africa subiugata Romano imperio. 4) Sergius papa liberatus de manu Zacharia protospatario. 10)
Encircled cross.

a) Secundum Ebreos iiiiDCXLVIII S, B; Secundum LXX.....DCC S, vDCCCXXI B. b) Iustinianus –
augmenta not AA. c) Constantini S, B. d) some words erased. e) Africana Mu. f)
pontificem S, B. g) quia S, B. h) deportare S. i) Rome S. j) Fresonum S, Fresenem B.
k) Brittonia S, B. l) diabulo S, B. m) Austria AA. n) Teodericum S, Theodericum AA, B.
o) praelium AA. p) corrected B, co added above. q) nuncupato AA. r) illisque AA, S, B.
s) Teodericus AA, S, Teudoricus B. t) not AA. u) exstetit S. v) AA corrected suc added,
cedendum S, B. w) Bertcharius AA, Bertharius S, B. x) sub AA, sub added above. y)
Theoderico B, corrected first o added above. z) coepit B.
a) Nordbertum AA. b) quondam AA, S. c) Austria meavit AA. d) filius S. e) duos
AA. f) Grimallus AA. g) coepit B. h) Theodericus B. i) XVIII AA. j) AA corrected
annis ? from annos. k) Eo - moritur not AA. l) Nordobertus S, B. m) Childeberti AA, B,
Childe....S. n) efectus AA.

Iustinianus^a *imperator* ob culpam perfidie regni gloria privatus exul^b in Pontum secedit.

^cLeo annis III. Papa Sergius in sacrario beati Petri apostoli capsam argentam, quae in angulo^d obscurissimo diutissimae iacuerat^e, in eam^f crucem diversis hac preciosis lapidibus adornatam Domino revelante^g reperit^h. De qua tractis quatuorⁱ petallis, quibus gemae^j incluse erant, mirae magnitudinis portionem^k ligni salutiferi dominici crucis interius repositam inspexit. Quae ex tempore illo annis omnibus in basilica Salvatoris, quae appellatur Constantiniana, die exaltationis eius ab omni osculatur atque^l adoratur populo. Reverentissimus /f44v aecclesiae Lindisfarnensis in Britania^m ex anacorita antestisⁿ Cudbere^{225o} totam ab infanzia vitam usque ad senium miraculorum signis inclitam duxit. Cuius dum XI annos maneret corpus umatum incorruptum^p, post haec quasi eadem oram^q defunctus^r simul cum veste qua tegebatur inventum est, sicut in libro de eius Vita ac Virtutibus, et prosa super^s et exametris versibus scripto ante aliquos^t annos^u, ipsi signavimus. *Eo tempore Drocus, Pipipini filius^v, defunctus est. Habensque Pipinus^w, prefatus princeps^x, filium ex alia uxore, nomine Alpagde^{226y}, Karolo^z nomine, virum elegantem, egregium atque utilem.*

^aTyberius^b annis VII. Synodus^c Aquileiae facta ob^d impericium fidei quintum universalem concilium suscipere difidit^e, donec salutaribus beatae^f pape Sergii monitis instructa^g et ipsa huic cum ceteris Christi aecclesiis annuare^h consentit. Gisulfus²²⁷ dux gentis Langobardorum venientemⁱ Campaniae^j igne, gladio, et captivitate vastavit. Cumque non esset qui eius impetire resisteret^k, apostolicus papa Iohannes, qui Sergio successerat, missis ad eum sacerdotibus ac donariis per plurimos^l universos redemit^m captivos atque oves domum redire fecit. Cui successit alius Iohannesⁿ, qui inter multa operum inlustrum fecit oratorium sanctae Dei genetricis^o opere pulcherrimo intra aecclesiam beati apostoli Petri.

SOURCES

1–12) Bede, 1946–1965. 1) *imperator: not Bede.* 2) *argentam/B: argentem.* 3) *in eam/B: in ea.* 4) *quatuor/B: quattuor.* 5) *dominici/B: dominicae.* 9) *Cudbere/B: Cudberctus.* 10) *oram/B: hora.* 11) *defunctus/B: defuncti.* 12) *super/B: nuper.* **13–15) LHF, 48–49.** **14) Alpagde, not LHF; cf. Fred. Cont. 6.** **16–24) Bede, 1966–1978.** 18) *annuare/B: adnuere.* 19) *venientem/B: Beniventi; Campaniae/B: Campaniam.* 23) *genetricis/B: genetrici.*

MARGINALIA

2) Cr.....ra..... 13) ortus Karoli vetulis. 20) Iohannes papa captivos redemit. 22) alius Iohannes papa.

a) Iustinianus – signavimus *not AA, Iustianus B.* b) *exsul B.* c) *Secundum Ebreos iiii DCLII, Secundum LXX vDCCCXCIII S, B.* d) *corrected B, an added above.* e) *et S, B.* f) *ea S, B.* g) *revellante S.* h) *repperit S, B.* i) *quattuor B.* j) *gemine S, gemmae B.* k) *porciorem S, portiore B.* l) *adque S.* m) *Brittania S, B.* n) *antistes S.* o) *Cudhbertus S, B.* p) *incorruptum S.* q) *hora S, B.* r) *defunctu S, defuncti B.* s) *nuper S, Bede, supern B.* t) *corrected, a transformed from o and s added above, aliquot S, aliquod B.* u) *corrected, first n as capital.* v) *filius Pipini AA, Pippini B.* w) *Pippinus B.* x) *princeps B, S.* y) *Alpaigde AA.* z) *Karolum AA, Karolo S.*

a) *Secundum Ebreos iiiiDCLVIII, Secundum vDCCCCVI S, B.* b) *Tyberius – susceptus Philippicus not AA.* c) *Senodus S, B.* d) *ab B.* e) *diffidit S, B.* f) *beati S, B.* g) *corrected, r added above.* h) *annuere S, B.* i) *beneventi S, benevente B.* j) *Campaniam S, B.* k) *resisterit S, B.* l) *corrected S, long i through o.* m) *redimit S, redimet B.* n) *Iohane..S.* o) *...genetrici S.*

Heribertus^a rex Langobardorum multas cartas et patrimonia Alpium Cottiarum²²⁸, que quondam ad ius pertinebant apostolice sedis, sed a Langobardis multo tempore fuerant ablata, restituit iuri eiusdem sedis; et hanc donationem aureis scriptam literis^b Romam direxit.

5 ^cIustinianus secundo cum Tiberio filio annis VI. Hic, auxilio Terbelli²²⁹ re^d Vulgarorum regnum recipiens, occidit eos qui se expulerunt patricior^e et Leonem, qui locum eius usurpaverat, nec non et successorem eius Tyberium, qui eum de regno eiectum, totoque^f ipse regnabat tempore in eadem civitatem^g in custodiam^h tenuerat. Gallinicum²³⁰ⁱ vero patriarcham erutis oculis^j misit Romam et dedit episcopatum Cyro, qui erat abbas in Ponto, eumque alebat exulem. Hic Constantinum papam ad se venire iubens honorifice suscepit hic^k
10 remisit, ita ut eum die dominica missas ibi^l facere iubens communionem de manu eius acciperet^m. Quem prostratus in terraⁿ pro suis peccatis intercedere rogans cuncta aecclesiae privilegia renovavit. Qui cum exercitum miteret^o in Pontum multum prohibente papa apostolico ad comprehendendum Philippicum, quem^p ibi religaverat, conversus omnis exercitus ad partem Philippici fecit eum ibidem imperatorem. Reversusque cum eo
15 Constantinopolim pugnavit contra Iustinianum^q ad duodecimum ab urbe miliarium et victo atque occiso Iustinianum^r regnum suscepit Philippicus.

^s*Pipinus^t princeps multa bella gessit contra gentes plurimas^u. Anno incarnationis dominicae^v DCCX, Pipinus^w migravit ad^x Alamaniam^y. Anno DCCXI /f45r aquae inundaverunt valde. Tunc enim bonae memoriae gloriosus Childebertus^z iustus migravit ad Dominum, anno
20 XVII^a regni sui. Regnavitque Dagobertus²³¹, filius eius, pro eo. ^bPhilippicus^c anno I menses VI. Hic eiectit Cyrum de pontificatum eumque ad gubernandum abbatis iurae monasterium suum Pontum redire precepit.*

SOURCES

1-16) Bede, 1979–2002. 1) Heribertus/B: Hereberectus; cartas/B: curtes. 4) re/B: regis. 7) totoque/B: toto quo; civitatem/B: civitate; custodiam/B: custodia; Gallinicum/B: Callinicum. 9) hic/B: ac. 10) ibi/B: sibi. 17) cf. LHF, 49. 18-19) Ann. Laur. 710-711; Ann. Mos. 711. (cf. Ann. Nazar. 710-711; cf. Ann. Al. 710-712; cf. Ann. Petav. 711). 19–20) LHF, 50. 18) ad/AL: in; cf. Ann. Al; cf. Ann. Naz. 20–22) Bede, 2003–2005. 21) pontificatum/B: pontificatu.

MARGINALIA

1) Heribertus rex Longobardorum quae ablata fuerant in sua ditione reddidit Romam sancti... 7) Iustinianus Gallinicum patriarcham oculos eruit. 9) Constantinus papa Constantinopolim venit. 14) Iustinianus a suis deceptus evocasset (captus et occisus?).

a) Heriberectus S, Heriberectus B corrected, ec added above. b) litteris S, B. c) Secundum Ebreos ...LXV S, iiii DCLXV B; Secundum LXX vDCCCCX...S, vDCCCCXII B. d) regis S, B. e) ... tricios S, patricios B. f) toto quo B. g) civitate S, B. h) custodia B. i) Callinicum S. j) oculis S, B. k) ac S. l) sibi S, B. m)... perit S, acceperit B. n) terram S, B. o) mitteret S, B. p) que S. q) Iustianum B. r) Iustianum B. s) Hortus Karoli vetuli AA. t) Pippinus S, B; The beginning of Br, in which Pippinus consequently is written instead of Pipinus. u) AA corrected, a written above. v) Anno ab incarnatione Domini Br. w) Pippinus S, B. x) in B. y) in Alamannia AA, in Alemaniam Br. z) rex Mu, Br.

a) XII AA, XVII S one I added in margin. b) Secundum Ebreos iiiiDCLXVII, Secundum LXX vDCCCCXIII S, B. c) Philippicus - precepit not AA, Br; Philippus B.

Idem^a Constantino^b papae misit literas^c pravi dogmatis, quas ille cum apostolicae sedis concilio respuit; et huius rei causa fecit picturas in porticum sancti Petri, quae acta sex sanctarum synodorum universalium contineret^d. Nam et huiusmodi picturiae^e, cum haberent^f in urbae regia, Philippicus iusserat auferri. Statuitque populus Romanus ne heretici imperatoris nomen aut cartas ad^g figuram solidi susciperent. Unde nec eius effigies in aeclesia introducta est nec nomen ad missarum sollempniam^h prolatum.

5 ⁱAnno DCCXIII, mors Alfide et Aledulfi^j regis. Igitur Grimaldus habebat uxorem, nomine Tudsinda^k, filia Radbodis^l, ducis gentibus^m. Egrotante quippe Pipino principiⁿ, dum ad eum visitandum ipse Grimaldus accessisset, in basilica^o sancti Landeberti^p martyris Leodico^{232q} peremptus^r a Ragnario^s gentile. Theodaldus vero, filius eius, iubente avo, in aula regis honore patris sublimatur.

10 ^tAnastasius^u annis III^v. Hic, Philippicum captum, oculis^w privavit nec occidit. Id est^x literas^y Constantino papae Romam per Scolasticum patricium et exartum^z Italiae direxit, quibus se fautorem^a catholice fidei et sancti sexti concilii predicatorem esse docuit.

15 ^{anno DCCXIII^b ab incarnatione Christi^c, Pipinus febrae valida^d correptus, obiit. Obtinuerat^e principatum annis XXVII. Plectrudis, relicta Pipini, cum nepote suo Theodaldo vel Dagoberto^f rege^g, cuncta gubernabat^h sub discreptoⁱ regimine.}

SOURCES

1-6) Bede, 2006–2014. 3) contineret/B: continerent; picturiae/B: picturas. 5) ad/B: aut. 7–11) cf. LHF, 50. 7) cf. Ann. Laur. 713; Ann. Mos. 713; cf. Ann. Petav. 713; Aledulfi/AP: Agledulfi/AA: Hasdulfi. 8) filia/L: filiam; gentibus/L: gentilis. 10) Ragnario/L: Rantgario. 12–14) Bede, 2015–2019. 12) Id est/B: Idem. 15) Anno DCCXIII: possibly by the composer. 15–17) cf. LHF, 51. 16) nepote/L: nepotibus. 17) discrepto/L: discreto.

MARGINALIA

1) Constantinus papa et populus Romanus respuentes dogma Philipici. 12) Anastasius Philipicum capit et oculos (*corrected*) eruit. 15) Pipinus vetulus (**vexatus ?**) obiit.

a) Idem – Aledulfi *not* AA, Br. b) *corrected*, long i through e. c) litteras S, B. d) continerent S, B. e) picturas S, B. f) *corrected* S, n added above. g) aut S. h) sollempnia S, B. i) anno *almost illegible in S, possibly ... XII, added some words above*, Heriberti regis Langobardorum, anno DCCXII mors Heriberti regis Langobardorum B, Mu. j) Alidulfi S, B. k) Teodsinna S, Thudsinda B, Theodsinna Mu. l) Thusinda filia Rathbodis AA, Theodsinna filiam Rathbodis Br, filia Rathbodis S, filiam Radtbodis B. m) gentilis AA, S, B, Br. n) principe AA, Br. o) basilica AA, B, Br. p) *corrected de added above*, Lanberti AA. q) Leodigo S, B, Br. r) est AA, S, Br, pereptus est B. s) Reganario AA, Ragnario S. t) Secundum Ebreos iiiiDCLXX, Secundum LXX vDCCCCXVII S, B. u) Anastasius - docuit *not* AA, Br. v) *corrected* S, III added above. w) oculis S, B. x) idem B. y) litteras S, B. z) exarcum S, exarchum B.

a) factorem S. b) *corrected* S, DCC added above. c) ab incarnatione Christi *not* AA. d) valeda S. e) obtinuerat *two times* AA, of which once deleted, optinuerat S, B. f) *corrected* AA, o added above, Dagoberti S, *corrected* B, go added above. g) regi S. h) gubernat AA. i) discreto AA, S, B, Br.

Anno DCCXV, Franci denuo in Cotia²³³ silva contra Theodaldum vel Austrasius^a irruerunt^b ac sese mutuo, durissima^c caede, prosternunt. Theodaldus autem per fugam lapsus, ereptus est. Ipso quoque^d fugato, Raganfredum²³⁴ maiorem domus aelegerunt. Qui, comoto^e III milia rege Dagoberto exercito^f, Carbonariam²³⁵ silvam transeuntes usque Mosam²³⁶ fluvium, terram silvasque vastantes, succenderunt^g. Cum Rathbode^h, duceⁱ gentili^j, amicicias feriunt.

Karolus^k vero, filius Pipini his diebus a Plictrude^l sub custodia tenebatur. Sed, auxiliante domino, vix evasit. Eo tempore Dagobertus rex, egrotans mortuus est, anno VI^m regni sui. Franci vero Daniele²³⁷, quodamⁿ clerico^o, caesaream^p capitis crescente, eum in regem^q stabiliunt atque Chilpericum nuncupant. Leutbrandus^r rex Langobardorum donationem patrimonii^s Alpium Gotiarum^t, quam Heribertus rex fecerat, et ille repetierat, a monitione^u venerabilis papae Gregorii confirmavit.

Haecberectus^{238v}, vir sanctus de gente Anglorum et sacerdocium /f45v monachicha vita, etiam pro caelesti patria peregrinus^w exornans, plurimas Scotice^x gentis provincias ad canonicam^y paschalis temporis observantiam, a qua diucius oberraverant, pia predicatione convertit.

His temporibus^z in Spania super Gotos regnabat Witiza, qui regnavit annis VIII et menses III. Iste deditus in faeminis, exemplo suo sacerdotes ac populum luxuriosae vivere docuit, irritans furorem Domini. Sarraceni tunc in Spania ingrediunt. Goti super se Rudericum regem constituunt. Rudericus rex, cum exercitu magno Gotorum, Sarracenis obviam venit in prelio, sed inito prelio, Goti debellati sunt a Sarracenis. Sicque regnum Gotorum in Spania finitur et infra duos annos Sarraceni paene totam Spaniam subiciunt.

SOURCES

1–5) cf. LHF, 51. 4–5) terram silvasque/L: terras. 6) cf. LHF; 7. 8) quodam/L: quondam; clericus/L: clericum. 7–9) LHF, 52. 9–15) Bede, 2020–2028. 9) Leutbrandus/B: Liudbrandus. 10) Gotiarum/B: Cottiarum; Heribertus/B: Hereberectus. 12) Haecberectus/B: Ecberectus. 14) oberraverunt/L: B: aberravebant. 16–21) Southern source. 18–22) cf. Chr. Moz., c.44, c.51, c.54.

MARGINALIA

12) Leutbrandus rex Longobardorum confirmavit donationem quam heribertus antecessor eius fecerat sancti Petri. 17) Sarraceni primum Spaniam invadunt.

a) Austrasios AA, B, Br. b) irruunt Br, irruerunt AA, ...ruunt S, irruunt B. c) dirissima S, B, Br. d) ipso ue AA, S, B. e) auxilia deleted; comoto a AA, commoto cum S, B, Br. f) exercitu AA, Br. g) succederunt S. h) Radhbode AA. i) duci S, B. j) gentile Br. k) Carolus S, Br. l) Plectrude AA, S, B, Br. m) V S, B, Br. n) quondam AA, quemdam Br. o) clericum Br, clericom AA. p) cesarie AA corrected I through last e, cesaria S, Br caesaria B. q) in regno (added above) regem AA. r) Liutbrandus S, B; Leutbrandus - subiciunt not AA, Leutbrandus – transmitit not Br. s) corrected, long I through first o. t) Cottiarum S, B. u) corrected, ni added above, ammonitione B. v) Ecberectus S, B. w) peregrinos S, B. x) Scottice S, B. y) corrected, o added above. z) His temporibus – Barchinona transmitit not S, B, Mu.

5 *Sema*²³⁹, rex Sarracenorum, post nono^a anno quam in Spania ingressi sunt Sarraceni, Narbonam obsident^b, obsessamque capit virosque civitas^c illius gladio perimi iussit. Mulieres vero vel parvulos, captivos in Spania^d ducunt. Et in^e ipso anno, mense tercio, ad obsidendam Tolosam²⁴⁰ pergunt, quam dum obsiderent. Exiit obviam eis, Eudo princeps^f Aquitaniae, cum exercitu Aquitaniorum vel Francorum et comisit cum eis proelium^g. Et dum proeliare^h caepissentⁱ, terga versus est exercitus Sarracenorum, maximaque pars ibi cecidit gladio. Ambisa²⁴¹, rex Sarracenorum, cum ingenti exercitu post quinto^j anno, Gallias adgreditur^k, Carcassonam expugnat et capit et usque Nemauso²⁴² pace conquisivit et obsides eorum Barchinona transmittit^l. Anno ab incarnatione^m Dominiⁿ DCCXVI, Franci exercitum movent usque fluvium Mosam contra Karolum^o dirigunt. Ex alia parte Frisones^p cum^q Radbode^r duce consurgunt. Karolus^s quoque super Frisones^t intruens^u maximumque^v dispendium de exercitu suo perpessus atque per fugam dilapsus^w, abscessit.

10 ^xTheodosius^y anno I. Hic electus in imperatorem Anastasium^z apud Niceam civitatem gravi prelio vicit^a datoque sibi sacramento clericum fieri ac presbyterum fecit ordinari^b. Ipse vero ut regnum accepit cum esset catholicus, mox in regia urbae imaginem^c illam venerandam, in qua sanctae sex synodus erant depictae et a Philippico^d fuerat deiecta, pristino in loco erexit. Tyberis fluvius^e alveum suum egressus multa Romane fecit exicia civitati^f, ita ut in Via Lata ad unam et semis^g staturam excresceret atque^h porta Sancti Petri usqueⁱ pontem Molvium aquae se discedentes^j coniungerent. Mansit autem diebus VII, donec agentibus laetaniis crebras civibus octavo demum diem^k revertit in alveum suum^l. His temporibus multi Anglorum^m /46r

SOURCES

1–8) Southern source (cf. Chron. Moz., c. 69). 9–12) LHF, 52. 10) Frisones/L: Frigones. 11–12) de exercitu suo/L: de sodalibus suis; delapsus/L: delapsus. 13–20) Bede, 2028–2041. 13) imperatorem/B: imperatorem. 15) imaginem/B: imaginem. 18) atque/B: atque a. 20–21) in alveum suum: probably by the composer.

MARGINALIA

2) Narbona a Sarracenis capta. 8) Carcassona capta. 13) Theodosius Anastasium in prelio vincit clericum ac ordinare fecit.

a) VIII AA. b) obsidet AA. c) civitatis AA. d) Spaniam AA. e) added above. f) princeps AA. g) prelium AA. h) preliare AA. i) cepissent AA. j) V AA. k) aggreditur AA. l) transmittit AA. m) ab incarnatione domini anno DCCXVI eo anno S, ab incarnatione domini anno DCCXVI eo anno B, Br. n) ab incarnatione domini not AA. o) Carolum AA, S, Br. p) Frisones AA, frigiones S and a sign refers to another one underneath folio 133v, where from another hand cum radhbodae duce consurgunt charalos quoque super frigio..., frigiones B, Br. q) cum – Frisones not S. r) Radhbode AA, Rathbode B, Br. s) Carolus Br. t) Frisones AA, frigiones B, Br. u) irruens AA. v) ibique maximum dispendium de sud alibi suispessus (sudabilibus suis perpessus B, sodalibus suis perpessus Br) est atque per fugam dilapsus abscessit S, B, Br. w) dilapsus AA. x) Secundum Ebreos DCL...S (DCLXX Mu), iiiidCLXXI B; Secundum LXX vDCC...S, vDCCCCXVIII B, Mu. y) Theodosius – Anglorum not AA, Br. z) Anastasium B. a) vincit ?. b) corrected, long i through e. c) imaginem S, B. d) Philippico S. e) fluus S. f) civitate S. g) senis S. h) a B. i) ad S, B. j) discedentes S, B. k) die S, B. l) in alveum suum not S, B. m) at this point P breaks off because of some missing folios but S, B and Mu continue with gentis nobiles et ignobiles viri et fem.... (feminae B, femine Mu) duces et privati divini amoris instinctu deb.... nia (de brittania B, Mu) Romam venire consueverant (consueverant Mu) inter quos etiam rev....simus (reverendissimus B, reverentissimus Mu) abba meus Ceolfrius annos natus LXXIII (cum eam B, cum esset Mu) presbiter annos XLVII abbas autem annis XXXV ubi l...(lingenas B, lingonas Mu) pervenit ibi defunctus atque in ecclesia beatorum ... norum (geminorum B, Mu) martyrum sepultus est qui inter alia dona....(donaria B, Mu) que adferre disposuerat misit ecclesie sancti Petr (Petri per B, Petri pandectum Mu) andectem a beato Hieronimo in latinum ex Ebr.. (Hebreo B, Mu) vel Greco (Crego Mu) fonte translatum.

^aAnno^b DCCXVII, iterum Chilpericus cum Raganfredo^c vel Francis, hoste^d comota^e, Ardinnam silvam ingressus, usque Renum fluvium vel Colonia civitate^f pervenerunt vastantes terras^g. Thesauro^h multo a Plectrude matrona accepto, reversi suntⁱ. Sed in loco qui dicitur Amblava²⁴³, Karolo^j, in eos inruente, maximum dispendium perpessi sunt.

5 Eodem^k tempore predictus vir Karolus^l, exercitu^m commoto, iterum contra Chilpericum vel Raganfredumⁿ consurgens, contra quem illi hostem colligunt^o, bellum preparantes accelerant; sed pacem^p Karolus postulat. Illisque contradicentibus, ad prelium egressi sunt, in loco, qui dicitur Viciaco^r, dominica die illucescente^s XII kalendas^t apriles^u illisque fortiter bellantibus, Chilpericus cum Raganfredo^v terga vertit. Karolus^w victor extitit^x,
10 regiones illas vastatas atque captivatas^y. Itemque^z cum multa preda /f4v in Austria^a reversus, Colonia civitate^b veniens. Ibique sedicionem movit. Cum Plectrude matrona disceptavit et tesauros^c patris sui, sagaciter recepit regemque ibi^d statuit, nomine Chlotarium^e.

15 Chilpericus^f itaque vel Raganfredus^g Eudonem^h ducemⁱ expetunt^j in auxilium^k, qui movens exercitum^l, contra Karolum perrexit. At ille constanter occurrit ei^m intrepidus. Sed Eudoⁿ fugiens, Parisius civitate^o regressus, Chilpericum regem cum tesauro regalibus sublatum, ultra Ligerim^{244p} recessit. Karolus enim persecutus^q, non reperit eum. Chlotarius^r, quidem memoratus rex, eo anno obiit. Interea Radbodus^s dux moritur. Annoque^t insequente Karolus, legacionem ad Eudonem^u dirigens, amicitiasque cum eo faciens. Ille vero Chilpericum^v regem^w cum multis muneribus reddidit^x. Mortuus^y quidem est Novicino^{245z}
20 civitate regnavitque annis V^a. Franci vero Thodosium^b, filium Dagoberti regis iunioris, super se statuunt in regem.

SOURCES

1–4) LHF, 52. 5–21) LHF, 53. 8) Viciaci/L: Vinciaco. 13) auxilium/L: auxilio. 16) enim/L: eum. 17) Interea-moritur: cf. Ann. St. Am., 719; cf. Ann. Til., 719; cf. Ann. Pet., 719; cf. Ann. Laur., 719; cf. Ann. Mos., 719; cf. Ann. Al., 719; cf. Ann. Naz., 719. 19) Novocino/L: Noviomio.

a) from here on until p.121 the text follows manuscript AA from folio 4r until 10v and replaces the missing folios of P.

b) ab incarnatione domini S, ab incarnatione domini B, Br. c) Ragamfredum Mu, Ragamfredo Br.

d) ...ostem S. e) commota B, commoto S, Br. f) Coloniam civitatem Br. g) terram B, Br.

h) Tesaurum S, B. i) reversus est S, B, Br. j) Carolo Br. k) eo idem B.

l) Karolus Br. m) exercito S, Br. n) Raganfredo S, Ragamfredum Br. o) collegunt S, B, Br.

p) fieri S, B, Br. r) Vinciaco S, B, Br. s) corrected, inluciscente S, B, Br. t) XII Kalendis S, B, XII kalendas april Br.

u) corrected AA, s added above. v) Ragamfredo Br. w) Carrolus S, B.

x) extetit S. y) vastavit atque captivavit Br, and in a note: 'Dans la copie il y a Vastatascaptivatas'.

z) idemque Br.

a) Austrea Br. b) Coloniam civitatem Br. c) tesaurus S. d) sibi B, Br. e) corrected AA, h added above, Clotario S, Chlotario B, Br.

f) corrected ri added above. g) Raganfredos S, Ragamfredus Br. h) Eodone S, B. i) duce S, B. j) expetiverunt Br. k) auxilio S, B, Br.

l) exercitu B. m) ei occurrit S, B, Br. n) Eodo S, B. o) civitatem Br.

p) corrected, m added above, Ligere S, B, Br. q) corrected B, s added above. r) corrected, h added above.

s) Rathbodus B, Br. t) encircled figure or letter ?, annoquae B. u) eodonem S, B.

v) Chilperico B, Br. w) rege S, B, rege e, Br. x) sed non diu.....S, sed non diu in regno resedit B, Br.

y) corrected, second u added above, letter M very much ornamented. z) Noviomio S, B, Br.

a) quinque Br. b) Theoderum ?S, Theodoriu B, Theodericum Br.

^aAnno DCCXXV. Sarraceni Augustudunum^b civitatem^c destruxerunt, IIII feria XI kalendas^d Septembres^e. Thesaurumque^f civitatis illius capientes, cum preda magna Spania redeunt.

Anno DCCXXXI Karolus^g vastavit duas vices ultra Ligerim^h et Raganfredusⁱ moritur.

5 ^jAnno DCCXXXII^k Abderaman²⁴⁶, rex Spanie, cum exercitu magno Sarracenorum per Pampalonam et montes Pireneos transiens. Burdigalem^{247l} civitatem obsidet. Tunc Eudo, princeps Aquitanie, collecto exercitu, obviam eis /f5r exiit in prelium super Garonna fluvium. Sed inito prelio, Sarraceni victores existunt. Eudo vero fugiens, maximam partem exercitus sui perdidit et ita demum Sarraceni Aquitaniam depredare ceperunt. Eudo vero ad Karolum, 10 principem Francorum^m, veniens, postulavit eiⁿ auxilium. Tunc Karolus, colecto magno exercitu, exiit eis obviam et inito prelio in suburbio Pictavensi²⁴⁸ debellati sunt Sarraceni a Francis. Ibiq; ipse Abderaman^o cecidit cum exercitu suo in prelium. Et qui remanserunt ex eis, per fugam reversi sunt in Spania. Karolus vero, spolia accepta, cum triumpho glorie reversus est in Francia.

15

SOURCES

1–2) Southern source; Ann. Naz. 725; Ann. Laur. 725; Ann. Al. 725; Ann. Mos. 725: *all write: Saracini venerunt primitus.* 4) cf. Ann. Laur. 731; Ann. Mos. 731; Ann. Naz. 731; Ann. Al. 731. 5–14) Southern source, cf. Chron. Moz.; AMP; Fred. Cont. 13-14; Gest. Ab. Font.; Vita Euch. *and all minor annals.*

a) Secundum Ebreos, iiiiDCLXXX, Secundum LXX vDCCCCXXVII S, B, Mu; ...IIII S, Leo annis VIII B, Mu; Sarraceni cum inmenso exercito Constantinopolim ... (venientes B, Mu) triennio civitatem obsident (obsidem B) donec civibus multa (instantia B, constantia Mu) ad deum (dominum B) clamantibus plurimi eorum fame frigo(frigore B, Mu) ... ncia (pestilentia B, Mu) perirent ac sic pertesi (pertaesi B) obsidionis abscederent.... (qui inde B, Mu) regressi vulgarorum gentem que (quae B) est super (sub B) danubium ... (bello B, Mu) adgrediuntur et ab hac quoque victi refugiunt ac naves repetunt suas quibus cum altum pete... (peterent B, Mu)(ingruente B, Mu) subita tempestate plurimi etiam mersis sive ...tora (confractis per litora B, Mu) navibus sunt necati (negati B). Leudbrandus (rex langobardorum added Mu) audi ...eni (audiens quod sarraceni B, Mu) depopulata sardinia etiam loca fedarent (foedarent B)... (illa ubi ossa B, Mu) sancti augustini episcopi (added above) propter vastacionem (vastationem B) barbarorum oli.... (olim translata B, Mu) et honorifice fuerant condita misit et dato ... precio (pretio B, magno precio Mu) accepit et transtulit ea in Ticinis ibique... (cum debito B, Mu) tanto patri honori (honore B) recondidit. hucusque Beda.....S, B not Br; Anno (ab B, Br) incarnatione (incarnatione B, Br) christi DCCXXI. Iactavit eodo sar....(Sarracenos B, Mu, Br) de terra sua S, B, Mu, Br. b) Augustitunum S, Augustedunum B, corrected m added above. c) civitate B, Mu. d) kalendis S. e) sep. Br. f) thesaurumque – redeunt not S, B, Mu, Br. g) Carolus Mu. h) corrected, ligerae S, ligere B, Mu, Br. i) Ragamfredus S, B, Br. j) Secundum Ebreos iiiiDC, Secundum LXX vDCCCC S, B, Mu; Constantinus annis S, B, Mu; anno DCCXXXI (DCCXXXII B, Br, Mu, corrected) Carrolus (Carolus B, Mu, Br) pugnavit contra Sarracenos die sabbati apud Pectaves (Pictavis Br) civitatem S, B, Mu. k) Anno DCCXXXII – Francia not S, B, Mu, Br. l) a added over a. m) added above later. n) word erased. o) corrected, man added above.

Anno DCCXXXIII, Karolus^a ingressus est in Frisia cum exercitu magno. Delevit eam usque ad internicionem^b ac suo subiugavit imperio. His temporibus, Iusse Phibin Abderaman²⁴⁹ Narbona perficitur. Alio anno Rodanum²⁵⁰ fluvium transivit, Arelato²⁵¹ civitate pace ingreditur thesaurosque civitatis invadit et per IIII annos totam Arelatensem provinciam depopulat atque depredat.

5 His diebus^c, papa Gregorius^d minor, Romane aeclesie episcopus, claves venerandi sepulcri Petri apostoli et vincula eiusdem, cum magnis muneribus legacionem ad Karolum principem Franchorum misit, quod antea nullo Franchorum principi a quolibet Romane urbis presule missum fuerat. Epistolam quoque^e et decreta Romanorum principum predictus papa
10 Gregorius cum legacione, etiam munera misit. Quo pacto patrato, sese populus Romanus, relicto imperatore Grecorum et dominacione, ad predicti principis /f5v defensionem et invictam^f eius clemenciam convertere cum voluissent, ipse vero his omnibus cum gaudio^g et
15 graciaram accione Domino repensis, ipsam legacionem cum magnis muneribus Romam remisit. Post^h haec elegit viros religiosos ex suis fidelibus, Grimonem²⁵², scilicet Corbiensis monasterii abbatem, et Sigibertum reclusum basiliceⁱ sancti Dionisii martiris et cum magnis
muneribus ad limina beati Petri principis apostolorum misit. Ac per eos omnia in responsis, que sibi et populo Franchorum iussa fuerant, presuli scriptum remandavit.

Post^a haec prefatus princeps, audiens quod Sarraceni provinciam Arelatensem vel caeteras civitates in circuitu depopularent, collecto magno exercitu Franchorum vel
20 Burgundionum vel ceterarum in circuitu nacionum, que dicioni illius erant, Avinionem²⁵³ civitatem bellando inrupit. Sarracenos, quos ibi invenit, interemit et, transito Rodano, ad obsidendam civitatem Narbonam properat. Quam dum obsideret, Ocupa, rex Sarracenorum, ex Spania, Amor Ibin Calet cum exercitu magno Sarracenorum ad presidium Narbona transmittit. Tunc Karolus partem exercitus sui ad obsidendam civitatem reliquit, reliquam
25 vero partem sumpta, Sarracenis obviam exivit in prelio super Berre²⁵⁴ fluvio et dum preliare cepissent, debellati sunt Sarraceni a Francis cede magna, maximaque pars ipsorum cecidit in gladio et experti sunt Sarraceni Franchorum prelio, qui ex Siria egressi sunt, Karolum fortissimum in omnibus repererunt. Ipse vero Karolus, spolia collec /f6r ta et copiosam predam, cum reverteretur, Magdalonam²⁵⁵ destrui precepit. Nemauso vero, arenam civitatis
30 illius atque portas cremari iussit atque, obsidibus acceptis, reversus est in Franciam.

SOURCES

1–2) cf. Ann. Pet. 734; Ann. Laur. 734; Ann. Mos. 734; Ann. Naz. 734. 3–5) Southern source, cf. Chron. Moz., 82; AMP, 736; cf. Fred. Cont. c.18. 6–14) cf. Fred. Cont. c.22. 6–17) Cf. AMP, 741. 18–30) Southern source, cf. Fred. Cont. c.20; AMP, 742.

a) Karolus – depredat *not S, B, Mu, Br*; Carolus migravit in frisia delevitque eam usque internicione (internitione *B*, internicionem *Mu*, internecionem *Br*) *S, B, Mu*. b) *a second* ad internicionem *added above to clarify an earlier inexpertly written word*. c) *not S, B*. d) His diebus papa – remisit *is written in S, B, Mu, Br differently*: Papa Gregorius Romane (Romanae *Br*) ecclesie (ecclesiae *B, Br*) episcopus clav.. (claves *B, Mu*, clavos *Br*) venerandi sepulcri (sepulchri *B, Mu, Br*) sancti petri et vincula eiusdem cum muneribus magnis et infinitis legacionem (legationem *B, Mu, Br*) ad Carolum principem misit quo pacto patrato ut a partibus imperatoris recederit (recederet *Br*) et romano consulto praefato (praefato *B, Br*) principi Caralo (Carolo *B, Mu, Br*) sanciret ipse a.. (autem *B, Mu, Br*) princeps magnifico honore ipsam ligacionem (ligationem *B, Br*) receptionem *Mu, Br*) recepit munera preciosa (pretiosa *Br*) contulit atque cum suis nunciis (nuntiis, nuntiis *B, Br*) rome (romae *B*, remisit Romae *Mu, Br*) remisit. e) *et added ?*, et. f) *corrected*. g) *corrected, u added above*. h) Post – Franciam *not S, B, Mu, Br*. i) *rare abbreviation*. a) *S, B, Mu, Br give a comparable entry for this period*: anno DCCXXXVII ab incarnatione (incarnatione *B, Mu, Br*) Domini Caralos (Carolus *B, Mu, Br*) pugnavit contra Sarracenos in Gocia (Gotia *B, Mu, Br*) in loco qui dicitur Byrra (Byrra *not B, Birra Mu, Br*).

Anno DCC.^b Karolus princeps^c obiit. Ortus Pipini.^d Regnavit annis XXIII et menses VI. Obiit XI kalendas novembres. Filiique eius Pipinus et Karlomannus principatum patris inter se dividunt. Karlomannus Austria, Alamannia atque Toringia sortitur, Pipinus vero Burgundiam atque Provinciam accepit. Zacharias, nazione Grecus, sancte Romane ecclesie papa, sedit Rome.

Huius^a temporibus, Karlomannus rex Franchorum, filius predicti principis Karoli, frater Pipini, divino amore et desiderio^b caelestis patrie compunctus, sponte regnum reliquid filiosque suos^c Pipino fratri comendavit. Ipse vero Romam pergens ad limina beati Petri apostoli, cum plurimis suis obtimatibus et donis innumerabilibus, pervenit et ante sepulcrum beati Petri^d posuit, capitisque coma^e deposita, habitum clericale, ordinante beato Zacharia papa, assumpsit. Aliquantoque^f tempore ibidem mansit. Consilio vero accepto eiusdem pontificis, ad Cassinum montem et cenobium sancti Benedicti perrexit ibique obedienciam regularem Obtato abbate promittens, **monachicam** professionem spondit. Pipinus vero, regnum patris totum sibi vendicavit et per auctoritatem Romani pontificis ex prefecto palatii rex constitutus. Post obitum Zacharie^g pontificis Stefanus nazione *ff6v* Grecus sedit in pontificatu. Hic, molestia Longobardorum et superbia Haistulphi regis non sufferens, ad defensionem Pipini, regis^h Franchorum, querendam, partibus Francie pergit. Quod cum nunciatum fuisset regi Pipino, magno repletus est gaudio filiumque suum primogenitum Karolum, qui post eum regnaturus erat, obviam ei ire precepit ipsumque cum honore ad presenciam eius, in villa queⁱ dicitur Pons Hugonis²⁵⁶, adducere. Ibiq; veniens, predictus papa a Pipino rege honorifice susceptus est. Sequenti die, una cum clero suo aspersus cinere et indutus cilicio, in terram prostratus, per misericordiam Dei omnipotentis et merita beatorum apostolorum Petri et Pauli Pipinum regem obsecrans, ut se et populum Romanum de manu Langobardorum et superbi regis Haistulphi^j servicio, liberaret. Nec antea de terra surgere voluit, quam sibi rex predictus^k Pipinus cum filiis suis et obtimatibus Franchorum, manum porrigent et ipsum, pro indicio suffragii futuri et liberacionis, de terra levarent.

SOURCES

1-6) **Composer, cf. Fred. Cont. c.23.** 6-9) cf. **Fred. Cont. c.30; minor annals; AMP, 747.** 9-13) **AMP, 757.** 13) regularem/AMP: regulariter. 13-14) cf. **AMP, 750; most minor annals, 751 or 752.** 14-15) et – **constitutus: Vita Karoli, ch. 3.** 15-26) **AMP, 753.** 19) qui – erat: *probably by the compiler.* 20) adducere/AMP: adducere iussit. 23) obsecrans/AMP: obsecrat. 25) Pipinus/AMP: rex Pippinus. 26) levarent/AMP: leveret.

b) *multiple letters erased or spaces left open; anno DCCXLI S, B, Mu, Br.* c) *princeps not S, B, Mu, Br.* d) *ortus Pipini possibly written later by another hand and in red ink, ORTUS PIPINI – accepit not exactly S, B which give for this entry: filii eius principatum illius inter se dividunt (dividunt inter se Mu, Br) Carlomannus (Carlomannus Mu, Br) Austria (corrected, Austriam Br) Alamania (Alamannia B, Alamanniam Br) atque Toringia (Toringiam Br) sortit... (sortitur B, Br) Pipinus (Pippinus B) Burgundia (Burgundiam Mu, Br) Neaustra (Neaustria B, Mu, Neustriam Br) atque provincia (provinciam B, Br, provintiam Mu) acc... (accepit B, Mu, Br) after which S, B continue with the next chapter of Bede's CM DE RELIQUIS SEXTE ETATIS (AETATIS B) and Br continues with the text named 'continuatio Annales Maximiniani' (MGH, SS 13, p. 19).* a) *corrected u added above.* b) *corrected de added above.* c) *corrected.* d) *added probably later.* e) *abbreviated ?.* f) *corrected.* g) *corrected, cha added above.* h) *double regis erased.* i) *corrected.* j) *corrected a added above by another hand.* k) *written above.*

Tunc rex Pipinus, omnem^a pontificis voluntatem adimplens, direxit eum ad monasterium sancti Dionisii martyris, eumque ibi cum summo honore et diligencia hiemare precepit. Porro Pipinus rex legacionem ad Haeistulfum^b, regem Longobardorum, misit, ortans eum ut, propter reverenciam apostolorum Petri et Pavli, Romanas urbes non affligeret et supersticiose has
 5 impias presumpciones contra pontificem Romane urbis non moveret. Sed idem legati super his omnibus, que princeps Pipinus mandaverat, nichil aliud ab illo superbo tyranno, nisi plena superbia responsa et contumacia /f7r verba audire meruerunt. Stephanus autem papa, ipsum piissimum principem Pipinum, regem Franchorum, ac patricium Romanorum, oleo unccionis perunxit, secundum morem maiorum, unctione sacra. Filiosque eius duos felici successione,
 10 Karolum et Carlomannum, eodem choronavit honore. Pipinus vero rex, non poterat ea, que Romano presuli promiserat, nisi toto affectu, cum Dei auxilio adimpleret.

Pipinus itaque Alpes transiens, legatos suos ad Haistulfum^c mittens, postulavit ut sanctam Romanam ecclesiam, cuius ille defensor per ordinacionem divinam fuerat, non affligeret, sed omnem iusticiam de rebus ablatis faceret. Haistulfus^d vero, in superbia elatus,
 15 convicia etiam in prefatum pontificem per inepta verba imponens, nichil ei se facere promittens, nisi viam se prebere^e quatinus ad propria remearet. Illi vero missi promittebant non aliter domnum Pipinum a finibus Langobardie esse profecturum, nisi prius Haistulfus^f iusticiam sancto Petro faceret. Haistulfus^g autem requisivit, que illa iusticia esset. Cui legati responderunt: » ut reddas ei Pentapolim, Narnias et Cecanum et omnia unde populus
 20 Romanus de tua iniquitate conqueritur. Et hoc tibi mandat Pipinus, quod, si iusticiam sancto Petro reddere vis, dabit tibi XII milia solidorum «.

Haistulfus^a, his omnibus spretis, legatos absque^b ullis pacificis verbis absolvit. Pipinus^c igitur, iter ceptum peragens, ad clusas Longobardorum pervenit, illisque dirutis et
 25 Haistulfum^d cum Langobardis in fugam expulsis, Papiam²⁵⁷ civitatem obsedit annum I et menses III. In qua Haistulfum^e includens, ita per Dei adiutorium illum coartavit, ut omnes iusticias sancti Petri se /f7v redditurum repromitteret. His minis Haistulfus^f tyrannus territus, per manus Pentapolim, Narnias. Et Cecanum et reliqua debita, que sancto Petro debuerat, missis domni Pipini regis per wadium reddidit et XXX milia solidorum Pipino regi tribuit, spondens se singulis annis in tributum, id est V milia solidorum, partibus Franchorum se
 30 redditurum^g. Haec omnia iure iurando, Haistulfus^h cum suis obtimatibus et omnibus nobilibus Langobardorum se ad impleturum esse spondit et firmitatis causa dedit regi Pipino de nobilibus Longobardorum XL obsides.

Pipinus vero, acceptaⁱ benedictione domni apostolici, in pace eum abire permisit, tradens ei Ravennam, Pentapolim, Narnias et Cecanum et quicquid in illis partibus
 35 continebatur. His omnibus peractis, Pipinus victor ad propria remeavit. Quo revertente in Francia, Haistulfus^j perfidus rex, omnia quecumque promiserat, contumaciter postposuit et Stephanum papam cum armis a finibus suis expulit. Eodem anno, beate memorie Karlomannus monachus, migravit ad Dominum. Et Bonefacius, archiepiscopus in Frisia, verbum Dei nuncios choronatur.
 40

SOURCES

1–7) AMP, 753. 3) misit/AMP: mittit. 4) has/AMP: ac. 7–10) cf. AMP, 754. 10–21) AMP, 754. 14) superbia/AMP: superbiam. 16) promittens/AMP: promisit; se/AMP: sibi. 22–37) AMP, 754. 23) clusas/AMP: sclusas. 24–25) annum I et menses III: source unknown. 26) repromitteret/AMP: esse promitteret. 31) firmitatis/AMP: pro firmitatis. 37–39) cf. AMP, 754.

a) corrected, h added above. b) corrected, a added above. c) corrected, a added above erased letter. d) hai first erased and afterwards added again. e) abbreviated. f) corrected, a added above erased letter. g) corrected, a added above erased letter. a) corrected, a added above erased letter. b) corrected, s added above. c) s added above first i. d) corrected, a added above erased letter. e) corrected, a added above erased letter. f) first time not corrected. g) corrected, another r added. h) corrected, a added above erased letter. i) corrected, c added above. j) corrected, a added above erased letter.

Tunc Haistulfus^k, rex Longobardorum, fidem quam Pipino regi promiserat, fefellit cum exercitu Romanas fines invadens, etiam ipsam urbem obsedit. Haec audiens, Pipinus rex exercitum congregans, per Burgundiam iter faciens usque ad Mauriennam²⁵⁸ urbem perveniens^l. Haec cum audisset, Longobardis^m clusas firmare atque Francis iussit resistere Haistulfusⁿ. Pipinus interea transiectis Alpibus cum robore exercitus */f8r* sui ipsum vallum vel firmitatem, quam Longobardi firmaverant, destruxit exercitumque eorum in fugam convertit. Inde ad Ticinum²⁵⁹ urbem pervenit, totam illam regionem devastans, illam munitissimam civitatem obsedit. Hoc Haistulfus^o cernens, nullamque spem evandendi habens, per supplicationem sacerdotum veniam a precellentissimo rege Pipino postulavit et ea que contra ius vel sacramenta perpetraverat, secundum iudicium obtinatum Franchorum, se plenissima voluntate emendare spondit Rex vero Pipinus, solito more misericordia motus, regnum et vitam concessit.

Haistulfus autem per iudicium Franchorum thesaurum, quod in Ticino erat, tertiam partem Pipino tradidit. Sacramenta iterum renovans^a obsidesque tribuens, promisit se semper esse fidelem et annuale tributum, quod Francis debuerat, per missos suos annis singulis esse transmissurum, et ea que sancto Petro et Stephano papa annis preteritis promiserat, cuncta reddidit. Pipinus autem victor, incolomem exercitum gaudens, ad propria remeavit, thesauris et obsidibus secum adductis. Haistulfus vero rex, dum venacionem in quadam silva exercebat, divina ulcione percussus, de equo in quo sedebat in terra proiectus, tertia die vitam amisit. Post hec^b Stephanus papa obiit.

His temporibus Iusseph Ibin Abderaman, tyrannide assumpto, super Sarracenos in Spania regnat. Dira fames tunc Spaniam domuit. Waifarius²⁶⁰, princeps Aquitanie, Narbonam depredat.

Anno DCCLII Ansemundus²⁶¹ Gotus, Nemauso civitatem, Magdalonam, Agaten, Biterris Pipino, regi Franchorum, tradidit. */f8v* Ex eo die, Franci Narbonam infestant. Wafarium, principem Aquitanie, Pipinus persequitur, eo quod nollet se ditioni illius dare, sicut Eudo fecerat Karolo patri eius.

Anno DCCLVIII Franci Narbonam obsident datoque sacramento^c Gotis, qui ibi erant, ut si civitatem partibus traderent Pipini, regis Franchorum, permetterent eos legem suam habere. Quo facto, ipsi Goti Sarracenos, qui in presidio illius erant, occidunt. Ipsamque civitatem partibus Franchorum tradunt.

Anno DCCLXII gelu magnum Gallicis, Illiricum et Traciam deprimit et multe arbores olivarum et ficulnearum decocti gelu aruerunt. Sed et germen messium aruit. Et supervenienti anno, predictas regiones gravis depressit fames, ita ut multi homines penuria panis perirent.

Pipinus rex Narbonam veniens Tolosa, Albigis²⁶² et Ruthenis^{263d} illi tradite sunt et non post multum tempus Waifarius princeps obiit mense iunio. Pipinus vero rex, principatu illius adeptus, post dies C, mense Septembrio vitam finivit. Regnavitque^e annos XXVII. Cum per annos XV aut eo amplius solis Francis^f imperaret, finito Aquitanico bello, quod contra Waifarum, ducem Aquitanie, per continuos VIII annos gerebatur, apud Parisios, morbo aque intercutis, diem obiit. Exordium Karoli magni quo regnare cepit^g.

SOURCES

1–12) AMP, 755. 3) congngans/AMP: congngat. 13–18) AMP, 755. 13) thesaurum/AMP: thesauri. 17) incolomem exerctum/AMP: incomumi exercitu. 18–19) AMP, 756. 20) possibly by the compiler. 21–31) Southern source; cf. AMP, 752. 31–34) all minor annals, 763, 764; Ann. Pet. with details on dates for 764. 35–36) cf. AMP, 757. 36–37) cf. AMP, 768. 37) mense Septembrio/AMP: VIII kal. Octobris. 37–40) Vita Karoli, ch. 3.

k) corrected, a added above erased letter. l) perutens and added nie above. m) corrected, long i through last o. n) corrected, a added above erased letter. o) not corrected. a) r added above re ?. b) a rare abbreviation. c) corrected. d) corrected, h added above. e) corrected, navit written above. f) Francis written above. g) Exordium Karoli Magni quo regnare cepit (written by a different hand as a sort of title in red ink).

Regnumque illius, filii sui^a Karolus et Karlomannus inter se dividunt. Sed Karlomannus, brevi tempore regno potitus, obiit. Totumque regnum patris Karolus accepit.

Anno III Karoli regis habiit Berta, regina mater Karoli, in Italia ad placitum contra Desiderium regem et redde sunt civitates plurime ad partem sancti Petri et Berta adduxit /f9r
5 filiam Desiderii in Francia.

Et in sequenti anno^b Karlomannus mortuus est. Karolus autem, fratre defuncto, consensu omnium Franchorum, rex constituitur. De^c nativitate Karoli Magni atque infancia vel puericia, quia neque scriptis usquam aliquid declaratum est, neque quisquam superesse invenitur, qui horum se dicat habere noticiam, scribere ineptum iudicans sed actus et mores
10 ceterasque vitae illius partes explicandas ac demonstrandas, omissis incognitis, transire disposui. Ita tamen primo res gestas et domi et foris deinde mores et studia eius tum de regni administracione et fine narrando. Nichilque cognita vel digna vel necessaria pretermittam omnium bellorum, que gessit. Primo Aquitanicum, a patre inchoatum sed non finitum, quia cito peragi posse videbatur fratre, adhuc vivo, aeciam et auxilium ferre rogato, suscepit. Nam
15 et Unaldum, cui post Waifarum mortem, Aquitaniam relinquere et Wasconiam petere quo egit. Quem tamen ibi consistere non sustinens, transmisso amne Garonna, Lupo Wasconum duci per legatos mandat, ut perfugam reddat. Quod ni festinato faciat, bello secum^d expostulaturum. Sed Lupus, saniori usus consilio, non solum Unaldum reddit sed eciam se ipsum cum provincia, cui preerat, eius potestati premisit.

Adrianus papa urbis^e Roma, legatos suos ob defensionem Romane aeccliesiae ad Karolum, regem Franchorum, misit, quia valde affligebatur a rege Longobardorum Desiderio, qui Haistulpho^f successerat ac per donacionem Pipini, regis Franchorum, regnum tenebat Longobardorum. Eratque tunc Karolus /f9v rex, in loco qui dicitur Teudonis villa²⁶⁴. Veniens
20 ibi, domni apostolici missus Adriani, nomine Petrus, precibus apostolici id ipsum ad defendendam sanctam ecclesiam postulavit et ipsum Romanum populum superbi regis Desiderii liberaret, adiungens quod ipse legitimus tutor et defensor esset ipsius plebis, quoniam illum predecessor suus, beatae memorie Stephanus papa, unccione sacra liniens hunc regem ac patricium Romanorum ordinaret. Karolus igitur, rex per consilium obtimatum suorum, voluntatem domni apostolici se ad impleturum esse cum Dei auxilio devota mente
25 spondit.

Eodemque anno sinodum tenuit in Ianua²⁶⁵ civitate. In quo conventu exercitum divisit, partem secum retinens, ut per Cenisium²⁶⁶ montem transiret, partem vero reliquam, cui prefecit Bernardum²⁶⁷, avunculum suum, cum ceteris fidelibus per Iovis montem in Italia intrare precepit.
30
35

SOURCES

1–2) *possibly by the compiler.* 2–5) *Ann. Mos., 769.* 3) *Ann. Mos.: Italia, AL.: Langobardia.*
6–7) *cf. Ann. Mos., 771.* 6–19) *Vita Karoli, ch.3-5.* 20–23) *possibly by the compiler.* 23)
cf. AMP, 773. 23–34) *AMP, 773.* 27) *hunc/AMP: in.*

a) *sui added above Karolus.* b) *added probably by a later hand.* c) *exceptionally well ornamented*
D. d) *corrected, e added above deleted c resulting in se eum.* e) *is written above urbe.* f) *corrected, a added above erased letter.*

Desiderius vero, rex inmemor beneficiorum Pipini regis, per cuius donacionem regnum Longobardorum sortitus est, clusas fortiter contra regem Karolum exercitumque eius firmare precepit. Castra metatus est, itaque predictus rex Karolus e regione clausarum et valli, quo^a Langobardi defenderant. Misit autem per difficilem ascensum montis legionem ex
 5 probatissimis pugnatoribus, qui transcensum montis, Langobardos^b cum Desiderio, rege eorum, et Oggerio, in fugam converterunt. Karolus vero rex, cum exercitu suo per apertas clusas, auxiliante Domino et sancto Petro in Italiam intravit, ad Papiam civitatem^c usque pervenit. In qua Desiderio incluso, ipsam civitatem obsedit et vallo firmissimo circumdedit. Celebravit autem in isdem castris natale Domini et pascha /f10r Rome.

10 Revertente cum Dei auxilio, intercedentibus apostolis PETRO et Paulo, glorioso rege Karolo a Romana urbe ad Papiam venit, ibique venientes undique Longobardi de singulis civitatibus Italie subdiderunt se dominio et regimini gloriosi regis Karoli. Adalgisus²⁶⁸ vero, filius Desiderii, fugiens, navem intravit et ad Constantinopolim^d perrexit. Karolus vero Papiam civitatem^e X annos obsedit et ita, mense Iunio, capta est civitas a Francis. Porro
 15 gloriosus rex Karolus, cuncta Italia sibi subiugata vel ordinata, custodias Franchorum in Papia civitate dimissas, trusoque in exilio Desiderio rege et Oggerio et uxore et filia ipse, cum magno triumpho, auxiliante Domino, in Francia reversus est. Sic regnum Longobardorum finivit. Regnaverunt Longobardi annis CCXIII.

20 ANNO DCCLXXII, anno scilicet V Karoli regis, Karolus rex hostiliter ingressus est in Saxonia et destruxit fanum eorum, quod vocabatur Hirminsul. Incoatumque cum eis bellum. Vix unus annus exactus sit, quod non ab eis huius cemodi facta sit permutacio. Sed magnanimitas regis ac perpetua, tam in adversis quam in prosperis, mentis constancia, mutabilitate povinci poterat vel ab his que agere ceperat defatigari nam numquam eos huius
 25 cemodi aliquid perpetrantes^f, impune ferre passus est quin, aut ipse de se ducto aut per comites suos, misso exercitu, perfidiam ulcisceretur et dignam ab eis penam exigeret usque dum omnibus qui resistere solebant profligatis et in sua potestate redactis. Decem milia /f10v
 30 namque hominum ex his, qui utrasque ripas Albis^a fluminis incolebant cum uxoribus et parvulis^b sublatos transtulit et huc atque illuc per Galliam et Germaniam multimoda divisione distribuit. Eaque condicione a rege proposita et ab illis suscepta, tractum per tot annos bellum constat esse finitum, et abiecto demonum cultu et relictis patris^c cerimoniis christiane fidei
 35 atque religionis sacramenta susciperent. Et, a Francis adunati, unus cum eis populus eficerentur^d. Hoc bello licet per multum temporis spacium traheretur. Ipse non amplius cum hoste quam bis acie confligit. Semel iuxta montem qui Osneggi dicitur in loco Teotmelli nominato et iterum apud^e Asa fluvium et hic uno mense paucis quoque interpositis diebus his
 40 duobus preliis hostes adeo profligati sunt ac devicti ut ulterius regem neque provocare neque venienti resistere nisi alia^f loci monicione^g defensi auderent. Plures tamen eo bello, tam ex nobilitate Franchorum^h quam Saxonumⁱ, et functi sumis honoribus viri consumpti sunt. Tandemque anno XXXIII finitum est.

Anno DCCLXXII habiit Karolus rex hostiliter in Saxonia et vastavit eam. Fecitque ibi
 40 cedem magnam hominum et comprehendit ibi duos castellos, Heresburgii^{269j} /f46r

SOURCES

1-9) AMP, 773. 1) rex inmemor/AMP: immemor. 2) clusas/AMP: sclusas. 6) et Oggerio: not AMP, possibly by the compiler. 7) clusas/AMP: sclusas. 10-13) AMP, 774. 13-18) AMP, 774, but reversed order of sentences. 16) et Oggerio: not AMP, possibly added by the compiler. 19-20) Ann. Laur., 772. 20-38) Vita Karoli, ch. 7-8. 39-40) Ann. Laur., 775. 39) DCCLXXII/AL: DCCLXXV. 40) cedem/AL: stragem.

a) corrected, uo added above. b) o added above first a. c) corrected. d) corrected, ti added above. e) corrected, em added above e. f) corrected, first t added above. a) alvis written above. b) et parvulis added in left margin. c) corrected, s added above. d) corrected, n and ur added above. e) aliqui added above. f) added above. g) u written above first o. h) h added above. i) corrected. j) corrected, from here on text of P, on f46r.

et Sigiburg^{270a} et posuit^b ibi^c custodias. Et^d Gondolandus^e abba mutavit monasterium Lauresbaim^f, in monte^g ubi sanctus Nazarius requiescit^h.

5 Etⁱ in sequenti anno habiit iterum rex Karolus in italia et recepit^j illa castella qui^k residua erant et Rothgaucz^{271l} interfectus est. Et inde revertens, ingressus^m est in Saxonia et maximam partem Saxoniaeⁿ accepit et conversi sunt Saxones ad fidem Christi et multi eorum baptizati^o sunt.

Et^p in alio anno habuit Karolus rex conventum magnum^q Francorum, id est Magiscampum in Saxoniam^r ad Partesbrunna^{272s} et ibi paganorum Saxonum multitudo^t baptizata est^u.

10 Et^v in^w anno DCCLXXVIII, congregans Karolus rex exercitum magnum, ingressus est in Spania et conquisivit^x civitatem Pampilonam^y et ibi^z Taurus^a, Sarracenorum^b rex, venit ad eum et tradidit civitates quas habuit et dedit ei obsides fratrem suum et filium. Et inde perrexit^c usque^d ad Caesaraugusta^{273e} et^f dum in illis partibus moraretur^g, Saxones, perfida gens, mencies^h fidem, egressi de finibus suis, veneruntⁱ usque ad Renum fluvium succedendo^j omnia atque^k vastando et^l dum^m reverterentur cum preda magna, pervenit nunciisⁿ ad Karolum regem, ad huc in Spaniam^o degentem^p.

SOURCES

1–2) **Ann. Laur., 775.** 2) Lauresbaim/AL: Lareshaim; monte/AL: montem. 3–4) **cf. Ann. Laur., 776.** 3) qui/AL: quae. 4–15) **Ann. Laur., 777-778.** 8) Saxonum/AL: Saxonia. 11) ibi Taurus/AL: Habitaurus. 15) succedendo/AL: succedendo. 15–16) *Possibly by the compiler.*

MARGINALIA

10) Karolus ingressus in Spania.

a) *corrected*, et Sisgisburgii *added in margin after having first corrected* Sisisburg *adding gis above* AA.
 b) posuitque AA. c) *ibidem* StP, Duch. d) et – requiescit *not* AA, Duch. e) Gundolandus StP.
 f) Lareshaim StP. g) *montem* StP. h) *in corpore* StP. i) Et – Karolus *not* StP, Duch., *instead*: DCCLXXVI. Perrexit rex Carlus iterum. j) *not* StP, Duch. k) quae AA, Duch, que StP. l) Rotgauz AA, Hrotgauzus StP, Hrotgarz Duch. m) ingressus – sunt *not* StP, Duch. *Instead* conquisivit maximam partem Saxonie (Saxoniae Duch.) et conversi sunt Saxones ad fidem Christi et baptizata est eorum multitudo immunera. n) Saxonum AA. o) babtizati AA. p) Et – rex *not* StP, Duch. *Instead* DCCLXXVII. Habuit Carlus. q) *not* StP, Duch. r) Saxonia AA, StP, Duch. s) Padresbrunnon StP, Padresbrunnon Duch. t) maxima StP, Duch. u) babtizata AA. v) Et – Spania *not* StP, Duch. *Instead* DCCLXXVIII. Fuit rex Carlus in Spania cum exercitu. w) et in *not* AA. x) conquesivit StP. y) Pampalonam AA, StP, Papalonam Duch. z) *not* StP, Duch.

a) Habitaurus StP, Abitourus Duch. b) Saracinorum StP, Duch. c) domnus rex StP, Carlus Rex Duch. d) *added above* AA. e) Cesaraugustam AA, Cesaris augusta StP, Sariaugusta Duch. f) et - moraretur *not* StP, Duch; *instead*: et ibi venit ad eum Abinlarbi alter rex Saracenorumquem et fecit adducere in Francia et interim quod domnus rex illis partibus fuit. g) *corrected* AA, *co at the beginning of this word deleted*; comissum est bellum fortissimum die dominica et ceciderunt Sarraceni multa milia et de ora nona factus est (*corrected*) et sol ora II et iterum AA. h) mencies AA, gens perfida mentientes StP, Duch. i) *hostiliter added by* StP, *ostiliter* Duch. j) succedendo AA, StP, Duch, *corrected* AA, *n added above*. k) et StP, Duch. l) et – spolia eorum, p. 123, *not* StP, Duch. *See instead note ° next page.* m) cum AA. n) nuncius AA. o) Spania AA. p) degente AA; Cum enim assiduo ac pene continuo cum Saxonibus bello certaretur, dispositis per congrua confiniorum loca presidiis, tunc Yspaniam quam maximu (*in margin added* mo) poterat belli aparatu agreditur, saltuque Pirenei superato, omnibusque adierat opidis atque castellis in dedicionem acceptis, salvo et incolomi exercitu revertitur. Post quod, in ipso Pirenei iugo, Wasconicam perfidiam parumper in redeundo contigit experiri . Nam cum agminum longo, ut loci et angustiarum situs permittebat, porrectus iret exercitus, Wascones in sumi montis vertice positus insidiis, est enim locus ex opacitate silvarum quartum ibi maxima est copia, insidiis ponendis oportunus, extremam impedimentorum partem et eos qui novissimi agminis incedentes subsidio precedentes tuebantur (*added in margin*), de super incursantes in subiectam vallem deiciunt, consertoque cum eis prelio usque ad unum omnes interficiunt ac (ac – disperguntur *written later by the same hand but in upper part of the folio*) direptis (ac inpedimentis noctis beneficio que iam instabat protecti, summa cum celeritate in diversa disperguntur. Adiuvabat (*corrected*) in hoc facto Wascones levitas armorum et loci in quo gerebatur (*corrected*) situs et contra Franchos et armorum gravitas et loci iniquitas et per omnia Wasconibus reddidit impares. In quo prelio egiardus, regie mense prepositus, Anselmus, comes palatii, cum aliis compluribus interficiuntur. Karolus quoque rex AA.

Quo audito, festinae^a reversus est in Francia^b. Franci vero, conglobati in unum, persecuti sunt Saxones usque ad flumen, cui nomen est Calerna. Quod cum conperissent Saxones, conversi sunt ad eos in prelio. Et ceciderunt ex parte Saxonum plurimi. Ceteri vero fugierunt^c et acceperunt Franci^d spolia eorum^e. Et^f non^g post multos dies Gondolendus^h abba obiit. In Italia, in Tarvisio²⁷⁴ civitatae, et^j in reliquis civitates in propinco^k, factus est^l terremotus magnus, ita ut multa hedificia seu^m etiam aecclesias corruerunt et plurimi homines de ipso terremotumⁿ mortui sunt, ita ut in una villa, XLVIII simul in una noctae perirent^o. Et^p in alio anno perrexit^q iterum Karolus rex^r in Saxonia^s et venit^t usque ad fluvium Visara^{275u} et Saxones^v, pacificati, de trans flumen^w obsides dederunt^x. In Francia^y vero famis^z magna et mortalitas facta^a est. Et rex sedit Warmacia^{276b}

SOURCES

1–2) *Possibly the compiler.* 2–7) cf. *Ann. Laur., 778.* 2) Calerna/AL: Adernam. 7–10) cf. *Ann. Laur., 779.* 9) de trans flumen/AL: dextras et; famis/AL: fames.

MARGINALIA

5) Terremotus.

a) Quo audito festinae *not AA*; cum suo exercitu *AA*. b) in Francia *not AA*. c) fugerunt *AA*.
d) franci *not AA*. e) *instead of et* – spolia eorum: nihil penitus relinquentes et inde regredientes persecuti sunt eos franci usque ad flumen Adernam (fluvium Aderna Duch.) et ibi invicem belligerantes Saxones in fugam versi sunt et plurimi ex ipsis ceciderunt Franci vero victores per dei auxilium extiterunt.
f) Et – perirent *not AA, Duch.* g) non – dies *not StP.* h) Gundolendus *StP.* i) et *StP.* j) vel *StP.* k) propinquo *StP.* l) *instead of factus est*: fuit *StP.* m) sive *StP.* n) de ipso terre motu et plurimi homines *StP.* o) perierunt *StP.* p) Et – rex *not StP, Duch. Instead: DCCLXXVIII (DCCLXXIX Duch.)* Carlus rex iterum. q) *corrected, r added above.* r) cum exercitu *AA*. s) Saxonia *not AA*; Ispania *AA, corrected first i added above.* t) et venit *not StP, Duch.* u) Wisaraha *StP, Wiseraha Duch., ad fluvium Visara not AA*; civitatem metdina (*corrected t added above*) caeli *AA*. v) Saxones *not AA*; Sarraceni *AA*. w) de trans flumen *not StP, Duch. Instead dextras et.* x) Styrm abba obiit *StP.* y) in Francia *not AA, StP, Duch.*; in Spania *AA, first I added.* z) fames *AA*, fames vero *StP*, famis vero *Duch.*

a) facta – Warmacia *not StP, Duch. Instead: in Francia et domnus rex sedit in Wormacia StP, and in Francia. Carlus rex in Warmatia sedebat Duch.* b) Warmacia *not AA*; in Civitate Lione (*corrected, Lione written above Lione, in which word some letters erased*) *AA, corrected.*

Et^a in sequenti anno, congregans exercitum magnum, ingressus est iterum in Saxonia^b et pervenit usque ad flumen^c magnum Heilba^{277d} et Saxones^e tradiderunt se^f illi^g omnes^h, etⁱ accepit obsides tam ingenuos quam et lidos et divisit^j ipsam patriam inter episcopos et presbyteros^k et^l abbates^m, ut in ea babtizarent et predicarent. Necⁿ non et^o Winidorum seu et Fresonum^p paganorum magna multitudo bapuzata^q est^f. Inde^s revertens, habiit in Italia^t et dereliquid^u filios suos in Wormacia^v, /f46v Pipinum et Karolum.

Anno^w DCCLXXXI^x, habiit rex Karolus^y ad^z Romam et bapuzatus^a est ibi filius eius, qui vocabatur^b Karlomannus^c, quem Adrianus papa, mutato nomine, vocat^d Pipinum et^e unxit^f in regem super Italiam, et fratrem eius Ludovicum^g super Aquitaniam et ibi disposita^h est Rotrud²⁷⁸ⁱ, filia regis^j, Constantino imperatori.^k et^l reversus est rex in Francia et conloquium^m habuitⁿ cum Tassilonem,^o et magnum^p Francorum conventum^q, id^r magiscampum, apud^s Wormacia^t habuit civitatem.

SOURCES

1–6) cf. **Ann. Laur., 780.** 5) Fresonum/AL: Fresorum. 7–12) cf. **Ann. Laur., 781.** 8) vocat/AL: vocavit. 12) Wormacia/AL: Wormaciam.

MARGINALIA

7) Karolus Romam venit. 8) Adrianus papa filios Karoli Pipinum et Lodovicum unxit disposita est Rotrud filia regis a Constantino imperatori.

a) Et – est *not StP, Duch. Instead: DCCLXXX; domnus rex carlus perrexit.* b) Ispania (*corrected, first i added*) super Navarros AA, cum exercitu *StP, Duch.* c) fluvium *StP, Duch.* d) magnum Heilba *not AA, Gaalz AA.* e) Saxones *not AA; ipsi Navarri AA, corrected na added above, omnes StP, Duch.* f) *added above AA.* g) et *StP, Duch.* h) omnium *Duch.* i) *not StP, Duch.* j) divisitque *StP, Duch.* k) et episcopos *Duch.* l) seu et *StP, Duch.* m) *corrected AA, second b added.* n) nec – est *not Duch.* o) written above AA. p) et fresonum *not AA; bascanorum vel AA.* q) bapuzata AA, credidit *StP.* r) *not StP.* s) et inde *Duch.* t) Italiam *Duch.* u) dereliquit AA, *StP, Duch.* v) Warmatia *Duch.* w) Anno – ad *not StP, Duch. Instead DCCLXXXI. perrexit rex Carlus.* x) Karoli vero anno XIII AA. y) cum exercitu et ingressus est Italiam et pervenit usque AA. z) *not AA.*

a) bapuzatus *StP, Duch.* b) vocabitur *StP.* c) Carlomannus AA, *StP, Duch.* d) vocavit AA, *StP, Duch.* e) written above AA. f) unxit *StP, Duch.* g) Ludovicum AA, Luduvigum *StP, Hludovicum Duch.* h) desponsata *Duch., disponsata AA, StP.* i) Ruotrudis AA, Hrotrud *StP, Rotrud Duch.* j) Karoli AA. k) imperatore *Duch.; Post hoc, Karolus Roma egressus, iter agens Capuam, Campaniae urbem, accessit atque ibi, positus castris, bellum Beneventanis ni dederentur, cominatus est. Prevenit (corrected re added) hoc dux gentis, Aragisus, filios suos Romaldum et Grimoaldum, cum magna pecunia obviam regi mittens, rogat ut filios suos obsides suscipiat, seque cum gente imperata facturum pollicetur, hoc solum si ipse ad conspectum venire non cogeretur. Rex utilitate gentis magis (added above), quam animi eius obstinatione considerata, et oblatos sibi obsides suscepit. Ei, que (corrected que added) ut ad conspectum venire non cogeretur, pro magno munere concessit. Unoque ex filiis, qui minor erat, obsidionis gratiam retento, maiorem patri remisit. Legatis (s added above), que ob sacramenta fidelitatis a Beneventanis exigenda atque suscipienda cum Aragiso dimissis, Romam rediit. Consumptisque ibi in sanctorum veneracione locorum aliquot diebus, in Gallias revertitur et habuit AA. l) et reversus est rex in Francia et *not AA; et – civitatem not Duch.* m) colloquium AA. n) habuit *not AA, StP.* o) Tassilone AA, Tasilone *StP; duce baioarico AA.* p) magno AA. q) conventu AA. r) est AA, *StP.* s) apud AA. t) Warmacia AA, Wormaciam *StP.**

Anno^a DCCLXXXII^b, habuit Karolus rex conventum magnum exercitus sui in Saxonia ad Lipebrunen^{279c} et constituit super eum^d comites et nobilissimi^e Saxonum genere^f et cum eos iterum cognovisset a fide dilapsos et cum vivit homo^g ad rebellandum^h essetⁱ adunatos et^j quod nonnulli suorum in hac sedicione^k interissent^l, rursus habiit in Saxoniam^m et vastavit eam et ingentem Saxonumⁿ turbam atroci confodit^o gladio.

5 Anno DCCLXXXIII. Obiit^p Ildigarda^{280q} regina, pridie Kalendas **Maias**^r. Berta obiit VI Idus **Iunias**^s et postea perrexit Karolus rex^t in Saxonia cum exercitu magno et revellantibus^u illis comissum^v est bellum^w et ceciderunt ex parte Saxonum multa milia et^x iterum bellum comissum^y est et pugnaverunt Franci cum Saxonibus^z. Et ceciderunt de parte Saxonum^a etiam multa milia, plurima^b quam antea, et^c victor reversus est Karolus^d in Francia et^e sociavit sibi in coniugo Fastrada^{281f} atque eam reginam constituit. Et in^g ipso anno fuit aestas^h tam vehemensⁱ, ita ut plurimi homines de ipso^j calore^k expirarent. Et^l in sequenti anno Karolus rex perrexit iterum^m in Saxoniamⁿ per duas^o vices. Et^p Olimricus^{282q} abbas^r sed^s et Fulrad^{283t} abbas et Albricus²⁸⁴ episcopus obierunt. Nec non et inundatio aquarum valida fuit.

15

SOURCES

1–5) cf. **Ann. Laur., 782.** 2) et nobilissimi/AL: ex nobilissimis. 3) cum visit homo/AL: et cum
Widuchind; esset/AL: esse. 3–4) et-interissent: *source unknown.* 6–14) cf. **Ann. Laur., 783-784.**
11) Fastrada/Al : Fastrada.

MARGINALIA

12) estas vehemens.

a) Anno – gladio *not StP.* b) anno XIII Karoli regis (*added in margin*), Benedictus abba, qui vocatur Vitiche (h *added*) in loco qui dicitur Anianum, ex precepto supradicti regis Karoli, monasterium edificavit, in quo postea CCC duo regimine suo monachos habuit et per ipsius exemplum per totam Gociam sive Aquitaniam monasteria construuntur. In anno supradicto (*written supadicto*) AA. c) Lipebrunem AA, Lippuibrunden *Duch.* d) eam AA, *Duch.* e) ex nobilissimo AA. f) ex nobilissimis Saxonibus genere Comites *Duch.* g) cum vivit homo *not AA*, cum Widichindo *Duch.* h) debellandum AA. i) esse AA, *Duch.* j) et – interissent *not StP, Duch.* k) sedicione AA. l) interiissent AA. m) Saxonia AA. n) Saxonorum AA. o) confudit *Duch.* p) Obiit – et postea *not AA*, Obiit – Saxonia *not Duch instead: Obiit Hildigarda Regina, & Bertrada. Et Carlus rex perrexit in Saxoniam.* q) Hildigard *StP.* r) Mad *StP.* s) IUN abbreviated, *idem StP.* t) *added above AA*, domnus rex perrexit *StP.* u) rebellantibus AA, *StP, Duch.* v) comissum AA. w) bellum – comissum est *not StP.* x) et – Francia *not Duch.* y) comissum AA. z) Saxonibus AA; et opitulante gratia christi habuerunt victoria *StP.*

a) saxonibus AA. b) *not AA.* c) per gratia dei *StP.* d) *not StP.* e) et - constituit *not AA.* f) Fastradam *StP, Duch.* g) *not AA*; in - anno *not StP, Duch.* h) estus AA, *StP.* i) vehementer calidus *StP, Duch.* j) ipsa *Duch.* k) kalore AA. l) Et – Saxoniam *not StP, Duch. Instead: DCCLXXXIII (DCCLXXXIV Duch.) Iterum carlus perrexit in Saxonia (Saxoniam Duch.) cum exercitu.* m) *written above AA.* n) Saxonia AA. o) II AA. p) Et - valida fuit *not AA.* q) Holmrichus *StP*, Helmericus *Duch.* r) abba *StP, Duch.* s) *not Duch.* t) Folradus abba *StP, Duch.*

- Anno^a DCCLXXXV Karolus rex^b demoratus est in Saxonia ad Heresburg de natale^c domini usque in mense Iunio et hedificavit^d ipsum^e anno^f sed^g et baselicam^h ipsamⁱ construxit, placitumque habuit a^j Partesbrunna^k cum Francis et Saxonibus et tunc demum perrexit trans^l fluvium Guisara^{285m} et pervenit usque inⁿ Barduvic^{286o}. Cumque Saxones se illi dedissent, christianitatem quam pridem^p respuerant, iterum recipiunt^q nulloque revelante^r, postea^s rex rediit^t domum suam. Guiduchint^u, tot malorum auctor^v ac perfidiae incentor, venit cum sociis suis ad Adinaco^{287w} palatio et ibidem baptizatus^x est. Et^y rex suscepit eum a fonte^z ac donis magnificis honoravit. Eodem^a anno Gerundenses homines Gerunda^{288b} civitatae^c Karolo rege^d tradiderunt. A^e transitu papae Gregorii^f usque presentem, fiunt anni CLXXX.^g /f47r
- 10 Anno^h DCCLXXXVI. Rebellareⁱ conati^j sunt quidam comites, nonnulli etiam nobilium in partibus Austriae, ac^k coniurantes^l invicem quoegerunt^m quos poteruntⁿ, ut^o contra^p regem insurgerent. Quod factum multos exterruit. Cumque perspicerent^q, quod opus nefandum^r implere non possent, neque oportunum^s tempus adesset,^t exterriti^u latebras undique quesivere. Quo^v conperto^w, rex^x iussit ad^y eos^z ad se venire^a. Procendente^b tempore, in mense aprili^c in Wormacia^d synodum episcoporum ac conventum magnificum^e coire^f fecit, ubi decernens quod hii^g, qui potissimae in hac coniuratione devicti sunt, honore simul ac luminibus privarentur^h. Eos autemⁱ, qui innoxii in hac^j coniurationae^k seducti sunt, clementer absolvit. Inde^l perrexit^m Romamⁿ et inde ad monasterium sancti Benedicti et inde^o perrexit ad Capuam^p et inde reversus est et pervenit ad sanctum Petrum apostolum et ibi celebravit pascha^q. Et postea reversus est in Francia cum magno gaudio et adduxit secum obsidem, filium Aragis²⁸⁹.

SOURCES

1–8) **Ann. Laur., 785.** 2) ipsum/ AL: ipsum castellum; anno/AL: a novo. 3) a/AL: ad. 4) Barduvic/AL: Bardungaw. 8–9) cf. **Ann. St. Vict., 785.** 10) **Ann. Laur., 785.** 11–20) **Ann. Laur., 786.** 11) quoegerunt/ AL: coegerunt; poterunt/LA: poterant. 14) Quo conperto/LA: Quod compertum; Procendente/LA: Procedente.

MARGINALIA :

8) Gerunda receptit Karolum. 18) Karolus Romam venit.

a) *not StP.* b) rex Carlus *StP, Duch.* c) de natale *not AA, instead a natale? natali StP.* d) reaedificavit *Duch.* e) ipsam *AA, ipsum castellum StP, Duch.* f) v *added above the letters no resulting in an novo, a novo AA, StP.* g) anno sed *not Duch.* h) basilicam *AA, StP, Duch.* i) ibidem *StP, Duch.* j) ad *AA, StP, Duch.* k) Partesbrunnam *AA, Paderbrunnun StP, Padresbrunnon Duch.* l) *not Duch.* m) Vissara *AA, Wisaraha StP, Duch.* n) ad *AA.* o) *corrected v added above, Barduwic AA, Bardungawae StP, Bardungave Duch.* p) prident, pridem *AA.* q) pace patrata *StP, Duch.* r) rebellante *AA, StP, Duch.* s) post *StP, postquam Duch.* t) in *AA.* u) Widuchint *AA, Duch., Widuchin StP.* v) actor *Duch.* w) Attiniaco *Duch. Attinacho StP.* x) babtizatus *AA.* y) domnus *StP, Carlus Duch.* z) a fonte *not Duch.*

a) Eodem – tradiderunt *not StP, Eodem – CLXXX not Duch.* b) Gerundam *AA.* c) civitatem *AA.* d) regi *AA.* e) A – CLXXX *not AA, at StP.* f) papae *StP.* g) centum octoginta *StP.* h) *not StP.* i) Rebellari *Duch.* j) conati sunt *added in AA above.* k) et *Duch.* l) *corrected AA, second n added above.* m) coegerunt *AA, StP, Duch.* n) poterant *Duch, potuerunt AA.* o) *not StP.* p) domnum *StP, Carlum Duch.* q) prospicerent *Duch.* r) nefundum *StP* s) opportunum *Duch.* t) subito *StP, Duch.* u) *corrected from exterribili.* v) quod *StP.* w) conperto *StP; domnus StP, Carlus Duch.* x) solitâ clementiâ omnia consilio regens *Duch.* y) *StP, Duch.* z) ad eos *not AA.*

a) senos *instead of se venire StP.* b) ...cedenti *AA; autem Duch.* c) *not StP, aprilio AA, Augusto Duch.* d) Warmacia *AA, apud Wormaciam StP, apud Wormatiam Duch.* e) *not AA.* f)...adunare *AA.* g) hi *AA, Duch.* h) atque exilio damnarentur *Duch.* i) vero *Duch.* j) *corrected, h added above.* k) Coh.niuracione *AA.* l) perficiens *StP, proficiscens Carlus Rex Duch.* m) ad *StP.* n) in Italianam *Duch. Here ends the collation of The Fragmentum Chesnii.* o) Inde - Aragis *not AA.* p) cappuam *StP.* q) pascham *StP.*

Eo^a anno, mense Decembri^b, apparuerunt^c accies^d terribiles^e in caelo^f, quales numquam nostris temporibus^g antea apparuerunt^h. Nec nonⁱ et signa crucis^j apparuerunt^k in vestimentis hominum et nonnulli sanguinem dixerunt se videre pluere. Unde pavor ingens et metus in populo inruit^l. Ac mortalitas magna postea^m secuta est. Etⁿ Lullus²⁹⁰ archiepiscopus obiit.

5 Anno^o DCCLXXXVII. Eclipsi^p solis facta est, ora secunda VI kalendas Octobres^q, die dominico^r. Et in eodem anno,^s rex Karolus^t venit per Alamannia^u usque ad terminos Pavoriorum^v cum^w exercitum^x. Introivit^y in ipsam patriam et venit ei Tassilo^z obviam pacifice et dedit ei obsidem^a filium suum, Theodonem^b, et sic reversus est rex ad Warmatia^c. Et
10 beatus Vulcadus ordinatus est episcopus, in idus Iulii super Wimodia et super Riusteri et Asterga et Lara vel Lordedi et Wangia et ibi docuit verbum Dei et baptizavit eos in primis. Et in alio anno sic^e venit Thassilo^f ad Karolum regem ad Ingolumhaim^{291g} et factum est^h ibi conventum Francorum exterarumqueⁱ nationum^j, quae^k sub dominatione^l eorum^m erant. Et recordantes Franci de pessimis consiliis et machinationibus, quas ipsoⁿ Tassilo^o et coniux^p illius, cum omnes gentes, qui^q in circuitu Francorum erant, tam christiani quam et pagani,
15 faciebant^r contra Francos. Sed et consiliarii Tassilonis et legatorii^s ipsius, in^t presenti adfuerunt et coram eo ipsum consilium dicebant et ille nullatenus potuit^u denegare.

SOURCES

1–4) **Ann. Laur., 786.** 5–8) **Ann. Laur., 787.** 5) Eclipsi/AL: Eclipsis. 6) dominico/AL: dominica.
8) Warmatia/AL: Wormacium. 8–10) *probably by the compiler.* 10–16) **Ann. Laur., 788.** 12) exterarumque/AL: ceterarumque.

MARGINALIA

1) in isto anno aparuerunt cruces in vestimentis hominum. 3) anno XX Karoli. 3) in isto anno Cabila Psalmodio insula monasterium hedificit Secundum Regulam Benedicti vixitque XXIII. 10) omnium.

a) Et hoc AA. b) Decembrio AA, December *StP*. c) aparuerunt AA. d) acies AA, *StP*.
e) terribili *StP*. f) tales *StP*. g) nec AA; apparuerunt nostris temporibus *StP*. h) aparuerunt AA.
i) no AA. j) *the word has been replaced in AA by a decorative sign of a cross.* k) aparuerunt AA.
l) irruit AA. m) not AA. n) et - obiit not AA. o) not *StP*. p) Eclipsis *StP*, Eglips in AA. q) Octobris *StP*. r) dominica *StP*. s) domnus *StP*. t) rex Karolus not AA.
u) per Alamannia not AA, Alamaniam *StP*. v) Baioariorum AA, *left open StP*.
w) cum exercitu et introivit in ipsam patriam. Quod bellum et repente ortum et celeri fine completum est. Quod superbia simul ac socordia Tassilonis ducis, excitavit ortatu uxoris, que filia Desiderii regis erat ac patris exilium per maritum ulcisci posse putabat, iuncto federe cum Hunis (*corrected*, h *added above*), qui Baioarii sunt con termini ab oriente, non solum imperata non facere, set bello regem provocare (*corrected another o over first o*) temptabat . Cuius contumacia, qua nimia videbatur (*added above*), erat amonsitas regis ferre nequiverat. Ac pro ind.... copiis undique contractis Baioariam petiturus (*corrected*, ti *added above*) ipse ad Lechum amnem cum maximo venit exercitu, hic fluvius Baioarios ab Alamanis dividit. Cuius in ripa castris collocatis, prius quam provinciam intrare, animum ducis per legatos statuit experiri. Sed nec ille pertinaciter agere vel sibi vel genti utileratus suplex se regi permisit. Obsides, qui imperabantur dedit . Inter quos et filium suum Theudonem, data in super (*added above*) fide cum iuramento, quo ab illi potestate ad defensionem nullo suadente asentire deberet. Sicque bello, quod quasi maximum futurum videbatur, celerrimus est finis impositus AA. x) exercitu *StP*. y) etiam *StP*. z) Tasilo *StP*.
a) obside *StP*. b) Theudonem *StP*. c) *StP instead of* ad Warmatia: cum pace et gaudio ad Wormaciam. d) Et – alio anno not *Stp*, *instead*: DCCLXXXVIII. e) not AA. f) Tasilo *StP*.
g) *StP*: ad domnum regem Carolum ad Ingulunhaim. h) not AA. i) ceterarumque *StP*. j) gentium *StP*.
k) qui *StP*. l) domino *StP*. m) eius AA. n) ipse AA, *StP*. o) Tasilo *StP*.
p) coniunx AA, *the n added above*. q) que AA. r) consiliati sunt *StP*. s) legatorii AA, *StP*.
t) hi, in AA. u) hoc *StP*.

Tunc iudicaverunt eum morti dignum. Rex autem, misericordia motus^a, noluit eum occidere, sed cum ipsius petitionem clericum eum fecit et retrusit^b in monasterio. Et^c perrexit rex in Baguaria^d ad Raganenburg et ibi venerunt ad eum Baguarii^e et dati sunt ei^f obsides et ordinata^g ipsa patria^h, reversus est in Francia. Etⁱ in sequenti anno, Karolus rex per Saxoniam^j pervenit usque ad Calssclavos^k, dicuntur Vulti^{292l} et venerunt reges terrae illius /f47v cum rege eorum Tranguito^{293m} ei obviam, et petita pace, tradideruntⁿ terras illas universas sub dominatione eius^o, et^p se ipsis traditi^q sunt.^r Rex reversus est in Francia. Obiit^s beatae memoriae Vulcadus²⁹⁴, episcopus et doctor verbi Dei, VI idus Novembris in aquilonis partibus Saxoniae. Tres patricii ex Constantinopolim cum classe navium venerunt Italia, ut eam ad dicionem Grecorum revocarent, quos Langobardi cum misso Karoli regis debellati sunt. Et^t in alio anno habuit rex conventum in Wormacia, non tamen Magiscampum. Et ipso^u anno transiit sine hostae.

Anno^v DCCXCI^w. Sic^x fuit^y rex Karolus^z in Wormacia et ibi celebravit pascha^a et vertente^b anno, eo tempore quo solent reges ad bella procedere, movit exercitum^c innumerabilem^d et habiit^e contra superbissimam gentem Avarorum^f. Divisitque exercitum suum in tres partes et^g introivit ipse per Baguariam^h etⁱ fines Unorum, ex meridiana parte Danubii^j et de alia parte Danubii^k alius exercitus introivit^l Ribuariarum^{295m} et Fresionumⁿ et Saxonum^o cum Tringos^{296p}. Sed et navalis^q hostes^r per Danubium^s, ut ex utraque partem^t rex potestatem habere potuisset^u cum exercitu suo et sic^v introivit in terram illam.

SOURCES

1–4) **Ann. Laur., 788.** 3) Baguaria/AL: Paioariam. 5) Calssclavos/AL: Sclavos; Vulti/AL: Wilti. 4–7) cf. **Ann. Laur., 789.** 7–10) *source unknown.* 10–12) **Ann. Laur., 790.** 13–19) **Ann. Laur., 790.** 18) Tringos/AL: Toringos; hostes/AL: hostis; partem/AL: ripa.

a) super eum *StP*. b) *s corrected from x*, retruxit *StP*. c) *StP*: et ipse domnus rex perrexit in paioarium ad Reganesburg. d) Baioaria AA. e) Baioarii AA, Paioarii *StP*. f) regi AA, et datis obsides *StP*. g) *corrected* ta *added above*, ordinatam ipsam patriam per comites ac regi comissa AA. h) rex *StP*. i) Et – rex *not StP* *instead*: DCCLXXXVIII. Tunc Carlus rex. j) Saxoniam *StP* *corrected* AA, o *added above*. k) *originally written here was possibly* qui, and afterwards lost by a hole in the folio, Sclavos in AA *corrected from* Sclavus, Sclavos qui *StP*, *corrected* l *added above*. l) qui dicuntur vulzi propie vero id est sua locucione welatabi dicuntur AA. m) tranvito AA, traguuito *StP*. n) universas *StP*. o) Caroli regis Francorum *StP*. p) datis obsides *StP*. q) traditis AA, *StP*. r) *not* AA, *StP*. s) Obiit - debellati sunt *not* AA, *StP*. t) Et – conventum *n ot StP* *instead*: DCCXC. Eo anno conventum rex habuit. u) ipse *StP*. v) *not StP*. w) I *added above*. x) *not* AA. y) habiit AA. z) Karolus rex AA.

a) *s added above* a. b) revertente AA. c) suum *StP*, movit exercitum *added in margin* AA. d) multitudinem *StP*. e) et habiit *not StP*. f) *first v corrected from* b; Avarorum *StP*. g) sic *StP*. h) Baioariam AA, Paioariam *StP*. i) in *StP*. j) Danovii *StP*. k) Danovii *StP*. l) *StP*: introivit *after* Tringos. m) Ribuariorum AA, *StP*. n) *corrected*, i *added above*, Fresionorum AA. o) Saxonorum *StP*. p) Toringis AA, Toringos *StP*. q) navales AA. r) hostis *StP*. s) Danovium *StP*. t) parte AA, riba *StP*. u) potuisset habere AA. v) *added above*.

Isti hinc et illi^a inde, medium^b autem exercitus navalis. Et terruit^c eos dominus in conspectu eius, ita ut nullus ei resistere^d auderet^e. Sed ubicumque^f aut fossatum^g aut aliquam firmitatem sive in montibus aut in^h flumina aut in silvisⁱ factum^j habuerunt. Statim, ut ipse aut exercitus^k eius ibi^l advenit, continuo aut^m se tradiderunt aut occisi sunt aut per fugaⁿ dilapsi. Sed et ille
 5 alius^o exercitus, quem Pipinus, filius eius, de Italia transmisit,^p introivit in^q Illiricum^r et
 fecerunt^s ibi similiter, vastantes et incendentes terram illam, sicut rex fecit cum exercitu suo, ubi ipse erat. Cum autem vidisset rex Karolus quod nullus ei de parte Avarorum resistere^s
 ausus esset aut suis, tunc^t circumvit terram illam per dies LII^u incendiendo^v et vastando terram
 10 illam. Sed et preda^w sine mensura et numero et captivos, viros et mulieres et parvulos,
 innumerabilem multitudinem exinde tulerunt^x. Et^y in ipso itinere obiit bonae memoriae
 Ingilramnus^{297z} Mediomatrica^a ecclesiae^b archiepiscopus. Sed et Sinebertus^{c298} episcopus
 ibidem^d defunctus est. Et rex Karolus^e rediit^f in Baguaria^g ibique ihemavit^h Filiopia²⁹⁹ⁱ.

SOURCES

1–12) *Ann. Laur.*, 790. 2) fossatum/AL: fossas. 9) preda/AL: predas.

a) ille *StP*. b) medius *AA*. c) exterruit *AA*. d) resistere *AA*. e) ausus esset *StP*. f) ubique *AA*. g) fossas *StP*. h) ad *StP*. i) *last i corrected from a*. j) fac *StP*. k) exercitu *StP*. l) *not AA*. m) ad *AA*. n) fugam *AA*. o) tercius *StP*. p) ipse *StP*. q) *not AA*. r) Hyliricum et inde in Pannonia *StP*. s) resistere *AA*. t) *not AA*. u) quinquaginta duos *AA*, L duobus *StP*. v) *corrected AA*, do *added above*. w) predam *AA*. x) ducebant *StP*. y) Et - defunctus est *not AA*. z) Engilhramnus *StP*.

a) Mediomatrice *StP*. b) ecclesiae *StP corrected c added above*. c) Sindbertus *StP*. d) ibi *StP*. e) Karolus rex *AA*. f) redit *AA*. g) Baioaria *AA*, Paioaria *StP*. h) hyemavit *AA*, gemavit *StP*. i) Philopia *AA, StP*; Maximum omniumque, que ab illo gesta sunt, bellorum propter Saxonicum huic bello successit, illud videlicet quod contra Avaros sive Hunos susceptum est. Quod ille et (*added above*) animo suis quam caetera et longe maiori apparatu administravit. Unam tamen per se (per se *added*) in Pannoniam nam hanc provinciam ea gens tunc incolebat expeditionem fecit; cetera filio suo pipino ac prefectis provinciarum comitibus (prefectis provinciarum comitibus *added in margin*) etiam atque legatis perficienda comisit. Quod cum ab his (ab his *added*) strenuissime fuisset administratum. VIII tandem anno completum est. Tot prelia in ea gesta. quantum sanguinis effusum sit. testatur vacua omni abitatore pannonia. et locus in quo regia kacani (*in margin*: rex a Kaca ruerat?) erat. ita desertus ut ne vestigium quidem in eo humane habitacionis depareat; tota in hoc bello nobilitas hunorum periit. tota gloria decidit; omnis pecunia et congesti ex longo tempore thesauri direptis. Neque ullum bellum contra (*added in margin*) franchos ex ortum humana potest memoria recordari. quo illi magis ditati et opibus aucti sunt quippe cum usque in id temporis pene pauperi viderentur. tantum auri et argenti in regia aula repertum tot spolia preciosa in preliis sublata. in merito credi possit. hoc franchos hunis iuste eripuisse. quod huni prius aliis gentibus in...te eriperunt. Dua tantum ex proceribus franchorum eo bello perierunt. Frigus dux forum iuliensis; in liburnia iuxta tarsiaticam (*corrected, second a added above*) maritimam (*added*) civitatem. insidiis opidariorum interceptus (erat *added underneath the text*) et geroaldus (*corrected, o added above*) baioarie prefectus in pannonia eum contra hunos preliaturus aciem strueret. incertum a quo cum duobus tantum qui eum ob equitatu ac singulos hortantem comitabantur interfectus est. ceterum in cruentum pene francis hoc bellum fuit. Et prosperrimum exitum habuit tam et si diucius sui magnitudine traheretur (Et prosperrimum...until.... magnitudine traheretur *added in margin*) Post quod et saxonicum sue prolixitati. convenientem finem accepit *AA*.

Anno^a DCCXCII. Eodem anno^b resedit^c rex in Baluaria^d et caput^e Raganisburg^f celebravit pascha. Sed^g adpropinquante^h aestivo tempore, Saxones, aestimantesⁱ quod Avarorum gens se vindicare^j voluisset^k, hoc quod in corde eorum dudum^l latebat manifestissimae hosten /f48r derunt, quasi canis^m, qui revertiturⁿ ad vomitum suum, sic reversi sunt ad paganimum^o, quam^p pride^q respuerant, relinquentes iterum^r christianitatem^s, coniungentes se cum paganis^t, qui in circuitu eorum erant. Sed et missos^u suos^v ad Avaros transmitentes^w, conati sunt^x revellare^y, in primis^z contra Deum deinde contra regem,^a aecclesiasque^b, quae^c in finibus eorum erant, incendentes^d vastabant, reicientes episcopos et presbyteros qui super eos^e erant et aliquos ex eis^f comprehensos^g occiderunt et plenissime^h ad culturam ydolorum seⁱ converterunt^j. Et in ipso anno inventus^k est consilium pessimum, quod Pipinus³⁰⁰, filius regis ex concubina^l Hilmitrude^m nomine genitus, contra regis vitaⁿ seu^o filiorum eius, qui ex legitima^p geniti sunt, qui^q voluerunt^r regem et ipsos occidere. Et ipse pro eo, quasi Abimalec^s in diebus iudicium Israel^t regnare, qui occidit fratres suos, LXX viros, supra^u petram unam^v et regnavit pro Gedeone patre suo, cum malicia tamen et odio^w. Sed^x cum cognovisset rex^y consilium Pipini et eorum, qui cum ipso^z erant^a, quoadunavit^b conventum Francorum et aliorum fidelium suorum ad Reganesburg^c, ibique universus^d populus, qui cum rege aderant^e, iudicaverunt^f ipsum Pipinum et eos, qui^g consenserunt^h, ut simul etⁱ heriditate^j et vita privarentur et ita de aliquos^k adimpletum est. Nam^l Pipino, filio suo, quia^m noluit rex ut occideretur, iudicaverunt Franciⁿ, ut ad servicium eius^o inclinare^p debuisset. Quod^q ita factum est. Et misit eum^r, iam clericum, in monasterio et iterum ibidem^s demoravit^t.

SOURCES

1–21) cf. **Ann. Laur., 792.** 4) revertitur/AL: revertit. 11) vita/AL: vitam. 12) qui/AL: quia. 14) odio/AL: non diu. 17) aderant/AL: aderat. 18) aliquos/AL: aliquis; Pipino/AL: de Pippino; 19) eius/AL: Dei.

MARGINALIA

1) Saxones revertentes ad paganismum. 10) Pipinus Karolum patrem suum voluit occidere et fratres suos a regno privare. Ipse Pipinus filius **concubine (condamnatus?)** fuit.

a) *not StP.* b) eodem anno *not AA.* c) Karolus *AA.* d) Baioaria *AA*, Paioaria *StP.* e) apud *AA.* f) Reganesburg *StP*, Raganisburg *AA.* g) *not StP.* h) aproinquante *AA*, propinquante *StP.* i) extimantes *AA.* j) super christianos *StP.* k) debuisset *StP.* l) iam antea *StP.* m) kanis *AA.* n) revertit *StP.* o) paganismum *AA.* p) *not StP*, quem *AA.* q) *not StP*; pridem *AA.* r) iterum relinquentes *StP.* s) mencientes tam deo quam domno rege qui eis multa beneficia praestitit *StP.* t) paganas gentes *StP.* u) legatos *AA.* v) *not AA.* w) transmittentes *StP*, *AA*, *corrected in AA.* x) inprimis *StP.* y) rebellare *AA*, *StP.* z) in primis *not StP.*

a) et christianos omnes *StP.* b) ecclesias *StP.* c) ecclesiasque que *AA.* d) *not StP*, *instead*: cum distructione et incendio *StP.* e) *not AA.* f) ex eis *not StP.* g) comprehensos *AA*, comprehenderunt nec non et alios *StP.* h) se *StP.* i) *not AA.* j) conversi sunt *AA.* k) ventum *AA.* l) concupina *StP.* m) Himildrude *StP.* n) vitam *AA*, *StP.* o) *not AA*; et *AA.* p) matrona *StP.* q) quia *StP*, *not AA.* r) voluit *AA.* s) Abimelech *AA*, *StP.* t) iudicium Israel *not StP.* u) super *AA*, *StP.* v) *added above AA.* w) *not StP* *instead* non diu. x) Carolus rex *StP.* y) *not StP.* z) ipsis *AA.*

a) *corrected StP*, n *added above.* b) coadunavit *StP.* c) Reganesburuge *StP*, Raganisburg *AA.* d) christianus, *corrected from* christianos *StP.* e) n: aderat *AA*, *StP.* f) et *StP.* g) ei *AA.* h) consentanei eius erant in ipso consilio nefando *StP.* i) *not AA*, *StP.* j) *corrected*, h *added above*, *corrected AA*, h *added above.* k) aliquibus *AA*, aliquis *StP.* l) de *AA.* m) qui *AA.* n) *not AA.* o) *not AA*, servitium ei *StP.* p) inclinari *AA.* q) et *StP.* r) *not StP.* s) *corrected*, de *added above*, *ibidem* iterum *AA.* t) moratus est *AA*, demoravit *StP.*

Anno^a DCCXCIII. In^b ipso hiemae^c iterum fecit rex^d apud Reganesburg^{301e}. Et cum cognovisset fideles^f suos, episcopos, abbates et comites, qui cum ipso ibi aderant et relicum^g populum fidelem, qui cum Pipino in ipso consilio pessimo non fuissent^h, multipliciter eosⁱ honoravit^j in^k auro et argento et sirico et donis plurimis. Et in ipso^l hieme^m transmisit rex Karolusⁿ duos filios suos, Pipinum³⁰² et Luduvico^o cum hostae^p in terra Beneventana^q. Et facta est ibi famis validissima^r et^s super populum illum, qui^t ibi inventus est^u et super exercitum qui advenerat, ita nec^v aliquanti nec ipsa quadragesima^w se ab aesum carnum abstinere potuissent^x. Sed et famis valida^y in Italia et^z Burgundia et per aliqua loca in Francia incumbebat famis^a, nec non in Gocia et in Provincia erat^b famis valida ita^c, ut multi ex ipsa famae mortui fuissent^d. Et^e rex^f Karolus^g, cum apud Reganesburg^h iterum celebrasset pascha, et in estivo tempore voluisset cum navibus venire in Franciaⁱ, iussit^j fossato magno^k facere inter duo flumina, id est inter Alomonia^l et Ratanza³⁰³. Ibiq^{ue} multum demoratus est^m.

Hisⁿ temporibus regnabat in Spania^o Exam³⁰⁴, filius Abderraman^p Ibin^q Mavia³⁰⁵. Iste Ibin Mavia^r /f48v debellavit Iusseph Ibin^{306s} et occidit eum et filio^t eius. Et^u regnavitque^v pro eo in Spania annis XXXIII et IIII menses^w. Iste Ibin Mavia^x crudelis omnibus regibus Sarracenorum fuit, qui ante eum^y fuerunt in Spania. Diversis cruciatibus interemit innumerabiles Sarracenos^z et Mauros. Filium quoque patris sui, fratrem suum, truncatis manibus et pedibus igne^a cremari iussit. Christianos in Spania^b et Iudeos^c in tantum tributa exigendo oppressit^d, ut filios et^e filias suas atque mancipia^f viderent^g et pauci relict^h paenuria afficerentur et per presuraⁱ ipsius, tota Spania^j conturbata et depopulata est. Mortuus est^k autem Ibin Mavia^l et regnabit^m Exam, filius eius, pro eo. Facitque malum sicut feceratⁿ pater eius.

SOURCES

1–12) *Ann. Laur.*, 793. 1) fecit/AL: fecit conventum. 6) qui/AL: quem. 7) nec/AL: ut.
 9) *nec non - valida ita: possibly added by the compiler.* 11) Francia/L: Franciam. 12)
 Alomona/AL: Alemona. 13–22) *Source unknown.*

a) *not StP.* b) *not StP.* c) ipsa hyeme AA. d) Karolus AA, Carlus *StP.* e) Raganenburg AA.
 f) *added above.* g) reliquum *StP.* h) erant eos *StP.* i) *not StP.* j) hornavit AA; *not AA.*
 k) *corrected from et.* l) ipsa AA. m) heime *StP.* n) *not StP.* o) Ludovicum AA, Hluduwicum *StP.*
 p) exercitu magno AA. q) beneventamen *StP.* r) fames valida AA. s) *not AA.*
 t) quem *StP.* u) illum qui ibi inventus est *not AA.* v) ut AA, *StP.* w) XL AA, quadringensimam *StP.*
 x) potuerant *StP.* y) fames validissima AA. z) Italia et *not StP.*

a) *not AA, famis – valida ita not StP.* b) erat famis valida ita *not AA.* c) talis AA. d) essent AA.
 e) *not AA, domnus StP.* f) vero AA. g) *not StP.* h) Raganenburg AA. i) Franciam *StP.*
 j) iussit – magno *not StP instead: et aliquem fossatum iussisset.* k) fossatum magnum AA.
 l) Alimonia AA, Alemona *StP.* m) et ibi multum demorasset *StP.* n) His – estimans, p. 132, *not StP instead: Saracini qui in spaniis erant exestimantes.* o) in Spania *not AA.*
 p) Abderaman AA. q) Abin AA. r) Idin Mavia, Abinmavia AA. s) Iussefbin AA. t) *corrected AA, s added above.*
 u) *not AA.* v) *corrected, que added above.* w) menses IIII AA. x) hic *instead of Iste Ibin Mavia AA.*
 y) *written above AA.* z) *added above AA.*
 a) igni AA. b) Ispania AA, *first i added above.* c) *corrected.* d) oppressit AA. e) *added above.*
 f) atque mancipia *not AA.* g) venderent AA. h) *added above.* i) presuram AA.
 j) Ispania ? *in AA.* k) *written above AA.* l) *first a added above, Abinmavia AA.*
 m) regnavit AA. n) *not AA.*

Iste audiens, quod rex Karolus partibus Avarorum perrexisset et estimans, quod Avari contra regem fortiter dimicassent et ob hanc causam in Francia reverti^a non licuisset, misit^b Abdelmec³⁰⁷, unum ex principibus suis, cum exercito^c magno Sarracenorum ad vastandum Gallias. Qui, venientes Narbona^d, suburbio^e eius igne succenderunt multosque christianos ac predam^f magna capta, ad urbae Carcassona^g pergi^h volentes, obviam eis exiit Wilelmus³⁰⁸ⁱ et^j alii^k comites Francorum. Cum eo comiseruntque prelium^l super fluvium Oliveio. Ingravatumque est prelium nimis, ceciditque maxima pars in ipso^m die ex populo christiano. Wilelmus autem pugnavit fortiter in die illa. Videns vero, quod sufferre eos non posset, quia socii eius dimiserant eum fugientes, divertit ab eis. Sarraceni vero, collecta spolia, reversi sunt in Spaniaⁿ. Rex autem Karolus^o, Christo adiuvante, de eodem loco, ubi^p fossatum fieri iussit, navigio pervenit ad Franconofurt^q. Et ibi ipsum hiemem^r resedit.

Anno^s DCCXCIII^t rex Karolus^u apud villam Franconofurt^v celebravit pascha. Sed in aestivo tempore^w, anno^x XXVI principatus^y sui, congregatum^z universalem synodum cum missis domni apostolici Adriani^a papae^b, seu^c patriarcha Aquilensis Paulino³⁰⁹ archiepiscopo et Petro³¹⁰ Mediolanensis episcopo et coepiscopis eorum, seu etiam presbyteros diaconibus cum^d devoto populo. Quibus residentibus apud christianissimum principem Karolum, pervenit ad aures^e eorum^f heresis illa, quem^g Elipantus^{311h} Toletaneⁱ sedis^j episcopus cum alio episcopo sedis Orgelletanae^k Felicis nomine^l, sed et^m hi felixⁿ in dictis, cum sociis eorum^o

SOURCES

1) cf. *Ann. Laur.*, 793. 1–10) *Source unknown*. 10–11) cf. *Ann. Laur.*, 793. 12–18) cf. *Ann. Laur.*, 794. 13) anno XXVI principatus sui: *possibly by the compiler*. 17) sedis Orgelletanae: *possibly by the compiler*.

MARGINALIA

1) Sarraceni Narbonam et suburbio eius igne succenderunt. 5) *A five pointed star*. 13) Adriani papae. 17) heresim Elepanti toletane et felicis orgelletane episcopum devicta et repudiata.

a) eum venire *StP*. b) misit – reversi sunt in Spania *not StP, instead: egressi sunt de finibus suis in aliquam partem gotiae et coniungentes se ibi ad nostros et ceciderunt ibi multitudo eorum sed et de parte nostra ibi multi interfecti sunt*. c) exercitu *AA*. d) Narbonam *AA*. e) *double sub, first sub deleted*. f) preda *AA*. g) urbem Carcassonam *AA*. h) *not well legible, pergere AA*. i) *AA adds condam comes, the last word written with a remarkable capital M*. j) *not in AA*. k) aliique *AA*.
l) *corrected from preliam*. m) illa *AA*. n) Ispaniam *AA, first i added above*. o) autem *Karolus not StP, instead: tamen*. p) ubi – iussit *not StP*. q) Frachofurt *AA*. r) heimem *StP, ipsa hyeme AA*. s) *not StP*. t) in ipso anno domnus *StP*. u) *not StP, added in margin AA*. v) Franchofurt *AA, Franconofrut StP*. w) Sed in aestivo tempore *not AA*. x) autem *AA, anno – sui not StP*. y) regni *AA*. z) congregavit *StP; congregatum – Karolum not AA*.
a) *corrected, long i through last letter*. b) *not StP*. c) seu – diaconibus *not StP, instead: seu ipsum patriarcham Aquiliensem domnum paulinum cum archiepiscopo petro mediolanense et episcopis eorum et omnes archiepiscopos in regno suo cum episcopis et abbatibus eorum seu etiam quam plurimi presbiteri et diaconi*. d) *beginning of the Vienna fragment, reliquo StP, FrV*. e) piissimi principis ac orthodoxi Karoli *AA*. f) eorum heresis illa quem *not AA*. g) quam *StP, FrV; quem quod AA*. h) Helefantus *AA*. i) Dolitanus *StP, FrV*. j) *not StP, FrV*. k) Orgelletane *AA, sedis Orgelletanae not StP, FrV*. l) Felice nomine *AA, StP, FrV*. m) *not StP, FrV*. n) seu infelice *AA*. o) cum sociis eorum *not AA*.

asserebant^a. Namque^b dicentes quod dominus noster Iesus Christus, in quantum ex patre est^c, ante secula genitus, vere sit filius Dei, et in quantum ex Maria, semper virgine, carnem adsumere^d dignatus^e est, non verus sed adoptivus filius.^f

5 Sed^a sancta et universalis synodus hoc nefandum dictum non consensit^b, sed^c una voce
 respuentes contradixerunt atque hanc heresem funditus ad sancta aecclesia erradicandam
 statuerunt, dicentes: Dei ergo filius hominis factus est filius, natus est^d /f49r secundum
 veritatem naturae ex Deo Dei filius, secundum veritatem naturae ex homine hominis filius, ut
 veritas geniti, non adoptione^e non appellatione^f, sed in utraque nativitate filii nomen nascendo
 10 haberet et esset verus Deus et verus homo, unus filius. Adlata^g est etiam in eadem^h synodo
 questio de novo Grecorumⁱ synodo³¹², quam^j adorandis imaginibus sanctorum
 Constantinopoli^k fecerant, in qua scriptum habebatur: ut qui imagines^l sanctorum ita ut
 Deificam Trinitatem^m servicioⁿ aut^o orationem^p non impenderent, anathemam^q iudicaverunt.
 Qui^r supra sanctissimi patris et servitutae^s rennuentes^t contempserunt atque consentientibus^u
 15 condemnauerunt.

SOURCES

1–3) cf. *Ann. Laur.*, 794. 1) namque/L: agebant namque. 4–6) *Cap. Fr.*, ch. 2, 165.23–25. 6–
 9) *Ann. Laur.*, 794. 9–14) *Cap. Fr.*, ch. 2, 165.26–29.

a) asserebant agebant *StP, FrV*, qui utque asserebant *AA*. b) *not AA*. c) ineffabiliter *StP, FrV*. d) assummere *AA*.
 d) dignus *StP*. f) esset *StP, FrV*; perverso ausi sunt ore proferri. Quo audito iam dictus princeps ad sedem apostolicam adrianoque papa urbis rome. missos dirigit .Ac super prefatam heresim
 (*corrected, another im added above im*) predictum pontificem consulens ex omni imperio suo vel regno per
 diversas provincias regni sui sibi subiectas. Zelo fidei succensus suma cum celeritate precurrencia multitudo
 antistitum sacris obtemperando preceptis (*another preceptis add. above*) in uno collegio aggreganda convenit
 apud villam que dicitur franchofurt ubi universali sinodo congregata cum missis domni apostolici adriani pape
 seu patriarcha aquileiense pauli archiepiscopo seu petro mediolanensi archiepiscopo seu etiam Italie Gallie.
 Gocie. Aquitanie. Gallecie. Sicut supradictum est episcopis. abbatibus. Monachis. Presbyteris diaconibus
 subdiaconibus. Inter quos etiam venerabilis ac sanctissimus abbas Benedictus qui vocatur vitiza. monasterii
 anianensis a partibus gocie et religiosos suos monachos Bede ardo qui et zmaragdus seu ceteris (*add. above*)
 fratribus suis discipulis hi sunt ingiela (i *add. above*) Aimo Rabanus Georgius cum ceteris fratribus cunctoque
 clero devotoque populo pariter aggregato. Hoc tempore floruit ARDO (*by a much later hand in margin* –Ardo
 qui et Smaragdus-)MAGISTER QUI ET ZMARAGDUS . QUADAM DIE residentibus cunctis in aula palatii
 assistentibus in modum corone presbytris et diaconibus nec non et (*written above*) universo clero in presencia
 predicti principis allata est epistula missa a helefanto auctore in urbe negocii toletane sedis antistiteensis
 merui finiti adiuncto ei socio felice orgelletane sedis presule cumque iubente (*ente written above*) rege publica
 voce recita (*last ta add. above*) fuisset statim surgens venerabilis princeps de sella regia stetit supra gradum suum
 allocutus est de causa fidei prolixo sermone et adiecit Quid vobis videtur ab anno prorsus preterito et ex quo
 cepit huius pestis insania tumescente perfidia sulcus ebullire non parvus in his regionibus licet in extremis
 finibus regni nostri error in olevit quem censura fidei necesse est omnibus reseca. Cum in precata et concessa
 esset morosa oblacio per dies (s *add. above*) aliquot placuit ius mansuetudini ut unusquisque quicquid ingenii
 captus rectius sentire potuisset per sacras syllabas die statuto eius clemencie oblatum sui pectoris fidei munus
 ferculo mentis orthodoxorum patrum dogma percurrentes earumque doctrina sequentes omnes suprascripti (*first r*
add. above) sanctissimi (*third s add. above*) patres atque universalis sinodus impiam heresim una voce
 respuerunt atque contradixerunt hancque (h *add. above*) heresim funditus a sancta aecclesia eradicandam
 statuerunt dicentes Dei filius hominis factus est filius natus est secundum veritatem nature ex deo dei filius
 secuundum veritate nature ex homine hominis filius ut veritas geniti non adopcionem non appellacionem sed in
 utraque (*corrected t add. above*) nativitate filii nomen nascendo haberet et esset verus deuset verus homo unus
 filius proprius ex utraque natura non adoptivus quia impium et prophanum est deo patri aeterno filium quo
 aeternum et proprium dici et adoptivum sed verum et proprium sicut supradictum (r *added above*) est ex utraque
 natura et credi et predicari debere. Omnium autem heretichorum perversa dogmata cum auctoribus et sequacibus
 eorum aeterno anathemate percilli iudicaverunt. Helefantumvero et Felicem novos hostes aecclesia seu
 veteriosa fece perfidie pollutentes (en *added above*). Nisi ab ac stulticia respiscant et perfecte fidei satisfacione
 lamentis sese abluant penitencie se indignos et ingratos una cum eorum sequacibus a consorcio katolic orum
 perpetua anima vercione et admirare decernunt et (*added above*) agremio orthodoxe aecclesiecensuerunt alienos
 AA. a) sed – unus filius *not (in this form) AA*. b) consentit *StP*. c) sed – dicentes *not StP, FrV*,
instead: sed ita alloquitur dicens. d) *not StP, FrV*. e) adoptione *FrV*. f) appellatione *StP, FrV*.
 g) Allata – condemnauerunt *not StP, FrV*; allata *AA*. h) *corrected*, eodem *AA*. i) nova Grechorum *AA*.
 j) de *AA*. k) Constantinopolim *AA*. l) imaginem *AA*. m) deificae Trinitati *AA*. n) servicia
 AA. o) *added above AA*. p) adoracionem *AA*. q) anathema *AA*. r) qua perlecta in predicto
 consilio omnes supradicti (dicti *added above*) sanctissimi patres universali consilio *AA*. s) servitutum *AA*.
 t) renuerunt et *AA*. u) consencientes *AA*.

^aEt^b in ipso synodo^c advenit Tassilo, qui^d dudum Baioariae dux fuerat, subrinus videlicet regis, et pacificatus est ibi cum rege Karolo^e, abnegans omnem potestatem, quae^f in Bagoaria^g habuit, tradens ea^h regiⁱ. Nec non et Fraustrada^j regina ibi defuncta est. Et rex Karolus^k inde iterum perrexit in Saxonia^l et Saxones venerunt ei obviam ad Heresburg^m,
5 promittentesⁿ iterum^o christianitatem et iurantes, quod sepe fecerunt. Et^q rex credidit eis et dedit eis presbyteros et ipse^r resediit^s in Francia et resedit^t apud Aquis^{313u} palacium.

Anno^v DCCXCV. Rex^w Karolus apud Aquis palatium celebravit pascha. Et infidelitas unde consueverat a partes^x Saxonorum exorta est, quia cum^y domnus^z rex super alias gentes venire voluisset^a nec ipsi ad eum pleniter venerunt nec ei^b solatium, ut ipse iusserat,
10 transmiserunt. Tunc iterum cognita infidelitatem^c eorum, rex cum exercitu^d suo^e veniens, alii ei^f pacifici^g obviam venientes ex parte Saxonorum et cum eo in solatio^h suoⁱ ipsum iterum^j expleverunt et ipse cum exercitu suo ad Albia pervenisset^k. Alii^l circa paludes Albiae^m et in Uacmodingas³¹⁴ⁿ ad eum pleniter non venerunt^o. Domnus rex^p tamen recedens^q apud Bardunwil^{315r}, tanta^s multitudinem obsidium^t inde tulit, quantum numquam^u in^v diebus suis,
15 aut in diebus patris sui, aut in diebus regum Francorum^w inde aliquando tulerunt^x.

SOURCES

1–7) **Ann. Laur., 794.** 1) qui – fuerat: *probably by the compiler.* 2) quae/AL: quem. 3) ea/AL: eam. 6) resediit/AL: rediit. 8–15) **Ann. Laur., 795.** 8) partes/AL: parte. 10) infidelitatem/AL: infidelitate. 11) iterum/AL: iter. 13) Uacmodingas/AL: Wihmuodingos. 14) tanta/AL: tantam; quantum/AL: quantum.

a) Placuit etiam universali consilio ut ob reverenciam sancti apostolici adriani pape urbis rome scripta mitterentur per omnia iuris privilegio reservato summo pontifici. ut dudum sancti patres beato silvestro papae urbe rome ex niceno consilio post damnacionem arrii vel omnium hereticos scripta miserant (? and by a much later hand :vidi libellum Sarcosyllaz..Paulisii Aquileiensis pag. 322. To. IV Bibliothec. Patrum-. Quia praefatus papa iterum concilio congregato episcoporum tocius romanorum . helefantum et felicem tocius perfidie arches vel sequaces. eorum ut supra sanctum concilium pari modo condemnant. et hanc heresim funditur a sancta aecclesia eradicare iudicant. Misit etiam epistula eibus (?) episcopis vel ecclesiis partibus ispanie. sive galleciae consolatoriam quamqui legerit et crediderit. ad fidei tramitem peragendam ex novo et veteri testamento per omnia inveniet sufficienter refertam AA. b) Et - defuncta est *not* AA.

c) *corrected do added above.* d) qui – regis *not* StP, FrV. e) cum domno rege StP, FrV. f) quam StP, FrV. g) Paioaria StP, FrV. h) eam domno StP, FrV. i) rege StP. j) Fastrada StP, FrV. k) *not* StP, FrV. l) Saxoniam StP, FrV. m) *corrected, h added above.* n) promittentes AA. o) iterum promittentes StP, FrV. q) tunc StP, FrV; Et rex credidit eis *not* AA. r) rex StP, FrV. s) rediit AA, StP,FrV. t) sedit AA. u) *corrected.* v) *not* StP, FrV. w) rex – palatium *not* StP, FrV, *instead* : sed ut etiam tunc apud aquis palatio domnus rex. x) parte AA, StP, FrV. y) *not* AA. z) *corrected, m added above.*

a) volens AA. b) eis AA. c) *corrected, long i through first e, infidelitate AA, StP, FrV.* d) exercito StP, FrV. e) super eos StP, FrV. f) *not* AA. g) pacifice StP, FrV; ei AA. h) solac.. AA. i) *not* StP. j) iter AA, StP, FrV. k) pervenit sed StP, FrV. l) alia StP. m) *not* AA. n) Wihmuodingas StP, FrV, in Wacmodingas AA. o) *corrected* AA, *first n added above.* p) DNS karolus AA. q) resedens StP, FrV. r) Bardunwih StP, FrV. s) tantam AA, FrV tantum *corrected from* tantam, tantum StP. t) obsidium AA. u) nunquam AA. v) *not* AA. w) FrV *corrected, h added above.* x) tulerant StP.

Sed et tunc omnes ad eum venientes, excepto his, quos iam^a supra comemoravimus^b et hii^c, qui trans Albia^d erant, ipsi ad eum pleniter adhuc^e non venerunt, eo quod vassum domni regis Wizizin^{316f}, regem Abotrizarum^g, occiderunt^h. Ideo non credebant, quod in gracia eius pervenire potuissent. Caeteri autemⁱ omnes pacifici^j venerunt et iussonem suam promittentes^k implere. Et ita domnus rex, iterum credens eis, nullam^l voluntatem^m interficiens, fidem suam servando. Tunc ad Aquis palatioⁿ de terra Avarorum regulus quidam, nomine Todanus, ad domnum regem veniens, cum comitibus suis, quae^o domnus^p rex honorifice suscepit et baptizare^q iussit et eos, qui cum eo^r venerunt,^s cum magna^t honore et donis eum remeare fecit ad propria^u. Et in eo anno a parte Avarorum venerunt thesauri, magna multitudo, pro quibus domnus^v /f49v rex omnipotenti regi gracias agens, et distribuit^w ipsum thesaurum inter aecclesias et episcopos, seu abbates et comites. Nec non et universos fideles suos de eodem thesauro mirifice honoravit. Et in ipso^x hieme^y, id est VIII Kalendas Ianuarii, sanctae memoriae^z domnus Adrianus, sumus^a pontifex Romanus^b obiit, pro quem^c domnus^d rex, piissimus Karolus^e, orationes per universum christianum populum^f infra terminos suos fieri rogavit et elemosina^g sua pro eo multipliciter transmisit. Et epitafium^h, aureis literisⁱ in marmore conscriptum, iussit in Francia fieri ut eum partibus Romae transmitteret^j, ad sepulturam^k summi pontificis, Adriani papae^l.

SOURCES

1–17) **Ann. Laur., 795.** 2) Albia/AL: Albe. 3) occiderunt/AL: occiserunt. 5) nullam voluntatem/AL: nullum voluntate. 7) quae/AL: quem. 16-17) ad sepulturam/AL: ad sepultura ornandam.

MARGINALIA

13) Adrianus papa obiit.

a) not AA. b) comemoravimus *StP, FrV*. c) hi AA. d) Albe *StP, FrV*. e) not AA.
 f) Widin AA, Wizzin *StP, FrV*. g) Adodritarum AA, Abotridarum *StP, FrV*. h) occiserunt *StP, FrV*.
 i) ad eum *StP, FrV* added above. j) pacifice *StP, FrV* corrected from pacifici. k) promittentes AA, *StP, FrV*.
 l) nullum *StP, FrV*; nullumque AA. m) not AA, voluntate *StP, FrV*. n) palacium AA. o) quem AA, *StP, FrV*. p) not AA. q) baptizari AA. r) ipso AA. s) et *StP, FrV*.
 t) magno AA, *StP, FrV*. u) probria *StP, FrV*. v) not AA. w) distribuitque AA. x) ipsa AA. y) heime *StP, FrV*. z) mariae *StP*.
 a) summus *StP, FrV*. b) Romane aecclesiae AA. c) quo *StP, FrV*. d) not AA. e) piissimus Karolus not *StP, FrV*, instead: postquam a planctu eius cessavit. f) populum christianum AA. g) aelimosina *StP, FrV*; AA corrected si added above. h) epitaphium AA, ebiaffium *StP, FrV*. i) litteris AA, *StP, FrV*. j) transmitteret AA, *StP, FrV*. k) sepultura ornandam *StP, FrV*. l) not AA, *FrV*, erased in *StP*.

Anno^a DCCXCVI. Estatic tempore transmisit^b rex Karolus^c Pipinum, filium suum^d, cum suis quos in Italia^e habebat Francos^f, Langobardos^g et Bagoarios^h cum aliqua parte Alamannorumⁱ in finibus Avarorum et^j venit Pipinus cum exercitu suo vel cum^k omnibus illis^l, quos pater eius miserat^m eiⁿ auxilium. Et transito Danubio^o, pervenit ad locum, ubi reges Avarorum cum principibus suis sedere consueverant^p, quem et in nostra lingua Rinno^{317q} nominant. Et inde tulit thesauros^r multiplices^s et transmisit patri suo. Et ipse postea, cum exercitu suo et cum^t magnis thesauris Avarorum^u captis^v, pervenit in Francia. Et in ipso^w aestatae^x, ipse^y rex Karolus demoratus est in Saxonia cum duobus^z filiis suis, id est^a Karolo^{318b} et Lodovico^c. Et circuit^e terra^f Saxonorum^g, ubi rebelles fuerunt, incendendo et vastando omnia^h et predam, innumerabilem multitudinemⁱ viros^j et mulieres et parvulos captivos deduxit^k secum in Francia. Et^l tercium^m exercitum inⁿ eadem estatem^o transmisit^p in Spania, in fines Sarracenorum cum missis^q suis, qui et ipsi^r fecerunt similiter^s. Vastaverunt terram illam et redierunt cum pace ad regem Karolum ad Aquis palatium. Nam^t ibi firmaverat sedem suam atque fabricavit aecclesiam^u, mirae magnitudinis^v, cuius portas et cancella fecit aerea et cum magna diligencia et honore, ut potuit et^w decebat in ceteris ornamentis ipsa^x basilica^y composuit^z. Fecit autem ibi et palatium, quem^a nominavit Lateranis^b et, collectis thesauris suis^c de regnis singulis, in Aquis adduci precepit. Fecit autem et opera multa et magna in eodem loco.

SOURCES

1–11) cf. **Ann. Laur., 796.** 2) **Francos, Langobardos: probably added by the compiler.** 2) Alamannorum/AL: Alamaniae. 5) Rinno/AL: Hringe. 9) circuit terra/AL: circuivit terram. 11–18) **Source unknown.**

MARGINALIA

9)

a) *not StP, FrV, instead: DCCXCVI in ipso estate.* b) *misit AA.* c) *rex Karolus not AA.* d) *filium suum Pipinum rex Karolus AA.* e) *secum StP, FrV.* f) *not StP, FrV.* g) *Langobardos not StP, FrV; Longobardos AA.* h) *Paioarios StP, FrV.* i) *Alamaniae StP, FrV.* j) *et – vel not StP, FrV, instead: et coadunatus est Pippinus.* k) *added above.* l) *not StP, FrV.* m) *miserat – auxilium not StP, FrV, instead: ei transmisit in solatium.* n) *in AA.* o) *fluvio AA, Danovio StP, FrV; cum exercitu suo StP, FrV.* p) *consueti erant AA, StP, FrV.* q) *Hringe StP, FrV.* r) *corrected AA, h added above; Awarorum AA.* s) *multiplices – thesauris not AA.* t) *not StP, FrV.* u) *Avarorum not AA.* v) *not StP, FrV.* w) *ipsa AA.* x) *anno StP, FrV.* y) *not AA.* z) *Iibus AA.*

a) *id est not AA.* b) *corrected, lo added above, FrV, Caralo StP.* c) *Ludovico AA, Clodoveo StP, FrV.* d) *not StP, FrV.* e) *circuivit AA, StP, FrV.* f) *terram AA, StP, FrV.* g) *Saxanorum StP, FrV.* h) *omnia – Francia not StP, FrV, instead: eam et captivos inde ducebat viros et mulieres et parvulos et preda innumerabilem multitudinem.* i) *not AA.* j) *corrected, s added above.* k) *duxit AA.* l) *not AA.* m) *vero AA.* n) *in - Spania not StP, FrV, instead: suum Carlus rex in eadem estate transmisit.* o) *estate AA.* p) *filiosque suos AA.* q) *principibus AA, missis StP, FrV.* r) *ibi StP, FrV.* s) *simul ? AA.* t) *Nam – loco not StP, FrV.* u) *suam AA.* v) *in onore SANCTE MARIE perpetue virginis genetricis dei AA.* w) *potuit et not AA.* x) *ipsam AA.* y) *basilicam AA.* z) *auroque et argento et luminaribus (corrected u added above) adornavit. Ad ...ui structuram cum columnis et marmora aliunde habere non potarat. Roma atque ravenna devehenda curavit AA.*

a) *quod AA.* b) *Latteranis AA.* c) *s added above AA.*

Anno^a DCCXCVII^b, introivit rex^c Karolus^d cum exercito^e magno^f in Saxonia et pervenit ad pagum, qui dicitur Widmodi^{319g}, ubi^h firmitas eorum facta eratⁱ, et ipsa firmitate interrupta, introivit rex^j cum exercitu suo in pagum illum. Vastavit^k et incendebat^l pagum illum^m et tuncⁿ denuo venerunt ad eum omnes Saxoni^o de universis finibus et an /f50r gulis, ubi habitabant. Et tulit deinde^p obsides^q, quantum^r ille^s voluit. Et de Fresiones^t similiter et rex Karolus rediit^u in Francia. Et post aliquantas^v ebdomadas^w iterum intravit^x in Saxoniam^y et ibi habitavit ipsum hiemem^z et fecit sedem suam, iuxta locum, ubi Timella³²⁰ fuit^a in Wisaracha^b, quem^c etiam Heristelli³²¹ appellavit^d, eo quod ab exercito^e suo fuerant constructe ipse mansiones, ubi habitabant.

10 Anno^f DCCXCVIII. Ipso^g anno fuit rex Karolus in Saxonia^h et apud Aristallioⁱ Novo ipsum hiemem^j ibi resedit et ibi celebravit pascha. Quem locum, ut nos audivimus, ipse rex ita appellavit, quia ab hostae ipso, ipse mansiones in qua^k habitabant, constructae^l sunt. Et in ipso^m aestatae pervenit cum exercitoⁿ suo ad Bardunwic^o et illi omnes se tradirunt^p in manus^q eius et tulit inde illos capitianos^r, quos voluit, et^s obsidibus^t, quantum ei voluntas fuit^u. Et interim congregati sunt Sclavi nostri, qui dicuntur Abotridi^v, cum missis^w domni regis ad illos Saxones^x congregaverunt^y se in unum et comiserunt proelium^z et habuerunt victoriam. Et^a ceciderunt^b in ipso die Saxones^c in ipsa pugna^d duo milia DCCCI^e. Et in Toringas ibi pervenerunt aliqui ad regem et honoravit eos rex, ut digni erant, mirifice. Et inde rex remeavit in Francia et de ipsos Saxones tulit secum quos voluit. Et ipse pervenit ad Aquis palatio^f et ibi gemavit^g.

SOURCES

1–9) Ann. Laur., 797. 5) deinde/AL: inde. 7) fuit/AL: fluit. 10–16) Ann. Laur., 798.
12) quis/AL: quibus. 14) obsidibus/AL: de obsidibus. 16–20) Ann. Laur., 798.

a) not StP, FrV. b) iterum eodem anno StP, FrV, Anno XXX Karoli REGIS AA. c) prefatus AA.
d) not AA. e) exercitu AA. f) cum exercito magno not StP, FrV. g) Wdmodi AA, Wihmnoti StP, FrV. h) not FrV. i) fuit StP, FrV. j) not AA. k) vastavitque AA. l) incendit AA. m) in AA eum instead of pagum illum. n) tun StP. o) Saxones AA. p) inde AA, StP, FrV; aut StP, FrV. q) aut de ipsis StP, FrV. r) quos AA. s) not AA. t) Frisionibus AA. u) in AA sic reversus est instead of rex Karolus rediit. v) corrected. w) ebdomadas AA. x) introivit StP, FrV. y) Saxonia AA, StP, FrV. z) ipsa hyemme AA, heimem StP, FrV.
a) fluit StP, FrV. b) Wisaraha StP, FrV, huius saraca AA. c) que AA. d) apellavit AA. e) exercitu AA, StP, FrV. f) not StP, FrV, in AA instead of Anno DCCXCVIII - constructae sunt is written Et in ipsa hyeme resedit et ibi celebravit pascha. g) ipo. h) Saxoni StP. i) After Aristallio a word erased. j) heimem StP, FrV. k) quibus StP, FrV. l) constructi StP, FrV. m) ipsa. n) exercitu StP, FrV, AA corrected r added above. o) Bardunhuwc, Bardunwih StP, FrV, AA. p) tradiderunt StP, FrV. q) manu AA. r) in AA obsides instead of illos capitianos. s) de StP, FrV. t) et obsidibus not AA, opsidibus FrV. u) quantum ei voluntas fuit not AA. v) Abodriti AA. w) missos StP, FrV. x) qui in aquilones parte albie (abi FrV) erant StP, FrV; et vastaverunt terram illam et incenderunt et illi saxones congregaverunt se in unum et commissum est forte prelium inter eos et quamvis illi abotridi fanatici erant FrV. y) congregaverunt – voluit not StP, FrV, instead: tamen fides christianorum et domni regis adiuvaavit eos et habuerunt iuctoriam (victoriam FrV) super saxones et ceciderunt de ipsis saxonis ante eos in ipsa pugna duo milia DCCCI et in north thuringas ibi perveneunt ipsi sclavi ad domnum regem et honoravit eos domnus rex ut digni erant mirifice et inde domnus rex remeavit ad francia et de ipsis saxonis tulit secum quos voluit et quos noluit (voluit FrV) dimisit; congregaveruntque AA. z) prelium AA.
a) et habuerunt victoriam et not AA. b) cecideruntque AA. c) ex parte Saxonum instead of in ipso die Saxones AA. d) in AA in ipsa die instead of in ipsa pugna. e) iiDCCC AA. f) in AA instead of et in toringas – palatio is written et inde rex remeavit in Francia ad Aquis palacium. g) hiemavit FrV, heimavit StP.

Anno^a DCCXCVIII^b rex autem^c Karolus apud Aquis palatio^d celebravit pascha. ^eEt^f instigante diabolo^g, Romani comprehenderunt^h Leonem apostolicumⁱ in ipsas laetanas, quod est VII Kalendas Maias, et absciderunt linguam eius et voluerunt eruere oculos^j eius et eum morti tradere. Sed iuxta Dei dispensationem, malum quod inchoaverant^k non perficerunt^l. Et^m rex Karolusⁿ eadem^o anno introivit in Saxonia^p et resedit ad Partesbrunna^q et ibi venit ad eum^r Leo apostolicus, quem antea voluerunt^s Romani interficere et suscepit eum^t rex honorifice et multos^u donis et honoris^v eum honoravit. Et postea cum pace et honore magno^w eum remisit ad propriam sedem et missi^x regis deduxerunt^y eum honorifice et eos, qui in morte eius consiliati sunt, transmiserunt ad regem et^z rex misit eos in exilio^a.

Et^b rex Karolus^c tulit inde^d multitudinem Saxonorum^e, cum mulieribus et infantibus, et collocavit^f eos per diversas terras in finibus suis, et ipsam terram eorum divisit inter fideles suos, id est inter^g episcopos, presbyteros^h et alios vassosⁱ suos. Et ibi ad^j Partesbrunna^k edificavit aecclesiam, mirae^l magnitudinis, et fecit eam dedicare. Et post haec reversus est in pace ad Aquis palatium et ibi resedit ipsum^m hiemem apud Aquis.

SOURCES

1–14) **Ann. Laur., 799.** 7) multos/AL: multis; honoris/AL: honoribus; magno/AL: magno.

MARGINALIA

1) Leo papa captus a Romanis et absciderunt linguam. 6) Leo papa venit ad Karolum.

a) *not StP, FrV.* b) *iterum domnus StP, FrV.* c) *not AA, StP, FrV.* d) *palacium AA.* e) *post obitum vero Adriani pape, successit Leo in apostulatum, natus rome ex patre Asupio. matre Helisabeth. Qui sedit annos (corrected s added above) XX duos et menses III. Hic fuit amator aecclesiarum et acris ingenii homo AA.* f) *et – exilio not AA.* g) *dyabulo StP, FrV.* h) *domnum apostolicum StP, FrV.* i) *not StP, FrV.* j) *oculos StP, FrV.* k) *inchoaverunt StP, FrV.* l) *perficerunt StP, FrV.* m) *domnus StP, FrV.* n) *not StP, FrV.* o) *eodem StP, FrV.* p) *Saxoniam StP, FrV.* q) *Padresbrunna StP corrected first r added above, FrV.* r) *domnus StP, FrV.* s) *volebant StP, FrV.* t) *domnus StP, FrV.* u) *multis StP, FrV.* v) *honoribus StP, FrV.* w) *magno StP, FrV.* x) *domni StP, FrV.* y) *deducebant StP, FrV.* z) *et – eos not StP, FrV, instead : et sunt modo ut digni sunt.*

a) *Hunc romani voluerunt occidere et in ipsa letania maiore, quod est VII kalendas MADUS, insiluerunt in eo subito captumque, linguam eius absciderunt et conati sunt oculos ei abstrahere (corrected, s added above) et in custodia miserunt. Inde per fugam nocte lapsus, ad missos gloriosi prefati principis Karoli, qui tunc apud basilicam BEATI PETRI ERANT, Hwerondum scilicet abbatem et Hwinegisum Spolitanum ducem, pervenit qui ab eis spolium deductus est. Karolus autem rex, tunc erat apud Saxoniam in loco, qui vocatur ad Partesbrunna Ibique ad eum Leo, predictus papa urbis rome, deductus est. Quem rex, cum summo honore suscepit, et multis donis eum honoravit. Et postea cum pace et honore magno ipsum papam remisit ad propriam sedem. Et missi regis deduxerunt eum honorifice et eos, qui mortis eius consilarii fuerant, transmiserunt ad regem. Rex autem misit eos in exilio AA.* b) *et – sedem in Aquis (next page) not AA, domnus StP, FrV.* c) *not StP, FrV; rex Karolus added above P.* d) *inde tulit (tullit FrV) StP, FrV.* e) *Saxanorum StP, FrV.* f) *collocavit StP, FrV.* g) *not StP, FrV.* h) *comites StP, frV.* i) *vasos StP.* j) *corrected, d added above.* k) *Padresbrunnum StP, Padresbrunnun FrV.* l) *mira StP, FrV.* m) *ipsum – Aquis not StP, FrV.*

Anno^a DCCC incarnationis^b domini, Karolus rex, circa quadragesimae^c tempus, circuevit^d corpora sanctorum, quae^e sunt in /f50v Francia usque dum post pascha venit Turonis^f, ubi corpus beati Martyni confessoris^g requiescit. Et fuerunt cum eo filii sui, Karolus et Pipinus et Ludovicus^h etⁱ habuit ibi magnum consilium et conventum populi et disposuit regnum filiis suis. Nec non et Ludgardis^{322j}, coniux^k regis Karoli ibi defuncta est. Et facta ibi oratione sublimiter^l, et reversus est cum pacem^m ad propriam sedem in Aquisⁿ.

Et in aestivo tempore^o congregavit obtimates et fideles^p suos^q ad^r Mogonciam^s civitatem^t et cum cognovisset^u per omnes fines suos^v pacem, rememoravit^w de iniuriam^x, quam Romani apostolico Leoni fecerunt^y. Et direxit^z faciem suam, ut iret partibus Romae et^a ita^b fecit.^c Et^d ibi fecit conventum maximum episcoporum seu abbatum cum presbyteris, diaconibus et comitibus seu relico^e christiano populo, et ibi venerunt^f presentia, qui ipsum apostolicum condemnare voluerunt^g, et cum cognovisset rex, quia non propter aliam iusticiam sed per invidiam eum condemnare voluerant^h. Tuncⁱ dixit ipse piissimus princeps Karolus et universi episcopi et sancti patres, qui ibi adfuerunt, ut si eius voluntas fuisset et ipse petisset, non tamen per eorum iudicium sed spontaneae voluntatae se purificare debuisset^l. Et ita factum est. ^kEt ipsa sacramenta expleta^l, incipiunt^m illiⁿ sancti^o episcopi cum universo clero seu^p ipso principe Karolo^q devoto^r christiano populo^s ymnum: «Te Deum laudamus, te dominum confitemur^t.» Quo expleto^u, ipse rex et^v universus^w populus^x, cum eo^y fidelis^z, dabant laudem Deo^a quia ipsum^b apostolicum Leonem et^c sanum, in corpore et in anima custoditum meruerunt habere^d. Et ipsum hiemem^e Romam^f fecit^g.

SOURCES

1–6) cf. **Ann. Laur., 800.** 2) quae sunt in Francia, *probably by the compiler.* 3) confessoris, *probably by the compiler.* 4–5) et habuit - filiis suis, *probably by the compiler.* 7–20) cf. **Ann. Laur., 800.** 8) iniuriam/AL: iniuria. 11) presentia/AL: in presentia. 13) dixit/AL: visum est. 16) ipsa sacramenta expleta/AL: ipso sacramento expleto. 17) devoto/AL: cum devoto.

MARGINALIA

8) Karolo rememoravit iniuriam Leoni papae quando venit Romam.

a) *not StP, FrV.* b) incarnationis – rex *not StP, FrV, instead*: ipsum heimem (hiemem *FrV*) resedit apud aquis palatio et. c) quadragesimae *StP, FrV.* d) villas suas seu etiam *StP, FrV.* e) quae – Francia *not StP, FrV.* f) pervenit Torones *StP, FrV.* g) *not StP, FrV.* h) et Ludovicus *not StP, FrV, instead* sed et flodoveus ibi advenit filius eius *StP, FrV.* i) et – suis *not StP, FrV.* j) Liutgardis *StP, FrV.* k) domni *StP, FrV.* l) solemniter *StP, FrV.* m) cum pace reversus est *StP, FrV.* n) in Aquis *not StP, FrV.* o) Et – tempore *not AA; ANNO DCCC Karolus rex AA.* p) et fideles *not AA.* q) et sinodum habuit *AA.* r) apud *AA.* s) Magonciam *AA.* t) *not AA.* u) cogovisset *FrV; undique StP, FrV.* v) habere *AA.* w) ...tu episcoporum vel abbatum *AA; recordatus est AA.* x) iniuria *AA, StP, FrV.* y) fecerant *AA.* z) derexit *AA.* a) *not AA; quod AA.* b) et *AA.* c) XXXIII DCCCI *deleted in FrV.* d) Et –factum est *not AA.* e) reliquo *StP, FrV.* f) in *StP, FrV.* g) voluerunt – condemnare *not StP.* h) volebant *StP, FrV.* i) Tunc – patres *not StP, FrV instead*: tunc visum est et ipsi piissimo principi (*corrected from* principe *FrV*) Karolo (*corrected from* Karalo *FrV*) et universis episcopis et sanctis patribus. j) debuisset *StP, FrV.* k) Cum autem Rome propinquaret, occurrit ei Leo papa et Romani principes cum Leo apud Numentum, XII ab urbe lapidum Cum pervenisset autem Romam rex predictus, VIII kalendas decembres, post octo vero dies concilione cum romanis habita. Causam adventus sui omnibus patefecit. Fecitque conventum maximum episcoporum seu abbatum cum presbyteris et diaconibus et comitibus seu relico christiano populo et ibi venerunt in presencia, qui ipsum apostolicum condemnare voluerunt. Qui, postquam nullus probator criminum inventus est prefatus papa nullo iudicante sed sua spontanea voluntate coram omni populo in basilica beati PETRI apostoli evangelium portas ambonem conscendens invocatoque sancte Trinitatis nomine, cum iure iurando ab obiectis criminibus, se purgavit *AA.* l) et ipso sacramento expleto *StP, FrV.* m) incipiebant *StP, FrV.* n) incipiunt illi *not AA.* o) omnes *AA.* p) praefato rege *AA.* q) *not AA.* r) devotoque *AA.* s) populo christiano *AA.* t) te dominum confitemur *not AA.* u) perexpleto et *StP, FrV.* v) *not AA.* w) *instead of* universus *AA* cum universo populo. x) fidelis *StP, FrV.* y) *not AA.* z) *not AA, StP, FrV.* a) laudes deo dabant *AA.* b) *not AA; cum StP, FrV.* c) *not AA.* d) habere meruerunt *AA.* e) heimem *StP, FrV.* f) Rome *StP, FrV.* g) et ipsum hiemem Romam fecit *not AA.*

Anno^a DCCCI, cum apud Roma moraretur rex Karolus^b, nuncii^c delati sunt ad eum, dicentes quod apud Grecos nomen imperatoris cessasset et faemineum^d imperium apud se habebant^e, tunc visum est ipso^f apostolico Leoni et universis sanctis patribus, qui in ipso consilio^f aderant, seu relico^g christiano populo, ut ipsum Karolum regem Francorum, imperatore^h nominare debuissent, quia ipsam Romam, matrem imperiiⁱ, tenebat, ubi semper caesares^j et imperatores^k sedere soliti fuerant^l, seu reliquas sedes, quas ipse in^m Italia, seu Gallia nec non et Germania tenebat, quia Deus omnipotens has omnes sedes in potestate eius concessit etⁿ ne pagani insultarent Christianis.

SOURCES

1–8) cf. *Ann. Laur.*, 801. 1) nuncii – eum: *probably by the compiler.* 5) imperatore/AL: imperatorem. 5) matrem imperii: *probably by the compiler.* 6) et imperatores: *probably by the compiler.* 8) et – Christianis: *probably by the compiler.*

a) Anno - cessasset *not StP, FrV instead*: DCCCI et quia iam tunc cessabat a parte grecorum nomen imperatoris. b) Zacharias presbyter quem antea rex cum multis donariis ad sepulcrum domini deum vel per alia loca sancta miserat illis in partibus. duobus monachis de iherosolima a patriarcha directis ad regem roma venerunt. Qui benedictionis causa claves sepulcri dominici ac loci calvarie claves etiam civitatis et montis sion cum vexillo crucis detulerunt. Quo rex accepto dominum benedixit ac remuneratos multis muneribus iherosolimam remisit. Ipse vero rex die sacratissima natalis domini cum ad missam ante confessionem beati petri apostoli ab oracionem consurgeret. leo papa cum consilio omnium episcoporum sive sacerdotum seu senatu franchorum nec non et romanorum. Choronom (*corrected*) auream capiti eius imposuit. adiuncto etiam romano populo acclamant (*corrected*) karolo augusto a deo coronato magno et pacifico imperatorum romanorum vita et victoria. Post laudes vero a plebe decantatas et ab apostolico more antiquorum principum adoratus est. Nam et hoc nutu dei factum est. Cum enim apud romam tunc prefatus imperator moraretur AA. c) *the following part, the rest of AA's entry for 801, differs so substantially from P that it is given in the following separately*: Delati (quidam *in margin*) sunt ad eum. dicentes. quod apud grecos nomen imperatoris cessasset et finem apud eos nomen imperii teneret. herena nomine que filium suum imperatorem fraude captum oculos eruit. et sibi nomen imperii usurpavit ut atalia in libro regum (*written above*) legitur fecisse. audito leo papa. et omnis conventus episcoporum et sacerdotum seu abbatum et senatus franchorum et omnes maiores natu romanorum cum relico christiano populo consilium habuerunt. ut ipsum karolum regem franchorum imperatorem nominare deberent qui romam matrem imperii tenebat ubi semper cesares et imperatores sedere soliti fuerant et ne pagani insultarent christianis (*corrected, s added above*). si imperatoris nomen apud christianos cessasset Ideo iustum visum est omnibus ut predictus rex cum dei adiutorio et universo christiano populo petente ipsum nomen imperatoris haberet quorum petitionem ipse rex karolus negare voluit sed cum omni humilitate subiectus deo et petitione sacerdotum universalique christiano populo in ipsa navitate domini nostri iesu christi cum consecratione domni leonis pape suscepit . sicut supra dictum est et in primis omnium postquam imperator extitit studuit ut ipsam romanam aecclesiam de ea discordia quam habuerant romani cum apostolico Leone ad pacem et concordiam revocaret deinde reversus est in francia ad aquis sedem regiam magnificatus est autem imperator karolus super omnes reges franchorum qui ante eum fuerunt diviciis et gloria honore et nomine iste primus ex genere franchorum imperator extitit. d) femineum *StP, FrV.* e) *corrected StP, n added above.* f) et ipsi (ipsi *corrected FrV*) et ipsum *StP.* g) concilio *StP, FrV.* h) reliquo *StP, FrV.* i) imperatorem *StP, FrV.* j) matrem imperii *not StP, FrV.* k) caesaras *FrV.* l) et imperatores *not StP, FrV.* m) erant *StP, FrV.* n) in – Germania *not StP, FrV, instead*: per Italiam seu Galliam nec non et Germaniam. o) et – christianis *not StP, FrV.*

Ideo iustum esse^a videbatur, ut ipse, cum Dei adiutorio et universo christiano populo petentem^b, ipsum nomen haberet. Quorum petitionem^c ipse rex Karolus denegare noluit, sed cum omni humilitate subiectus^d Deo et petitionem^e sacerdotum et universi christiani populi in ipsa navitate domini nostri Iesu Christi ipsum nomen ymperatoris, cum consecratione domni Leoni^f pape, suscepit. Ex^g tunc autem imperator et augustus est appellatus. Et in primis^h omnium, postquamⁱ imperator extitit, studuit ut ipsam Romanam aecclesiam^j de ea discordia, quam^k habuerant^l Romani^m cum domno apostolico /f51r Leonem, ad pacem et conconcordiam revocavit. Et ibi celebravit pascha. Et apropinquante estivo tempore, direxit iterumⁿ partibus Ravennae, iusticias^o et pacem faciendo, et inde pervenit in Francia, ad Aquis^p sedem suam. Et^q eo anno demoravit piissimus^r Caesar Karolus apud Aquis palatium quietus cum Francis, sine hostae. Magnificatus^s est autem imperator Karolus super omnes reges Francorum, qui ante eum fuerunt diviciis, gloria, honore et nomine. Item primo ex genere Francorum **caesar est**^t appellatus.

Anno^u DCCCII. Recordatus piissimus Karolus imperator, misericordia sua de pauperibus, qui in universo imperio eius^v erant et iusticias^w pleniter habere non poterant noluit de infra palatio pauperiores^x vassos^y suos^z transmittere^a ad^b iusticias faciendum, propter munera sed helegit in regno suo archiepiscopos et relicos^c episcopos et abbates cum ducibus et comitibus, qui iam^d opus non habebant super innocentes munera accipere. Et ipsos misit per universum regnum^e, ut aecclesiis, viduis et^f orfanis et pauperibus et cuncto populo, iusticiam facerent. Et mense Octobris^g congregavit^h universalem synodum in Aquisⁱ et ibi fecit episcopos^j cum presbyteros^k seu diaconibus relegi universos canones^l, quas^m sanctusⁿ synodus precepit^o et decreta pontificum^p et pleniter iussit eos tradi coram omnibus episcopis, presbyteris et diaconibus. Similiter in ipso^q synodo, congregavit universos abbates et monachos, qui ibi aderant et ipsi inter se conventum faciebant^r et legerunt regulam sancti patris Benedicti et ea^s tradiderunt^t, sapientes in conspectu abbatum et monachorum.

SOURCES

1–11) cf. *Ann. Laur.*, 801-802. 2) petentem/AL: petente. 3) petitionem/A: petitione. 5) **Ex-appellatus: probably by the compiler**; in/AL: ibi. 6) **postquam-extitit: probably by the compiler**. 7) **Romani-Leonem: probably by the compiler**. 8) iterum/AL: iter. 11-13) **magnificatus-appellatus: probably by the compiler**. 14–25) cf. *Ann. Laur.*, 802. 14) misericordia sua/AL: misericordiae suae. 20) October/AL: Octimbrio. 21) presbyteros/AL: presbyteris. 25) ea/AL: eum.

MARGINALIA

3) Karolus imperator factus est. 23) Karolus leges dedit.

a) eis *StP, FrV*. b) petente *StP, FrV*. c) subiecto *StP*. d) *abbreviated as subiecto StP; Katz transcribed erroneously subiectus*. e) *corrected FrV*. f) Leonis *StP, FrV*. g) Ex – appellatus *not StP, FrV*. h) ibi primis *StP, FrV*. i) postquam – ut *not StP, FrV*. j) ipsam sanctam ecclesiam Romanam *StP, FrV*. k) inter se *StP, FrV*. l) *FrV corrected from abuerunt*. m) Romani – Leonem *not StP, FrV*. n) iter suum *StP, FrV*. o) *the second i added between*. p) *not StP, FrV*. q) *not StP, FrV, instead: DCCCII*. r) domnus *StP, FrV*. s) Magnificatus – appellatus *not StP, FrV*. t) *first part cae illegible, est makes more sense but questionable, since this abbreviation is so far not used in P, it could also be read caesarem*. u) Anno – imperator *not StP, FrV, instead: sed recordatus*. v) *not AA, in regno suo StP, FrV*. w) suas *StP, FrV*. x) pauperibus *AA*. y) *another o or u added above, vasos StP, corrected AA, s added above*. z) *corrected AA, last s added above*.

a) transmittere *AA, StP, FrV*. b) *not AA*. c) reliquos *AA, StP, FrV*. d) *not AA*. e) suum *StP, FrV*. f) *not AA*. g) Octobrio *AA, octimbrio StP, FrV*. h) re *added in AA*. i) *not StP, FrV, instead: iam nominato loco*. j) *the last o altered in i ?, episcopis AA*. k) presbyteris *AA, StP, FrV*. l) canones *AA*. m) quos *AA*. n) sancta *AA*. o) recepit *StP, FrV*. p) pontificum *AA, StP, FrV*. q) ipsa *AA*. r) fecerunt *AA*. s) eam *StP, FrV*. t) eam *AA*.

Et tunc iussio^a, generaliter super omnes episcopos, abbates, presbyteris^b, diacones^c seu universo clero^d facta est^e unusquisque in loco suo, iuxta^f constitutionem sanctorum patrum, sive in episcopatibus seu^g et^h in monasteriis aut per universas sanctasⁱ aecclesias. Et^j canonici^k iuxta canones^l viverent^m, et quicquid in clero aut in populo de culpis autⁿ 5 neglegentiis apparuerit iuxta kanonum^o auctoritatem^p emendassent. Et quicquid in monasteriis seu in monachis contra regulam^q sancti Benedicti factum fuisset, hoc ipsud^r iuxta ipsam^s regulam^t sancti Benedicti^u emendare fecissent. Mandavit^v etiam^w, ut unusquisque episcopus in omni regno vel imperio suo, ipsis^x cum presbyteris suis, officium sicut psallet^y aecclesia Romana facerent. Nam et scolas^z cantorum^a in loca congrua constitui^b precepit, similiter et in 10 monasteriis regulam sancti Benedicti servantibus^c, ut officium sancti Benedicti^d facerent, sicut regula docet. Et^e ipse imperator, interim quod^f ipsum synodum factum est, congregavit duces, comites et reliquo^g christiano populo cum legislatoribus et fecit omnes leges in^h regno suoⁱ legere^j et^k tradere^l unicuique^m homini legem suam et emendare, ubicumque necesse fuit et emendatam legem scribere. Etⁿ iudices^o per scriptum iudicassent et munera^p non accepissent, 15 sed omnes homines, pauperes^q et divites, in regno suo iusticiam habuissent^r. Et^s in ipso anno, venerunt missi eius, quos miserat trans marae in Persida ad Amormumoli³²³ regem /f51v Sarracenorum, propter elefantum bestiam, et ipsum elefantum adduxerunt secum in Francia, ad Aquis sedem regiam.

SOURCES

1–7) cf. **Ann. Laur., 802.** 1) iussio/AL: iussio eius; presbyteris/AL: presbyteros. 2) unusquisque/AL: ut unusquisque. 3) et/AL: ut. 7–11) **Possibly by the compiler.** 11–15) **Ann. Laur. 802.** 13) legere et tradere/AL: legi et tradi. 14) iudices/AL: ut iudices. 15–18) **cf. Ann. Laur., 802, with some details added possibly by the compiler.**

a) eius *StP, FrV.* b) presbyteros *AA, presbiteros StP, FrV.* c) diaconos *StP.* d) choro clericorum *AA.* e) ut *AA, StP, FrV.* f) iuxta *corrected, x added above, iuxta AA.* g) sive *AA.* h) *not AA StP, FrV.* i) *not AA.* j) *not AA; ita AA; ut AA, FrV, aut StP.* k) canonici *AA, StP, FrV.* l) canones *StP, FrV.* m) *corrected FrV from vivent.* n) aud *AA, StP, FrV add de.* o) canonum *StP, FrV; cannonum AA.* p) auctoritate *StP, FrV.* q) regula *StP, FrV.* r) *not AA.* s) *not AA.* t) eiusdem *AA.* u) Sancti Benedicti *not AA.* v) Mandavit – docet *not StP, FrV.* w) autem *AA.* x) ipsi *AA.* y) psallit *AA.* z) suas *AA.* a) tantum *AA.* b) construi *AA corrected, r added above.* c) *AA, regulam in the margin.* d) sancti Benedicti *not AA, instead ipsius.* e) *not AA, ipse vero instead, sed et StP, FrV.* f) ut *AA.* g) reliquoque *AA.* h) *not AA.* i) regni sui *AA.* j) legi *StP, FrV.* k) legere et *not AA.* l) tradi *StP, FrV; et emendare et emendandam legem ubicumque (corrected) necesse fuerit scribere AA.* m) unicuique - scribere et, *not AA.* n) ut *StP, FrV.* o) vero *AA.* p) numera *StP.* q) *corrected AA, p added.* r) habent *AA.* s) Et - sedem regiam *not AA; Et - regiam not StP, FrV, instead: et eo anno pervenit elefans in Francia StP, FrV.*

Anno^a DCCCIII. ^bKarolus imperator celebravit pascha^c apud Aquis palatium^d et conventum habuit ad^e Mogoncia^f. Et ipse^g sine hostae fecit eodem anno^h. His diebus, in Spania super Sarracenos, regnavit Abulaz³²⁴, filius Examⁱ. Mortuo^j Exam^k, hic Abulaz, filius eius, suscepit regnum fecitque malum sicut fecerat pater eius et avus. Eo anno^l regnante in Spania, misit Karolus imperator Ludovicum^m, filium suum, regem inⁿ Aquitaniae ad obsidendam et capiendam civitatem Barchinona^o. Qui congregato exercito^p ex Aquitania, Wasconiam^q, necnon de Burgundia, Provincia atque Gotia, misit eos ante se, ad obsidionem civitatis. Qui habeentes, circumdedit exercitus civitatem et obsiderunt^r mensibus VII. Capueruntque^s regem civitatis illius, nomine Saton. Cumque panes defecissent in civitatem^t etiam capienda esset civitas, miserunt ad Ludovicum^u regem, ut veniret Barchinona, quia iam capienda erat civitas, ut cum capta fuisset^v, nominis^w eius adscriberetur victoria. Venit autem prefatus rex^x Ludovicus^y ad civitatem et tradita est civitas in manu eius. Constituitque illic custodia et armamenta. Regem vero civitas^z illius Saton, victum^a compedibus, misit ad patrem suum Karolum regem^b, ymperatorem in Francia. Ipse vero, cum^c pace et triumpho reversus est ad propria. Deinde^d, postea venit ad patrem suum in Francia.

Anno^a DCCCIII, aestatis tempore, Karolus imperator movit exercitum magnum Francorum et perexit in Saxonia et habiit ultra Alaram³²⁵ ad locum, qui vocatur Oldonastath³²⁶. Et venit ad eum ibi rex Abotritorum, nomine Irosuc³²⁷ et detulit ei munera multa. Et inde transmisit imperator sacras suas in Wimodia, et in Hostingabi³²⁸, et in Rosogabi³²⁹ et^b ut illa ingentem foras patriam transduceret. Nec non et illos Saxones, qui ultra Albia erant, transduxit foras et divisit eos in regnum suum, ubi voluit. Et postea, cum magno gaudio ipse imperator remeavit in Francia et pervenit ad Aquis palatium, sedem regiam, ibique hiemavit atque celebravit pascha.

Anno DCCCIV. Karolus imperator misit filium suum, Karolum regem, cum exercito magno ad Beuwidines^{330c} et alium exercitum cum Audulfo^{331d} et Werinario, id est cum Baguarios^e. Tercium vero transmisit cum Saxonibus super Werinofelda^{332f} et Demelcion³³³ et ibi pugnaverunt contra^g regem eorum, nomen Semela et vincebant^h eum. Et ille dedit duos filios eiusⁱ pro fidelitate^l. Et tunc perrexerunt super Fergunna³³⁴ et ve /f52r nerunt ad fluvium, qui vocatur Agara^{335k}, illi tres hostes insimul, et inde venerunt ad Canburg, qui et illum occiderunt et^l vastaverunt regionem illam in circuitu, in ista parte^m Albiae et ultra Albiaeⁿ. Et postea^o, cum victoriam^p, reversus est Karolus rex ad patrem suum in Francia. Quartus vero exercitus, cum navibus^q perrexit in Albia et pervenit usque ad Magedoburg et ibi vastaverunt regionem Genewana^{336r}. Postea reversi sunt in patriam^s.

SOURCES

1–2) cf. **Ann. Laur., 803.** 2) Mogoncia/AL: Mogontiam. 3–15) **Southern source.** 16–23) cf. **Ann. St. Am., 804; Ann. Max. 804; ARF, 804; Ann. Laur. min. 804.** 24–31) cf. **Ann. Til. 805; ARF, 805; Ann. St. Am., 805.**

MARGINALIA

11) Ludovicus capit Barchinonam.

a) *not StP, FrV.* b) ipso anno (*corrected StP, ro added above*) imperator Karolus. c) *not StP, FrV.*
d) pascha *StP, FrV.* e) *corrected, d added above, apud AA.* f) Magonciam AA, Magontiam *StP, Mogontiam FrV.* g) ipso anno AA. h) fecit eodem anno *not AA; excepto quos scaras suas transmisit in circuitu ubi necesse fuit StP, FrV; At this point ends StP and FrV; stetit AA.* i) Axam AA.
j) enim AA. k) Axa AA. l) *not AA.* m) Ludovicum AA. n) *not AA.* o) Barchinonam AA.
p) exercitu AA. q) Wasconia AA. r) obsiderunt AA *with e added above the i.* s) capieruntque AA. t) civitate AA. u) Ludovicum AA. v) fuisset AA. w) nomini AA.
x) *not AA.* y) Ludovicus AA. z) civitatis AA.
a) vinctum AA. b) *not AA.* c) in AA. d) Deinde - Francia *not AA.* a) Anno - celebravit pascha *not AA.* b) *a cross ? added above the line.* c) a Beuhuidines AA. d) Aulfo AA.
e) Baioarios AA. f) Hwerinofelda AA. g) conra. h) vicerunt AA. i) suos AA.
j) *first e corrected in i.* k) Araga, *corrected in AA, second a added above.* l) illum occiderunt et *not in AA.* m) in ista parte *not AA.* n) et ultra Albiae *not AA.* o) Karolus *deleted in AA.*
p) victoria AA. q) classe magna navium AA. r) Genevara AA. s) suam AA.

Anno DCCCVI^a. Karolus imperator celebravit pascha ad Neumaga³³⁷ et misit filium suum, Karolum regem, super Duringa ad locum, qui vocatur Waladala^{338b}, ibique habuit conventum suum^c. Et inde misit sacras^d suas ultra Albia. Ipse^e vero movit exercitum suum ultra Sala³³⁹, super Guerenaveldo^{340f}. Et tunc fuit interfectus Milito^{341g}, rex superbus, qui regnabit^h in Siurbis³⁴². Et postea remeavit Albiamⁱ et vastavit regiones illas et civitates eorum destruit^j. Et ceteri reges ipsorum^k venerunt ad eum^l et promiserunt se servituri domno et pio imperatore^m tradideruntque obsides, sicut ille volebat. Et mandavit eis rex Karolus hedificare civitates duas. Una in aquilone partemⁿ Albiae contra Magadaburg. Alteram vero in orientalem partem Sala^o ad locum, qui vocatur Halla^p. Deinde reversus est ad patrem suum in Francia. His diebus Albinus^q diaconus in Francia claruit.

Anno DCCCVII^f. Karolus imperator perrexit ad Ingelaeim^s palatium et ibi habuit conventum suum^t cum episcopis et comitibus vel aliis fidelibus. Et mandavit eis ut iusticias facerent in regno eius. Postea dedit eis licenciam ad propriam^u remeare^v et quietos^w sedere et ut Deo gracias agerent ad pace et concordias^x ipsorum. Et illum annum fecit^y sine hostae^z.

Anno DCCCVIII. Karolus imperator misit filium suum, Karolum regem, super^a Saxonia ultra Albia ad illos Sclavos, qui vocantur Linai³⁴³, et vastavit maximam partem regionis ipsius. Sed et aliqui ex nostra partem^b ibidem ceciderunt. Et^c Godofredus, rex Nortmannarum, venit super illos Sclavos, qui dicuntur Abotrici, et vastavit magnam partem regiones eorum et aliquas civitates destruxit. Et ibidem fuit Riginoldus, nepus eius, qui primus post eum in illo regno fuit, interfectus et multi de populo Nortmannorum ibidem corruerunt.

SOURCES

1–10) cf. ARF, 806; Ann. Max., 806. 11–14) Source unknown. 15–21) cf. ARF, 808. 17–19) cf. Ann. St. Am., 808.

a) In isto anno Wielmus condam comes ad anianum monasterium qui est constructus in honore domini ac salvatoris nostri iesu christi et gloriose matris eius semper virginis pervenit cum omnibus muneribus auri argentique ac preciosorum vestium. illo se tradidit christo omnes (*added above*) vite sue tempore servituum. nec mora in deponendi comam fieri passus est. quin pocius die natalis apostolorum petri et pauli. auro textis depositis vestibus. Christi colarum induit habitum. seseque caelicolarum adscisci numero quantocius congaudens efficitur et in eodem anno. AA. b) Walada AA. c) magnum AA. d) scarras AA. e) Ipe. f) Hwerenaveldo AA. g) Melito AA. h) regnabat AA. i) Albia AA. j) destruxit AA. k) a *added above* o. l) eu. m) imperatori AA. n) unam ad aquilonem parte AA. o) Sola AA. p) balla AA. q) *by another hand in AA*: qui et alchuinus. r) Anno octingentesimo VII AA. s) Ingelaneim AA. t) *not AA*. u) propria AA. v) remeari AA. w) *corrected, s added abobe*. x) pacem et concordiam AA. y) stetit AA. z) *corrected in AA, h added above*.

a) in AA. b) parte AA. c) Et - corruerunt *not AA*.

^aAnno DCCCVIII^b. Karolus imperator pius^c sedit^d apud Aquis palatium. Et in illo^e estate misit sacras^f suas ad marchias et aliqui de illos Saxones venerunt ultra Albiam et fregerunt ibi^g unam civitatem cum nostris Guinidinis^{344h}, queⁱ appellatur^j Semeldinc Connoburg³⁴⁵. In^k illo anno venit mortalitas magna animalium ab oriente et pertransiit usque in occidente. Et celebravit pascha apud Aquis palatium Karolus imperator.

Anno DCCCX, estatis tempore, Karolus imperator habiit^l cum filio suo, /f52v Karolo rege, ultra Renum fluvium super Saxoniam^m ad locum, quaeⁿ appellatur^o Ferdia³⁴⁶. Et in ipso^p estate mortuus est Pipinus, rex Langobardorum^q, filius Karoli imperatoris. Et ipse piissimus^r Karolus^s constituit Barnardo^t, filio^u Pipini, regem super Italia^v in loco patris sui.

Et^w Godafredus, rex Nortmannorum, misit quasi pacifice per insidias vassallum suum ut in dolo Drosocum³⁴⁷, regem Abdritorum, occidisset. Quod ita factum fuit. Et occulte, misit piratos cum navibus in Frisia, quae fecerunt ibi magnum damnum de Christiano populo. Et postea ille Godafredus fuit interfectus a suo vassallo et perdidit regnum cum vita. Et Karolus imperator misit sacras suas ad marchas, ubi necesse fuit. Et mandavit civitatem hedificare ultra Albia in loco, qui vocatur Essesveldoburg³⁴⁸ et mandavit illis hominibus, qui custodirent civitatem. Deinde reversus est in Francia, ad Aquis, sedem regiam.

SOURCES

1-4) cf. *Ann. Laur. min.*, 41; ARF, 809. 4-9) cf. *Ann. Laur. min.*, 42-43; *Ann. St. Am.*, 810; *Ann. Max.*, 809-810; ARF, 812. 10-16) *Source unknown*.

MARGINALIA

4) magna mortalitas animalium. 8) Pipinus filius Karoli obiit et Karolus Piissimus constituit Barnardum filio Pipini nepoti suo regem super Italiam in loco patri sui.

a) Ultimum contra nordomannos qui dani vocantur. primo piraticam exercentes . de inde maiori classe littora gallie atque germanie vastantes bellum susceptum est. Quorum rex (*added*) godofridus a deo vana spe inflatus erat. ut sibi (*corrected in margin from si*) tocuis germanie promitteret potestatem ; frisiam quoque atque saxoniam aut aliter atque suas provincias estimabat. Iam abodritos vicinos suos in suam dicionem redigerat . iam eos sibi vectigales fecerat. Iactabat etiam se bene aquasgrani (i *above first a*) ubi regis (*corrected, s added above*) comitatus erat cum maximis copiis adventurum nec dictis eius quam vanissimus (*corrected, s added*) omnino fides abnuebat. Quinpotius putaretur tale aliquid in quoaturus (*corrected*) nisi festinata fuisset (*added underneath*) morte preventus. Nam a proprio satellite interfectus et suae vitae et belli a se inchoati (*corrected, h added above*) finem acceleravit AA. b) Anno octingentissimo VIII AA. c) *not AA*. d) sedis, sedit AA. e) illa AA. f) scarras AA. g) *not AA*. h) huninidis AA. i) qui AA. j) apellantur AA. k) In - imperator *not AA*. l) *not AA*. m) perrexit AA. n) qui AA. o) vocatur AA. p) ipsa AA. q) Longobardorum AA. r) Et ipse piissimus *not AA*. s) autem AA. t) Bernardum AA. u) filium, *added above AA*. v) Italiam AA. w) Et - sedem regiam *not AA*.

Anno DCCCXI. Misit Karolus imperator exercitum Francorum et Saxonorum et hostem^a ultra Albia ad illos Sclavos, qui **nominantur** Lanai et Bechelenzi^b et vastaverunt regiones illas et aedificaverunt iterum^c castello^d in loco^e, qui dicitur Abochi³⁴⁹. Fuit quoque occisio magna Nortmanorum^f et Anolo ibi corrui^g. Eodem anno obiit Karolus rex, filius Karoli magni ymperatoris.

Anno DCCCXII. Misit Karolus imperator tres sacras^h ad illos Sclavosⁱ, qui dicunt^j Wilti. Unus exercitus venit cum eis super Abotridi^k et duo venerunt obviam ei ad illam^l marcham^m, sed et illi Wilti dextras dederunt et obsides obtulerunt et promiserunt se dareⁿ partibus Karoli imperatoris^o. Et postea sic^p reversus est populus ad propria.^q

Eodem^r anno Abulaz³⁵⁰, rex Sarracenorum, ex Espania audiens famam et opinionem virtutum domni Karoli imperatoris missus suos direxit, postulans pacem facere cum eo, quam ipse piissimus imperator denegare noluit, sed fecit pacem cum ipso per tres annos. Et eodem anno apud Aquis hiemavit et ibi celebravit pascha.

Anno DCCCXIII. Hoc anno^t sedit piissimus^u Karolus^v imperator apud Aquis palatium et habuit ibi consilium magnum cum Francis^w et decrevit quatuor synodos fieri, id est ad Magoncia^x civitatis^y unum, alterum in Remis, tertium Turonis, quartum Arelato civitate. Mandavitque ut, quicquid^z in unum quemquem^a synodum definissent, ad placitum constitui^b imperatori renunciassent^c. Quod ita factum est.

Et in ipso anno^d, mense Septimbrio^e, iam dictus imperator Karolus fecit conventum magnum populi apud Aquis palatium de omni regno vel^f imperio suo. Et^g convenerunt ad eum^h episcopi, abbates, comitesⁱ et senatus Francorum^j ad imperatorem in Aquis. Et ibidem constituerunt capitula **numero**^k XLVI^l, de causis, quae in^m /f53r necessariaeⁿ aecclesiae Dei et christiano populo.

SOURCES

1-9) Source unknown. 10-14) Southern source. 14-23) cf. Ann. Laur. min., 45; ARF, 813.

MARGINALIA

4) Karolus filius Karoli ...ni obiit.

a) et hostem *not AA*. b) Bethenzi *AA*. c) *not AA*. d) kastellum *AA*. e) in loco *not AA*.
 f) Northmannorum *AA*. g) et anolo ibi corrui *not AA*. h) scarras, *corrected AA, first s added*.
 i) clavos *AA*. j) dicuntur *AA*. k) Abodoritos *AA*. l) illa *AA*. m) marchia *AA*. n)
 se dari *AA*. o) imperatis Karoli *AA*. p) *not in AA*. q) Haec (*in another hand*) sunt bella que
 Karolus rex potentissimus per annos XLVII tot *etcetera* (5941 folios: 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, untill 6th
 line from below *AA*. r) Eodem - celebravit pascha *not AA*. s) Anno octingentesimo tercio decimo
 ab incarnationes domini. Karoli autem imperatoris anno XLVI *AA*. t) *not AA*. u) *corrected AA,*
first s added. v) *not AA*. w) Francis *in AA corrected, s added above and added* epciscopis et
 abbatibus ac sacerdotibus *AA*. x) Magonciam *AA*. y) civitatem *AA*. z) quidquid?, quicquid
AA.

a) quemque *AA*. b) constitutum *AA*. c) nunciassent *AA*. d) *added above AA*.
 e) Februario *AA*. f) et *AA*. g) *not AA*. h) ad eum *not AA*. i) diacones *AA*. j) *AA*
corrected, h added. k) numero *AA*. l) quadraginta VI *AA*. m) *not AA*. n) necessaria
 erant *AA*

^aPost haec consilium cum prefatis episcopis et abbatibus et comitibus et maiores natu Francorum, ut constitueret filium suum, Lodovicum regem, ymperatorem. Qui omnes pariter consenserunt, dicentes hoc dignum esse, omnique populo placuit. Et cum consensu et adclamatione omnium populorum, Lodovicum, filium suum, constituit imperatorem secum ac
 5 per coronam auream tradidit illi imperium, populis aclamantibus et dicentibus: « vivat imperator Lodovicus ». Et facta est laetitia magna in populo in illa die. Nam et ipse imperator Karolus benedixit dominum dicens: « Benedictus es domine Deus, qui dedisti hodiae sedentem in solio meo, videntibus oculis meis ». Docuit autem eum pater, ut in omnibus preceptum domini custodiret. Tradiditque ei ius regni commendavitque ei filios suos
 10 Drocone³⁵¹, Theuderico et Hugone. Et cum omnia perfecisset, dimisit unumque, ut haberet in locum suum. Ipse autem resedit in Aquis palatium.

Exierunt autem Nortmani ipso anno cum navibus in Frisia et fecerunt ibi grande malum. Capuerunt viros et mulieres et preda magna. Postea venerunt filii Gotafredi cum exercito expuleruntque Beraldum³⁵² et Reganfredum atque Amingum de regno ipsorum et illi
 15 fugierunt usque ad Abdriti. Inde per milicia domni imperatoris Karoli, accepit ab eo dona multa et remisit eum cum honore adiutorio ad fratrem suum, ut iterum adquirerent regnum ipsorum. In illo anno obiit beatae memoriae Karolus, imperator magnus et pacificus, XV Kalendas Februarias et sepelierunt eum in Aquis grandi palatio seniore in aecclesia, quam ipse fabricare iusserat. Regnavitque annis XLVII. Lodovicus autem, filius eius, sedit super
 20 tronum patris sui Karoli et acceptis thesauris illius, fecit elemosinam magnam pro patrae divisitque inter aecclesias, monasteria et pauperes. Secundum Hebreos, anni iiiidCCCX. Secundum LXX, VI XII anni^b.

SOURCES

1–9) cf. *Ann. Laur. min.*, 45; *ARF*, 813. 17) cf. *Ann. Laur. min.*; *Ann. Laub.*; *ARF*, *which all date it 814*.

MARGINALIA

2) Karolus magnus constituit filium suum Lodovicum imperatorem. 17) Karolus imperator obiit anno regni sui XLVII (*in a frame of two colors*).

a) extremo autem vitae suae tempore cum iam et morbo et senectute premeretur. evocatumque ad se Ludovicum filium suum Aquitaniae regem, qui solus filiorum Heldegarde supererat -- (*AA : folios: 31 until 34 v line 5 from below*)- post obitum eius summa devocione (*corrected, vo added above*) ad implere curavit. EXPLICIT AA. b) Ab inicio usque ad exordium ludovici piissimi imperatoris. Secundum hebraicam (*corrected i added above*) veritatem computantur anni iiiii milia. DCCCX. Secundum LXX interpretes. viXII AA.

Lodovicus imperator regnavit^a. Anno DCCCXIII. Lodovicus imperator resedit apud Aquis palacium et ibi celebravit pascha.^b Et in ipso anno venerunt ad eum^c episcopi, abbates et^d comites et duces^e et locutus est cum eis de causis necessariis^f et^g utilitatem^h sanctae aecclesiaeⁱ. Et venit ad eum Barnardus^j, filius Pipini, rex Langobardorum^k, suscepitque eum benigniter^l dominus imperator Lodovicus. Hac remunerato, remisit ad propria. Disposuit autem et marchas^m suas undique nam et presidia posuit in litoreⁿ maris, ubi necesse fuit. Et ipso anno apud Aquis hiemavit.

10 Anno DCCCXV^o. Ludovicus imperator apud Aquis palatium celebravit pascha et in ipso^p aestatae, collecto magno exercito^q Francorum et Burgundionum, Alamannorum et Bagoariorum^r /f53v et^s **introitur^t** Saxonia^u et venit ad Partesbruna^v. Et ibi venit ad eum Barnardus^w, rex Langobardorum, cum exercito^x et habuit ibi imperator^y placitum magnum. Et misit sacras^z suas, ubi necesse fuit per marchas^a et presidia per^b litora^c maris. Et post haec reversus est in Francia^d ad Aquis palacium.

SOURCES

3–6) cf. ARF, 814. 5–6) cf. Ann. Laur. min., 814. 11) cf. ARF, 815.

MARGINALIA

13) Lodovicus leges dedit.

a) Lodovicus - regnavit *not AA*. b) Lodovicus - pascha *not AA*; Ludovicus piissimus imperator regnavit post mortem patris sui Karoli gloriosissimi imperatoris et resedit super thronum eius apud aquis palacium et ibi celebravit pascha. Et acceptis thesauris patris sui fecit elemosinam magnam pro patre. Divisitque inter aecclesias et monasteria et pauperes. sicut ipse hordinaverat hoc anno suprascripto (*corrected*) imperator Ludovicus. id est primo anno imperii sui. Benedictum abbatem de Aniano monasterio ꝛ (- Benedictus Abba De Aniano- (*by a much later hand*)) tulit. propter famam vite eius sanctitatem et prope aquis sedem regiam in ardena silva habitare fecit. Ipse vero supradictus (*corrected*) abba antequam habiret in francia. ordinavit in loco suo in monasterio aniano abbatem nomine smaragdum ꝛ (- Smaragdus Abbas Anianensis (*by a much later hand*)) – AA. c) imperatorem AA. d) *not AA*. e) et mulieres ac viduas AA. f) id est AA. g) *not AA*. h) utilitate AA. i) et in ipso loco mandavit ut mulieres in servitate redactas non (*added*) fuissent. et acciperent libertatem AA. j) Bernardus AA. k) Longobardorum AA. l) *corrected* AA. m) *in AA added by much later hand in margin* marchae. n) littore AA. o) DCCCXVI AA. p) ipsa AA. q) exercitu AA. r) Baioariorum AA. s) *not AA*. t) *corrected*, introvit AA. u) in Saxoniam AA. v) Partesbrunna AA. w) Bernardus AA. x) exercitu AA. y) imperator ibi AA. z) scarras AA. a) *corrected*, h *added above*. b) *added in AA*. c) littora AA. d) Franciam AA.

Et III Kalendas Augusti^a habuit consilium magnum in Aquis et constituit duos filios suos, reges Pipinum³⁵³ et Clotarium^b super Bagoaria^c. Et decrevit in ipso synodo dominus imperator Ludovicus ut in universo regno suo, monachi regulariter viverent, secundum regulam^d et canonici^e secundum canonum^f auctoritatem^g. Mandavit etiam^h missis et comitibus suis, ut iusticias facerent in regno ipsius. Et si aliqui homines iniustae privati fuissent de heriditate parentum per cupiditatumⁱ comitum aut divitum, ut reddere facerent. Nec non et si aliqui homines iniustae in servitutae redacti erant, ut iterum acciperent libertatem. Eodem anno Wascones revellant^j contra imperatore^k.

Anno DCCCXVI. Piissimus imperator Ludovicus apud Aquis palatio^m celebravit pascha. Et estatis tempore venit ad eum Barnardus, rex Langobardorumⁿ. His diebus, dominus apostolicus Leo, papa^o urbis Romae migravit a seculo. Successitque illi^p in sacerdocium^q dominus Stephanus et^f in ipso anno, ipse^s apostolicus^t Stephanus venit ad^u domnum^v imperatorem Ludovicum in Francia. Invenitque eum apud Remis civitatem et^w adtulit illi coronam auream. Suscepitque eum imperator cum magno honore benedixitque ipsum imperatorem et inposuit illi^x coronam auream, quam adtulerat^y in^z capite^a. Remuneravitque eum dominus imperator muneribus multis et sic rediit Romam^b, ad sedem suam. Imperator vero piissimus Ludovicus de Remis habiit ad Conpendio palatio et ibi habuit consilium cum episcopis, abbatibus et comitibus suis. Deinde reversus est ad Aquis palatium, sedem regiam. Ibique hiemavit. Prefatus autem Stephanus papa, cum redisset Romam^c, in ipso anno migravit a seculo. Successitque^d illi Paschalis in sacerdocio. Wascones autem rebelles, Garsiamuci^{354e} super se in principem aelegunt sed in secundo anno, vitam cum principato^f amisit, quo fraude usurpatum tenebat.

SOURCES

1–2) cf. ARF, 815. 6–9) cf. Ann. Laur. min., 815. 11) cf. Ann.Laur. min., 816; ARF, 816.
18) cf. ARF, 816. 19–20) cf. Ann. Laur. min. and ARF both date it 817.

MARGINALIA

11) Leo papa obiit. 12) Stephanus papa. 20) Paschalis papa.

a) *corrected* AA. b) Pippinum super Aquitaniam et Wasconiam (*corrected*) AA. c) Baioariam AA.
d) sancti Benedicti AA. e) canonici AA. f) canonum AA. g) auctoritatem AA. h) *added above*.
i) cupiditate AA. j) rebellaverunt AA. k) imperatorem AA. l) Anno DCCCXVIII AA.
m) palacium AA. n) Longobardorum AA, a *above first* o. o) *not* AA.
p) *not* AA. q) *corrected*, um *added above*. r) *not* AA. s) *not* AA. t) papa *added in* AA *instead of* apostolicus.
u) *added in* AA. v) *not* AA. w) *not* AA. x) *not* AA. y) quam adtulerat *not* AA, attulerat. z) super AA.
a) caput ? AA, which adds eius. b) Rome AA. c) Roma AA. d) Successitque - sacerdocio *not* AA. e) Garsiam mucii AA. f) principatu AA.

Anno DCCCXVII. ^aLudovicus imperator apud Aquis palatium celebravit pascha^b. Et in ipso^c aestatae iussit esse^d ibi^e conventum^f populi^g de omne^h regno vel imperio suo, apud Aquis sedem regiam. Id estⁱ episcopos^j, abbates^k, sive^l comites et maiores natum^m /f54r Francorum et manifestavit eis misterium consilii sui, quod cogitaverat, ut constitueretⁿ unum de^o filiis suis, imperatorem. Habebat enim tres filios ex uxore Ermengarda regina, nomen uni Clotarius, nomen secundi Pipinus, nomen^p tercia^q Lodovicus^{355r}. Tunc omni populo placuit, ut ipso^s se viventem^t constitueret unum ex filiis suis imperare^u, sicut Karolus, pater eius, fecerat ipsum. Tunc tribus diebus ieiunatum est ab omni populo. Hac laetaniae factae post haec iam dictus imperator, Clotarium, qui erat maior natum^v, ymperatorem elegit. Hac per^w coranam auream tradidit illi imperium^x, populis acclamantibus^y et dicentibus: « vivat imperator Clotarius ». Facta est autem leticia magna in populo in die illo, et ipse imperator benedixit Deum^z dicens: « Benedictus es^a domine^b Deus meus, qui dedisti^c hodie ex semine meo consedentem^d in solio meo^e, videntibus oculis meis ». Quartum vero filium habuit ex concubina, nomine Arnulfum³⁵⁶, cui pater Senonas civitatem in comitatum dedit. Audiens autem Barnardus^f, filius Pipini regis^g, rex Italiae quod factum erat, cogitavit consilium pessimum voluitque in^h imperatorem et in filios eius insurgere et per tyrannidem ymperium usurpare. Quo conperto, imperator misitⁱ confestim nuncios per universum regnum et imperium suum, ut pariter conglobati occuparent omnes additos^j Italiae, quod ita^k factum est. Barnardus^l autem, cum haec audisset, terruit eum dominus, ipsum^m et omnes, qui ei consenserant. Et comprehensi sunt ab exercitu, quod imperator miserat ante faciem suamⁿ et comprehensos cum ipso rege, adduxerunt ad imperatorem, qui erat tunc^o apud Cavalonno^p, qui^q est super Sagonna³⁵⁷ flumen.

SOURCES

2–16) cf. *Ann.Laur. min.*, 817; *ARF*, 817. 19–21) cf. *ARF*, 818.

MARGINALIA

8) Lodovicus constituit imperatorem filium suum Clotarium. 14) Barnardus rex Italiae filius Pipini voluit Ludovicum et filios eius occidere et imperium usurpare.

a) Anno DCCCXXI AA. b) In ipso anno obiit beate memorie benedictus Witiza abbas religiosus monasterii Anianensis. III idus februarii. anno VIII regnante Ludovico piissimo imperatore AA. c) ipsa AA. d) not AA, congregari in AA. e) not in AA. f) magnum AA. g) populorum AA. h) omni AA. i) not AA. j) episcopos AA. k) abtes. l) not AA. m) natu AA. n) corrected AA. o) ex AA. p) not AA. q) vero AA. r) Ludovicus AA. s) ipse AA. t) vivente AA. u) imperatorem AA. v) natu AA. w) not AA. x) not AA. y) adclamantibus AA. z) Dominum AA.

a) not AA. b) dominus AA. c) dedit AA. d) ex semine meo consedentem not AA. e) hodie in solio meo sedentem AA. f) Bernardus AA. g) filius Pipini regis not AA. h) not AA. i) iussit AA. j) aditus AA. k) added in AA. l) Bernardus AA. m) not AA. n) added in AA. o) not AA. p) Cavalonem AA. q) que AA.

Tunc sub custodiam^a missus^b est prefatus rex cum Achiteo³⁵⁸ comite, qui auctor consilii maligni fuerat et^c aliis qui illis^d consenserant et ducti sunt Aquis^e. Post haec, ipse^f imperator fecit^g conventum^h Francorum et retulit eis hanc causam, ut videret quid iudicarent Franci velⁱ fideles^j eo vel de his, qui consenserant, ut insurgerent contra imperatorem. Tunc pariter iudicaverunt eos omnes dignos ad mortem. Sed piissimus imperator pepercit^k vitae illorum iussitque ipsi regi Barnardo^l oculos erui. Sed cum factum fuisset, die tercio mortuus est. Achiteo vero, similiter oculos erui et ceteris sociis^m eiusⁿ. Teudulfum^{359o} vero episcopum Auriliense^p, qui et ipse auctor^q predicti^r maligni consilii fuit, synodo facto^s episcoporum^t vel abbatum nec non et^u aliorum sacerdotum, iudicaverunt tam ipsum, quam omnes de^v ordine /f54v aecclesiastico, episcopos^w, abbates vel^x ceterum clerum^y, qui de hoc maligno consilio conscii^z venerant^a, a proprio deciderent gradu^b quod ita factum est. Nonnulli etiam in exilio missi sunt. Fratres vero suos, ex concubinis natos, id est Drogone, Theuderic³⁶⁰ et Hugone^c, quos ei pater commendaverat^d, clericos fieri iussit et per singulos^e misit monasterios^f et regnum quievit imperator^g ab ira.

15 Anno DCCCXVIII. ^hLodovicusⁱ imperator apud Aquis celebravit pascha. Et aestivo tempore, introiit^j cum exercitum^k magno in Britania et, occiso regem^l terrae illius^m, venerunt maiores natu Britanorumⁿ tradiderunt se illi et, acceptos obsides, reversus est prospere cum triumpho victoriae ad propria. In^o ipso iter Ermengarda regina obiit. Nam et^p exercitus eius, quem miserat partibus orientis cum triumpho reversus est et ipse^q ad imperatore^r. Similiter^s et

20 tercius exercitus^t, quem miserat super Wascones rebelles, cum triumpho victoriae reversi sunt ad imperatore, occisos tyrannos^u et terra quievit.

SOURCES

15–18) cf. ARF, 818.

a) custodia AA. b) *corrected* AA. c) cum AA. d) illi AA. e) ductis aquis AA. f) *not* AA. g) fecit imperator AA. h) magnum AA. i) franci vel *not* AA. j) sui de AA. k) perpercit AA. l) Bernardo AA. m) *corrected, s added above*. n) suis AA. o) Teulfum AA. p) Aurelianensem AA. q) **aucto**. r) *not* AA. s) facta AA. t) *corrected, s added above*. u) *not* AA. v) de - aecclesiastico *not* AA. w) *abbreviated as eps, et* AA. x) et AA. y) cleri AA. z) socii AA.

a) fuerant AA. b) gadu *corrected* AA. c) *corrected, h added above, Drogonem Theodericum (corrected) et Hugonem* AA. d) comendaverat AA. e) singulos *in* AA *corrected in* singula. f) monasterios *in* AA *corrected in* monasteria. g) imperatoris AA. h) DCCCXXXVIII AA. i) Ludovicus AA. j) introiit AA. k) exercitu AA. l) rege AA. m) illius terrae AA. n) Britaniorum AA. o) In - obiit *not* AA. p) *not* AA. q) et ipse *not* AA. r) imperatorem AA. s) Similiter - quievit *not* AA. t) exercius, *a second exercitus deleted*. u) tyrannos *corrected, s added above*; Anno DCCCXL imperii vero prephati imperatoris anno XXVII obiit Ludovicus piissimus imperator. XII kalendas Iulii indictione tercia. Regnaveuntque filii sui post eum cum magna gloria. AMEN AA.

¹ Arnobius of Sicca (died c. 330) was a Christian convert and Early Christian apologist. He wrote an apologetic work consisting of seven volumes, named *Adversus Gentes* by Jerome, but titled *Adversus Nationes* in the only surviving manuscript. For more information, cf. Michael Bland Simmons, *Arnobius of Sicca: Religious Conflict and Competition in the Age of Diocletian* (Oxford 1995).

² The composer related Zoroaster to the ancient times of the second *aetas*. The period in which Zoroaster would actually have lived has since long been a subject of debate, possible dates ranging from the 6th century B.C. to the 11th or 10th century B.C.

³ Semiramis was a legendary Assyrian queen often associated with the construction of various monuments amongst which the walls of Babylon; the actual Shammuramat was the Assyrian queen of king Shamshi-Adad V (824 B.C.-811 B.C.).

⁴ Palaephatus (late 4th century B.C.) was the author of a rationalizing text on Greek mythology, *On Incredible Tales* (Περὶ ἀπίστων). Modern editions can be found in J. Stern, *Palaephatus: On Unbelievable Tales* (Wauconda 1996); K. Brodersen, *Die Wahrheit über die griechischen Mythen. Palaiphatos' "Unglaubliche Geschichten". Griechisch/Deutsch* (Stuttgart 2002).

⁵ Carthage was founded sometime between 846 and 813 B.C. by Phoenician settlers from the city of Tyre, according to legend by the mythical Queen Elissa, known as Dido in Greek.

⁶ Sikyon was a Greek city in the northern Peloponnesus, between Corinth and Achaea.

⁷ Sardanapalus, or 'Thonos Concoleros' as written by Eusebius, was the last king of Assyria sometime in the 7th century B.C. His name is probably a corruption of Ashurbanipal, king of Assyria from 668 until 627 B.C.

⁸ Shalmaneser III, king of Assyria from 859 until 824 B.C.

⁹ Thales of Miletus was born in Miletus in Asia Minor. According to Diogenes Laërtius, who attributes his information to Herodotus, Douris, and Democritus, Thales' parents were Examyces and Cleobuline, both of Phoenician nobility. Diogenes Laërtius, *Lives of the Eminent Philosophers*. Vol. 1, Robert Drew Hicks transl. (London etc. 1925) I.22.

¹⁰ Sappho lived from approximately 630/612 to 570 B.C. and was one of the few female poets of Antiquity. She was born on the island Lesbos and was for political reasons exiled to Sicily. Almost all her remaining work has been published in: D.A. Campbell ed., *Greek Lyric 1: Sappho and Alcaeus*. Loeb Classical Library 142 (Cambridge 1982).

¹¹ Hyrcania refers to a satrapy of lands located south of the Caspian Sea, also called the Hyrcanian Sea by the Greeks. Hyrcania was conquered by the Persian Empire during the reign of Cyrus the Great (559-530 BC) or Cambyses (530-522 BC).

¹² The river Gyndes, most likely to be identified with the modern the Diyala, a tributary of the Tigris running through Iraq and Iran. Karlheinz Kessler, "Gyndes.", in: Hubert Cancik and Helmuth Schneider ed., *Brill's New Pauly* (Leiden 2012).

¹³ The Nabucodnosor, or Nebuchadnezzar, of the Book of Judith cannot be identified with any similarly named Babylonian ruler. Gabriele Boccaccini argues that this Nebuchadnezzar is most likely the Armenian king Tigranes the Great. Gabriele Boccaccini, 'Tigranes the Great as "Nebuchadnezzar" in the Book of Judith', in: Géza G. Xeravits ed., *A Pious Seductress: Studies in the Book of Judith* (Berlin and Boston 2012) 55-69.

¹⁴ The Adar is the sixth month of the Jewish civil year and the twelfth of the ecclesiastical year. It corresponds roughly with the Gregorian months of February-March.

¹⁵ Zeuxis (c. 435/425-390 B.C.) was a Greek painter and sculptor from Heraclea. He is probably the most famous painter of Antiquity, although nothing of his work has survived.

¹⁶ The Senones were a Celtic people in Gaul which migrated at the end of the 4th century B.C. into Umbria and Picenum. As allies of the Samnites they were defeated by the Romans in 295

B.C. during the third Samnite War. Giovanni Uggeri, “Senones.”, in: Cancik and Schneider ed., *Brill’s New Pauly*.

¹⁷ Nectanebo II was the third and last pharaoh of the 30th dynasty of Ancient Egypt and ruled from 360 until 342 B.C.

¹⁸ Mount Gerizim, the ‘mount of blessing’, located south of the West Bank city of Nablus, across from Mount Ebal.

¹⁹ The river Granicus in Asia Minor, where in May 334 B.C. Alexander the Great fought his first major battle against the Persian Empire.

²⁰ Paraetonium, modern day Mersa Matruh, was a coastal town in Lower-Egypt, halfway between Alexandria and Cyrene.

²¹ Philip III, or Philip III Arrhidaeus, was the son of Philip II, brother to Alexander the Great, who he later succeeded as Macedonian King (323-317 B.C.).

²² Sostratus of Cnidus (born 3rd century B.C.) was a Greek architect credited with the design of the Pharos of Alexandria, one of the Seven Wonders of the Ancient World.

²³ See above, note 5.

²⁴ BN lat. 4886 copies Orosius in this section, but instead of ‘flumine Bagrada’ writes ‘fluminae Gaza’. The Bagradas or Mejerda River is a river in Algeria and Tunisia.

²⁵ Liternum was a settlement in Campania, north-west of Cyme, modern Litterno. It is most famously known as the residence of Cornelius Scipio Africanus who spend the last years of his life there. Annalisa Bove, “Liternum.”, in: Cancik and Schneider ed., *Brill’s New Pauly*.

²⁶ Prusias I, king of Bithynia c. 230-182 B.C.

²⁷ See above, note 18.

²⁸ Alcimus was a High Priest of Israel or *archiereus* (162-160 B.C.) and opponent of Judas Maccabaeus. Anna Maria, “Alcimus”, in: Cancik and Schneider ed., *Brill’s New Pauly*.

²⁹ Utica is an ancient harbour town northwest of Carthage, founded by the Phoenicians.

³⁰ During the 2nd century B.C. Bituitus was a king of the Averni, a Gallic people who inhabited the ancient French province of Auvergne. In 121 B.C. he was defeated by the Roman general Quintus Fabius Maximus, which ended the power of the Arverni and resulted in the establishment of the province *Gallia Narbonensis*.

³¹ Probably a Libyan settlement of the later Africa proconsularis, 74 km south-west of Hippo Regius, modern Guelma. Werner Huß, “Calama”, in: Cancik and Schneider ed., *Brill’s New Pauly*.

³² Bocchus I was king of Mauretania from 110 until 81 B.C. He allied himself with his father-in-law Jugurtha in several wars against the Romans. In 105 he betrayed Jugurtha to Sulla for which he received an alliance with Rome and a part of Numidia.

³³ Arretium, modern Arezzo, is a town in Tuscany to the south of Florence.

³⁴ Artoces of Iberia was king of Iberia from 78 to 63 B.C.

³⁵ The *Cerealia* was a seven day long Roman festival in honor of the Goddess Ceres celebrated in the month of April.

³⁶ Plotius Gallus was one of the earliest and most famous of Roman rhetoricians, active in the first part of the 1st century B.C.

³⁷ Alexandra Salome, 140-67 B.C., was first married to Aristoboulus I, and in her second marriage succeeded her husband Alexander Iannaeus, king of Judea, to the throne in 76 B.C. Klaus Bringmann, “Alexandra Salome”, in: Cancik and Schneider ed., *Brill’s New Pauly*.

³⁸ According to legend Virgil was born in the village of Andes, near Mantua in *Gallia Cisalpina*.

³⁹ Juba I of Numidia (85-46 B.C.), king of Numidia from 60 until 46 B.C.

⁴⁰ See for the complicated genealogy of Herod the Great and his descendants: Klaus Bringmann, “Herodes”, in: Cancik and Schneider ed., *Brill’s New Pauly*.

⁴¹ Lucius Munatius Plancus (born 87 B.C., died 15 AD) was a Roman senator. He became consul in 42 B.C.

⁴² Livia Drusilla (58 B.C. – 29 A.D.), after 14 AD called Julia Augusta, was the wife of Tiberius Claudius Nero. After they divorced she became the third wife of Emperor Augustus.

⁴³ Phlegon of Tralles, Greek writer and freedman of emperor Hadrian, author of the *Olympiads*, here referred to on the topic of the passion of Christ as cited by various Christian authorities. In Eusebius's *Chronicle*, 174-175: (Olympiad 202) Jesus Christ, according to the prophecies which had been foretold about him beforehand, came to his passion in the eighteenth year of Tiberius, at which time also we find these things written verbatim in other commentaries of the gentiles, that an eclipse of the sun happened, Bithynia was shaken by earthquake, and in the city of Nicaea many buildings collapsed, all of which agree with what occurred in the passion of the savior. Indeed Phlegon, who is an excellent calculator of Olympiads, also writes about these things, writing thus in his thirteenth book: "In the fourth year, however, of Olympiad 202, an eclipse of the sun happened, greater and superior than any that had happened before; at the sixth hour, day turned into dark night, so that the stars were seen in the sky, and an earthquake in Bithynia toppled many buildings of the city of Nicaea." These things [are according to] the aforementioned man.

⁴⁴ Fidenae, an ancient Latin town situated left of the Tiber along the *via Salaria*, about 8 km north of Rome.

⁴⁵ According to *Nelsons New Illustrated Bible Dictionary*, Corban is "a word applied to a gift or offering in the Temple which declared that gift dedicated to God in a special sense. Once a gift was offered under the special declaration of Corban, it could not be withdrawn or taken back; it was considered totally dedicated for the Temple's special use." "Corban", in: Ronald F. Youngblood etc. ed., *Nelsons New Illustrated Bible Dictionary* (Nashville etc. 1995).

⁴⁶ BN lat. 4886 copies Orosius, VII, 6.13 only partially, which originally read: "Anno imperii eius quinto inter Theram et Therasiam insula de profundo emicuit triginta stadiorum spatio extenta." Thera and Therasia are two islands belonging to the island group of Santorini in the Greek Cyclades.

⁴⁷ The Passover is the seven-day holiday of the Feast of Unleavened Bread, celebrating the Exodus. The festival begins on the 15th day of the month of Nisan, which corresponds to the full moon of Nisan, the first month of the Hebrew calendar.

⁴⁸ The Sicarii were part of the Zealots, a political and religious group of Jews whose objective was to expel the Romans from Judea. Flavius Josephus refers to the group of rebels centred around Menahem ben Yehuda and Eleazarus ben Yair as 'dagger-carriers' (σικάρριου/sikárrioi, from Latin *sica*, 'curved dagger').

⁴⁹ Gaius Cestius Gallus (d. 67 A.D.) was the son of a Roman consul and legate of Syria from 63 or 65 AD onwards. He attempted to restore order in Jerusalem in 66 A.D. at the outset of the Great Jewish Revolt but failed and died soon after his return to Rome.

⁵⁰ In the year 68 A.D., the third year of the revolt, four Jewish leaders emerged: John of Giscala, Simon bar Giora, Eleazar ben Simon and Joseph ben Matthias. The Idumean Simon bar Giora was the most important rival of John of Gischela.

⁵¹ The Isle of Wight.

⁵² The Vesuvius.

⁵³ Quadratus of Athens is said to have been the first of the Christian apologists. According to Eusebius (*Chronicle*, 199) he had been a disciple of the Apostles and he addressed an apologetic speech to Emperor Hadrian when the latter visited Athens in 124 or 125 AD. With the exception of the short passage quoted by Eusebius, the content of that address is no longer extant.

⁵⁴ Aristides of Athens, or Saint Aristides, was a 2nd century Greek Christian author of an Apology of Christianity.

⁵⁵ Simon bar Kosiba, the leader of the third major revolt of the Jews from 132 until 136 A.D., also known as the Bar Kokhba revolt.

⁵⁶ Aquila of Sinope, a proselyte from Sinope who translated the Old Testament from Hebrew into Greek (c. A.D. 130).

⁵⁷ The book named *The shepherd of Hermas* belongs to the works of the so-called Apostolic Fathers. Ancient witnesses attribute the book to a Roman Christian, Hermas, brother of Pope Pius I (140-155). The book relates to its audience the revelations, received from an angel in the form of a shepherd (Christ).

⁵⁸ Isidore, *Chronica*, 277: “Montanus Catafrigarum auctor et Titianus, a quo heresis Encratitarum, exorti sunt.” The Encratites were an ascetic 2nd century sect who abstained from marriage, wine, and animal food.

⁵⁹ St. Polycarp of Smyrna (69-155) was bishop of Smyrna and died as a martyr, probably in 155 A.D. Immune to fire, he was knifed to death.

⁶⁰ St. Pionius also died as a martyr in Smyrna, burnt alive. His death is reported to have taken place in the year 250 A.D. The composer, dating the deaths of Polycarpus and Pionius to the same year, copied this error from Bede who had in turn reproduced the mistake from Eusebius.

⁶¹ St. Melito of Sardis (d. 180 A.D), bishop of Sardis.

⁶² St. Lucius, a legendary 2nd century king of the Britons credited with introducing Christianity into Britain. Alan Smith, ‘Lucius of Britain: Alleged King and Church Founder’, *Folklore* 90 (1979) 29–36.

⁶³ Theodotion (d. around 200 A.D.) was a proselyte from Ephesus who revised a translation of the Old Testament according to the Hebrew text. Beate Ego, “Herodes”, in: Cancik and Schneider ed., *Brill’s New Pauly*.

⁶⁴ St. Theophilus (d. 195 A.D.), bishop of Caesarea in Palestina.

⁶⁵ At the end of the 2nd century, two philosophical schools were founded in Alexandria. One was Christian, under the leadership of the theologian Pantaenus, while the other one of Neo-Platonic thought was founded by the philosopher Ammonius Saccas.

⁶⁶ Perpetua and Felicity are Christian martyrs of the 3rd century who died together in 203 A.D. in Carthage. Perpetua was a young woman of noble descent. Felicity, pregnant, was her slave.

⁶⁷ Most likely King Abgar IX of Edeassa (r. 179-214).

⁶⁸ After the Roman emperor Macrinus was defeated at Antioch he was captured at Chalcedon, and later killed on about the 22nd of June 218 at Archelais in south-western Cappadocia, modern Aksaray.

⁶⁹ Sabellius was a 3rd century Christian theologian. He was excommunicated for his teachings, where he held that God the Father and God the Son were the same, thus maintaining the principles of Monarchianism.

⁷⁰ Julia Avita Mamaea (d. 235) was the younger daughter of Julius Avitus, niece of emperor Septimus Severus, and mother of the later emperor Marcus Aurelius Severus Alexander. She accompanied her son on his campaigns and, during his German campaign, was together with Alexander murdered by mutinous soldiers.

⁷¹ Origen (184/185-254) was one of the greatest of the early Christian philosophers. Christian of birth, he headed the so-called School of Alexandria founded by Pantaenus. He wrote commentaries on the Bible and the vast work *De Principiis*, in which he attempted to give a rational basis to the Christian religion. After a synod in Alexandria expelled him from the city he fled to Caesarea. During the Decian persecution he was arrested, but he likely died later,

probably in Tyre. Christoph Marksches, "Origenes", in: Cancik and Schneider ed., *Brill's New Pauly*.

⁷² Celsus was a Greek Neoplatonic philosopher of the 2nd century. We know of his anti-Christian text 'The True Doctrine' mainly through refutations of Christian apologists, in particular Origen's *Contra Celsum*.

⁷³ Novatian was a 3rd century Christian theologian from Rome. He caused a schism in the church by founding the sect of the Novatians and made himself antipope to Pope Cornelius.

⁷⁴ Cyprian, living from the beginning of the 3rd century until 258, was a converted Christian, became bishop of Carthage in 248/249 and was an important early Christian author. He eventually died a martyr in his own house at Carthage. His most significant work is his *De ecclesiae catholicae unitate*.

⁷⁵ The Quadi were part of the Suebi. The Sarmatians, mentioned by several ancient sources, were a people of Iranian origin. In the 3rd century B.C. they invaded the territory of the Scythians, spread out on the Hypanis and in the Caucasus. In the 4th and 5th century the Sarmatians were conquered by the Huns. By the time of Emperor Nerva the Sarmatians and Quadi were living across the Danube as *foederati*.

⁷⁶ Archelaus, bishop of Caschar (d. 278), was a formidable opponent of Manichaeism, a new syncretic religion founded by Mani which combined the doctrines of Christ, Zoroaster and Buddha. Mani was born in Ctesiphon, part of the Parthian Empire, in 216. His new doctrine was soon declared illegal and Mani died in prison in 276.

⁷⁷ Pierius (d. 309) was a celebrated priest and possibly the head master of the catechetical school at Alexandria. He continued in the tradition of Origen was a prolific author of sermons on diverse topics which gained him the appellation 'Origen the Younger'.

⁷⁸ Carausius, or Marcus Aurelius Mausaeus Valerius Carausius, (d 293) a Menapian by birth, was a Roman navy commander. He was tasked to defend the Atlantic coast against the Saxons and the Franks. When he was to be executed for withholding war booty, he debarked to Britain and had himself proclaimed Emperor in 286. In 293 he was deposed by his minister of finance, Allectus. A.R. Birley, "Carausius", in: Cancik and Schneider ed., *Brill's New Pauly*.

⁷⁹ The Quinquegentiani were a Berber tribal group in North Africa that revolted against Roman rule in the late 3rd century. They were subjugated by Emperor Maximian.

⁸⁰ Asclepiodotus was a praetorian prefect and was consul in 292. In 296 he assisted Constantius Chlorus to re-establish Roman rule in Britain and defeated Carausius' successor Allectus.

⁸¹ Lingones, modern Langres in north-eastern France, was the site of the Battle of Lingones (298) fought between Constantius Chlorus of the Roman Empire and the Alamanni.

⁸² Pamphilus (d. 309) was a priest in Caesarea and teacher of Eusebius.

⁸³ St. Helena (248-329) was the mother of Constantine the Great and the wife or concubine of Constantius Chlorus. According to legend, she miraculously discovered the True Cross of Christ.

⁸⁴ Carnuntum was a strategic Roman base and settlement on the Danube between Vienna and Bratislava.

⁸⁵ Marseille.

⁸⁶ Helenopolis, modern Altinova, was an ancient Roman and Byzantine town in Bithynia at the exit of the Gulf of Astacus and was the birthplace of Helena.

⁸⁷ Sarmatians, see note 75.

⁸⁸ The Elsa, modern Ausa, is a river running near Aquileia.

⁸⁹ Elne, a small village in the plain of Roussillon, near Argelès-sur-Mer, on the left bank of the River Tech. In the 4th century it was named after Constantine's mother *Opidum Helena*, later modified into *Castrum Helena*.

⁹⁰ Senones, a little town in the department of Vosges, France.

⁹¹ Claudius Silvanus (d. 355) son of the Frankish general Bonitus, was made *Magister Militum* by Constantius and had himself proclaimed emperor in 355. After a reign of four weeks he was killed on the orders of Ursicinus.

⁹² The heresy of Audianism.

⁹³ Anthony the Great (c. 251-356), a Christian saint and one of the Desert Fathers from Egypt. He is the earliest known Christian hermit and is regarded as the founder of hermit monasticism. Kyriakos Savvidis, "Antonius", in: Cancik and Schneider ed., *Brill's New Pauly*.

⁹⁴ The *Serapeum* was a temple in Alexandria built by Ptolemy III in the second part of the 3rd century and was dedicated to Serapis, a syncretic Hellenistic-Egyptian god. The cult of Serapis survived until 385, when a Christian mob destroyed the sanctuary.

⁹⁵ St. Cyril of Jerusalem (c. 313-386) was ordained bishop of Jerusalem in 350 and retained that see until his death. He was a distinguished theologian of the early Church.

⁹⁶ Melitius (d. c. 327) was bishop of Lycopolis in Egypt. He founded the sect of the Melitians whose main concern was the ease with which lapsed Christians could re-enter the Church. He consecrated bishops on his own initiative and was eventually deposed. The Melitians were reintegrated into the Church with the Council of Nicaea which allowed him to retain his see. Josef Rist, "Melitus of Lycopolis", in: Cancik and Schneider ed., *Brill's New Pauly*.

⁹⁷ The word *homoousion* (of the same essence or substance) is a theological term used in the discussion on God as Trinity, a paramount theological dispute of the 4th century on the nature of the Father and the Son between the followers of Arius and those of St. Alexander of Alexandria (also known as *Homoousions*). The latter maintained that the Son was of the same substance (*ousia* in Greek meaning 'essence') as the Father, co-eternal with him. The Arians believed that the Son was only a creation of God the Father. The first Council of Nicaea declared that the Father and the Son are of the same substance and are co-eternal.

⁹⁸ Eudoxius (d. 370) was an Arian and bishop of Constantinople from 360 until his death. In 367 he baptized Valens.

⁹⁹ Amiens.

¹⁰⁰ The Atrebates were a tribe living in Gaul and Britain. Those living in Gaul were concentrated in the Artois region.

¹⁰¹ Apollinaris of Laodicea (d. 390), was bishop of Laodicea in Syria. A fierce opponent of Arianism, he argued that Christ was of one substance with the Father as regarding his divinity and consubstantial with us as regarding his humanity.

¹⁰² An ancient Roman city. The ruins are located near modern Sremska Mitrovica, a town in the province of Vojvodina in Serbia.

¹⁰³ The Battle of Argentovaria or Argentaria was fought in May 378, south of Strasburg near Horburg, on the right bank of the river Ill.

¹⁰⁴ Priscillian, bishop of Ávila, founded the sect of the Priscillianists in Spain during the last third of the 4th century. Their theological principles were of a Manichean and Gnostic character.

¹⁰⁵ Arbogast, or Flavius Arbogastes (d. 394) was a pagan Frank in Roman service who eventually became *Magister Militum* of the armies in the western Empire. Appointed as guardian of Valentian II, he gained much power and influence. After Valentian's death he tried to install Eugenius as Valentian's successor, against the wishes of Theodosius who had appointed Honorius. Theodosius defeated Arbogast in the battle of Frigidus, after which the latter committed suicide.

¹⁰⁶ John the Hermit of Armenia, living in the 4th century, was a fierce ascetic and disciple of St. Pharmutius.

¹⁰⁷ Habakkuk and Micah were two of the so-called Minor Prophets.

¹⁰⁸ Pelagius, a Christian theologian around 400, was supposedly born in Britain, hence his cognomen Brito. He denied the doctrine of original sin and was declared a heretic by the Council of Carthage in 418. His teachings, centred on free will, became known as Pelagianism.

¹⁰⁹ Radagaisus was a Goth king who invaded Italy in 405. He was taken prisoner at Fiesole after his siege on Florence had been repelled by Stilicho.

¹¹⁰ Crocus was an Alamannic king and Roman general. Michael Kulikowski, *Rome's Gothic Wars: From the Third Century to Alaric* (Cambridge 2007) 195.

¹¹¹ Orosius mentions explicitly in his detailed account of the sack that the barbarians left the town after 3 days. It is curious that the composer insisted on a longer stay.

¹¹² Lucian, a priest of Caphar Gamala, 20 kilometres from Jerusalem. Through a revelation of St. Stephan Lucian was informed about the location of the relics of the saint which were later transferred to Sion in Jerusalem.

¹¹³ Avitus of Braga (d. 440) was a Spanish priest who translated the above mentioned tale into Latin. He subsequently sent his text, with an accompanying letter by the hand of Paul Orosius, to the churches in the west.

¹¹⁴ According to the *Liber Historiae Francorum*, Sicambria was a town allegedly founded by fugitive Trojans in Pannonia. Thomas F.X. Noble, *From Roman Provinces to Medieval Kingdoms* (London etc. 2006) 113.

¹¹⁵ Together with the Strait of Kerch and the Don, the Meotian marshes separate the Asian and European regions of Sarmatia.

¹¹⁶ Flavius Castinus held the rank of *Comes Domesticorum* or head of the *Domesti* in 420/421, a corps of bodyguards of the emperor. According to Hydace and Gregory of Tours he unsuccessfully fought against the Vandals at the Baetica in 422 as *magister militum* of Honorius.

¹¹⁷ Gerontius (d. 411) was a Briton and Roman general, who fought initially for the Emperor Constantine III. He subjugated Spain in 408 and proclaimed the usurper Maximus as the new emperor in Tarragona in 409 after Constantine tried to dismiss him. After the subsequent siege of Vienna, he executed Constantine's son, but was himself pursued by Roman armies into Spain; abandoned by his troops he committed suicide in 411. Klaus-Peter Johné, "Gerontius", in: Cancik and Schneider ed., *Brill's New Pauly*.

¹¹⁸ Flavius Constantius (d. 421). First *Magister Militum* under Emperor Honorius, after his marriage to the latter's sister Galla Placidia in 417 he was named co-emperor, Constantius III, in 421.

¹¹⁹ Heraclianus (d. 413), a western Roman usurper. He murdered Stilicho and his son in 408 and was awarded with the nomination of *comes Africae*. He was made consul in 413 but revolted against Honorius. He was defeated, condemned to death, and finally died after having fled to Carthage.

¹²⁰ Marinus, *comes rei militaris*, defeated Heraclianus in 413 (see previous note).

¹²¹ The Strait of Gibraltar.

¹²² Nestorius (386-451) was archbishop of Constantinople. He became most prominently known for the heresy of Nestorianism, emphasizing the autonomy of the divine and human aspects of Christ. The first Council of Ephesus in 431 condemned him as a heretic.

¹²³ Seville.

¹²⁴ Paschasinus, bishop of Lilybaeum in Sicily, was consulted repeatedly by Pope Leo on the subject of computation of the Paschal cycle. In 480 he was sent as Leo's legate to the Council of Chalcedon, where he acted on the Pope's behalf.

¹²⁵ Vortigern or Vortigen, is the British of a 5th century king or warlord who was responsible for the Germanic conquest of Britannia.

¹²⁶ St. Anianus, (358-453) was born of noble descent in Vienna and spent most of his life in Orléans. Ordained priest in 382 by bishop Evurtius, he later succeeded the latter in his see. He acquired fame through his resistance against Attila, during a long siege of the town. He was relieved finally by Aetius.

¹²⁷ Trecae or Tricassis, modern Troyes, the capital of the Aube department in north-central France.

¹²⁸ According to the account of Gregory of Tours (II.9), the Franks had invaded the provinces Germania and Belgia. The troops who later remained in Belgia were attacked and defeated by the Roman generals Magnus Maximus, Nanninus and Quintinus.

¹²⁹ The Silva Carbonaria, or ‘charcoal forest’, was situated in Belgium between the rivers Senne and Dijle in the north, down to the Sambre in the south. F. L. Ganshof, “Manorial Organization in the Low Countries in the Seventh, Eighth and Ninth Centuries”, *Transactions of the Royal Historical Society* 31 (1949) 29-59, there 30.

¹³⁰ Wisogast, Bodogast, Saligast and Widogast were learned Germans who were selected by Clovis to edit the Frankish laws and provide them with an exegese.

¹³¹ Most likely Duisburg, Germany. Joseph Milz, *Neue Erkenntnisse zur Geschichte Duisburgs*. Duisburger Forschungen 55 (Duisburg 2008).

¹³² Cambrai, in northern France.

¹³³ The Somme.

¹³⁴ After the death of his brother Mundzuk, Rugila (or Rua, Ruga), warlord of the Huns, adopted Mundzuk’s sons Atilla and Bleda. Upon Rugila’s death in 435, the realm was divided between the two brothers. Bleda died in 445, possibly murdered by Atilla.

¹³⁵ Modern Homs, a city in Syria located on the river Orontes.

¹³⁶ Pelagianism denies the doctrine of original sin; each man through his own free will has the possibility to achieve salvation, despite of original sin. The theory was condemned as a heresy by the Council of Carthage in 418 and confirmed as such by the Council of Ephesus of 431.

¹³⁷ St. Germanus (c. 378-445) was a bishop of Auxerre in Gaul.

¹³⁸ St. Lupus (c. 383-478) was ordained bishop of Troyes around 426. Together with St. Germanus he travelled to Britain to put an end to Pelagianism.

¹³⁹ Auxerre.

¹⁴⁰ Hesperium, used to refer to the occident, after a Greek name of Italy, Hesperia.

¹⁴¹ Cologne.

¹⁴² Aegidius (d. 464/465) was a Gallic aristocrat made *comes et magister utriusque militiae per Gallias* by emperor Majorian. He refused to recognize Majorian’s successor and made of the region around Soissons, between the Loire and Somme, an independent Roman enclave under his own rule. Klaus-Peter Johne, “Aegidius”, in: Cancik and Schneider ed., *Brill’s New Pauly*.

¹⁴³ Syagrius (430-486/487), son of Aegidius, inherited the area of Gaul between the Somme and the Loire from his father Aegidius and accorded himself the title of king. He was defeated by Clovis I in the Battle of Soissons in 486.

¹⁴⁴ Eparchius Avitus (385-456/457) was a Gallo-Roman who became *magister militum* under emperor Petronius Maximus. Upon the latter’s death he was, supported by the Visigoth Theodoric II, proclaimed as Maximus’ successor by an assembly of Gallo-Roman senators. He was soon ousted from his position by the citizens of Rome and was made bishop of Placentia shortly before he died.

¹⁴⁵ Acephali, meaning ‘without head’, refers to a number of sects that had ‘no head’, or leader. In this case it refers to a monophysite sect of the 5th century that refused to acknowledge the authority of Peter Mongus, the Patriarch of Alexandria.

¹⁴⁶ Bourges

¹⁴⁷ Angers.

¹⁴⁸ ‘Leo’s Tome’, was a letter that proclaimed the formulas of Western Christology which Pope Leo I had written in order to be read and proclaimed at the Second Council of Ephesus in 449, though this turned out to be unsuccessful. The letter was read later at the Council of Chalcedon in 451.

¹⁴⁹ Eutyches (c. 380-454), was an abbot of the monastery of St. Job in Constantinople and a monophysite monk. He was condemned for heresy, rehabilitated, and later deposed and exiled by the Council of Chalcedon.

¹⁵⁰ Ambrosius Aurelianus was, according to *De Excidio Britanniae* of Gildas, a 5th century Romano-British leader who fought and defeated the Anglo-Saxons.

¹⁵¹ Soissons.

¹⁵² Tours.

¹⁵³ Theuderic I (d. 533), Chlodomer (c. 495-524), Childerbert I (c. 496-558) and Chlotar I (c. 497-561).

¹⁵⁴ Theudebert I (500-547/548).

¹⁵⁵ Quintus Aurelius Memmius Symmachus (d. 526) was an important political figure in Rome of the 6th century. He held several high ranks such as consul, patrician and *caput senatus*. After a conflict with Theodoric the Great he was accused of treason and executed.

¹⁵⁶ The *Dialogues* of Pope Gregory the Great consist of four books deals with miracles and the lives of Italian saints, among them St. Benedict.

¹⁵⁷ St. Victor (d. 554) was from 541 until his death bishop of Padua and authored several ecclesiastical works, amongst which a harmony of the Gospels.

¹⁵⁸ Theudebald (c. 535-555).

¹⁵⁹ Compendium, modern Compiègne, a city in northern France.

¹⁶⁰ Charibert I (c. 517-567), Merovingian king of Paris. St. Guntram (c. 532-592), king of Burgundy 561-592. Chilperic I (c. 539-584), king of Neustria. Sigibert I (c. 535-575), king of Austrasia.

¹⁶¹ Napels.

¹⁶² In Late Antiquity and the early Middle Ages an *apocrisarius* was a diplomatic title used by Byzantine ambassadors and representatives of bishops.

¹⁶³ St. Leander of Seville (534-600/601) was bishop of Sevilla and responsible for the conversion to Catholicism of the Visigoth king Reccared. He was the brother of Isidore of Seville.

¹⁶⁴ Antioch

¹⁶⁵ Jaffa, an ancient port city, today part of Tel Aviv.

¹⁶⁶ Mellitus (d. 624) was the first bishop of London and archbishop of Canterbury. He was part of a group of missionaries sent to Britain around the year 600 by Pope Gregory.

¹⁶⁷ The river Humber, in Northern England.

¹⁶⁸ Aella of Deira was the first ruler of Deira (560-589). After his death, his kingdom fell to king Aethilfrid of Bernicia, who united both countries into a new kingdom, Northumbria.

¹⁶⁹ London.

¹⁷⁰ Theudebert II (586-612), king of Austrasia (595-612). Theuderic II (587-613), king of Burgundy (595-613) and Austrasia (612-613).

¹⁷¹ St. Anastasius of Persia, (d. 628) was of Persian origin, converted to Christianity and became a monk in Jerusalem. Preaching in Persian Caesarea against pagan practices, he was subjected to torture and eventually died as a martyr.

¹⁷² Marzban, title of a Persian margrave in charge of a border province.

¹⁷³ Khosrau II, or Chosroes II (d. 628) was the last of the Sassanid kings of Persia. He ruled from 590 until his death.

¹⁷⁴ The Abbey of Saints Vincent and Anastasius (the *Abbatia trium fontium ad Aquas Salvias*) is a Catholic abbey in Rome, currently held by the Cistercian Order.

¹⁷⁵ Chalon-sur-Saône.

¹⁷⁶ Brunhild of Austrasia (c. 543-613), married to Sigebert I, king of Austrasia.

¹⁷⁷ Chlotar II (584-613), king of Neustria 584-613, king of the Franks 613-629.

¹⁷⁸ Dagobert I (603-639), king of Austrasia 623-629, king of the Franks 629-634, king of Neustria and Burgundy 634-639.

¹⁷⁹ Paulinus of York (d. 644), was a Roman missionary and the first bishop of York.

¹⁸⁰ See note 108.

¹⁸¹ The Gates of Alexander were a legendary barrier presumably build by Alexander the Great to fend off the barbarians to the north, usually associated with the mythical rulers Gog and Magog. The location of this barrier is contested, sometimes identified with the Caspian Gates of Derbent in Russia, the Pass of Dariel in Darial, or the Great Wall of Gorgan. J.F. Standish, 'The Caspian Gates', *Greece & Rome* 17 no. 1 (1970) 17-24; John Hansman, 'The Problems of Qūmis', *Journal of the Royal Asiatic Society* 100 (1968) 111-139, here 113-118; Katarzyna Kleiber, 'Alexander's Caspian Wall – A Turning-Point in Parthian and Sasanian Military Architecture?', *Folia Orientalia* 42/43 (2006/07) 173–195.

¹⁸² Sigebert III (c. 630-656/660), king of Austrasia 634-656/660.

¹⁸³ Cyrus of Alexandria (d.c. 641) was a Melchite Patriarch of Alexandria.

¹⁸⁴ Clovis II (637-657), king of Neustria and Burgundy 639-655.

¹⁸⁵ Probably Mäløy-le-Roi.

¹⁸⁶ Aega, the mayor of the palace of Neustria and Burgundy (639-641), regent of Clovis II together with the queen mother Nanthild (c. 610-642).

¹⁸⁷ Clippiacum, modern Clichy, a commune in the northwestern suburbs of Paris.

¹⁸⁸ Otto, mayor of the palace of Austrasia (d. 641).

¹⁸⁹ Grimoald I (615-657), mayor of the palace of Austrasia 640-657.

¹⁹⁰ Dagobert II (c. 650-679), king of Austrasia 676-679.

¹⁹¹ Clovis II (637-657), king of Neustria and Burgundy 639-655.

¹⁹² Chlotar III (652-673), king of Austrasia (661-662), Neustria and Burgundy (655-673) and of the Franks (661-662).

¹⁹³ Ebroin (d. 680/681), mayor of the palace of Neustria (658-673; 675-680)

¹⁹⁴ Theodorus (c. 602-690), Archbishop of Canterbury.

¹⁹⁵ St. Adrian of Canterbury (d. 710), scholar and abbot of St. Augustine's Abbey in Canterbury.

¹⁹⁶ George I, patriarch of Constantinople from 679 to 686. Macharius was bishop of Antioch, Cyrus, Sergius, Honorius, Pyrrhus, Paul and Peter were former patriarchs.

¹⁹⁷ Nectarius (d. 397/398) archbishop of Constantinople from 381 until his death.

¹⁹⁸ See note 122.

¹⁹⁹ Theuderic III (c. 650-690), king of Neustria and Burgundy (675-691), Austrasia and the Franks (679-691).

²⁰⁰ Childeric II (653-675), king of Austrasia (662-675), Neustria, Burgundy, and the Franks (673-675).

²⁰¹ Wulfoald (d. 680) mayor of the palace of Austrasia (656-680) and Neustria (673-675).

-
- ²⁰² Luxeuil, Haute-Saône, France.
- ²⁰³ Leudesius (d. 676).
- ²⁰⁴ The river Oise.
- ²⁰⁵ Baisieux, near Corbie.
- ²⁰⁶ Crécy-en-Ponthieu, near Abbéville.
- ²⁰⁷ Leodegar of Poitiers (616-679), bishop of Autun and opponent of Ebroin.
- ²⁰⁸ Bois-du-Fays, woods near Laon.
- ²⁰⁹ Laon.
- ²¹⁰ Etreux, near Laon.
- ²¹¹ Waratto (d. 686) was the successor of Ebroin and major of the palace of Neustria and Burgundy from 680/681 to his death.
- ²¹² Ghislemar, or Gistemar, Gilmer (d. 684) was mayor of the palace of Neustria and Burgundy in 682.
- ²¹³ Audoin, Audoen or Ouen, (609-686) was archbishop of Rouen.
- ²¹⁴ Clichy.
- ²¹⁵ Zacharias was a protospatharios, a high ranking court dignitary of Byzantium, who was ordered by Emperor Justinian II to arrest and abduct Pope Sergius I (c. 650-701) to Constantinople.
- ²¹⁶ Tertry.
- ²¹⁷ Theuderic III (c. 650-690/1), king of Neustria and Burgundy (675-691) and king of Austrasia and the Franks (679-691).
- ²¹⁸ Berthar, Bertharius, or Berchar (d. 688/689), was *maior domus* in Neustria and Burgundy from 689 to 687.
- ²¹⁹ Norbert or Bordebert (d. 697), major of the palace of Neustria (687-695).
- ²²⁰ Drogo (670-708), duke of Champagne and mayor of the palace of Burgundy from 695.
- ²²¹ Grimoald II (d.714), mayor of the palace of Neustria (695-714) and the second son of Pepin or Heristal and Plectrude.
- ²²² Clovis III (d. 676), king of Austrasia 675-676.
- ²²³ Childebert III (670-711), king of the Franks (695-711).
- ²²⁴ Theudoald (d. 741), mayor of the palace of Austrasia (714).
- ²²⁵ St. Cuthbert of Lindisfarne (c. 634-720) was a monk, hermit, and bishop of Lindisfarne. After his death he became an important medieval saint in England.
- ²²⁶ Alpaïda, or Chalpaïda, was the second wife of Pepin II and the mother of Charles Martel.
- ²²⁷ Gisulf I of Benevento (d. 706), duke of Benevento (680-706).
- ²²⁸ The Cottian Alps are a mountain range, part of the Western Alps, and form the border between France and Italy.
- ²²⁹ Tervel (Tarvel, Terval, Terbellis), an emperor of the Bulgarians (700-721).
- ²³⁰ Kallinikos I, patriarch of Constantinople (693-705).
- ²³¹ Dagobert III (699-715), king of the Franks (711-715).
- ²³² Liège.
- ²³³ Forêt de Cuise, near Compiègne.
- ²³⁴ Ragenfrid, Ragenfred, Ragamfred (d. 731), mayor of the palace of Neustria (714-717).
- ²³⁵ Fôret Charbonnière, Ardennes.
- ²³⁶ The river Meuse, flowing through France, Belgium, and the Netherlands.
- ²³⁷ Chilperic II (672-721), king of Austrasia and the Franks (715-717) and king of Neustria and Burgundy (715-720).
- ²³⁸ Saint Egberht of Ripon (d. 729), bishop of Lindisfarne.
- ²³⁹ Al-Samh ibn Malik al-Khawlani, governor (wali) of Al-Andalus (718-721). Though the text places the events in 715, they most likely occurred in 711. Julia Montenegro and Arcadio

del Castillo, 'The Chronology of the Reign of Witiza in the Sources: an Historiographical Problem in the Final Years of the Visigothic Kingdom of Toledo', *Revue belge de philologie et d'histoire* 80 (2002) 367–383, here 378, note 46.

²⁴⁰ Toulouse.

²⁴¹ Anbasa ibn Suhaym al-Kalbi, wali of Al-Andalus (721-725).

²⁴² Nîmes.

²⁴³ Amblève, in the modern province of Liège at the Ourthe. Known for the Battle of Amblève (716) between Charles Martel against Ragenfrid and Chilperic II.

²⁴⁴ Loire.

²⁴⁵ Noviomagus, Noviom, modern Nijmegen, a city in the east of the Netherlands.

²⁴⁶ Abdul Rahman Al Ghafiqi, governor of Al-Andalus (721-722, 730-732), fought and lost in the Battle of Tours (traditionally 732, but more likely in 733 or 734) against Charles Martel.

²⁴⁷ Bordeaux.

²⁴⁸ Belonging to Poitiers

²⁴⁹ Yusuf ibn 'Abd al-Rahman al-Fihri, Umayyad governor of Narbonne, governor of Al-Andalus (747-756).

²⁵⁰ The river Rhône.

²⁵¹ Arles, in southern France.

²⁵² Grimo, archbishop of Rouen (c. 744-748).

²⁵³ Avignon, southeastern France.

²⁵⁴ The river Berre.

²⁵⁵ Villeneuve-lès-Maguelone, Hérault department in southern France.

²⁵⁶ Ponthion, a commune in north-eastern France.

²⁵⁷ Pavia, a town in Lombardy, Italy.

²⁵⁸ Maurienne.

²⁵⁹ Ticinum, modern Pavia.

²⁶⁰ Waifer, duke of Aquitaine (748-768).

²⁶¹ Ansemund (d. 754), count of Nîmes (752-754)

²⁶² Albi, southern France.

²⁶³ Rodez, Aveyron department, southern France.

²⁶⁴ Thionville, Moselle department, north-eastern France.

²⁶⁵ Genoa.

²⁶⁶ Mont Cenis, in Savoie in France.

²⁶⁷ Bernard (797-818), king of the Lombards (810-818), and illegitimate son of Pepin of Italy.

²⁶⁸ Adalgis (d. 788), son of Desiderius and prince of the Langobards.

²⁶⁹ Eresburg, part of modern Marsberg, Germany.

²⁷⁰ Sigiburg, Hohensyburg, in Syburg, part of Dortmund, Germany.

²⁷¹ Hrodgaud or Rodgand, duke of Friuli from 774 to 776.

²⁷² Paderborn, a city in North Rhine-Westphalia, Germany.

²⁷³ Zaragoza, capital of Aragon, Spain.

²⁷⁴ Treviso, northern Italy.

²⁷⁵ Weser, a river in north-western Germany.

²⁷⁶ Worms, a city in Germany on the Rhine river.

²⁷⁷ Elbe, a Central European river.

²⁷⁸ Rotrude (775-810), second daughter of Charlemagne.

²⁷⁹ Lippspringe, a town in Paderborn, North Rhine-Westphalia, Germany.

²⁸⁰ Hildegard of Vinzgouw (758-783), the daughter of count Gerold of Vinzgouw and the second wife of Charlemagne.

²⁸¹ Fastrada (765-794), the third wife of Charlemagne, and mother of Theodrada and Hiltrude.

- ²⁸² Possibly Helmerich, abbot of the Lorsch Abbey from 778 to 784. Kettemann, *Subsidia Anianensia*. Vol. 2, 52.
- ²⁸³ Saint Fulrad (710-784), abbot of St. Denis' Abbey.
- ²⁸⁴ Alberic of Utrecht (d. 784), Benedictine monk and bishop of Utrecht.
- ²⁸⁵ Weser, a river in north-western Germany.
- ²⁸⁶ Possibly Bardowick in the district of Lüneburg, Germany; see Hoops for a discussion of the name: J. Udolph, 'Bardowick', in: Johannes Hoops ed., *Landschaftsrecht – Loxstedt*. Vol. 18 (Berlin etc. 2001) 57-60.
- ²⁸⁷ Attigny, department of Ardennes, France.
- ²⁸⁸ Girona, a city in the northeast of Catalonia, Spain.
- ²⁸⁹ Arechis II of Benevento (d. 787), Duke, later Prince of Benevento.
- ²⁹⁰ Saint Lullus (710-786), archbishop of Mainz, first abbot of the Benedictine Abbey of Hersfeld.
- ²⁹¹ Ingelheim am Rhein, a town in the Rhineland-Palatinate, Germany.
- ²⁹² The Veleti or Wiltzes were a Slavic tribe, in the 8th century situated in north-east Germany.
- ²⁹³ Dragowit, king of the Veleti or Wiltzes.
- ²⁹⁴ Probably Saint Willehad of Bremen (745-789), bishop of Bremen. Kettemann, *Subsidia Anianensia*. Vol. 2, 58.
- ²⁹⁵ The Ripuarian Franks were situated mainly in the area of the Middle Rhein.
- ²⁹⁶ Thuringia.
- ²⁹⁷ Angilram (d. 791), archbishop of Metz (768-791).
- ²⁹⁸ Simpert, or Sindbert (d. 791), the third bishop of Regensburg (768-791).
- ²⁹⁹ Philshofa, modern Vilshofen an der Donau, a town in Bavaria, Germany.
- ³⁰⁰ Pepin the Hunchback (c. 767-811), the eldest son of Charlemagne and Himiltrude.
- ³⁰¹ Regensburg.
- ³⁰² Pepin of Italy (777-81), the second son of Charlemagne and Hildegard, later king of the Lombards.
- ³⁰³ The rivers Altmühl and Rednitz in Bavaria, Germany.
- ³⁰⁴ Hisham I of Córdoba, or Hisham Al-Reda, son of Abd al-Rahman I and Emir of Córdoba from 788 to 796.
- ³⁰⁵ Abd al-Rahman I (731-788), first Imayyad Emir of Córdoba (756-788).
- ³⁰⁶ Yusuf ibn 'Abd al-Rahman al-Fihri, governor of Al-Andalus (747-756), defeated by Abd al-Rahman I in the Battle of Musarah.
- ³⁰⁷ Translated as Abd al-Malik by P.D. King, *Charlemagne. Translated Sources* (Lancaster 1987) 159.
- ³⁰⁸ William of Gellone (755–812/814), the second count of Toulouse.
- ³⁰⁹ Saint Paulinus II (c. 730/740-802), bishop of Aquileia.
- ³¹⁰ Peter, archbishop of Milan (784-803).
- ³¹¹ Elipando (717-808), archbishop of Toledo.
- ³¹² The Second Council of Nicaea (787).
- ³¹³ Aachen, a town in North Rhine-Westphalia, Germany.
- ³¹⁴ Weser, a river in north-western Germany.
- ³¹⁵ Bardowick in the district of Lüneburg, Germany; see note 288.
- ³¹⁶ Witzlaus II of Obotrites (d. 795), leader of the Obotrites (747-795).
- ³¹⁷ Rinno refers to the Ring of the Avars, an important fortress of the Avars destroyed by Pepin of Italy in 796.
- ³¹⁸ Charles the Younger (c. 772-811), the second son of Charlemagne and Hildegard of Swabia. After the division of his empire, Charlemagne appointed him as King of the Franks.

- ³¹⁹ Wigmodie, a Saxon Gau alongside the river Weser.
- ³²⁰ The river Diemel, flowing through Hesse and North Rhine-Westphalia, Germany.
- ³²¹ Herstal, a municipality in Belgium.
- ³²² Liutgard (d. 800), Charlemagne's fourth and last wife.
- ³²³ Hārūn al-Rashīd (763/766-809), Caliph of Baghdad (786-809).
- ³²⁴ Al-Hakam Ibn Hisham Ibn Abd-ar-Rahman I, emir of Cordoba (796-822).
- ³²⁵ The river Aller, a tributary of the Weser, Germany.
- ³²⁶ Hollenstedt, a municipality in Lower Saxony, Germany. Kettemann, *Subsidia Anianensia*. Vol. 2, 106.
- ³²⁷ Thrasco (r. c. 795-808), Obotrite prince.
- ³²⁸ Ostingabi, Ostegau; Gau around the river Oste, in Lower Saxony, Germany.
- ³²⁹ Gau between the Weser and Elbe. Kettemann, *Subsidia Anianensia*. Vol. 2, 106.
- ³³⁰ Bohemians.
- ³³¹ According to the *Annales Laurissenses*, in 786 Charles I, King of the Franks, sent his army to 'partibus Brittaniae' with his missus 'Audulfo sinescalco'.
- ³³² Werinofelda, area east of the river Saale.
- ³³³ Demelcion, the Dalaminza Gau of the Glomacze or Dolomici, Polabian Slavs living near the middle Elbe. See also Kettemann, *Subsidia Anianensia*. Vol. 2, 107.
- ³³⁴ The Ore Mountains, *Erzgebirge*, in Saxony, Germany, and Bohemia.
- ³³⁵ The Ohře, or Eger in German, a tributary of the Elbe.
- ³³⁶ According to Ernst Förstemann and Hermann Jellinghaus, *Altdeutsches Namenbuch* (Vienna 1983) 1034, Genewana was a 'Gau in der gegend von Magdeburg, doch ist die lage ungewiss'. John Haywood, *Dark Age Naval Power: A Re-Assessment of Frankish and Anglo-Saxon Seafaring Activity* (London etc. 1991) 98, identifies the area with Werinofeld, Sorb territory.
- ³³⁷ Nijmegen, a city in the east of the Netherlands.
- ³³⁸ Waldau, district of the city of Bernburg in Saxony-Anhalt, Germany.
- ³³⁹ The river Saale, a tributary of the Elbe.
- ³⁴⁰ Werinofelda, area east of the river Saale.
- ³⁴¹ Miliduch (d. 806), ruler of the Sorbs, a Western Slavic people.
- ³⁴² The area of the Sorbs, alongside the river Saale and the middle Elbe.
- ³⁴³ Probably the Gau Liezizi of the Wends.
- ³⁴⁴ The Wends, in particular the Obotrites. Kettemann, *Subsidia Anianensia*. Vol. 2, 112.
- ³⁴⁵ Connoburg of the Smeldingi, a tribe of the Polabian Slavs. It's precise location is uncertain. Kettemann, *Subsidia Anianensia*. Vol. 2, 112.
- ³⁴⁶ Verden an der Aller, a town in lower Saxony, Germany.
- ³⁴⁷ Thrasco (r. c. 795-808), Obotrite prince.
- ³⁴⁸ According to Kettemann, 'Eisesfeld an der Stör, heute Itzehoe'. Kettemann, *Subsidia Anianensia*. Vol. 2, 114.
- ³⁴⁹ Höhbeck castle, Lower Saxony, Germany.
- ³⁵⁰ Al-Hakam Ibn Hisham Ibn Abd-ar-Rahman I, or Al-Hakam I, emir of Cordoba (796-822).
- ³⁵¹ Drogo of Metz (801-855), Theoderic (b. 807), and Hugh (802-844) were all illegitimate sons of Charlemagne, Drogo and Hugh from his concubine Regina, Theoderic from his concubine Ethelind.
- ³⁵² Harald Klak (c. 785-852), king of Jutland, and his brothers Ragnfrid (d. 814) and Hemming Halfdansson (d. 837).
- ³⁵³ Pepin I of Aquitaine (797-838), king of Aquitaine, second son of Louis the Pious.
- ³⁵⁴ The identity of this Garsiamuci or Garsiam Muci is unknown.

³⁵⁵ Louis the German (806-876), third son of Louis the Pious, king of Bavaria (817-843) and king of Eastern Francia (843-876).

³⁵⁶ Arnulf, illegitimate child of Louis the Pious and Theodelinde of Sens, became count of Sens.

³⁵⁷ The river Rhône.

³⁵⁸ Probably Eggideo, a magnate who joined Bernard of Italy, a nephew of Louis the Pious, in a plot against Louis.

³⁵⁹ Theodulf of Orléans (d. 821), bishop of Orléans and Carolingian theologian.

³⁶⁰ Drogo of Metz (801-855), Hugh (802-844), and Theoderic were all illegitimate sons of Charlemagne and half-brothers of Louis the Pious.